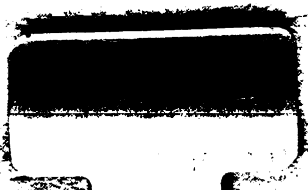

BERKELEY
LIBRARY
UNIVERSITY OF
CALIFORNIA

I SOLNEDGÅNGEN

MINNEN OCH BILDER

FRÅN

ERIK GUSTAF GEIJERS SENASTE LEFNADSÅR

SAMLADE OCH MEDDELADE

AF

ANNA HAMILTON GEETE

ANDRA SAMLINGEN
1845—1846

TREDJE UPPLAGAN

STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG

ANNA HAMILTON GEETE

I SOLNEDGÅNGEN

Femte tusendet.

E. G. Geijer.

Efter J. G. Sandbergs porträtt

I SOLNEDGÅNGEN

MINNEN OCH BILDER FRÅN ERIK GUSTAF GEIJERS SENASTE LEFNADSÅR

SAMLADE OCH MEDDELADE

AF

ANNA HAMILTON GEETE

ANDRA SAMLINGEN

1845—1846

"Grönskande jord, min hälsning tag!
Blånande haf, dig älskar jag!
Lifvande ljus i djup och höjd,
himmelska sol! — du är min fröjd.
Men mer än jordens skönsta krans
och mer än blåa böljans dans,
ja — mer än själfva solens glans —
älskar, älskar jag —
himmelska ljusets gryende tröst
i ett bäfvande mänskobröst!" —

E. G. Geijer.

TREDJE UPPLAGAN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

»Ebenso wird man vielleicht auf manches stossen was beim ersten Anblick den Schein des Unbedeutenden hat. Sollte man aber, tiefer blickend, bemerken, dass solche Unbedeutende Anlässe oft Träger von etwas Bedeutendem sind, auch oft etwas später vorkommendes begründen, oder dazu beitragen irgend einen kleinen Zug zur Characterzeichnung hinzuzuthun, so dürften sie, als eine Art von Notwendigkeit, wo nicht geheiligt, so doch entschuldigt werden.»

J. P. Eckermann, »Gespräche mit Goethe».

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1911

Till Min Älskade Morbror

GUSTAF GEIJER

med vördnad och tacksamhet.

FÖRORD.

Den välvilja hvarmed första samlingen af dessa »Minnen och Bilder» mottagits har uppmuntrat till utgifvande af en redan till hälften utlofvad fortsättning; men då denna nu lämnas i allmänhetens händer sker det med en oroande känsla af att densamma för många torde innebära en missräkning, hvilken påkallar några ord till ursäkt och förklaring.

Enligt arbetets ursprungliga, i företalet till föregående samling angifna plan, skulle detsamma nämligen endast utgöra tvenne delar, hvaraf den senare skulle omfatta tidrymden från nyåret 1845 till Geijers död på våren 1847. Vid närmare granskning har det emellertid visat sig omöjligt att fullfölja denna plan. Det materiel som föreligger från de sista tolf månaderna af Geijers lif, innefattande hans utländska resa sommaren 1846, hans afflyttning från Uppsala på hösten samma år, bosättningen i Stockholm samt hans sista sjukdom och död, har befunnits så rikhaltigt och på samma gång så fullt af intresse att det i och för sig varit tillräckligt för att fylla en volym. Den nu föreliggande andra samlingen kommer således i sinom tid, och under förutsättning att den läsande allmänhetens välvilliga intresse verkligen visar sig i någon mån bestå detta prof, att efterföljas af ännu en tredje och sista.

Arbetet har således så småningom svällt ut vida öfver de från början för detsamma utstakade gränserna — och ingen torde vara mera medveten än den som skrifver dessa rader om de svagheter hvilka, just till följd af det ökade omfånget, i ännu högre grad kommit att vidlåda föreliggande volym än den föregående. Den anklagelse för öfverflödig bredd och alltför stor detaljrikedom som af en och annan riktats mot arbetets förra del, torde onekligen med ännu större befogenhet träffa den senare. Större koncentration, skarpare begränsning och ett strängare urval bland det rika materialet skulle troligen för många hafva gjort det hela mera njutbart — med all säkerhet i konstnärligt afseende mera oklanderligt. Men denna konstnärliga begränsning skulle å andra sidan endast kunnat vinnas på bekostnad af åtskilligt annat, som vid närmare öfvervägande förefallit alltför värdefullt för att uppoffras. Den ledande tanken vid utgifvande af dessa familjehågkomster och dokument har nämligen allt ifrån början vida mindre varit skapandet af ett helgjutet och självständigt konstverk än en önskan att ur ett rikt förråd sammanföra och någorlunda öfverskådligt ordna användbara materialier för den fullständiga, uttömmande och verkligt populära biografi af Erik Gustaf Geijer som vår litteratur ännu saknar, men som möjligen en gång kommer att skrifvas; — och endast ur denna synpunkt kan arbetet rätt bedömas. Det är, som förut påpekats, kanske icke så mycket Geijer själf som den värld i hvilken han lefde, den omgifning på hvilken hans personlighet mer eller mindre satt sin prägel och som åter i sin mån påverkade hans stämning och känslolif och påkallade hans intresse, som man i dessa bilder velat skildra — naturligtvis icke utan förhoppning att äfven hans egen gestalt just mot denna

bakgrund och i förhållande till denna omgifning måtte framstå i någon mån mera lefvande och individuell än den förut blifvit framställd. För att en tids- och kulturbild af detta slag skall blifva någorlunda fullständig fordras emellertid en oändlighet af i och för sig obetydliga smådrag; det är en mosaik, sammanfogad af tusen i sig själfva obetydliga stenar som dock hvar på sitt sätt äro oumbärliga för det helas färg och harmoni. Den som länge sysslar med sådant arbete löper onekligen alltid en viss fara för att alltför mycket förälska sig i själfva stenarna och i sin motvilja för att bortkasta någon enda, hvars säregna skiftning kanske kunnat lägga ännu en karaktäristisk nyans till det hela, frestas till en öfverlastning som verkar störande på mönstrets konstnärliga linjer. Men i detta fall torde kanske på det hela ett *för mycket* dock vara att föredraga framför ett *för litet*. Då det gäller de materialier ur hvilka känsla och fantasi skola framkonstruera bilden af en svunnen värld, torde den anspråkslöse samlaren och meddelaren kanske göra klokast i att öfverlämna urvalet åt läsarna själfva, i förlitan på Goethes försäkran att: »Wer *vieles* bringt, wird jedem *etwas* bringen...» Det är en dagligen upprepad erfarenhet att bland de oräkneliga smådrag, anekdoter och ögonblicksbilder som förvaras i ett familjearkiv, en brefsamling eller en själfbiografi, just *det* ofta i den enes ögon kan synas mest intressant och suggestivt som förefaller den andre fullkomligt intetsägande och betydelselöst. Allt beror på den individuella smaken och de personliga förutsättningarna — kanske framför allt på de senare. Den, som med fulla händer delar med sig så mycket som möjligt ur en nedärfd skatt af dyrbara minnen, kan därför blott hoppas att vänliga ögon och hjärtan därur

måtte utvälja och tillägna sig hvad hvar och en för sig finner mest tilltalande och värdefullt — samt lämna det öfriga å sido. I denna förhoppning är det som »Solnedgångens» andra afdelning nu öfverlämnas åt offentligheten. De som med välvilligt intresse tagit del af den föregående skola här återfinna för dem redan välbekanta personer och förhållanden. Men en och annan förut endast flyktigt skisserad gestalt har här fått framträda i klarare belysning, åtskilliga förut förbisedda trådar ha upptagits och spunnits vidare och hittills endast i förbigående berörda förhållanden underkastats en utförligare behandling. Åtskilliga nya, delvis ytterst värdefulla materialier, som af vänliga händer oväntadt ställts till utgifvarinnans förfogande, hafva ej heller kunnat lämnas obegagnade, äfven då deras utnyttjande delvis rubbat arbetets ursprungliga plan och öfverskridit dess gränser; med ett ord, skildringen har så småningom vuxit både till längd och bredd till dess det torde vara fara för att den sammanhållande tråd som genomlöper det hela stundom nästan förloras ur sikte bland mängden af hopade detaljer och kanske i mångens tycke öfverflödiga, men för en allsidig belysning af personer och förhållanden dock icke oviktiga episoder. Att detta ur formell och konstnärlig synpunkt är ett fel inser, som sagdt, ingen bättre än utgifvarinnan; men i detta fall har den konstnärliga synpunkten ej fått vara den allena bestämmande.

För den erfarne Geijerforskaren torde de tämligen utförliga citat och utdrag ur Geijers egna skrifter, hvilka här och där bifogats som upplysande bidrag och illustrationer till texten, troligen synas öfverflödiga. Men då, som från många håll påpekats, ett så dyrbart och omfångsrikt verk som Geijers Samlade Skrifter ingalunda

förekommer på alla de bokhyllor till hvilka ett arbete af anspråkslösare art lätt finner vägen, torde dessa utdrag kanske dock för mången vara välkomna, som ledning vid det självständiga bedömandet af Geijers andliga lifsgärning och dess betydelse såväl för samtid som eftervärld. Skulle de, som man gärna ville hoppas, på samma gång leda en och annan till ett grundligare studium af själfva källskriften, så vore därmed onekligen så mycket vunnet att de fullt kunna sägas försvara den plats nu här åt dem blifvit inrymd.

*

Äfven denna gång är det mig en kär plikt att till alla, hvilka vare sig genom deltagande och intresse eller genom mera direkt medverkan på mångfaldigt sätt underlättat och befrämjat mitt arbete, uttala de varmaste tacksägelser. Utom de redan i föregående del nämnda personerna, hvilkas namn jag icke upprepar, men till hvilka jag står i fortfarande och delvis ytterligare ökad tacksamhetsskuld, har jag således att tacka fröken Emma Löwenhielm för åtskilliga ytterst värdefulla bidrag ur hennes farmors, fru Betty Löwenhjelms, efterlämnade brefsamling, samt för tillstånd att reproducera det här meddelade porträttet af fru Löwenhjelm; — häradshöfding Fabian von Koch för meddelande af såväl intressanta personliga hågkomster från Geijers umgänge i hans föräldrars hus som af åtskilliga delvis ännu outgifna originalbref från Geijer till fru Frances v. Koch, f. Lewin, af hvilka ett meddelas i texten i samband med de omständigheter som föranledde detsamma samt de öfriga — från äldre tid — såsom bihang; — häradshöfding G. Ribbing för den vänliga gåfvan af åt-

skilliga förut ej offentliggjorda silhuetter af Geijerska familjen, hvilka tillhört hans morbror, professorn Sigurd Ribbing; — statsrådet m. m. P. von Ehrenheim för en synnerligen intressant upplysning och rättelse i afseende på aflidne ärkebiskop A. N. Sundbergs förhållande till den tillämnade danska resan 1844, hvilken återfinnes i texten; och fröken Esther Janson för meddelande af en förut okänd dikt af Geijer, hvilken meddelas såsom bihang. Åtskilliga andra, icke mindre intressanta och värdefulla bidrag, hvilka här ej kunnat finna en plats, komma att inflyta i arbetets tredje och sista afdelning.

Borås i augusti 1911.

Anna Hamilton Geete.

Odinslund och obelisken.

I.

De små Knösarne — fru Alida och hennes Thekla — hade tillbragt nyårsaftonen hos Geijers tillsammans med ett gladt och utvaldt sällskap ur den närmaste umgängeskretsen — och hvad var väl naturligare, då gästerna vid tiotiden skildes åt, än att Gunnar Wennerberg skulle följa dem hem? De hörde till det slags små kvinnor, hvilkas mjuka och oskuldsfulla hjälplöshet inför alla lifvets mera praktiska kraf oemotståndligt vädjar till alla ridderliga instinkter hos de män med hvilka de komma i beröring; och Gunnar var nu en gång för alla och framför alla andra deras självskrifne beskyddare, som med en blandning af faderlig despotisk myndighet, broderligt rättfram förtrolighet och verkligt sonlig öm-

het öfvervakade deras något konfysa ströftåg genom hvardagsprosans snärjande törnesnår, på samma gång som han bättre än någon annan förstod konsten att, med fullkomligt uppgående i stundens stämning, emellanåt slå sig lös och tillsammans med dem — enligt fru Alidas favorituttryck — »hvila vid denna källa» — det lekande skämtets och den graciösa, barnsliga dårskapens vederkvickande källsprång i fantasiens och poesiens förlofvade land, det enda där de små Knösarna kände sig fullt hemmastadda.

Det hade så småningom blifvit en så godt som oföränderlig regel att Gunnar skulle följa dem hem från de samkväm de tillsammans bevistat. Själf försäkrade han, berättas det, med orubbligt allvar att närmsta vägen till hans egen studentbostad i den lilla rödmålade, torftäckta kåken vid Islandsbron alltid och från alla delar af staden förde förbi Engelbrektska gården i Ågatans motsatta ändpunkt, där de små Knösarne vid denna tidpunkt redt sig ett litet näste, som ett par svalor högt under takåsen. Man vandrade alltså på kända vägar — och att Gunnar ej skulle taga afsked af sina skyddslingar vid porten, utan ordentligt följa dem uppför trappan och se till att de ej vredo köksnyckeln i baklås eller på annat sätt förolyckades innan de hunnit hemmets lugna hamn, ingick äfven i det vedertagna programmet.

I kväll var det emellertid nyårsafton och efter fru Anna Lisas goda supé, efter alla orgier af skratt och skämt och lustiga historier, efter all musik och alla vackra högstämda tal och skålar, med gripande hänsyftningar både på det förflutna och det kommande, befunno sig troligen fru Alidas lifsandar i ett tillstånd af så kvicksilfverartad rörlighet att blotta tanken på sömn var en

orimlighet. Hvarför skulle icke Gunnar stanna och vaka in det nya året med dem? —

Troligen var han icke svårbedd; ty efter hvad han själf berättat kunde han i detta lilla hem, där endast fridens, godhetens och det oskuldsfulla skämtets andar härskade, alltid vara viss om att återfinna den vän han högst värderade, men i många andra sällskap fåfängt sökte — sitt eget innersta, bästa jag och därmed äfven den sinnets harmoni och jämvikt som han, den till det yttre så kyligt behärskade, just under denna period af sitt lif kanske i högre grad saknade än någon kunde ana. Häruppe kunde han också utveckla en barnslig älskvärdhet, ett omedelbart, ungdomligt behag, hvarom möjligen hans närmaste vänner inom den trängre juvenalkretsen, men säkerligen ingen af hans öfriga beundrare och beundrarinnor inom Uppsalasocieteten, hade någon föreställning. Agnes Geijer, som satte en viss stolthet i att vara en bland de få som icke i blind förguding svärmade för den »oemotståndlige», påstod ibland, då hon ville retas med Thekla, att han poserade en smula och med medvetet koketteri spelade den Alkibiades-roll som ömsevis fyllde Uppsalavärlden med häpnad, beundran och förargelse. Kanske hade hon inte alldeles orätt; men troligt är att han åtminstone i fru Alidas lilla förmak, i den milda strålglansen från hennes och hennes dotters vänliga ögon, alltid och i vackraste mening var fullt sig själf.

Säkert var han det denna afton, därom vittnade den vemodsfulla glädje hvarmed dess minne ännu efter många år fyllde en liten trofast själ och den tydlighet hvarmed alla dess detaljer dröjde i hennes hågkomst. För lilla Thekla var och förblef den månljusa nyårsnatten 1845, då Gunnar satt uppe med henne och hennes

mor för att vakta in det nya året, hela lifvet igenom en af de minnets oaser till hvilka den ensamme ökenvandraren gärna flyr och från hvilken han återvänder uthvilad och förfriskad om ock med rödgråtna ögon. Äfven för den som endast hört henne berätta därom kunna dessa längesedan förbleknade timmar stundom hägra med så klara och skära färger att man nästan tycker sig ha sett dem med lekamliga ögon och frestas att för andra söka måla hvad man såg. Bilden hör onekligen till dem som förtjäna att fasthållas, ty den förutan skulle hvarje skildring af 1840-talets Uppsala i självfva verket sakna ett af sina originellaste och mest karaktäristiska drag.

Men först några ord om självfva hemmet — »det minsta, men icke det minst anmärkningsvärda»* af de många goda, lyckliga och hvart på sitt sätt egendomliga hem som gåfvo detta tidskifte dess säregna prägel. Att fru Alidas hem »icke liknade något annat» och således i anmärkningsvärd grad afvek från den ortodoxa Uppsalastilen, vet man af många samtida, enstämmiga vittnesbörd — men äfven att det, trots denna afvikelse från vördade förebilder, gjorde ett »behagligt och tilltalande intryck», hvilket icke vill säga litet i en tid då hvarje utslag af kvinnlig självständighet, vare sig i kläder, tänkesätt eller lefnadsvanor, i allmänhet betraktades med en misstro som aldrig stod långt från det absoluta ogillandets gräns. Lilla fru Alida tyckes hafva förstått konsten att äfven i detta afseende afväpna småstadskritiken, hvilken gent öfver hennes lilla fladdrande, regellösa, intagande personlighet på det hela taget visade en förvånande medgörlighet. Här lefde de små

* Uttrycket är Wennerbergs — se hans företal till »Gluntarna».

Knösarne, som Wennerberg berättat — och hvem visste det väl bättre än han! — — »omgifna af blommor och taflor ett lif som endast i nödfall fick vara verklighetens». Om tidens politiska och sociala rörelser visste de i det stora hela »just ingenting» och »ville heller ingenting veta —»; men med så mycket lifligare intresse följde de alla företeelser på det litterära och konstnärliga området. »De voro» — tillägger han, »som ett par lärkor, ömsevis sysslande i sitt undangömda rede, men helst svingande sig högt upp i luften, där inga gärdesgårdar eller rågskylar skymde utsikten»... Och med denna skildring öfverensstämma alla öfriga. ...»De bo så poetiskt, de små människorna,» skref Ulla Heland 1843 efter ett besök hos fru Knös och hennes dotter. — »Deras rum äro fulla af böcker, taflor och småsaker. Poesi doftar en till mötes bara man öppnar dörren till deras hem — och stort annat än poesi och musik förstå de sig icke heller på, så Gud vete huru det skulle gå med deras kroppsliga existens om de ej visste att förvärfva sig så många vänner som omhulda och hjälpa dem...»

»— Böcker, taflor och småsaker —!» Det var just dessa föremål, för oss så oskiljaktiga från själfva begreppet hemtrefnad, som för det mesta helt och hållet saknades i 1840-talets rätliniga, strängt symmetriskt möblerade borgerliga hem, hvilka dock genom anordningarnas enkla ändamålsenlighet och den prägel af solid flärdlöshet och redbarhet som härskade öfver det hela säkerligen verkade tilltalande nog och i alla händelser fullt tillfredsställde samtidens kraf på huslig skönhet och komfort. Ur nutidssynpunkt torde de dock i många afseenden lämnat åtskilligt öfrigt att önska. Hvem genomilas ej, till exempel, af en medlidandets rysning då man läser om de fruktansvärda konstverk — »Domenichinos

Johannes och Hillebrands Krigarens Son» — sydda i tapisseri! — hvilka utgjorde enda väggprydnaden i den skönhetsälskande Wäxjöbiskopens bästa praktgemak?* — Den gamla goda tiden hade onekligen sina skuggsidor.

Men den som inträdde i fru Alidas lilla våning fann sig med ens försatt i en främmande och förtrollad värld. Det var ej blott en fantasirik och konstnärligt begåfvad kvinnas starkt personliga smak som satt sin prägel på detta hem; hon hade äfven haft ovanliga materialier till sitt förfogande vid dess skapande och i jämförelse med den hemväfda, gammalsvenska soliditeten i de öfriga Uppsalahemmen — alla sinsemellan i hufvudsak så lika, om också hvart och ett med sin speciella färgskiftning, sitt vermländska, östgötska eller uppländska tonfall, sin mer eller mindre borgerliga eller aristokratiska prägel — måste denna lilla interiör nästan hafva verkat som en fin och utsökt orangeriväxt, tillfälligtvis utplanterad bland ringblommor och lavendel, mejram och purjolök i ett gammaldags köksträdgårdsland.

De minnen och familjereliker som gåfvo hemmet dess säregna tycke vid denna tid voro visserligen endast blygsamma spillror, af vänliga händer räddade ur det ekonomiska skeppsbrott som vid familjefaderns död hotat att helt och hållet uppsluka hans hjälplösa och opraktiska efterlefvande — men de voro dock tillräckliga för att öfver den eljest i många afseenden ytterligt enkla bostaden sprida ett skimmer från en större och färgrikare värld samt berätta om ovanliga människor och romantiska lefnadsöden, om aflägsna länder och underbara äfventyr och om fin, gammal, nedärfd kultur af utsökt

* Se E. Tegnér, »från Farfarsfars och Farfars Tid.»

och egendomlig art. Då månskenet en kväll som denna föll in i de små låga rummen och upplyste dem så klart att ingen tänkte på att tända lampan, skimrade det förstulet och hemlighetsfullt från väggar, hörnhyllor och konsoler, från mörknade förgyllda tafvelramar, gamla slipade kristaller och fina kinesiska porslinspjäser — spruckna och kantstötta, men därför icke mindre tilltalande för känsla och fantasi, då dessa ärofulla ärr ju endast utgjorde lika många vittnesbörd om en växlande och händelserik historia. Här funnos underliga föremål, gudabilder och djurgestalter, snidade i ebenholts och elfenben, brokiga solfjädrar, skiftande pärlemorsnäckor, stora greniga koraller och mycket annat, allt minnen och kuriositeter hemförda från fjärran haf af fru Alidas far, den i ostindiska kompaniets tjänst anställde sjökaptenen, eller ännu längre tillbaka i Amsterdam samlade af farfadern, den lärde och konstälskande köpmannen, hvars maka, den vackra fransyskan Alida Dubique, ej blott lämnat sondottern sin skönhet och sitt poetiska namn i arf utan säkerligen äfven en god portion af sitt lättrörda sydländska blod och den lekande, självsvåldiga esprit som hos Alida Knös ingått en så egendomlig och intagande förening med den romantiska fantasi och poetiska känsla som hon ärft af sin tyska fädernesläkt och som ytterligare fördjupats och förandligats hos hennes dotter.

Såg man sig närmare omkring i de små rummen möttes man öfverallt af något som satte inbillningen i rörelse och förde tanken bortom det nyktra hvardagslifvets gränser. Därborta på den lilla empirebyråns spruckna marmorskifva stod under en glaskupa det fantastiska, förgyllda träd, fullsatt med små uppstoppade, färgskimrande kolibris, som fru Alida plägade beteckna som sitt »stamträd» och kring hvars bevingade invånare

hennes lekande inbillning under årens lopp spunnit ett glittrande nät af drömmar och legender, af skämt och allvar, som kunnat gifva stoff till ett dussin romaner. Hvar och en af dessa små varelser, i hvilkas — numera tyvärr tämligen malätna — fjäderskrud ännu ett återsken af tropikernas sol och färger dröjde kvar, hade, enligt hvad hon påstod sig veta, en gång haft sitt eget namn och sin egen personlighet samt i en annan tillvarelseform och i länge sedan förgångna tider genomlefvat underbara öden, hvilka fru Alida i oändliga skymningsstunder skildrat för sin lilla andaktsfullt lyssnande Thekla, lika trovärdigt och allvarsamt som en annan mor för sina ättlingar berättar familjeporträttens historia. Hvem kan förvånas öfver att Theklas genealogiska begrepp under sådana förhållanden blefvo en smula förvirrade och att hon — som hon senare ofta med blygsel erkände — alltjämt hade litet svårt för att tänka sig den vördade stamfadern, kapten Levinius Olbers, annat än under skepnad af en kraftfull stålblå kolibri med allvarlig och vederhäftig hållning, eller bonne-maman Alida annorlunda än som ett litet rubinskimrande väsen med utspärrade vingar, knappast större än en humla? — Och var det icke naturligt nog att hennes eget väsen, påverkadt af sådana föreställningar, fick något af fågelns luftiga, skygga skaplynne och hade svårt att hålla sig vid jorden? —

Midt emot »stamträdet», på motsatta väggen, hade det lilla gamla, hvitmålade klaveret sin plats. Då locket slogs upp, såg man ofvanför den gulnade klaviaturen en grönskande äng, på hvilken amoriner, sammanbundna af långa rosengirlander, dansade i rad, medan Celadon och Clorinda — man visste att de hette så — kysstes bland buskarna i förgrunden och de bomullshvita fåren,

fridfullt betande, förtonade sig mot horisontens blånande kullar. Då Agnes Geijer ännu var så liten att hennes lilla lustiga lingula lockhufvud nätt och jämnt nådde upp öfver tangenterna, kunde hon i timtal stirra på denna bild och ännu som gammal medgaf hon att hon aldrig sett något som på henne gjort ett intryck af så öfverjordisk och ovansklig skönhet. Geijer själf satt ofta och gärna vid det lilla klaveret och då det, smekt af hans skickliga händer, med spröd och svag men egendomligt rörande och hjärtgripande klang tolkade någon menuett af Haydn eller Mozart eller någon bortglömd gammal fransk chanson ur fru Alidas många små handskrifna, med rosen- och förgätmigej-kransar bemålade nothäften, påminde han gärna om att det just var för instrument sådana som detta som denna oskuldsfullt lekande, barnsligt graciösa musik ursprungligen var komponerad och att det var s å som kompositörerna själfva ursprungligen hört och tänkt sig dem.

Öfver klaveret hängde gitarren med sitt urblekta himmelsblå sidenband och där bredvid den spanska tamburinen och kastanjetterna — förbundna med många romantiska och intressanta föreställningar, kära för tidens fantasi, om mörkögda skönheter, vinlöfskransade balkonger och serenader, utförda af ridderliga älskare med sångröst, »fladdrande lockar och charmanta ben».

Det är ej svårt att föreställa sig hvilken insats denna från första barndomen välbekanta interiör måste hafva gjort i ett lifligt och fantasirikt flickebarns känslolif och andliga utveckling. För lilla Agnes Geijer blef tant Alidas hem så att säga en förberedande resehandbok för färden genom alla fantasiens och poesiens förtrollade riken. Här fick hon, som hon själf brukade berätta, stoff för alla sina tidigaste drömmar och lefvande färger till

alla de bilder hvarmed poesi och saga fyllde hennes inbillning. Här, med tant Alidas fint utskurna syskrin som åskådningsmateriel, lärde hon sig hur sandelträ verkligen doftade, här såg hon hur färgspelet skiftade på pärlemorsnäckan och kunde genom upprepade experiment förvissa sig att man verkligen ännu tydligt kunde förnimma Indiska oceanens brus då man höll den till sitt öra. Kuddarna i den lilla soffan voro klädda med gammalt broderadt kinesiskt siden, hvars vidunderliga blommor, liksom den nötta, stoppade och urblekta, men ännu af inväfda guldtrådar sagolikt skimrande indiska väfnad hvilken gjorde tjänst som bordduk, mycket väl kunnat komma direkt från Felicias ö, där Agnes varit van att lustvandra allt sedan hon först lärde sig läsa innantill. Och här, i de gamla enkla bokhyllorna af brunmåladt furu, stiftade hon senare sin första hänförda bekantskap med Jean Paul och Fouqué, med Tieck och Hoffmann och många andra mäktiga trollkarlar. Det var också tant Alida som först presenterade henne för de båda damer, som sedan hela lifvet igenom skulle räknas till hennes förtroligaste vänskapskrets — Rahel, kvinnan med det stora hjärtat och de vidtfamnande tankarna, och den lilla skimrande, oberäkneliga, förtrollande pratmakerskan Bettina Brentano, om hvilken Agnes en gång till sin fästman skulle skrifva de betydelsefulla orden: ... »Det är hon, är jag rädd, som gjort mig till den svärmiska drömmerska jag innerst är — fastän kanske ingen anar det mer än du —!»

Fru Alida hade varit Agnes Geijers första lärarinna i tyska och franska, hvilka språk hon behärskade som om de varit hennes modersmål. Men hon meddelade sin lilla elev äfven åtskilliga andra talanger, synnerligen ägnade att uppskattas af ungdomliga och icke alltför

kritiska sinnen. Hennes små hvita händer, så otroligt tafatta och hjälplösa då det gällde lifvets mera prosaiska hvardagssysslor, utvecklade på andra områden en skicklighet som ständigt slog hennes praktiska och husliga Uppsalaväninnor med ny häpnad och aftvingade dem en halft motvillig beundran, sådan som vanligen ägnas det obestridda, men fenomenala och regellösa geniets prestationer. Hon målade »oändligt nätt» på sammet och siden, tillverkade »otroligt lefvande» blommor både af vax och papper samt förfärdigade framför allt en mångfald af små fantastiska fat och korgar, i vänkretsen högt skattade som jul- och födelsedagspresenter af verkligt konstvärde och i många hem länge och pietetsfullt bevarade. Grundstommen i dessa konstalster var vanligen karkas eller metalltråd, men för öfrigt växlade materialierna efter smak och tillfälle. Några lindades med hvitt, grönt, rosenrödt eller himmelsblått »zefirgarn» och sänktes i en stark alunlösning, hvilken, då den afsatte sig i kristaller, ansågs frambringa en underbart poetisk illusion af snö och rimfrost. Andra tillverkades af i vatten blötta kryddnejlikor, uppträdda på fin koppartråd och högt värderade för den starka, samt, som det ansågs, synnerligen sunda kryddlukt de spredo i rum där fönstren vintertiden aldrig öppnades och man följaktligen på mångahanda sätt sökte öfverskyla de envist kvardröjande ångorna af många goda, bastanta middagar, osande talgljus och mycket annat. Mest beundrade voro dock kanske de mästerstycken af med rödt zefirgarn lindad karkas som doppats i en sjudande lösning af högrödt lack och — sedan de vederbörligen behandlats af så händiga fingrar som fru Alidas — »absolut förvillande» påstodos likna äkta koraller. En sådan korg, flat, rund och stor som en ordinär sopp-

tallrik, i hvars midt en underbar »lotusblomma» af hvitt och rosenrödt vax simmade på en af vackraste grön zefirgarnsmossa omkransad spegelglasskifva, utgjorde i många år en af Agnes Geijers dyrbaraste skatter och betraktades af henne ej blott som ett förverkligande af poesiens dristigaste drömmar, men äfven som ett alster af till nästan svindlande höjd uppdrifven konstnärlig skaparkraft, som mindre genialiskt anlagda naturer väl kunde beundra, men aldrig hoppas att efterlikna.

Tiderna förändras och smak och människor med dem. Lyckligtvis gifves det skönhetsvärden som alltid stå lika högt i kurs — och den som med ett visst vemod konstaterar sin oförmåga att uppskatta fru Alidas af samtiden så högt värderade, i en senare generations ögon nästan tragiskt onjutbara konstverk, kan i stället med så mycket varmare sympati omfatta ett annat utslag af hennes skönhetssinne: — den lidelsefulla blomsterkärlek som var ett af hennes mest framträdande drag. I sitt förhållande till blommorna, liksom öfver hufvud taget till allt som växte, grönskade och knoppades, var denna lilla fjärilslätta kvinnovarelse en verklig S:t Franciskus. De voro hennes barn, hennes vänner, hennes älskade små bröder och systrar, för hvilkas trefnad och välbefinnande hon aldrig tröttnade att sörja och med hvilka hon kunde föra långa, smekande, jollrande samtal, sådana som mödrar föra med de späda väsen som visserligen ej förstå hvad de säga, men dock på ett egendomligt sätt lugnas och glädjas af själfva det ömma, af kärlek genomandade tonfallet. Det var hennes fasta öfvertygelse att äfven blommorna voro mottagliga för denna hemlighetsfulla inverkan — och då man såg den blomsterrikedom som hon med de enklaste medel förmådde framtrolla omkring sig, var man nästan färdig

att ge henne rätt. Vackert och rörande har Thekla skildrat detta förhållande i en dagboksanteckning. Hon skrifver: —

»...Aldrig har jag sett någon älska blommor så som mamma! — Andra anse dem som vackra behagliga ting, som en angenäm prydnad. — Hon njuter af dem med hela sin själ; hennes tysta samtal med dem är en gudstjänst... 'Naturdyrkan!' — säger du. Nej — gudsdyrkan! — De äro för henne lefvande poemer af Skaparen, hon inandas deras doft som en fläkt af Hans ande, hon läser i deras blad med ljuft tårade ögon och mottager hvarje vårblomma med djup andakt, som ett nytt ljufligt budskap om Skaparens kärlek — och hon förstår deras språk...»

Då de små Knösarne flyttade och hyrde våning — de bebodde under tidens lopp åtskilliga olika lägenheter — påstods det bland vännerna att det togs betydligt mera hänsyn till blommornas behof och bekvämlighet än till deras egen. Man såg noga på fönstrens läge, på västersol och södersol — men glömde alldeles att undersöka skafferiet och fäste sig icke det ringaste vid sådana småsaker som otäta tak och trasiga tapeter. De senare doldes förträffligt af taflor och bokskåp samt af de båda ofantliga murgrönorna, hvilkas frodigt grönskande rankor inom kort famnade både tak och väggar. Och hvad fuktfläckarna i taket beträffade, så hade Thekla redan tidigt för Agnes Geijer demonstrerat deras intressanta och fängslande likhet med kartor öfver okända öar och kontinenter, omslutna af hemlighetsfulla haf, där fantasien fritt kunde draga på forskningsfärd och kanske till slut hinna ända fram till Lycksalighetens ö eller Fågel Blås aflägsna kungarike. På det hela snarare ökade än minskade de bostadens behag.

Husets utan all jämförelse intressantaste och vik-

tigaste tillbehör voro emellertid de båda husdjuren: — grönsiskan Miranda, en tämligen ruggig och luggsliten äldre hona, som knappast flygfärdig unge af Thekla friköpt ur ett par gatpojkars omilda händer för att sedan i många år föra en sorgfri och hedrad tillvaro i den af Geijer skänkta förgyllda buren — och den stora hvita, långhåriga katten Ferdinand — visserligen inte riktigt, brukade Thekla lätt ursäktande säga, men dock så godt som en äkta angorakatt och i trots af en möjligen icke fullt fläckfri stamtafla ett synnerligen nobelt djur, om hvars mer än öfvermänskliga intelligens fabelaktiga legender voro i omlopp. Ferdinands känslor för Miranda voro tyvärr ej af den absolut lidelsefria natur som man kunnat önska och af fruktan för möjliga tragiska förvecklingar vågade man följaktligen aldrig lämna de båda värderade familjemedlemmarna ensamma på tu man hand. Då husets damer voro bortbjudna — och det voro de ofta — internerades följaktligen Ferdinand i köket, under det att Mirandas bur från fönstret flyttades till en i taket anbragt krok. Denna anordning ogillades emellertid på det lifligaste af Ferdinand; och då han med öfvernaturlig skarpsinnighet genomskådade alla sina små matmödrars menlösa försök att föra honom bakom ljuset — man påstod till och med att de i denna afsikt endast med långa mellanrum vågade byta ett plagg i sänder då de skulle göra toalett — förstod han alltid att på ett eller annat sätt just i det afgörande ögonblicket göra sig osynlig. Följden blef att de små Knösarne alltid och allestädes kommo för sent — ty innan Ferdinand blifvit upptäckt, fasttagen och vederbörligen oskadliggjord vågade de naturligtvis ej lämna hemmet. Man bjöd dem för säkerhets skull således vanligen en eller annan timme tidigare än man verkligen önskade

se dem; men icke ens detta försiktighetsmått åstadkom alltid det åsyftade resultatet, ty Ferdinands slughet trotsade alla beräkningar. Dessa små obehag till trots var det intelligenta djuret af vänkretsen högt värderadt — och isynnerhet mellan den alltid djurälskande Geijer och Ferdinand lär förhållandet hafva präglats af en hög grad af kordialitet.

Kanske tycker mången att jag alltför länge dröjer vid denna skildring af på det hela taget intresselösa små detaljer. Men ligger det icke något för fantasi och känsla egendomligt fängslande i tanken på denna lilla oskuldsfulla bohèm-interiör, midt i hjärtat af fyrtiotalets filosoferande och estetiserande, men på samma gång en smula akademiskt kälkborgerliga Uppsala? — Hvarje totalbild af denna i så många afseenden intressanta och betydelsefulla period skulle i själfva verket vara ofullständig såvida denna lilla skimrande färgfläck ej finge göra sig behörigen gällande bredvid de mera djupa och sobra nyanser som utgöra taflans grundton. Den var en oundgänglig del af den stora harmonien och bidrog i sin mån till dess egendomliga och varma totalverkan. Det fanns — för att åter citera Wennerberg — i själfva verket »ingen af den lysande krets som samlades hos fru Silfverstolpe, som ej gärna tittade in i det lilla boet för att efter dagens mödor en stund vederkvicka sig med det glada skämt som med gustavianskt behag aldrig låtsade om sitt allvar...» Ty allvaret fanns där dock alltid under den leende ytan; och liksom Wennerberg själf liknat sitt väsen vid det »gulnade notpapper» på hvilket han i en stund af ungdomligt yster improvisation nedskref sin första juvenalkomposition, medan dess andra sida visade en »mödosamt utarbetad motett i sträng och allvarlig stil» — så kunde man likna fru

Alida vid ett af de små rosenröda, med pressade blomsterslingor sirade albumblad som tiden älskade och på hvars ena sida man kunde få läsa en sentimental karamelldevis eller ett elegant franskt epigram, medan den andra pryddes af ett visdomsord af Goethe eller kanske till och med af ett bibelspråk. Hon hörde till de lifvets söndagsbarn som med så lekande behag kunna uttala hvad andra icke ens våga antyda, att ingen känner sig sårad; och i hennes lilla våning, liksom en gång i Rahel Levins berömda salong, kunde både prinsar och professorer mången gång under skämt och glam få höra verkliga »vindskammarsanningar» af hälsosammaste slag samt finna sig väl däraf. Fru Alida förstod i självfva verket vida bättre än den djupt allvarliga, svärmiskt känslofulla Malla Silfverstolpe konsten att behandla sina unga snillen. Hon sparade hvarken på rosor eller rökelse, på hjärtliga uppmuntrande ord eller varma vänliga blickar; men skälmen satt dock alltid i ögonvrån och varnade för själföfverskattning och öfverdrift. Hon höll innerligt af de unga, som så gärna samlades kring henne, och svärmade kanske också i tysthet litet för en och annan bland dem; men hon hvarken klemade med dem eller skämde bort dem — tack vare framför allt det sunda »sinne för det humoristiska» som stackars Malla saknade men Alida däremot i så mycket högre grad besatt.

Ingen regel är emellertid utan undantag — och i vänkretsen påstods det, vare sig med rätt eller orätt, att de små Knösarne verkligen på det beklagligaste skämde bort Gunnar Wennerberg samt att de känslor hvarmed de betraktade honom alltför mycket saknade den nyktra kritikens hämsko och närmade sig det rena afguderiet. Möjligen skulle dock de oändligt mycket klokare damer som sålunda beskärmade sig öfver fru Alidas

och stackars lilla Theklas »alltför bedröfliga» svaghet för unge Wennerberg, knappast under liknande förhållanden hafva utvecklat någon högre grad af själsstyrka. Ingen kan studera den bild som samtiden tecknat af Gluntarnes diktare, i förening med det självporträtt han själf gifvit oss i offentliggjorda anteckningar, i sång och dikt, utan att förstå huru oemotståndligt fascinerande han måste hafva verkat på alla som kommo i närmare beröring med honom. Dessa voro i själfva verket icke många — ty huru uppburen, eftersökt och populär han än var såväl inom societeten som i studentkretsarna, så låg dock alltid öfver hans väsen ett visst gudomligt noli me tangere som höll förtroligheten på afstånd. Man såg honom öfverallt — han var icke lätt att förbise — och han räknades till de självskrifna gäster som man inte gärna ville sakna; de unga flickorna suckade i tysthet och väfde fåvitska drömmar kring den smärta, högresta gestalten, det vackra hufvudet med dess svall af bruna lockar och den underligt genomträngande stålblå blicken, på en gång så kylig och så flammande, i hvilken ännu ingen lyckats tända en gnista af varmare glöd — de gamla fruarna skakade sina hufvuden öfver det teatraliska och uppseendeväckande i den unge mannens yttre uppträdande och lefnadsvanor — och kamraterna ömsevis tillbådo och förargade sig öfver honom. Alla sysselsatte sig med honom; men de som verkligen kunde säga sig känna honom voro snart räknade. Han hörde icke till de unga lejon som låta tämja sig, ge vacker tass och äta ur handen på hvem som helst. Men närmade han sig någon gång självvilligt, halft lekfull, halft ömt förtroendefull och dock alltid tillräckligt förbehållsam för att hålla intresse och nyfikenhet vid makt — hur intagande, hur hjärtevinnande kunde han icke då

vara! — Och hvem kan väl undra om lilla Theklas stämma ännu efter långa års förlopp alltjämt fick samma rörda och djupa tonfall då hon talade om honom och, på en gång leende och gråtande, för en ny generation skildrade de oförgätliga stunder öfver hvilka hans närvaro kastat ett skimmer som aldrig skulle förblekna? —

— Hur lefvande ser man icke ännu, i glansen af detta skimmer, fru Alidas lilla förmak för sig sådant det tedde sig en afton som denna! — ... Månskenet faller i en bred hvit flod in genom de murgrönkransade fönstren och ritar golfvet fullt med välkända blomsterprofiler. Där står den stora Callan, fru Alidas stolthet, stel, kysk och förnäm med sina blankgröna blad och många hvita kalkar, på hvilkas sammetslena yta fru Alida brukar måla små skimrande fåglar och fjärilar då hon ger bort dem som födelse- eller namnsdagsgåfvor till några få utkorade — Geijer skall just få en sådan på sin födelsedag, den tolfte januari. Där står fuchsian med sina kaskader af blodröda droppar, där spinner passionsblomman och spanska jasminen sitt luftiga nät öfver fönsterjalusinens spjälgaller — och där står den fina bleka månadsrosen, Theklas särskilda hjärtebarn, ej olik henne själf i sin späda och bräckliga fägring. Det är hemmets goda genier som vaka i månskenet och dem gäller också husmoderns första tanke och hälsning. Sedan kommer ordningen till Ferdinand, som högtidligt afhämtas och införes af Gunnar och Thekla — och nu först, sedan hon fått honom i famnen, kan fru Alida med fullt sorgfritt sinne slå sig till ro i stora länstolen, en gåfva af Geijers och Atterboms, och odeladt njuta af stundens stämning. Hon gör det i fulla drag och plötsligt får hon en lycklig ingifvelse. — När, frågar hon, skulle väl egentligen den vidtberömda

»Pimpinellaorden» värdigare och lämpligare kunna fira sin »Midvinterfest» än just nu — i nyårsnatten och vid fullmåne? — Alla medlemmar äro ju redan församlade: — hon själf, Stormästarinnan, med ordensnamnet Pimpinella; Stormästaren, Gunnar, bland »bröderna» känd som signor Pimpinello; ceremonimästarinnan, Thekla, äfven kallad Rosa Pimpinellifolia — och hedersledamöterna, D. D. K. K. H. H. prins Ferdinand och prinsessan Miranda, från »de Lyckliga Möjligheternas Ö»... Sällskapet är med ett ord fulltaligt och förslaget antages med acklamation. Förberedelser för festens begående efter vedertagen ritual vidtager omedelbart. De äro icke vidlyftiga. Brodern Pimpinello draperar sig i den indiska bordduken, syster Rosa Pimpinellifolia knyter ett gammalt romerskt skärp om håret — gitarr och kastanjetter nedtagas, det lilla rökelsekaret af förgylld brons, i form af en antik trefot, placeras på golfvet framför Stormästarinnans länstol och soffkuddarna ordnas på ömse sidor om detsamma. Ceremonimästarinnan trippar ut i matsalen och återvänder inom kort med en bricka, på hvilken står en långsträckt vinbutelj, tre gamla gröna remmare, »festpokalerna» kallade, och en liten silfverkorg med bakverk. Det är tant Malla Silfverstolpes »världsberömda» strufvor, läckra och frasiga som inga andra — och en af de sex flaskor rhenvin som den artige baron Kræmer sändt fru Alida till julklapp, åtföljda af ett af de små galanta, »gustavianska» poem som äro hans specialitet... »Liebfrauenmilch —!»... själfva namnet är ett poem som knappast kräfver vidare utläggning.

Ordensledamöterna intaga sina platser; ceremonimästarinnan fyller glasen, slår eau de Cologne i rökelsekaret och antänder högtidligt den fladdrande »Offer-

lågan» — Ordenskapitlet förklaras öppnadt och sedan Gunnar preludierat en smula uppstämmes unisont, med ackompanjemang af gitarr och kastanjetter, ordenssången:

»Hvila vid denna källa — — —
Vår lilla frukost vi framställa:
Rödt vin och Pimpinella
Och en nyss skjuten be-e-ckaasin —!!...»

Så klingar man med hvarandra, hvarpå »beckasinerna» — för tillfället representerade af tant Mallas strufvor — under allmän belåtenhet fördelas och förtäras, icke utan hänsyftningar på Gunnars berömda »inträdestal» öfver ämnet: — »Beckasin och Pimpinella, eller huruledes dessa i urkunderna förekommande kabbalistiska uttryck af ordensbröderna böra rätteligen förstås och uttolkas —»...

Aldrig har väl månen, som sett så mycket underligt i det gamla Uppsala, skådat ner på ett älskvärdare gyckel, en mera oskuldsfull orgie än denna! —

Tiden flyger under skämt och sång och snart återstå blott några minuter af det gamla året. Ceremonimästarinnan fyller åter glasen och alla sitta tysta några ögonblick. Så börjar Domkyrkoklockan slå — och då den slutat och väktarens långdragna rop förklingat har ett nytt tidsskede ingått. Lilla fru Alida, plötsligt allvarsam, böjer hufvudet öfver de knäppta händerna och läser stilla och andaktsfullt nyårspsalmen:

»Än ett år uti sitt sköte
Oss en mängd af dagar bär...»
— — — — — — — — — —

Den milda stämman får en särskildt rörande klang vid orden:

Thekla Knös.

Efter oljefärgsporträtt.

»Ej en framtid mig betungar —
Jag dess omsorg lämnar Gud;
Han försörjer örnens ungar,
Kläder liljan i dess skrud:
Skall han mig förgäta? — Nej! —
Han de sina glömmer ej...»
— — — — — — — — — —

Det är de små Knösarnes hela trosbekännelse, sammanfattad i få ord. Då hon slutat, lyfter hon glaset, nickar och dricker de andra till. — »Skål, kära barn. Godt nytt år! — Gud välsigne alla goda människor!» —

De trycka hvarandras händer; ögonen äro fuktiga och ehuru det ännu dröjer en stund innan de skiljas åt har stämningen blifvit en annan; skämtet har tystnat och det är om lifvets och dödens djupaste frågor som de sakta tala med hvarandra i det nya årets första morgontimma.

Men då Gunnar tagit afsked går han icke direkt hem — därtill är vinternatten alltför gnistrande vacker. Han viker af vid Dombron och går genom Skyttehvalfvet och den rimfrostklädda Odinslund upp mot Carolina. Då han går förbi Geijerska huset ser han att det ännu brinner ljus i gafvelfönstret, där Agnes bor — och ett ögonblick önskar han, som han sedan anförtror Thekla, att han haft Fru Alidas gitarr till hands; han kände sig just i stämning att ge »den söta flickan» en »månskensserenad»... Men i stället går han vidare uppför backen och ut på krönet af den branta höjden. Där blir han stående en stund. Hur månljus slätten ligger och hur de stora stjärnorna stråla! — »Där flammar Sirius, där Orion, där plaskar Svanen i eterns bad...» Ord och toner sjunga inom honom och stundens stämning lämnar ett intryck som ännu långt senare skall kasta

något af sin månskensglans öfver en af de tondikter som längst skola bevara hans minne.* Kanske nedkastar han, hemkommen till det lilla torftäckta huset vid Islandsbron, några tongångar som tolka denna stämning på något af de många lösa notpapper som ligga instuckna bland kollegiihäftena på hans skrifbord — eller kanske blir det en tonskapelse af vida allvarligare art som bevarar minnet af denna nyårsmorgon.

Wennerbergs bostad vid Ågatan.

Agnes Geijer satt ännu vid sitt skrifbord då Gunnar Wennerberg såg ljuset lysa i hennes fönster på nyårsnatten; hon skref till sin hjärtans kär, som just den kvällen sändt henne ett långt bref och många ömma

* »En månskensnatt på Slottsbacken» komponerades, enligt Wennerbergs egen uppgift, först 1848. Thekla Knös satte den emellertid alltid i samband med nyårsnatten 1845 och den s. k. »Pimpinellaordens» minnesvärda »Midvintersfest», här ofvan skildrad i trogen öfverensstämmelse med hennes egen berättelse. De båda uppgifterna torde för öfrigt ej vara oförenliga, då »Månskensnatten», liksom de flesta af Gluntarna, väl ej är någon af ett visst tillfälle framkallad improvisation, utan en sammanfattning af många liknande stämningar.

längtansfulla tankar från det lilla nakna hvitkalkade ungkarlsrum i Hohenheims landtbruksinstitut, där han firat sin ensliga jul- och nyårshelg — och då hon lade från sig pennan var klockan redan så mycket att det knappast lönade mödan att gå till sängs. Ty »lilla pappa» och hon hade i största hemlighet kommit öfverens om att gå i nyårsotta tillsammans, ehuru fru Anna Lisa bestämdt förklarat att det skulle vara en galenskap i denna bitande kyla. Ingen hade motsagt henne — men lilla pappa hade blinkat åt Agnes och hon hade blinkat tillbaka. Då hon sade honom godnatt hviskade hon obemärkt i hans öra att det troligen skulle finnas en kopp varmt té inne i hennes rum vid femtiden. Nu gällde det att icke försofva sig. Hon ordnade omsorgsfullt allt på det lilla runda bordet framför soffan: tékoppar, sockerskål, den vackra silfvertékannan och gräddkannan, föräldrarnas julgåfvor, och framför allt det lilla blanka engelska mässingstéköket med sin spritlampa som hon fått af gudmor Malla och som var så oändligt mycket mera praktiskt än de gamla oviga téköken, som måste uppvärmas med ett glödgadt lod — — — hela julhelgen hade man ej tröttnat att beundra denna uppfinning och Agnes hade längtat att få pröfva den på allvar. Allt var hennes eget och man kan vara viss att hon både log och suckade och blef varm om kinder och hjärta då hon tänkte på att så, just så, skulle hon en gång i det egna hemmet duka tébordet åt sig och Adolf — om han blott kunnat se det nu! — »Att beskrifva det är icke detsamma —»...

Då allt var i ordning svepte hon sig i den stora mjuka ullschalen och kröp upp i soffhörnet för att slumra en stund. Men den blef icke lång; ty då klockan slog fem i Domkyrkotornet sjöd vattnet redan i den lilla té-

kitteln; och då dörren en kvart senare varsamt öppnades och lilla pappa smög sig in »i strumplästen, med stöflarna under armen» och de ännu litet yrvakna ögonen »tindrande af belåtenhet» öfver ett lyckligt utfördt pojkstreck —: »Tyst, tyst, mitt Socker — Anna-Lisa sofver — hon märkte ingenting! —» hade téet just hunnit »dra» tillräckligt och var färdigt att serveras. Ytterkläderna lågo redan omtänksamt utbredda på stolar framför kakelugnen — och sedan Agnes hjälpt lilla pappa på med den svarta fårskinnstulubben och själf ifört sig den nya vinterdräkt i hvilken hon, som hon med blygsam tillfredsställelse antecknat, fann sig »rätt nätt» — den långa svarta klädeskappan »à la Crispine», med himmelsblått vadderadt foder, kornblå sammetshatt i kråkform och den fem alnar långa boan med tillhörande jättemuff — smögo sig de båda sammansvurna ljudlöst utför trappan, just då Domkyrkoklockorna ringde andra gången till ottan. Men nere i förstugan funno de före sig ännu en morgontidig kyrkobesökare, just i färd med att öppna porten: kusinen, den tjugunioårige artillerilöjtnanten Bror Geijer, ståtlig och militärisk i officerskappa och med uniformsmössa på det vackra mörklockiga hufvudet med dess »svårmodiga» ögon och intressanta drag öfver pannan. I den Geijerska släktgruppen representerade denne unge man, vid hvilken alla med varm tillgifvenhet voro fästade, på ett särskildt sätt det romantiska elementet, såväl genom den säregna arten af sitt eget skaplynne som genom det ömma och smärtsamma intresse hvarmed ett tragiskt lefnadsöde omgifvit hans person. Efter knappt ett års äktenskap hade han förlorat sin unga hustru, kamrer Carl Geijers äldsta dotter, den »milda, goda, ljufliga lilla Stina», som Agnes »höll mest af bland alla ku-

sinerna» — och blott få månader senare, just sommaren 1844, äfven det barn hon lämnat honom som minne af en kortvarig lycka. I svärföräldrarnas hem, där han alltjämt betraktades som barn i huset, var han, tillsammans med Uno Troili och Knut Geijer, en af de dagliga gästerna vid fru Sophies tébord; och att han nu firade julen i Uppsala i stället för i en omgifning alltför full af både glada och smärtsamma minnen för att ej verka upprifvande, var resultatet af en tyst öfverenskommelse mellan henne och svägerskan Anna-Lisa, som äfven hon hyste ett varmt moderligt intresse för den unge anförvanten. Man kände hvarandra och hvarandras hjärtelag alltför väl för att minnet af en gemensam sorg skulle verka som ett band på den naturliga glädjen. Agnes, som i känslorika skolflickdagar svärmat en smula för den åtta år äldre unge officeren, hvars vackra utseende, musikaliska begåfning och lilla klädsamma anstrykning af Byronsk melankoli gjorde honom synnerligen lämplig till romanhjälte, hade senare, till mognare och mera kritisk ålder kommen, ofta skämtat en smula vanvördigt öfver hans många talanger och fullkomligheter, funnit honom »bortskämd af fjolliga Stockholmsfruntimmer» samt malitiöst döpt honom till »Öfvermänniskan», långt innan någon tysk filosof drömt om att använda denna benämning i världsomstörtande bemärkelse. Men med åren hade hon lärt sig alltmera förstå och hålla af honom och sorgen, som bränt bort åtskilligt slagg ur hans väsen, hade fört dem ännu närmare hvarandra. Under denna julhelg tyckte hon sig hafva lärt känna honom bättre än någonsin förut och midt under skämt och lekar hade de funnit tillfälle till mer än ett allvarligt och förtroligt samtal... »Hur underligt»... skref hon efter ett af dessa samtal

i sin dagbok — »att se en människa som under den högsta lycka och medgång blir självisk, människofientlig, bitter och missnöjd med Gud, sig själf och hela världen, men däremot genom sorg och pröfning alltmera mild, ljus, glad och harmonisk! — Huru mycket det ger att tänka på för den som ännu aldrig på allvar lärt känna sorgen! — Äfven till mig skall den komma en gång — gifve Gud jag då rätt måtte förstå dess lärdomar!...» Geijer själf hyste en varm tillgifvenhet för den unge släktingen — på fädernet hans syssling, genom gifte hans brorson — med hvars rika och mångsidiga natur han fann många beröringspunkter och hvars tidigt sköflade lycka fyllde honom med medlidande. Hur väl kan man icke tänka sig med hvilken rörelse, med hvilken aningsfull bäfvan inför lifvets och dödens många fruktansvärda möjligheter och all mänsklig lyckas förgänglighet som han just denna nyårsmorgon måste hafva sett på de båda unga, vid hvilkas sida han genom den månljusa, rimfrostglittrande Odinslund styrde kosan till den upplysta Domkyrkan, medan luften omkring dem dallrade af klockornas allvarliga kallelserop! — Såg han icke i självfva verket både hopp och saknad, framtiden och det förflutna, sorg och lycka liksom förkroppsligade i dessa båda ungdomliga gestalter: — hans Agnes, med hjärtat fullt af ljusa drömmar om en lycka hvars förverkligande, mänskligt taladt, syntes höjd öfver alla tvifvel — och bredvid henne den kraftfulle unge mannen, skenbarligen lika mycket danad för lyckan och glädjen som hon, men som redan smakat all kärlekens sötma och bitterhet och ägt lifvets högsta sällhet endast för att se den brista och försvinna mellan sina händer som en skimrande såpbubbla? — Vi, som känna Geijer, kunna gissa oss till hans tankar under denna årets första

morgonvandring; — men hvad Agnes kände har hon själf sagt oss. Hon skrifver senare:

»... Kyrkan var så full att jag satte mig på herrsidan med pappa och Bror...; det kändes godt att vara hvarandra så nära i denna högtidliga stund. Sällan har jag känt mig så rörd och gripen af någon gudstjänst som denna gång. Jag vet ej hur, men det var så mycket som kom öfver mig — tanken på min vän som är så långt borta, på pappa och all ångest jag känt för honom under det gångna året... Jag kom i gråt och kunde icke häjda mig; tårarna runno oupphörligt... pappa var också mycket rörd. Jag såg honom gång på gång torka ögonen och snyta sig... Hvad som var skönt var att de just sjöngo pappas älsklingspsalm, den präktiga 406 — 'Du som härligt ställde' —... Då vi sjöngo versen: 'År och vänner flykta, men Du densamme blifver — Du än åt barnen gifver Den vård som Du åt fädren gaf'... tog pappa min hand som han sedan inte släppte på en lång stund. Det kändes obeskrifligt godt... O min Gud, välsigna honom, den dyrbara älskade, bevara honom åt oss, skydda honom under detta kommande år, gif honom arbetskraft, hälsa, frid och allt, allt godt —!»...

Så sitta Geijer och hans hjärtebarn stilla hand i hand med våta kinder, medan orgeltonerna på mäktiga vingar brusa fram under de gamla hvalfven, bärande hjärtan och tankar mot höjden. Ljusen i kronorna flämta i luftdraget och brinna allt mattare allt som det nya årets första dag börjar ljusna utanför, och i den iskalla luften lägger sig församlingens andakt, förtätad till en röksky, i synlig mätto öfver alla hufvuden... Det är så bistert kallt i den stora oeldade kyrkan att Agnes, midt i sin allvarsstämning, med belåtenhet måste tänka på de sex numren af Aftonbladet — »tre fram och tre bak» — som hon trots alla protester och med skämtsam erinran om tidningens kända förmåga att »hålla folk

varma», stoppat mellan skjortan och västen på lilla pappa. — Idéen är ett plagiat från lille Schröder, som vid ett visst kyligt uppvaktningstillfälle besvarat den uttalade farhågan att studenterna skulle förkyla sig i sina tunna frackar, med det kategoriska: — »Ingalunda, ingalunda, dom kan lägga disputationer på magen!» — som sedan blifvit ett bevingadt ord inom akademiska kretsar. Metoden har pröfvats förut och befunnits god och Agnes hoppas att den äfven nu måtte förebygga alla ledsamma följder, för hvilka hon möjligen skulle kunna hållas ansvarig af mamma Anna-Lisa....

... Gudstjänsten är slut och alla strömma mot utgången. Hela Uppsala har stämt möte i den tidiga morgonstunden — på denna åt visiter helgade dag har ingen tid att gå i högmässan — och medan Geijers breda axlar långsamt plöja väg genom trängseln för hans båda ungdomliga följeslagare, nickar och hälsar man åt alla håll och önskar hvarandra med rörda och glada leenden ett godt nytt år... Vid västra porten stöter man tillsammans med ett ståtligt par: — den store ansenlige kapten Janne Geijerstam med sin värdiga hållning och sin Gustaf-Adolphs-profil, och vid hans arm den blonda Ava Wrangel, mera fin, förnäm och distingerad än någonsin i »hvit kastorhatt med plymer» och det »präktiga sobelgarnityr» som varit fästmannens första julgåfva. Man stannar och hälsar och sänder hälsningar till moster Malla: Geijer och Agnes skola »titta ner» en stund på förmiddagen, ehuru de eljest ej göra några visiter, utan själfva sitta hemma och »ta emot». Men på mottagningen på Slottet råkas man naturligtvis... Man skiljes för att gå åt hvar sitt håll och Geijer och Agnes komma öfverens — som hon sedan berättar för fästmannen — att man nog skulle kunna tänka sig ett

mera poetiskt och romantiskt förälskadt par, men aldrig något för hvarandra bättre passande. För dessa trygga, lyckliga, kloka, harmoniska människor kommer vägen genom lifvet säkert alltid att löpa »bred och jämn» utan alla tragiska konflikter. Hur väl unnar icke Geijer den kära Malla denna ålderdomsglädje! — Han ser småleende efter de förlofvade och då Ava vänder sig kysser han på fingret och hälsar med handen på det »oefterhärmligt ridderliga och förbindliga sätt» som Anna-Lisa älskar och alltjämt finner lika vackert som då hon var femton år —.

Men Ava vandrar lugn och leende hemåt till moster Mallas trefliga kaffebord med sin ståtlige kapten — och ingen af dem alla anar hur tätt sorgens och saknadens genier följa dem i spåren eller huru snart äfven den väg som för mänskliga ögon synes mest jämn och solbelyst vid en plötslig vändning kan föra ned i Dödsskuggans dal.*

Hemma hos Geijers står frukostbordet redan väntande — det doftar långt ut i trappan af kaffe och saffransbröd — och fru Anna-Lisa, som gått med hjärtklappning och känt sig högt »altererad» allt sedan hon upptäckte hvad Agnes och Erik Gustaf tagit sig till, har ändå icke hjärta att banna de båda brottslingarna då de nu komma strålande, med hela vintermorgonens soluppgångsfriskhet och nyårsottans helgdagsstämning öfver sig — hon yrkar endast på att de så fort som möjligt skola få något varmt till lifs. Så småningom infinner sig den ene efter den andre af de »morgon-

* Ava Wrangel hörde till de många tusen unga kvinnor som denna tid med sitt lif måste köpa en kortvarig modersglädje. Hon afled några dagar efter sitt enda barns födelse, den 12 jan. 1848.

sömniga» herrarna — den långe assessorn, den bredaxlade, godmodige Knut, den smärte, välväxte kadetten och sist — alltid sist — Uno Troili, ruggig och omornad, med den tjocka bruna luggen långt ner i pannan — och snart är skämt och prat åter i full gång och man knyter vid där man bröt af då man skildes åt för natten. Men man får ej fördröja sig vid frukostbordet, ty dagens många sällskapliga plikter vänta. Ulla Heland har i sin dagbok skildrat den nyårsdag hon tillbragte i Geijerska huset; men stämningen tyckes denna gång hafva varit betydligt lifligare än två år tidigare, då husfaderns illamående verkade nedtryckande och såväl Agnes som fru Anna-Lisa hade sina egna hemliga orsaker att med oro och beklämning motse det nya året och dess ovissa öden. Höstens nyss genomlefda lysande »prinssäsong» hade dessutom gifvit ny fart åt sällskapslifvet och äfven tillfört detsamma åtskilliga nya element. Säkert skrattades det mycket i det gamla huset vid Öfre Slottsgatan denna blanka rimfrostglittrande nyårsförmiddag och sorlet af unga, friska röster ljöd den besökande till mötes redan i trappan, blandadt då och då med några takter, spelade på pianot, eller en och annan strof ur Lindblads nya sånger — ty i denna intimt förtroliga krets torde nyårsuppvaktningen vida mer haft prägeln af ett stort och muntert släktmöte än af en obligatorisk höflighetsceremoni och de besökande utgjordes nästan uteslutande af ungt folk, studenter, unga flickor som på en stund lämnat den egna familjekretsen för att göra en hastig rond till väninnorna, eller unga fruar och gifta par utan anspråk på att själfva blifva uppvaktade. Agnes upptecknar namnen — »det är så roligt med alla dessa besök, alla dessa vänliga budskickningar och allt godt man önskar hvarandra! —» och då man genomläser listan

skymtar ett helt galleri af behagfulla gestalter och unga rosiga ansikten för ens inre syn — kan det väl vara desamma som man minns från en långt senare tid, åldrade och bleknade, fårade af sorger eller kanske också förandligade och förfinade genom sällsamma öden och hjärtepröfvande erfarenheter —?— Det är hela skaran af Agnes Geijers unga väninnor, sådana som man lärt känna dem i hennes bref och dagboksanteckningar — ej blott den närmsta och förtroligaste lilla krets, de få utkorade med hvilka hon i flickrummens allra heligaste läser kyrkohistoria, kokar knäck, gör musik, gråter öfver Lamartines Jocelyn och öfver hufvud taget ägnar sig åt mer ideella sträfvanden — utan alla de söta och glada flickor och unga fruar i hvilkas sällskap hon dansar på Slottet och på Gillet, spelar sällskapsspektakel och står i tablå eller far på slädparti till Flottsund — en hel krans af älskvärda, intagande människoblommor som hvar på sitt sätt bidraga att skänka doft och färg åt samvaron. Det är de vackra fröknarna de Geer — »några blonda, andra brunetta, men den ena skönare än den andra» — och flickorna Platen, den »behagliga, taktfulla Mina» och den bortskämda, förtjusande »lilla Trollsländan» Eugénie, som alltid gör och säger allt som faller henne in, men, försäkrar Agnes, »ändå alltid är lika söt». Systrarna Kræmer — den ståtliga Mathilde med sin vackra figur och sin »drottninglika hållning» och den lilla älflika, lifliga, nyss fullvuxna Lotten — komma springande utför Slottsbacken med långschalar öfver hufvudet och pälskapporna löst kastade öfver axlarna — och efter dem smyger sig den smärta, blonda Hedvig Atterbom, en förtjusande psykegestalt med sitt lilla klassiska hufvud och sina mjuka linjer, in i rummet för att blyg och rodnande »hälsa så mycket från pappa och mamma och

önska godt nytt år». Följda af ett litet hof af uppvaktande kavaljerer komma Agnes' nya väninnor, de båda glada unga »Kungsängsfruarna» — den eleganta göteborgskan, fru Mina Lindblad, »städad och vettig» men därför icke mindre intagande, och den vackra mörka fru Mina Wensjoe med sina hvita tänder och långa svarta ögonhår — tvenne förtrollerskor, hvilkas framfart gifvit den malitiöse professor Fahlcrantz anledning att varna lättantändliga ynglingar för promenader på Ågatan vid de tillfällen då herrar Wensjoe och Lindblad »låta sina Minor springa där —». Men tyst och stilla i ett hörn sitter deras granne från Svartbäcksgatan, den lilla tyska fru Svartengren, och stirrar framför sig med stora melankoliska ögon — en fin, ömtålig, främmande blomma, hårdhändt omplanterad i föga lämplig jordmån och ännu långt ifrån hemmastadd bland alla dessa glada människor som alla kalla hvarandra du och kvittra i munnen på hvarandra med tusen anspelningar på gemensamma minnen och nöjen i hvilka hon ej haft någon del. Hon har drifvits hit af längtan att träffa Agnes — »unter Larven die einzige fühlende Brust», som hon svärmiskt kallar henne — och kanske äfven i ödmjuk förhoppning att åtminstone få växla en hälsning med »der Engels-professor», Geijer, som, förefaller det henne, alltid förstår henne bättre än någon annan och alltid vet att säga henne just det uppmuntrande och styrkande ord som hennes lilla ensliga och hemsjuka hjärta behöfver. Han lyssnar så vänligt till allt hvad hon så gärna berättar om professorshemmet i Gotha — och kanske säger han någon gång till henne, som han sagt till Agnes, att han gärna hör henne tala därför att hennes lilla sachsiska brytning så lifligt påminner honom om en väninna som han hållit mycket af och

som fru Svartengren är stolt öfver att få räkna som landsmaninna: Amalie von Helvig, i hvars knä den lilla Eugénie en gång setat som barn och om hvilken hon hört så mycket berättas af gemensamma vänner... Men midt i vimlet af dessa nyårsuppvaktningar ges föga tillfälle till förtroliga meddelanden och det är fara värdt att den lilla sorgsna kvinnan denna gång går otillfredsställd från det vänliga Geijerska hemmet, om också något tröstad af Agnes Geijers löfte att snart åter skänka henne en af de stilla förtroliga aftnar på tu man hand som äro hennes största glädje i detta främmande land.

Så växla människor och grupper hela förmiddagen som bilderna i ett kaleidoskop. Men framemot middagstiden skingras den lifliga skaran så småningom; endast Betty Löwenhjelm blir kvar med sina båda barn — och i allra sista stunden, då man just står i begrepp att sätta sig till bords, komma de små Knösarne störtande — »andfådda, echaufferade och tilltufsade» efter ett hårdt nappatag med den illfundige Ferdinand, men för öfrigt strålande och fulla af ifver att för väninnorna få skildra den nattliga »midvintersfesten» med hvilken de invigt det nya året. Anna-Lisa och Betty skaka kanske litet på sina kloka hufvuden — men hvem kan på längden hålla sig allvarsam då Alida berättar? —

Och senare på kvällen träffas »hela Uppsala» åter på Slottet till stor generalrepetition af hela det kommande årets sällskapslif. Lilla friherrinnan Kræmer står charmant och förbindlig midt under ljuskronan i stora salongen för att hälsa hvarje gäst med ett leende och ett artigt ord, under det att societeten defilerar förbi och de båda stora speglarna på rummets motsatta sida i oändligt perspektiv återge och mångfaldiga de välkända gestalter de redan år efter år så ofta afspeglat... Här

mötas åter alla de glada flickorna och fruarna, alla de studenter, magistrar och docenter som samlats hos Geijer på förmiddagen —; men här bilda de blott den bakgrund mot hvilken en imponerande procession af vida mer intressanta och vördnadsbjudande gestalter aftecknar sig. Man behöfver blott läsa namnen för att se dem draga förbi, skarpt profilerade, intensivt mänskliga och individuella ännu efter mer än en mansålders förlopp, tack vare det oerhördt personliga intryck de kvarlämnat i efterlefvandes hågkomst eller ännu göra i de arbeten som bevara minnet af deras lifsverk. — Hvarje bildad svensk räknar dem ännu i dag bland sina personliga vänner eller ovänner och knappast för någon af dem kan man känna sig fullt likgiltig. — Där kommer Hvasser, kraftig och kutryggig, butter och tankspridd, men oftast med en glimt af värmande godhet under den krusiga luggen och de buskiga ögonbrynen. Där kommer Palmblad linkande, stödd på sin »Kröcke», med framskjuten underläpp och tusen spetsiga infall och elakheter på tungan. Där kommer Elias Fries, högre än allt folket, med sitt vackra hufvud, sina fina markerade drag och sitt barnafromma leende. Där kommer Fahlcrantz, liflig, smärt och nervös, med hög färg, ögon skarpa som svärdsklingor och fina läppar som alltid tyckas le i mjugg åt världens myckna dårskap; där kommer den mörke, skönlockige Böttiger, medvetet intressant och alltid en smula poserande, men i alla fall kvick och underhållande som få och ännu i stånd att väcka rörelse och svärmiska känslor i ett och annat romantiskt kvinnobröst. Där kommer den lille glade professorn Malmström, hvars »omätliga» skratt åtminstone på ungdomen verkar upplifvande som smällen af en champagnekork då den plötsligt exploderar midt i den estetiskt andaktsfulla stämningen på

någon litterär Fredagssoirée; där kommer den vackre gamle hvithårige Valerius med sitt ädla poethufvud och sin resliga, ännu oböjda gestalt — där kommer Atterbom med sin blida Ebba och sin förtjusande Hedvig; där kommer Geijer med Anna-Lisa och Agnes och där kommer lille Schröder... vi känna dem alla, men listan blefve för lång om vi ville försöka att göra den fulltalig. Och bland de unga herrar som trängas i dörrarna eller garnera väggarna finnes mer än en hvars namn i en framtid skall ljuda med nästan lika välbekant namn som något af de nu uppräknade. Där är Gunnar Wennerberg, blek och intressant som alltid — där är den långe, ståtlige magister Sundberg*, Uppsalas bäste dansör, där är den mörke, liflige magister Rundgren, som Agnes Geijer så gärna talar med, där är den lille lurfvige, en smula otymplige gottländingen Carl Säve, där är Sigurd Ribbing med sin spetsiga profil och sina spejande kritiska ögon, där är den elegante, finlemmade Axel Adlercreutz och den unge, krushårige Per Jacob Ehrenheim — men hvem kan nämna dem alla? — Bland denna ungdomliga skara döljer sig en blifvande ärkebiskop,

* I detta samband må det tillåtas mig att rätta ett misstag. I »Solnedgångens» första del, s. 268, nämnes Anton Niklas Sundberg bland de kommitterade för den tillämnade danska resan, hvilka uppkallades till Geijer och sedermera offentligt öfverklagade det bemötande de af honom rönt. Enligt välvillig upplysning af herr f. d. Statsrådet m. m. P. von Ehrenheim — en af de få ännu kvarlefvande samtida — var emellertid den blifvande ärkebiskop A. N. Sundberg icke medlem af bestyrelsen för denna resa. Den »A. N. Sundberg», hvarmed han förväxlats, var gottländingen Arvid Sundberg, fil. mag., hvilken äfven undertecknat den i Aftonbladet för d. 24 maj införda berättelsen angående förloppet vid det s. k. »Geijerska förhöret». Egendomligt nog tyckas de flesta Geijersbiografer hafva gjort sig skyldiga till samma misstag.

en biskop och åtminstone två statsråd och medlemmar af Svenska akademien. Men huru många bland de närvarande skulle väl lyckats utpeka de rätte, ifall någon skämtsam fé för ett ögonblick lyftat en liten flik af framtidens slöja och bedt dem gissa —?— Det är en hel värld, en försvinnande och en kommande generation, som denna afton rör sig framför de stora väggspeglarna i Kræmerska salongen och återspeglas i dem. Hvem kan undra om den som ännu ett fjärdedels sekel senare någon aftonstund satt ensam i det gamla rummet, medan skymningen föll på och brasan sjönk till glöd i kakelugnen, stundom kunde tycka att det började röra sig skugglikt och hemlighetsfullt i speglarnas dunkla djup, till dess kända gestalter och ansikten så småningom frigjorde sig ur töcknet och stego ut i rummet och hela den gamla kretsen åter blef lefvande i den gamla förtroliga omgifningen? — Den tiden spökade det ännu på Uppsala slott. Nu spökar det förmodligen icke mer — vålnaderna ha blifvit hemlösa, sedan tidens flod oåterkalleligen sköljt bort äfven de sista af det förflutnas kvarlämnade landmärken. Speglarna ha försvunnit — hur gärna skulle man icke vilja äga åtminstone en skärfva af det glas som speglat så mycket! — och själfva salongerna ha förvandlats till stela och högtidliga ämbetsrum, där romantiken icke har något att skaffa. I nya, konstnärligt restaurerade, oändligt mycket vackrare och praktfullare salonger dansar nu ett nytt släkte — skall dess historia väl en gång af efterkommande studeras med lika mycken rörelse och vördnad som vi nu känna då vi följa de fotspår som en föregående generation lämnat på det stora världshafvets strand? —

... Nyårsmottagningen är slut och hvar och en går hem till sitt. Innan Agnes Geijer somnar antecknar

hon i korta drag aftonens tilldragelser; det har varit en ansträngande dag och hon är alltför trött för att skrifva så utförligt som hon gärna skulle vilja. Men icke dess mindre sofver hon oroligt och plågas, som hon sedan berättar för sin vän, af »oroliga och orimliga drömmar»... Hvad de visade henne, har hon icke sagt oss; men helt visst såg hon icke ens i drömmen något så orimligt och otroligt som att hon själf, knappast tjugu år senare, skulle stå som landshöfdingska på friherrinnan Kræmers plats under ljuskronan, mellan de stora väggspeglarna på Uppsala slott och hålla nyårsmottagning för det nya och främmande Uppsala, bland hvars representanter hon med undrande och vemodiga ögon fåfängt spanar efter något enda af de kända, kära ansiktena från fordom. Lifvets stora förvandlingsscener erbjuda stundom öfverraskningar, med hvilka inga drömmar kunna täfla.

Uppsala slott.

II.

Till Nyårshelgens särskildt festliga stämning detta år inom den Geijer-Silfverstolpeska kretsen bidrog i icke ringa mån ett besök af Lindblad. Malla Silfverstolpe skildrar i en dagboksanteckning — kortfattadt men vältaligt — hans oväntade ankomst: — »Gunnar,» skrifver hon, »satt just vid pianot och spelade för oss en melodi som han drömt... I detsamma hörde vi någon inkomma som satte händerna för hans ögon. Lindblad, Lindblad!!! —»

Och ett par dagar senare heter det — icke mindre vältaligt —:

»... Lindblad till middag hos Geijers. På aftonen alla samlade hos Atterboms. Samtal mellan Geijer, Atterbom och Lindblad — om konst, poesi, musik!! Adolfs visor sjöngos!..»

Man tycker sig läsa en enkel hvardagsmatsedel från Olympen. Nektar, Ambrosia och Sfärernas Harmoni. Det vanliga sällskapet och det vanliga bordssamtalet! — Punkt och Slut. Fantasien bör icke ha svårt för att ifylla hvad som lämnas osagdt.

I Geijerska huset mottogs den alltid välkomne gästen kanske denna gång med ännu mera jublande glädje än vanligt, varm, rörd och upprymd som man var efter att hela julhelgen hafva »formligen berusat sig» med hans nyutgifna sånger... »Dessa gudomliga sånger!»

— skrifver Agnes till fästmannen — »gudomligt ackompanjerade af Uno och ännu gudomligare sjungna af mig. Du häpnar öfver min blygsamhet —? — Men jag har härför den bästa möjliga auktoritet: Lindblad själf. Hur jag var till mods då jag af pappa tvangs att för honom föredraga hans egna kompositioner, det vill jag icke försöka beskrifva. Så ömtåliga sånger — för så ömtåliga öron! — Det var ett eldprof. Jag var icke hälften så rädd då jag sjöng för kung, drottning och fyra prinsar — hvilket icke vill säga mycket, ty då var jag egentligen inte rädd alls. Men nu —!! — Det aflopp dock lyckligt — han tog mig i famn och öfver hans beröm är jag nu stoltare än öfver alla majestäters i världen...»

Det är blott ett matt återljud af oförgätliga stunders högtidsstämning som förnimmas i dessa rader, flyktigt nedkastade på papperet af en ung flickas lätt löpande penna. Vida starkare förnams i själfva verket fläkten at denna stämning ännu efter åratals förlopp, hvarje gång Uno Troili satte sig till pianot för att ackompanjera kusinen, hvars skära stämma alltjämt med oförminskadt välljud tolkade de gamla sångerna, eller med henne utbyta hågkomster och hänsyftningar från de ljusomskimrade ungdomsdagar där dessa toner först kommo deras hjärtan att bäfva. Den som lyssnat till dem i sådana stunder behöfver knappast taga fantasien till hjälp för att för sitt inre öga frammana bilden af den förtroliga krets som under dessa nyårsdagar samlades i Geijerska hemmet, eller förstå huru många spända och skälfvande känslosträngar som just då måste hafva gjort luften där — som fru Anna Lisa en gång skref om sitt hjärta — — lik en »eolsharpa, dallrande för minsta fläkt». Både Geijer och Lindblad hade under det gångna året genom-

lefvat konflikter och erfarenheter af djupt genomgripande art; för den förre hade det dessutom medfört en allvarlig påminnelse om lifvets ovisshet och den flyende arbetsdagens korthet, som ej kunnat lämnas obeaktad. För hans hustrus ömtåligt aningsfulla sinne var den tanke på en oviss framtid, som är oskiljaktig från hvarje begynnande tidsskifte, alltid mera ängslande än lockande; och äfven Agnes såg, som hon själf antecknat, det nu ingångna året framför sig »som ett dimhöljdt haf», på hvars okända klippor och skär hon ej tänkte utan hemlig bäfvan, äfven då hon drömde sina vackraste drömmar om en fridfull och solbelyst hamn som resans slutliga mål. För Uno Troili slutligen skulle detta år antagligen blifva en af lifvets mest betydelsefulla vändpunkter; han beredde sig som bäst till den »Italienska Resa» som enligt dåtida begrepp utgjorde den unge konstadeptens oundgängliga invigning till de Högre Mysterierna — och man ser af hans bevarade bref att det ingalunda var med oblandad glädje som hans indolenta och själfplågande sinne motsåg receptionsceremoniernas ansträngande och hjärtrannsakande vedermödor. De Lindbladska sångerna kunde svårligen hafva funnit en känsligare resonansbotten än den som just då erbjöds af detta hem och dessa hjärtan.

För Agnes Geijer voro dessa sånger i självfva verket knappast mindre kära än Geijers egna — ja, som gammal erkände hon till och med att hon, åtminstone under de tidigare ungdomsåren, bättre »förstod» dem och i dem fann ett fulltonigare uttryck för sitt eget känslolif än i faderns, hvilka först senare, för den mognade kvinnans af lifvets erfarenhet skärpta blick, skulle uppenbara alla de skatter som doldes i deras på en gång klara och mörka djup. Och huru naturligt var icke detta för den unga

flicka som »— om ock med blygsel» — måste medgifva att hon just vid denna tid gifvet föredrog Jean Paul framför Goethe... »Goethe är så stor och härlig, men Jean Paul, Jean Paul — det är mitt innersta hjärta! —» hade hon ju en gång skrifvit — och hvem förstår icke den bäfvande glädje med hvilken hon i Lindblads på en gång svärmiska, lidelsefulla och af skäraste poesi och romantik genomandade kompositioner skulle återfinna just de tongångar och melodier som bäst fogade sig till hvad detta »innersta hjärta» i tysthet diktade och drömde, men blott föga i ord uttalade. I den mån hennes egen personlighet vidgades och fördjupades blefvo Geijers sånger för henne allt mer den styrkande och förfriskande hälsokälla, i hvilken hon sökte näring för sin andes högsta sträfvanden, på samma gång som de för henne utgjorde ett hemlighetsfullt samband med det älskade Väsen som aldrig upphörde att vara det starkaste inflytandet i hennes lif. Men Lindblads musik förblef henne dock alltid lika kär — och i det sätt hvarpå hon föredrog hans sånger låg något af den vemodiga ömhet, det stämmans fördjupade och rörande tonfall hvarmed man återkallar minnet af en ungdomskärlek. Själfva rösten, en icke stark, men egendomligt silfverklingande, skär och ren sopran, hade skulle man kunna säga, i sin rörande och poetiska timbre ett speciellt Lindbladskt tonfall; och då denna röst därtill fått en omsorgsfull konstnärlig utbildning, understödd af en medfödd, djupt musikalisk känsla, kan man knappast undra öfver att till och med kompositörens egna »ömtåliga öron» kände sig tillfredsställda eller att han med öfversvallande liflighet och rörelse slöt den unga sångerskan i sin famn, högt bedyrande att han fann både henne och hennes sång lika »gudomliga!» —

Man ser det för sig: — den Geijerska matsalen i

all sin enkelhet, med hemväfda gångmattor, hvitmålade trästolar, något medfarna af många hårdhändta jullekar, klaffbordet midt på golfvet och pianot midt emot fönstren med sina båda tjocka talgljus, rummets enda, sparsamma belysning, i hvilken man knappast kan urskilja annat än de båda musicerande — Unos breda rygg och den yfviga peruken som stretar i alla väderstreck och den smärta finlemmade Agnes i den varmt blodröda »kasimirsklädning» som »lilla pappa» älskar och finner så oändligt mycket mera klädsam för hennes hvita hy och ljusa lockar än det »pjaskiga himmelsblå» som hon själf i tysthet föredrar. Borta i hörnet sitter Geijer i gungstolen och håller Anna-Lisas hand i sin — båda litet spända och oroliga till dess vännen Lindblad fällt sitt domslut, ehuru inom sig i tysthet öfvertygade att ingen kan sjunga dessa sånger bättre än Agnes sjunger dem. Men hon är rädd, stackars liten — skall hon kunna göra sig själf full rättvisa under dessa förhållanden? — Far och mor krama hvarandras händer och nicka uppmuntrande åt sin flicka, som ömsom rodnar och bleknar medan hjärtat slår ända upp i halsgropen och händerna äro kalla som is. Och vid kakelugnen, med händerna på ryggen, står Lindblad själf, litet tyst och reserverad, med rynkade ögonbryn och försiktigt afvaktande hållning. Han har hört så många unga damer sjunga —! — Agnes håller han af och Geijer älskar han — han vill gärna glädja dem båda med en smula beröm — men hvem vet väl bättre än han huru fordrande dessa sånger äro —? —

Hur tydligt står han icke för oss ännu, sedd med deras ögon som känt och älskat honom och i ord sökt bevara en oförgätlig bild! — Den imponerande gestalten, det »starkt markerade ansiktet med dess ständigt skif-

tande uttryck», det »stolta hufvudet med dess väldiga hårprydnad», de »ömsom ljungande, ömsom drömmande ögonen» och den vackra »fint leende» munnen med dess »på en gång melankoliska och litet spefulla uttryck» — — huru målande och individuella äro icke dessa i alla beskrifningar återkommande drag, jämförda med de bleka suddiga bilder af andra samtida som ett med föga sinne för konkret skildring utrustadt släkte lämnat oss i arf! — Det är som såge man en etsning af Zorn bredvid ett af Maria Röhls konventionellt leende blyertsporträtt och man förstår hur starkt och personligt det intryck måste hafva varit som lämnat sådana spår. Det är ej som en blek skuggbild ur det förflutna, det är med hela verklighetens kraft och lif som detta energiska konstnärshufvud för vår fantasi aftecknar sig i halfdunklet mot den gamla gröna kakelugnen i Geijerska salen då vi tänka oss tillbaka till en afton som denna. Man ser hur vecket mellan ögonbrynen så småningom slätas ut och hela uttrycket löser sig till något underbart varmt och strålande, då Uno slutar att preludiera och öfvergår till ackompanjemanget, medan den sköna klockrena stämman, litet sväfvande i början men vinnande i fasthet och klarhet allt efter som musikens ande griper den sjungande och utdrifver räddhågan, sakta stiger och sväller och fyller rummet med välkända toner. Det är »Hjärtats Vaggsång» hon sjunger — densamma som Malla Silfverstolpe, alltjämt trånande efter en frid, som hennes oroliga, lidelsefulla ande ännu länge fåfängt skall eftersträfva, just denna sista nyårsdag satt som motto öfver det kommande årets dagboksanteckningar: — — —

»Jag vill vagga mitt hjärta till ro,
med cypresser omskugga mitt bo . . .
— — — —

Allt begrafva, allt förgäta,
Allt förlåta — o! —
Till lön för de offer jag gör,
med din stängel, o vallmo, mig rör!...»
— — — —

Då sista tonen förklingat blir det tyst. Ingen säger något. Men som en elektrisk gnista växlas ett meddelande utan ord mellan Lindblad och Geijer. Rörda och allvarliga, med lysande och fuktiga ögon, nicka de åt hvarandra öfver det skumma rummet — och så säger Lindblad halfhögt: —

— »Fortsätt —.»

Geijer reser sig hastigt, går fram till pianot, bläddrar i nothäftet och pekar tyst på den uppslagna sidan. Nu är Agnes icke rädd längre. Också hon har omedvetet berörts af sympatiens elektriska gnista, i hvars värme alla själens blommor öppna sig. Hon lyder utan invändning och den skära stämman ljuder åter, nu fördjupad till ett lidelsefullt allvar, hvaraf man ej skulle trott den vara mäktig:

»...Strid, på brädden af en graf,
segling — på ett stormigt haf —
sträfvan på en stiglös stig —
o mitt lif — jag nämner dig...!»
— — — —

Då hon tystnar hvilar åter de upprörda känslornas mållösa tystnad öfver rummet. Men Geijer slår upp en ny sida; och då Agnes åter börjar sjunga, ansluter sången sig omedelbart till den föregåendes stämning, men lyfter den till ännu högre rymder, öppnar utsikter i ännu mera svindlande djup. Det är »Den Skeppsbrutne» — den sång om hvilken det blifvit sagdt att den »i sig sammanfattar alla den Lindbladska sångmöns mest karaktäristiska

drag», den sång som under form af en gripande naturmålning skildrar »kärlekens högsta lycka och dess onämbaraste kval» — »hjärtats förtviflade kamp mot lidelsens upprörda vågor och dess slutliga seger», tolkad i toner genomandade af en manligt ädel och luttrad resignation, en stämning af oförliknelig skönhet och höghet i hvilken alla dissonanser lösas: — — —

»... Och vill du förstå, på hvad djup du skall leta,
hvar du skall söka hans hamn på villande haf?...
Fråga de hjärtan som älskat — de veta,
de känna den våg i hvars famn han funnit sin graf...!»

— — — —

Agnes anar kanske, men Geijer vet, i hvilket djupt samband denna sång står med kompositörens djupaste lifserfarenheter och af hvilka strider den bevarar hågkomsten. — Han vet — som en senare minnestecknare* yttrat — att »den som så diktat icke själf funnit en graf i de vågor han besjungit» — att han, »som en äkta konstnär höfves, står högt öfver det passionernas haf, hvars stormar han med så gripande makt skildrar». Men han vet äfven huru hård striden varit och huru nära undergången; och då konstnären är honom kär som en yngre broder är det med djup rörelse han tänker på räddningen och de goda makter som därtill skänkt sitt bistånd. Då han härnäst vänder bladet är det vid sången »till Sophie» han stannar — den ljufligaste och renaste af kärlekshymner. Och Agnes sjunger :—

»... Som floden sakta i sin dal
emellan tufvor simmar
och öfver sanden, tyst och sval,
sin stråt bland blomstren går —

* C. R. Nyblom.

så rinner dina dagars gång,
så flyta dina timmar —
och dina stilla böljors gång
blott nattens frid förstår...
o, milda våg, min kind bestänk
och mig din svalka skänk!...»

De sista tonerna komma darrande och osäkra; rösten kväfves af tårar. Fru Anna-Lisa gråter stilla i sin vrå, Geijer torkar ögonen utan ringaste försök att dölja sin rörelse och Uno Troili, som snurrat rundt på pianostolen och ränt alla fingrarna genom håret, tar med en stor, tyst, dramatisk åtbörd himmel och jord till vittne på att inga ord kunna tolka hvad han känner. Men Agnes vänder sig blyg och rodnande mot Lindblad med en frågande blick — han öppnar famnen utan att säga ett ord och leende och snyftande flyger hon honom om halsen — — —

— »Och nu, mitt Socker,» säger Geijer efter en stund — »Nu bara till sist den »Spegelklara Sjön»...

Uno sätter sig åter till rätta, Agnes intar sin plats vid pianot — och sakta, sakta, buren af himmelska toner, sänker sig hela den svenska sommarkvällens underbara helgdagsfrid, med kvällknarrens rop från daggvåta ängar, med hödoft och björklöfsångor och stilla speglande vatten, öfver det halfskumma rummet, fyller alla hjärtan och lyfter dem i andaktsfull aning mot en högre värld:

»...Nu somnar hvar fläkt öfver vågen,
nu rörs knappt i träden ett blad;
nu blir mig så stilla i hågen,
nu blir jag så from och så glad —.

När själen blir tyst, liksom skogen,
och flyter till spegel förbytt —
då är till sin hvila hon mogen —
då börjar ett lif, som är nytt!...»
— — — —

Säkert har Geijer aldrig känt en renare, mera oblandad glädje än i stunder som denna och säkert ej heller någonsin så njutit af deras af inga missljud störda harmoni som just under dessa sista lefnadsår, då trots all välmening och god vilja, all grannlagenhet och i grunden oföränderlig tillgifvenhet hvaraf han i den gamla vänkretsen kände sig omgifven, han dock aldrig kunde känna sig fullt trygg för att ej en eller annan skorrande ton plötsligt skulle störa samklangen och vålla en pinsam förstämning. Knappast torde man kunna öfverskatta den betydelse det för honom haft att just under dessa år bland sina närmaste och mest förtrogna kunna räkna en man som Lindblad — ej blott en verkligt genialisk konstnärsnatur, utan äfven en sällsynt ädel och storslagen personlighet, en obeskrifligt älskvärd människa, »känslofull och brinnande, varmhjärtad och lättrörd, stilla och passionerad» — i lika hög grad som Geijer själf absolut fri från hvarje grand af akademiskt pedanteri eller filiströs småsinthet samt på samma gång, trots alla växlande stämningar, lynnen och hugskott, i grunden alltid en helgjuten och själfständig karaktär, som »aldrig var och aldrig kunde vara någon annan än sig själf». Under de »oändliga samtalen» om »konst, poesi, musik» — och otaliga andra ämnen — kunde, som förut påpekats, de båda vännerna ofta vara af olika, hetsigt och lidelsefullt förfäktade åsikter; men allt sådant var dock blott af tillfälliga kastvindar framkallade krusningar på ytan af den ström af klar och djup förståelse som utgjorde grunddraget i deras vänskap. Mer än någon annan Geijer närstående ägde kanske Lindblad med honom gemensamt det drag som Ehrensvärd kallat det för en konstnär ena nödvändiga — säkerligen icke mindre nödvändigt för hvarje människa hvars verk skall blifva bestående!

— förmåga att »som en yngling känner kärlek, känna det Ädla». Ett fastare band, ett af tillfälliga meningsskiljaktigheter olösligare, gifves icke mellan människohjärtan. Att Geijer som tänkare och kanske äfven som etisk personlighet var den djupare och kraftigare anden kunde intet ändra i detta förhållande. Lindblad var dock alltid å sin sida tillräckligt ursprunglig, egenartad och självständig för att hans insats i det vänskapliga samlifvet skulle vara af verklig betydelse äfven för Geijer. Framför allt får man icke glömma att han otvifvelaktigt under senare år bland alla Geijers vänner var den ende som alltid och under alla förhållanden oförbehållsamt sade honom sin tanke rent ut. Visserligen kunde det språk hvari denna tanke sökte sig uttryck ofta vara väl starkt färgadt af konstnärstemperamentets karaktäristiska öfverdrift; men Geijer hade på sin lott fått tillräckligt af detta temperament för att kunna tyda tungomålet och använde det själf i upprörda stunder tillräckligt ofta för att känna de starka ordens verkliga valör. För fantasi- och stämningsmänniskan synes ofta just det ord, som i den nyktert kyliga förståndsmänniskans öron klingar mest äfventyrligt, just vara det enda som i någon mån motsvarar stundens intensivt stegrade och koncentrerade känsla. Inför sådana ord, där de af minne och tradition bevarats, står kanske sedan den skarpsinnige, men fantasilöse granskaren handfallen, bekymradt grubblande öfver skenbart ofattliga inkonsekvenser och psykologiska motsägelser. Om säkrare intuition vittnar onekligen en anteckning af Anna-Lisa Geijer, som i detta samband torde förtjäna citeras. — »Hur fåvitskt,» skrifver hon, »att begära conseqvens af Snillen! — Det vill säga, det slags sammanhang som människor vanligen kalla conseqvens, i omdömen,

i tal och skrift... Mig har det ofta synts som togo de så att säga ut lifvets musik efter gehör, liksom anande och sökande, innan de finna den rätta melodien. Därvid förekommer oundvikligen många dissonanser, som stöta oss. Vi fordra, orimligt nog, att af dem genast få höra det fulla, harmoniska ackordet. Men — det är dock af Dem som vi en gång få höra det — medan vi själfva hela vårt lif blott famla och leta därefter!...»

Alla meddelanden mellan människor af detta skaplynne likna mer eller mindre den trådlösa telegrafens budskap, endast tydbara af likstämda mottagningsapparater. Geijer och Lindblad voro, så att säga, i full besittning af hvarandras hemliga chiffer — de kunde visserligen vid tillfälle friskt okväda, men aldrig på längden missförstå hvarandra. Och äfven på Lindblad kunde onekligen med allt skäl tillämpas hvad han själf yttrat om Geijer: — att denne, huru »inconseqvent och oberäknelig» han än stundom kunde synas, dock i grunden var »ganska lätt att beräkna» för den som »kände hans metod». Man visste nämligen då, att så snart den andliga vågskålen tycktes »väga alldeles för mycket åt ena sidan», skedde detta endast för att »komma den andra till godo» och slutligen åvägabringa en så mycket säkrare jämvikt. För Geijer kändes det säkerligen ofta oändligt välgörande att äga en vän, hvilken, i stället för att strängt skolmästerligt kalla honom till ordningen som Järta, eller i sårad ömtålighet draga sig tillbaka i sitt skal som Atterbom, endast oförbehållsamt och oförskräckt återgäldade hans »faruter» med samma mynt, som gaf öfverdrift för öfverdrift, paradox för paradox, orimlighet för orimlighet — till dess ovädret urladdat sig och de upphettade kämparna kunde andas ut, torka

svetten ur pannan och, godmodigt leende mot hvarandra i humoristisk uppskattning af situationens komiska sidor, med glädje konstatera att de efter denna kraftmätning voro hvarandra kärare och nödvändigare än någonsin. De vackra och rörande ord som Lindblad vid Törneros' död, midt under den af »Affallet» vållade förstämningen, tillskref Atterbom, kunde i själfva verket sättas som motto öfver hans och Geijers långa vänskapsförhållande — stormigt nog emellanåt, men aldrig på allvar rubbadt af misstro eller missförstånd: — »Kom ihåg» — skref han — »att tiden är kort och kärlekens bud det yppersta af alla. — Låt ej småsaker skilja vänner åt!» — De skildes ej heller, förrän döden afskar det band som under alla lifvets rikaste år förenat deras hjärtan.

Under de år som förgått sedan »Affallets» första upprörda och stridslystna dagar hade de båda vännerna i själfva verket — kanske omärkligt för dem själfva — kommit hvarandra så mycket närmare och i många afseenden modifierat sin ömsesidiga ställning till betydelsefulla frågor, att Lindblad nu i vissa fall till och med kunde sägas intaga en mera »liberal» ståndpunkt än själfva Geijer. Ett intressant bevis härpå utgör den lilla broschyr i representationsfrågan*, som Lindblad under loppet af föregående höst utgifvit och som just under detta nyårsbesök lästes högt i Geijerska familjekretsen samt utgjorde föremål för de lifligaste diskussioner af såväl djupt allvarlig som oblandadt muntrande art. Till Lindblads karaktäristik utgör det lilla häftet, ännu verkligt fängslande och underhållande genom sina

* Politiskt Dilettanteri, eller ännu ett Representationsförslag — ej att lägga 'på Bordet', men 'på Hjärtat'.» Stockholm 1844.

originella tankar, sin lefvande och i hög grad personliga stil samt den ädla och högstämda idealism hvaraf det är genomträngdt, ett ovärderligt bidrag. Man förstår så väl hur kär denna människa måste hafva varit för Geijer på samma gång som man med omisskännlig tydlighet ser huru oändligt mycket umgänget med Geijer haft att betyda för Lindblads utveckling, huru rakryggad, självständig och självrådig han än alltjämt går sina egna vägar och drar sina egna — ofta högst öfverraskande — slutsatser af de tankar han tillägnat sig. Medan man genomläser dessa okonventionella, af vackraste människokärlek präglade politiska konstnärsfunderingar, i hvilka den Geijerska »personlighetsprincipen» får den vidsträcktaste möjliga tillämpning, har man ofta en roande förnimmelse af att själf vara en osedd åhörare till ett samtal mellan de båda vännerna. Man formligen både hör och ser dem — ömsevis lifligt och hänfördt deklamerande i munnen på hvarandra, ömsevis uppmärksamt och aktningsfullt lyssnande, ibland uppflammande till en häftig motsägelse eller också med tårade ögon nickande ett rördt och gladt instämmande. Man förstår att de allt emellanåt måste finna hvarandra retsamt orimliga, men man är nästan säker på att de ändå sluta med att taga hvarandra i famn.

Den lilla afhandlingen är affattad i brefform och man inser genast att den »vän», till hvilken brefskrifvaren talar, icke gärna kan vara någon annan än Geijer — såväl tonfall som ordalag äro i alla händelser med all säkerhet desamma till hvilka Geijer ofta lyssnat. En kortfattad redogörelse och några utdrag torde därför ej vara utan sitt intresse — isynnerhet som själfva afhandlingen nu mera väl torde vara okänd för de flesta.

Man höre blott till en början Lindblads redogörelse

för det sätt hvarpå han kommit till insikt om olämpligheten af gällande ståndsrepresentation. Han skrifver:

»... Då jag fordom hörde orden Land, Rike, Konung, Folk och Lagar nämnas, gjorde jag mig om dessa benämningar ungefär den föreställningen: I det eller det Landet regerar Konungen efter vissa lagar. Denna regeringsform föreföll mig enkel, god och helt och hållet i min smak, förutsatt nemligen att konungen regerar bra och att Folket icke är serdeles nervsvagt vid ljudet af ordet Frihet... Men sedan jag blef äldre har jag förnummit att dessa förutsättningar äro i ett rätt constitutionellt samhälle efter nyaste form otillåtliga; att man för ingen del får förutsätta att Regeringen alltid regerar som hon bör och att verkligen det fallet inträffar att Folket är till ytterlighet ömt om sin Frihet.

»— Hvad är då att göra? —

»Jo, då har man sagt mig att Folket skall till sin egen säkerhet självt gifva sig och granska sina lagar och åt sin Konung eller Regering öfverlämna öfvervakandet af deras efterlefnad... På det sättet får Folket tillfälle att utöfva en frihet, hvilken för oss, Svenskar, allt sedan hedenhös påstås vara ett oundgängligt behof och hvarförutan vi ej skulle kunna trifvas och må väl...»

Han fann detta, fortsätter han, till en början vara »ett complikeradt förhållande» — men tyckte sedan »ej illa om det», såg sig själf redan i andanom såsom »laggranskande och lagstiftande medlem i en Riksförsamling» och fröjdade sig som bäst åt sin »nyupptäckta medborgarrätt» då han, ledsamt nog, sammanträffade med en viss kammarjunkare, som obarmhärtigt skingrade hans illusioner genom den »malicieusa frågan» huruvida han vore adelsman, präst, borgare eller »ledamot af hedervärda Bondeståndet»? — samt vidare, då svaret på alla dessa frågor blef ett upprepadt »nej!» något förvånad tillsporde honom: »Men hvad är ni då?» — hvilket ger Lindblad anledning att utbryta:

»...Du vet af gammalt, att jag icke tycker om att man frågar mig hvad jag ä'. — Synes det icke? — eller rättare — hörs det icke? — Och har jag ej ett namn, som jag ej behöfver förtiga?...»

Trots förargelsen samlar han sig emellertid och svarar höfligt men bestämdt:

»— Herr Kammarjunkare! —

Visserligen är det sant att jag hvarken är Adelsman eller Prest eller Borgare eller Ledamot af det hedervärda Bondeståndet, men jag är icke desto mindre en person som betalar skatt till kronan, alldeles i likhet med hvad jag hört sägas ledamöter i nämnda stånd göra. Jag kan något som icke alla kunna, är ej alldeles utan bildning, har en förträfflig hustru och trenne älskvärda barn. Jag har tjenare i mitt bröd. Vi utgöra en familj. Vi stödja och uppmuntra hvarandra i hvad vi anse rätt och godt. Stora och heliga ämnen äro ej främmande för oss och — — Jag var just som bäst i farten då Kammarjunkaren föll mig i talet och invände, ej utan någon stolthet: — 'Min Herre! — Allt det der hör icke hit. Svenska Folket består af fyra Stånd. Hvad som ej passar in i dem är af ingen betydelse och befinner sig utom dess besvurna politiska friheter och rättigheter'...»

Och han fortsätter med stigande harm:...

»Jag är ingen frondör, har aldrig tyckt mig vara serdeles ömtålig om min s. k. politiska frihet... men nu kan jag ej neka att jag blef hvad man kallar förargad och sade, sedan Kammarjunkaren gått sin väg, till mig sjelf: Ett samhälle der en familj, sådan jag nyss beskrifvit, lemnas utan afseende och åt hvilken politiska rättigheter nekas, kan, oaktadt sina superba Stånd, dock ej påstå om sig att det eger Folkrepresentation — och om Folket tror det, så är det Narradt!!...»

Man hör hur han slår näfven i bordet och ser hur han skakar lejonmanen.

Efter åtskilliga originella funderingar öfver den ursprungliga uppkomsten af denna i hans tycke »barocka Ståndsrepresentation» — »Himlen vet bäst hur den i fordomtima uppkommit!»... berör han det nu i allt vidare kretsar vaknande missnöjet med det bestående och yrkandet på rättvisare och giltigare grunder för folkrepresentationen... Ett Representationsförslag, säger han, byggt till en del på personlighetsprincipen, men med concessioner äfven åt förmögenheten som princip, har hvilat till Ständernas afgörande, men fallit på sin egen inconseqvens. Och han kommer nu till hufvudfrågan:

»— Med anledning af denna genomgripande tvist vill jag nu inför dig, min trogne vapenbroder i den ensliga tankens strider, uppställa till mitt eget besvarande följande fråga: Är personligheten någonting så vigtigt i Samhället att den kan tjena till princip för en folkrepresentation? —»

Denna fråga söker han nu besvara på sitt eget sätt. Han vädjar till en början både till Nya och Gamla Testamentet: —

»... I första Mose Bok står att läsa: på sex dagar skapade Gud verlden och sist menniskan efter sin egen afbild och inblåste i henne en lefvande ande. — Det låter besynnerligt, men det är en helig urkund som talar.

— — — Nya Testamentet berättar också att sedan menniskorna långt fram i tiden hade kommit att bära sig dumt åt och fördjupat sig i synd, skickade Gud till deras frälsning sin egen Son, om hvilken Han sjelf och alla tider vittnat att Han var Gud och menniska i en person...

— »Hvad säger du nu min broder? — Är det inte skäl att tro personligheten vara en stor egenskap, då Gud företrädesvis valde denna form för sin egen Sons uppträdande på jorden?... Han försmådde ej att bära namnet af Menniskones Son. Han ansåg sig icke mera högvälboren, än så.

»Denna var dock den högsta sedliga förebild, menniskorna skådat på jorden...»

Han anser det alltså genom »hjärtats dialektik», som »äfven hufvudet ej kan jäfva», fullt bevisadt att personligheten är den enda verkliga grunden för beräknande af människovärde samt den enda på hvilken val till en folkrepresentation rättvisligen böra byggas. Man har visserligen, säger han, häremot invändt, att äfven om alla människor i en viss bemärkelse måste betraktas såsom lika inför Gud och inför lagen, så vore dock politisk jämlikhet en orimlighet. Men, fortsätter han —:

»...Man har rätt om dermed menas att menniskan ej på grund af endast dess menniskovärde kan tilldelas ett embete hvartill hon saknar skicklighet, njuta af en förmögenhet hvartill hon saknar anspråk eller inlåtas i konstens och vetenskapens helgedom, till hvilken hon saknar bildningens nyckel o. s. v. Men... att söka ändring i de lagar som trycka henne; att afgifva sitt omdöme öfver den upplysning man tilldelar henne; att tillkännagifva sin förmåga eller vanmakt att bära de skatter som åläggas henne: dertill eger menniskan, på grund af sitt blotta menniskovärde, obestridliga och oafvisliga rättigheter!...»

Efter ytterligare utveckling af dessa åsikter utbrister han:

»...Icke Dig, min broder, ty Du hemtar Dina argumenter från hjertat, men Någon Annan hör jag härvid göra denna anmärkning: — 'Det medgifves att personligheten är en stor och helig gemensamhet i Samhället. Någon skilnad är dock emellan personer: den råe dagsverkaren, den bildade litteratören, den höge embetsmannen, den lärde vetenskapsidkarn. Icke kan man billigtvis antaga att dessa skola ega lika förmåga att ingripa i Statsmaskinens gång? — Olika förmåga bör berättiga till olika anspråk. Personlighetsprincipen är god, men den bör ej utfalla så, att den skär alla öfver en kam, utan bör

modifieras efter hvars och ens olika bildningsgrunder och, endast i mån af dessa, erkänna anspråk och tilldela rättigheter...»

»Denna invändning menar väl, ty den vill åt samhällets representation garantera åtnjutandet af dess förnämsta krafter, hvilka äfven jag erkänner vara Bildningens. Men förutsatt, att det vore möjligt uppfinna en sådan värdemätare, som gaf skalan för olika bildningsgrader... så att det skenbart lyckliga förhållandet inträffade att representationen utgjordes uteslutande af Nationens mest bildade män; om, säger jag, något sådant vore möjligt, skulle det vara alldeles rättvist? — Och vore på så sätt Folket, som, tills vidare åtminstone, i sjelfva verket består af både s. k. bildade och obildade, representeradt? —

»Nej. Rummet, dit ett helt folk skickar sina ombud, skall vara något annat än en Börs, en akademisk Lärosal, en Salon. Det är icke åt Rikedomen, icke åt Börden, ej ens åt Snillet och Talenten, det är endast åt Humaniteten, denna praktiska dygd i samhället, som folket vill anförtro den sista domsrätten öfver sina heligaste angelägenheter. Men Humaniteten är en egenskap, gemensam för alla stånd. Den ringaste i landet kan i sådan dygd öfverträffa den högste; ja, det händer icke sällan att den subtilaste bildning, den nervösaste känsla för hvad man kallar för takt, ej ändå förmått bortnöta råhetens födelsemärken från sin panna, då deremot ganska ofta man finner drag af den renaste själsadel under grofva kläder och plumpa manér. Humaniteten är ett välljud i karaktären, förnimbart för alla dem som derför ega sinne; och man har skäl misstänka att ingen person, huru hög eller huru låg plats i samhället han eljest intager, är alldeles utan denna klang, på hvilken menniskan igenkännes... Det är således i humanitetens namn och till den falska och ofta ensidiga bildningens begränsning som jag förkastar äfven bildningens prerogativa anspråk och yrkar ett lika afseende på allas personlighet — och till samlingsrum för på sådan grund valda folkombud, inga qvafva studerkammare, men ett stort rum, högt i taket och med en luftvexlingsapparet, hvarigenom le gros bon sens kan fritt inströmma... Samhällets valspråk bör heta: Guds Rikes tillvext genom utvecklingen af en allt ädlare och ädlare mensk-

lighet. Derför bör *menniskan* under detta stigande oupphörligt medfölja, såsom samhällets hufvudsakliga ögonmärke.»

Efter att sålunda hafva angifvit den breda demokratiska grundval på hvilken han anser att hvarje rättvis folkrepresentation bör byggas, sammanfattar han de resultat till hvilka han kommit i en sats — »med häfdvunnet anspråk att såsom paradox förkastas» — men som nu i alla fall måste »ej blott *uttalas* utan *vidhållas*». Den lyder:

»*Alla menniskor, ej allenast af alla stånd och alla yrken, men af alla åldrar, både man och qvinna, böra i ett samhälle, som constituerat en folkrepresentation, vara representerade.*

»Hvad tycker du väl, min Vän! — om en sådan lag? — Skulle du våga tillämpa den? — I föreställningen, i mening att blott theoretiskt lösa ett problem, kunde man ju försöka?...»

Tanken utvecklas vidare sålunda:

»Hvarje menniska, af hvad stånd och yrke som helst, eger från första dagen af sitt inträde på jorden till den sista en obestridlig rätt att vara en hel och odelbar personlighet, hvarför *henne* bör tillkomma *en* röst...»

— Men, tillägger han, personligheter finnas dock af tvenne slag: den *fristående*, mannen eller qvinnan för sig — och den *grupperade*, mannen med hustru och barn, med andra ord *familjen*, eller *husbonde* och *tjenare*, det vill säga *hushållet*, hvars målsman familjefadren och husbonden är och som bör räkna ju flera röster, af ju flere medlemmar gruppen består.

För att illustrera denna sats skildrar han, med en blandning af trohjärtad enkelhet och fantastisk spekulation som ovillkorligen för tanken till den af honom så beundrade Almqvist, ett visst minnesvärdt besök hos den gamle vännen och akademikamraten »Sjögren» i Jönköping och de märkliga erfarenheter och iakttagelser han därvid gjorde. »Obekant med staden,» berättar han, »frågade jag på gästgifvaregården hvar Assessor Sjögren bor. Derpå svarades att Assessor Sjögrens bo der och der. Min vän var således gift...»

Han uppsöker familjen och får ett djupt intryck af den kärlekens lycka som förenar dessa människor..

»...Det var en icke ovigtig distinction som folket på gästgifvargården gjorde då de på min fråga efter Sjögren svarade att Sjögrens bodde der och der. Ty den tillkännagaf att min, numera med S i slutet af sitt namn betecknade vän tillhörde ett stånd — ett stort stånd och äldre än något af de fyra riksstånden: det gifta ståndet. Det stånd hvarur Sjögren ingått i det gifta ståndet kallas det ogifta. Något tredje stånd af lika allmännlighet som dessa tvenne, gifves icke. Det är tillika en ståndsindelning som ingen personlighet kan undandraga sig...

»Detta S var ett omätligt tillskott i min väns i sig själf förträffliga personlighet; ett tillskott som oupphörligt stegrades genom dess utvexling makarna emellan... Jag hade funnit den rena kärlekens intresse och med detsamma menniskornas stora sammanhang med hvarandra. Denna kärlek uppenbarade sig här inom kretsen af en familj — men icke allenast Sverige, utan hela jorden, bestod af sådana kretsar... Jag hade funnit något som utan begränsning kunde utsträckas så uppåt som nedåt — — Jag fann att menniskovärde borde mätas efter höjden af sin kärleks naturliga och sköna intressen. Dessa måste förutsättas innebo i hvarje personlighet — men företrädesvis hos den som i sin egen äfven innesluter fleres — — —»

Han utvecklar tanken vidare till ett helt rösträttsprogram med förslag till röstskala. Hvarje ogift man eller kvinna har en röst. En familjefader med t. ex. hustru och tvenne barn har fyra röster; en liknande familj, men med tvenne tjänare, sex, o. s. v. Tjänaren äger emellertid rätt att fritt protestera mot husbondens mening, i hvilket fall hans röst frånräknas det antal familjefadern eljest äger att disponera. »Denna valprincip ger en rättvis öfvervigt åt det större hushållet och derigenom äfven åt den flere personer sysselsättande verksamheten.» — Och han tillägger:

»Arithmetikan har således blifvit lagd till grund för beräknande af obekanta storheter (menniskovärde) — hvarigenom också ett större antal menniskor betyder mera än ett mindre. Denna åsigt är tillräckligt platt för att passa till grundval för en samhällsinstitution; men tillika så ny att den kan åstadkomma en frontförändring i hela tidehvarfvet. För Den som läser i själarnes innersta behöfves ej Arithmetikan, men för oss andra är hon ej att förakta. Den kan hindra oss, när vi känna oss benägna att springa den störste Domaren i förväg och inbilla oss att Han med tillfälligheter af börd, rikedom, lärdom m. m. utpyntat dem, hvilka gällde mest i Hans ögon ...»

Till sist ett äkta Lindbladskt utbrott:

»... Men de Stora Intressena, hör jag Dig säga, hvem skall representera dem? Hvad skall det väl bli af vårt fabriksintresse, vårt jordbruksintresse, vårt handelsintresse, vårt bruksintresse, med ett ord: hvem skall tala för alla våra hittills mest intressanta intressen?

»— Skall jag vara uppriktig så måste jag säga dig att jag icke vet det. Och om du tillåter mig att vara aldrig så litet ohöflig så får jag tillägga: att det icke angår mig. Hafva alla dessa intressen, efter så många års inkräktade besittning af valplatsen, ännu ej käbblat ut med hvarandra, oaktadt de haft så lång tid på sig att nästan alla sinnen blifvit smittade

af den föreställningen att striden om dessa intressens öfvervigt vore riksdagens egentliga mening? — Antingen är samhället i sin helhet en sedlighetsanstalt i Christelig anda, eller är det en blott ekonomisk. Är det nu det förra så måste menniskan vara N:o 1, och i händelse samhället derjemte, hvilket är min tanke, är en ekonomisk anstalt så kunna de nämnda intressena, upplysta och värmda af humanitetens solsken, få följa med som N:o 2... Men är samhället blott en ekonomisk kalkyl, då må någon annan än jag uppgöra den rangordning efter hvilken de respective intressena ega att representeras!...»

De ord med hvilka den lilla skriften afslutas ha en varm personlig klang och man torde, som sagdt, knappast kunna betvifla till hvem de äro ställda:

»... Nu, min Broder! — torde du vara glad att hafva hunnit till den sista punkten i detta besynnerliga bref, och förvåningen öfver din politiske vän, den du med skäl ansåg så främmande för dessa ämnen, lärer väl också nu stigit till sin höjd. Men har jag icke många gånger ertappat äfven dig att vara en förslagsmakare, full med upptäckter för mensklighetens framskridande till allt högre och högre utveckling? — Du skall derföre ej missförstå mig. Emellertid är jag glad att du ej är här — ty såge jag Dig, som jag så mycket älskar, kall för en sak som gjort mig så varm om hjertat — — — det skulle kanske göra mig ondt.

Farväl! —»

Det var i september 1844, kort före Geijers insjuknande och medan hans tid och krafter voro hårdt anlitade på mångahanda sätt, som han från Lindblad mottog detta äkta konstnärsförslag till lösande af en invecklad samhällsfråga, åtföljdt af ett tyvärr icke bevaradt bref. Geijers svar bär i sin korthet spår af brådska och öfveransträngning, men torde dock för Lindblad hafva varit fullt tillfredsställande — ty någon »kyla» spåras i alla händelser ej däri. Geijer skref:

»Ups. d. 4 Sept. 1844.

Broder! —

Hjertlig tack för brefvet och den lilla boken! — Tanken deri är lika hjertlig som sann och enkel. Den har gjort mig ett verkligt nöje. Du har burit dig bättre åt än jag, som angående representationsfrågan arbetat mig så djupt in i ett lärdt opus att jag ej kunnat komma till slut dermed och för en tid måste lägga bort hela luntan för att komma till enklare besinning. En fragmentarisk början af detta opus utgaf jag redan sistl. Mars i ett akademiskt program kalladt: Det Europeiska Samhällets begynnelse. Det finnes på Bokhandeln om det skulle roa dig att se det.*

Din grupperade personlighet är en god idé och en hjertlig tanke. Det s a n n a i detta ämne är af en sublim enkelhet — men verlden är för konstig blifven! — — —»** — — —

Att såväl själfva frågan som Lindblads utredning af densamma företogs till ytterligare behandling af de båda vännerna under nyårshelgens förtroliga samvaro veta vi — och man vill gärna tänka sig att äfven Atterbom och Malla Silfverstolpe därvid fingo ha ett ord med i laget. Hvad kan väl, i själfva verket, hafva varit mera ägnadt att bereda den senare en af de »hjärtats högtider» som hon så högt värderade, än att höra Erik Gustaf och Adolf i vänskaplig endräkt diskutera tankar och åsikter af så alltigenom upphöjd art? — En smula samhällsomstörtande, kanhända, men ack! — huru su-

---

* Geijers Samlade Skrifter, 2 uppl. VII. s. 443.

** Det förut icke offentliggjorda brefvet, godhetsfullt meddeladt af fru Malla Grandinson, f. Lindblad, saknar underskrift, då namnet blifvit bortklippt.

blima i alla fall. »Humaniteten är ett välljud i karaktären, förnimbart för alla som derför ega sinne... ingen person, huru hög eller låg plats han intager i samhället, är alldeles utan denna klang, på hvilken menniskan igenkännes»... Hvem annat än en musiker skulle väl kunnat finna en bild, på en gång så skön och så uttrycksfull —?— Man ser tårarna i Mallas svärmiska, ännu så vackra ögon, då hon för sig själf upprepar dessa ord — och man unnar henne af hjärtat denna glädje...

Ännu en gång lästes den Lindbladska broschyren — enligt en anteckning af Agnes Geijer — vid denna tid högt i Geijerska familjekretsen och man fann den »full af vackra och ädla tankar...» Men då var Lindblad redan rest och den kvällen var det icke Malla som var nog lycklig att med Geijer få utbyta tankar om densamma, utan Betty Löwenhjelm — onekligen ett vida skarpare hufvud och en klyftigare dialektiker. Äfven fru Anna-Lisa beklagar i en liten biljett till Malla att denna ej kunnat vara närvarande denna afton. Hon skrifver:

»... Samtalet mellan Betty och E. Gustaf angående Lindblads brochure var högeligen intressant och gaf anledning till de mångsidigaste reflexioner ang. famillens betydelse för samhället, makars inbördes förhållande och rättigheter m. m. i hög grad tankeväckande att lyssna till. E. Gustaf blef rörd och varm, utvecklade många nya synpunkter till hvilka han under senare år kommit samt talade länge och lifligt... Betty djuptänkt som alltid, i hufvudsak med honom ense, dock alltid på sin egen ståndpunkt...»

Man betviflar ej att samtalet var »tankeväckande» — och här, som så ofta då man genomgår anteckningarna från denna tid, i hvilka så mycket är antydt

men så föga närmare genomfördt, önskar man ofrivilligt att den Geijerska kretsen, liksom femtio år förut den motsvarande i Weimar, inom sig rymt en Eckermann — en fin och sympatisk iakttagare och lyssnare, nog anspråkslös för att finna en verklig lifsuppgift i det samvetsgranna bokförandet af samlifvets intellektuella utgifts- och inkomststat — för tacksamma arftagares räkning. I saknad af en sådan måste inbillningen ofta utfylla luckor på hvars djup man endast dunkelt skymtar det rika innehållet. De »nya synpunkter», som Geijer en afton som denna, »rörd och varm», uttalade i kretsen af sina närmaste, återfinna vi utan tvifvel delvis i hans under de senaste lefnadsåren offentliggjorda skrifter; men mycket har säkerligen förblifvit oskrifvet och det skrifna ordet har säkerligen ej heller den inspirationens värme och omedelbarhet som det talade. Fru Betty förstod konsten att både lyssna och svara så att Geijer blef vältalig. Hennes själ var, för att begagna ett af hans egna favorituttryck, »ett godt musikrum» — där fanns, med ett ord, den resonans som ger hvarje ton fördubblad styrka och välljud och utan hvilken äfven den skönaste röst saknar den rätta klangen. Många bevarade smådrag antyda att Geijers stämma i Betty Löwenhjelms närvaro fick ett särskildt, allvarligt och innerligt tonfall. Möjligen kom den äfven i hennes inre en och annan sträng att vibrera som eljest förblifvit stum. Som helt ung hade hon ägnat honom en fullkomligt okritisk, till svärmeri gränsande beundran; den hade med åren mognat till en djup och varm, men själfständig och klarseende vänskap, lika dyrbar och välgörande för dem båda... »Han är visserligen» — skref hon som fyrtioårig till en vän, med en halft skämtsam, halft vemodig hänsyftning på sin ungdoms öfverspända adora-

tion — »han är visserligen ännu så precis densamme som förr i verlden — hur underligt, att han nu gör på mig ett så helt annat intryck! — icke sant —? — Man förstår lika litet kärlekens som lifvets dröm förrän vid uppvaknandet. Lycklig den som icke af ett förvillande, bländande sken låtit locka sig alltför mycket från rätta vägen!» — — Kanske är ingen vänskap vackrare än den som sålunda stilla utvecklat sig ur ett ungdomssvärmeri och småningom i ett trofast hjärta, utan något vare sig af de svikna illusionernas eller den utbrända passionens bitterhet, fått mogna till klar och mild, men oförvillad förståelse. Något af ungdomsdrömmens skära glans hvilar ofta ända in i sena ålderdomen öfver ett sådant förhållande, där ingendera har något att förebrå sig, men båda mycket att tacka för. Geijer var, som redan förut påpekats, lycklig nog att mer än en gång blifva föremål för en vänskap af denna art från ädla och högsinta kvinnors sida — och han mottog den med den enkla omedelbarhet och frihet från allt erotiskt poserande koketteri som tillhörde hans natur. Alltigenom, nästan typiskt manlig som han var, skulle man dock nästan kunna påstå att det var de kvinnliga vännerna som bäst förstodo honom. Äfven på själfulla kvinnor kan man tillämpa fru Anna-Lisas ord om »snillena» —: att de efter gehör taga ut en stor del af lifvets musik och intuitivt ana långt mer än de klart kunna formulera. Som bevis härpå torde förtjäna att anföras ett bref — äfven i andra afseenden intressant och belysande — som fru Betty Löwenhjelm ett par år förut mottagit från den förtrogna ungdomsväninnan, Sophie Nordenfeldt, född Wærn, hvilken äfven, som vi veta, räknats till familjen Geijers närmaste vänkrets. Brefvet redogör för Geijers besök på

Betty Löwenhjelm, född Ehrenkrona.

Efter oljefärgsporträtt, antagligen af Henrik Lilljebjörn.

Björneborg sommaren 1841 och den omsorg hvarmed det blifvit bevaradt vittnar bäst om det värde det tillmättes af mottagarinnan. Kanske tog hon fram det just den kvällen, då hon kom från Geijers, och läste det än en gång — de nötta och gulnade bladen bära spår af att hafva blifvit ofta och flitigt studerade. Så skref fru Sophie på sitt eget skälmska, graciöst självsvåldiga och ändå djupt känsliga språk: —

»... Om du bara kunde tycka lagom om honom, käraste min Betty, så skulle jag önska att du finge se Erik Gustaf medan hans nuvarande sinnesstämning räcker! — Ty ombytlig eller rättare omväxlande är han — ja — som de stora perenna praktväxterna, som upplefva mångfaldiga årstiders förändringar, då andra stackars blommor ej få räkna mer än en vår ... För att fortsätta min liknelse förefaller mig Geijer nu som om han inträdt i den första gyllene hösten och stode alldeles full af herrlig frukt, hvarmed hela hans samtid skall läska och föda sig. De må gärna äta upp alltihop! — när vinterhvilan gått öfver kommer en ny vår med ännu skönare blommor och derefter frukt som kanske ännu bättre kommer till mognad ... Det klär honom alldeles gudomligt att vara patriot och folkvän. Och så meddelsam som han nu är! — Jag sa honom en gång att han var mycket förändrad till sitt väsende. — 'Ja, ser du, Sophie,' sa han, 'förr gick jag med en bulnad i själen, som värkte och sprängde och gjorde mig både stum och döf. Men nu har den kreverat med allt sitt etter — och jag mår syperbt!' — Ja, min lilla Betty — bra förtjust är allt jag med i professorn! — men alldeles för högfärdig att låtsa om det för någon annan än dig — allra minst för honom själf, som jag tog mig lika litet af som förr ... Om dig, Betty, talte Geijer och jag många gånger. 'Hon är en bra menniska', sa professorn — 'och var mycket söt och rörande den tiden hon hade sin stackars sjuke man att sköta. — — Jag sätter stort värde på hennes omdöme — hon är en af de skarpaste resonnörer jag känner' — — o. s. v. — — 'Bettys barn ligga mig mycket om hjärtat' — sa han en annan gång — 'både för deras fars och

mors skull — — Ja, just för deras Mors skull, mitt Socker —' sa han och strök Anna-Lisa om kinden — I denna lilla äktenskapliga scen såg jag mer än för ögonen var. — Kära Betty, nu har jag sqvallrat så rysligt om Geijers och nästan på ett förrädiskt sätt, då jag så mycket citerat deras ord — något som professorn själf aldrig kan tåla! — — Gud signe min Betty nu. Det är så ledsamt, så ledsamt att sluta ett bref till dig!...»

Det karaktäristiska brefvet behöfver knappast några vidare kommentarier. En mer lefvande bild af Geijer, sådan han i kretsen af förtrogna och fullt sympatiska vänner visade sig just under de stormiga år då »affallets böljor ännu gingo som högst», torde man knappast äga bevarad. Yttrandet om den värkande »bulnad i själen» på hvilken han länge i tysthet burit och från hvilken han ändtligen känner sig befriad, torde innebära en förklaring öfver mycket som kanske förut synts dunkelt. Den trofasta väninna som så väl förstod honom har säkert med glädje och rörelse erinrat sig detta yttrande, hvarje gång hon hört den förr så slutne mannen med lif och eld och öfversvallande vältalighet utbreda sig öfver de nya sanningar hvilkas soluppgång »bortom bergen» han länge med profetisk blick emotsett.

Gustaf Geijer.

III.

Äfven den längsta och gladaste julhelg har sin tjugondag — den gyllene paradisport bortom hvilken hvardagslifvets och arbetsdagens dammiga allfarväg åter vidtager. I den Geijerska kretsen gjorde man emellertid detta år sitt bästa för att förmedla öfvergången och ännu under de närmast följande veckorna gingo feststämningens efterdyningar tämligen högt. Det var först den adertonde januari som Agnes i bref till fästmannen verkligen kunde meddela att det nu »på allvar var slut med Julglädje och Julgäster»... »I dag,» tillägger hon — »reser Gustaf tillbaka till Carlberg, efter att i går kväll med oförminskad aptit ha förtärt 18 pannkakor som afskedsrecett... Det blir tomt efter den snälle gossen

— alltid munter och vid friskt mod. Jag kan, som sagdt, inte minnas när vi haft en så glad Jul —!...»

Man har svårt att förstå huru Geijer midt under allt detta julfirande, i hvilket han ingalunda varit någon passiv deltagare, kunnat finna tid för något arbete af allvarligare art; men att så verkligen var fallet ser man bäst däraf att det redan var tisdagen den 21 januari som första afdelningen af hans artikel »Om Slafveriet» fanns införd i »Post- och Inrikes-tidningar», som äfven följande dag meddelade dess fortsättning och slut. Som bekant hade han redan 1840 haft ett riksdagsanförande angående slafveriets afskaffande på S:t Barthélémy* samt allt fortfarande varmt intresserat sig för denna angelägenhet. Några dagar senare skref han till fru Frances von Koch:

»Upsala d. 29 Jan. 1845.

Bästa Frances! —

— Jag erhöll för någon tid sedan ett bref från mr Scoble, sekreterare till the Antislavery Association i London, med anhållan att jag för min del skulle söka befordra slafemancipationen på S:t Barthélémy — hvilken i anledning af Kongl. Mjts nådiga proposition, äfven troligen, åtminstone af tre stånd, bifalles. Enligt Konungens egen önskan har jag nu äfven skrifvit den nyligen i Post- och Inrikes-tidningar införda artikeln om Slafveriet. Jag skulle mycket gärna vilja sända den

* Se Geijers Saml. Skr., 2: uppl. VII, s. 307, samt artikeln »Om Slafveriet», sammastädes s. 460. Artikeln upptager i P. o. I. T. tillsammans 3 spalter och är undertecknad G—r. Idéförbindelserna mellan denna artikel och den föregående vår offentliggjorda afhandlingen »Om det europëiska Samhällets begynnelse» äro lätta att spåra och ej utan intresse.

Frances von Koch, född Lewin.

Efter teckning af Fredrika Bremer.

till mr Scoble med detsamma som jag underrättar honom om de gynnsamma utsikter för saken hos oss. Skulle ej du min söta Frances kunna förhjälpa mig till en engelsk öfversättning af artikeln? — Kanske af din egen hand —? — Men det är väl för mycket begärdt. Kan du på ett eller annat sätt vara mig därtill behjälplig, så gör du mig en stor tjänst.

— Jag är nu sysselsatt med Redaktion af mina Föreläsningar, som snart är färdig.

De mina må väl och förena sig med mig i helsningar. Hälsa Nils hjärteligt från

Eder Vän

E. G. Geijer.»

Angående den önskade öfversättningen har traditionen tyvärr intet vidare att förmäla; men med kännedom om fru von Kochs energiska personlighet och varma vänskap för Geijer, torde man kunna taga för gifvet att hon på bästa sätt sökt tillmötesgå hans önskningar i detta fall.

Det skulle emellertid blifva ett arbete af helt annan art som under det nya årets första veckor framför allt annat tog Geijers tid och tankar i anspråk.

Knut Geijer dröjde nämligen, sedan de öfriga gästerna rest, ännu en tid i hemmet, för att där i samråd med sin far utarbeta den historik öfver det under föregående höst upplösta Götiska Förbundet som han fått i uppdrag att författa och hvilken skulle utgöra en sista, afslutande del af den länge sedan upphörda Iduna. »Han pustar och suckar oändligt» — skrifver Agnes om brodern med anledning af detta uppdrag. — »Men det gör Hans Maklighet så godt att bli tvungen att anstränga sig och få lof att visa hvad han verkligen duger

till. Pappa själf är alldeles obeskrifligt intresserad och upplifvad af detta arbete — och med hans hjälp blir det nog både vackert och intressant. Vi glädja oss alla rätt innerligt däråt —».

Hon hade skäl att glädja sig, och de följande veckorna betecknas som »öfvermåttan ljufliga». De blefvo för Geijer och hans närmaste, efter höstens oaflåtliga societetslif och julens visserligen mera hjärtevärmande, men icke mindre ansträngande feststämning, en tid af vederkvickande hvila och samling, af sådd och skörd, af den art hvars betydelse för lif och utveckling man först långt senare öfverskådar. Åt den förtroliga samvaron i familjekretsen gaf den älskvärde och sympatiske, innerligt afhållne äldste sonens förlängda vistelse i hemmet en lifligare färgskiftning än den vanliga, på samma gång som det arbete hvarmed han under denna tid var sysselsatt på ett egendomligt och stämningsfullt sätt sammanband det närvarande med det länge sedan förflutna och ur dess dunkel frammanade kända och kära skuggor, hvilka, icke mindre lefvande därför att de blott med själens och den minnesgoda kärlekens ögon kunde urskiljas, stilla intogo sin plats bland de andra vid den flammande aftonbrasan eller tysta dröjde i vråarna, då Geijer, värmd och rörd af de gamla minnen som väcktes till lif af dagens arbete, åter spelade och gnolade de melodier som en gång — i tidernas begynnelse, föreföll det honom väl nu — kommit ungdomliga hjärtan att klappa och svälla med något af upptäckarens andaktsfulla hänförelse då han ser en okänd, men länge sökt och anad kust uppdyka vid horisonten. Den som med Geijer själf gärna vill spåra det »inre sammanhang» i hans öden hvaråt han mot slutet af sin lefnad gladde sig, kan ej utan rörelse fördjupa sig i de stäm-

ningar hvaraf han vid denna tid fylldes, då han af en skenbar tillfällighet föranleddes att åter upptaga trådar som för mer än ett halft sekel sedan flätats i hans lefnads. väf, följa dem till sitt ursprung och lägga märke till den inverkan de haft på mönstrets färg och själfva väfnadens beskaffenhet.

Det officiella uppdrag som Knut Geijer erhållit »att efter meddelade handlingar i korthet teckna Götiska Förbundets Historia», gaf i själfva verket hans far impulsen till ett af de långa ströftåg genom minnets och fantasiens regioner under hvilka han älskade att på aflägsna åkerfält insamla en till hälften bortglömd efterskörd från lifvets rika såningstider. Tänkare och forskare som han var, torde man kanske dock kunna våga det påståendet att han till det innersta af sitt väsen likväl alltid och framför allt förblef skald och musiker — med ett ord, skapande konstnär. Historien, vare sig den som i stora drag afhandlar nationers och länders öden, eller den som endast bevarar hågkomsten af ett enskildt människolifs genomlefvade erfarenhet, blef för hans fantasi genast till lefvande bild, hviskade i hemlighetsfulla tongångar för hans öra om allt det myckna »som sker i hvad som synes ske», eller löste sig i den högre verklighet, den sublimerade sanning som är poesiens innersta väsen. Hvarje återblick på det förflutna blef för honom således ett verkligt återupplefvande af den tid och de förhållanden som han kanske endast helt tillfälligt stannat för att betrakta; det nakna och torra faktum existerade till en viss grad alls icke för honom — ty så snart han, varm och intresserad, fäste blicken därvid, började det inför hans åsyn genast grönska och knoppas, slå ut i löf och blom, till dess inom kort hela trädet stod färdigt, frodigt och riklummigt och genljudande af flydda

vårars fågelsång. Så kunde han, brukade hans dotter berätta, stundom under någon af deras långa gemensamma promenader, med anledning af ett tillfälligt yttrande, en tidningsnotis eller tidskriftsartikel som kommit att nämnas, en framställd fråga, så fördjupa sig i skildringar af en eller annan, kanske jämförelsevis obetydlig historisk episod, de dolda krafter som samverkat för att framkalla den och de långt nående verkningarna af skenbart betydelselösa tillfälligheter — »det finns inga tillfälligheter i historien!» brukade han säga — att det hela för all framtid för åhörarens minne framstod med något af det personligen genomlefvades skärpa. Naturligtvis gällde detta i ännu högre grad de episoder i hans eget lif som redan lågo tillräckligt långt tillbaka i tiden för att till någon del falla inom det historiska perspektivets område. Som anekdotberättare var han, som vi veta, icke lyckad, därför att han redan från början så öfverväldigades af tanken på historiens komiska höjdpunkt att han för skratt ej kunde tala till slut och måste bedja någon annan fortsätta.* I den eleganta salongskonversationens konst var han icke heller någon mästare, då han, som han själf brukade beklaga sig, »alltid hade så ondt om växelpengar» — eller med andra ord saknade det lätt omsatta andliga småmynt hvarförutan äfven ett stort snille ofta i sällskapslifvet kan befinna sig i samma ledsamma predikament som en millionär, med plånboken full af tusenkronsedlar, på en tjugufemöresbasar. Men om han således ej egentligen förstod konsten att samtala — annat än i djupt förtroliga stunder med en eller annan af de utvalda vänner af hvilka han kände

* »Detta fann han själf ytterst löjligt och tillät gerna sina barn att derför bele honom,» säger hans hustru i sina efterlämnade anteckningar.

sig helt förstådd, — så kunde han i stället så mycket bättre tala. Vältalighetens gåfva var honom medfödd — en verkligt skapande kraft, mäktig att med sin eld genomglödga språkets plastiska massa och låta det framträda i nya och öfverraskande former och kombinationer, kanske allt annat än musikaliska i vanlig mening men dock med musikens suggestiva förmåga att antyda det outsägbara och öppna oväntade perspektiv in i oändliga rymder. Att han, tack vare denna lyckliga gåfva, var en af de mest fängslande och medryckande föreläsare som någonsin talat från en Uppsalakateder, hafva många intygat. Men äfven i det enskilda lifvet, framför allt i familjekretsen, där han under de senare åren blef allt mera meddelsam, kunde han, då något tillfälligt vidrörande kommit djupets dolda källor att flöda, plötsligt gifva känslor och tankar luft i en ström af ord som oemotståndligt sköljde bort hvarje stundens hvardagsstämning och inom några ögonblick förde åhörarna med sig till den punkt där de kände fläkten från världshafvets vida horisonter och hörde bruset af dess mäktiga vatten. Alldeles särskildt var detta förhållandet då hans meddelande rörde sig kring minnen, sammanhängande med de viktigaste skedena i hans egen utvecklingshistoria och på samma gång i sig själfva tillräckligt betydande för att kalla en hel här af tankar och idéförbindelser till lif. Och hvilket ämne kunde väl varit mera ägnadt att framkalla sådana minnen och idéförbindelser än just »Götiska Förbundets Historia»? Hvilket annat ackord hade väl kunnat anslås som kommit så många dolda strängar att klinga? — Därmed var, så att säga, själfva klaven angifven till det ledmotiv som mer eller mindre förnimbart gifvit sin klangfärg åt hela Geijers lif.

Intet under alltså om det, som Agnes Geijer brukade berätta, låg en underlig och oförgätlig stämning öfver dessa veckor, då ej blott skrifbordet i Knut Geijers studentrum på nedre botten — vägg i vägg med Geijers eget arbetsrum — utan äfven åtskilliga bord och stolar i trädgårdssalongen därutanför voro belamrade med de gulnade och dammiga pappersbuntar som utgjorde Götiska Förbundets jordiska kvarlåtenskap — allt hvad som i synlig måtto ännu fanns kvar af så många högtflygande, ungdomliga drömmar, så mycken lefvande, pulserande hänförelse. Och hvem kan undra om Geijer, då han, välvilligt angelägen att genom egna hågkomster och upplysningar underlätta sonens arbete, genombläddrade den ena af dessa dokumentspackor efter den andra, dröjde vid de kända namnen och smålog åt de minnen och bilder som de framkallade, blef allt mera varm om hjärtat, allt mera gripen, vek och rörd, allt mera uppfylld af de syner som dag för dag allt tydligare lösgjorde sig ur det förflutnas töcken och blefvo till lefvande verklighet för hans inre blick? — De gamla luntorna med sitt grofva papper, sitt gulnade bläck och sin unkna lukt af länge tillslutna skåp och kistor förvandlades under hans händer och ögon till en svartkonstbok, där protokollernas kortfattade redogörelse för Förbundsstämmor och Beslut blefvo till magiska besvärjelseformler, vid hvilkas uttalande vålnader stego ur grafven, länge sedan tystnade röster började tala och gamla drömmar åter fingo makt att komma hjärtat att klappa som i ungdomens vår. Huru väl förstår man ej att han — stämningsmänniska som han alltid var — under denna tid lade allt annat, egentligen vida viktigare arbete åsido, för att i timtal fördjupa sig i de »Handlingar» hvilka för hans son, den i de högre mysterierna oinvigde

unge mannen, endast voro en samling visserligen tämligen intressanta, men på intet sätt inspirerande officiella aktstycken, ur hvilka han på beställning skulle sammanplocka ett visst antal fakta och uppgifter, mer eller mindre ägnade att belysa det länge sedan afsomnade Götiska Förbundets nu halfförgätna historia! — — Medan Knut därinne i gafvelrummet en smula uttråkad och liknöjd lutade det vackra hufvudet, med moderns fina profil, öfver de långa listorna med biografiska data och kronologiska uppgifter, gick Geijer med händerna på ryggen i timtal af och an på golfvet i salen därutanför och såg med lysande, fuktiga och drömmande ögon in i det länge sedan förflutnas värld, genomlefde ännu en gång en sjudande ungdomsrörelses hänförda skapelse- och förkunnelsedagar, log kanske en smula vemodigt vid hågkomsten af svindlande illusioner och öfverspända förhoppningar som sedan brustit som såpbubblor — men fröjdades på samma gång i sitt innersta vid tanken på det odödliga och bestående som af hvarje människoandens strålande vårdröm lämnas i arf åt kommande släkten, långt sedan alla blommor fallit af och alla fåglar upphört att sjunga. »Bokstafven dödar, men anden gör lefvande.» Ingen öfvertygelse var hos Geijer mera orubblig än tron på tillvaron af det hemlighetsfulla evighetsfrö ur hvilket alla mänskliga drömmar och alla mänskliga sträfvanden spira och ingen tankegång för honom mera lockande än den som på oväntade stigar förde honom till de fält där sådana frön spirat, blommat och mognat till skörd — kanske ofta nog i en form hvarom de ursprungliga såningsmännen aldrig kunnat drömma.

Huru mycket såningsarbete af denna art kunde han icke se tillbaka på då han återkallade minnet af de några och trettio år som förgått sedan han själf först på allvar

intog sin plats i de arbetandes och stridandes led!... Hvilka årtionden, dessa seklets första, då efter det förnedringens, nederlagens och förödmjukelsens kaos, det modlöshetens och misströstans Ragnarök i hvilket fosterlandet synts nära att gå under, nya himlar och en ny jord åter började skymta ur världsbrandens töcken och unga människor åter, med våta kinder och högt klappande hjärtan, fingo mod att tänka stort och drömma vackert om sitt Sverige — om dess ärorika forntid och om en icke mindre ärorik framtid, som de själfva med glödande kärlek och tro skulle vara med om att skapa! — Hur det skummade och sjöd, hur det lågade och flammade — hur otillräckliga syntes icke till och med de största och mäktigaste ord som man kunde uppleta i språkets förrådskammare, för att tolka de känslor som nästan ville spränga de unga brösten! — Hur mycket af hvad som då skrefs och talades klingade icke nu som meningslöst nonsens i nyktrare och mera kritiska öron — ofta måste han själf le åt de bålstora fraserna, som ljödo så skramlande tomma sedan den ögonblickets stämning som en gång fyllt dem förflyktigats. Men dock — ingen visste bättre än han hur äkta den känsla varit som i dem sökt sitt uttryck och ingen förstod bättre än han att de stammande och osammanhängande ord som i hänförelsens pingststunder strömma öfver skälfvande läppar oftast för de af anden oberörda ljuda som ett främmande och obegripligt tungomål!... »Hvilket folk» — hade han ju en gång själf utbrustit i ett sådant hänförelsens ögonblick — »ack, hvilket folk har väl en historia som det svenska —?»... Han visste att då orden skrefvos voro de för honom en sanning som af ingen kunde förnekas. Men nu — den gamle historikern tänkte på Grekland och Rom, på Frankrike och England —

och log en smula vemodigt ironiskt åt den ungdomliga öfverdriften, i själfva verket så obetydlig bredvid många andra hvilkas minne bevarades i de gulnade luntorna omkring honom. Och hur föga betydde dock allt detta på det hela! — I den allvarliga forskningens skarpa belysning hade många färger bleknat och mycket som en gång utgjort föremål för de unga Göternas svärmiska tillbedjan framträdt i en annan, vida hvardagligare och mindre gudalik skepnad. Men bättre än någon förstod Geijer nu, efter ett lif tillbragt i sanningssökandets tjänst, att äfven den historiska sanningen består af ande och materie och att anden är och blir odödlig, hur mycket än materien må vara underkastad förvandlingens och förgängelsens lag. Ingen älskar, vördar och tillber det för hvilket hans innersta väsen står helt och hållet främmande — och därför äro ju i själfva verket, tänker han — och säger mer än en gång åt de kära som gärna lyssna till och gömma hans ord — därför äro i själfva verket den storhet, de dygder, de egenskaper som ett folk gärna vill se förkroppsligade i sina förfäders gestalter, som det i dem vill älska och vörda, den bästa möjliga mätare på folkets egen andliga ståndpunkt och halten af de ideal mot hvilka det i tysthet sträcker sig ... Det är sundt för ett folk att tänka högt om sin egen härkomst. Hvad mer om de halfgudar från hvilka det med stolthet räknar sina anor under det kritiska mikroskopet skulle uppenbara åtskilliga rätt mänskliga sidor? — Blotta förmågan att i fantasi, dröm och saga kunna skapa en gudamänniska är dock en borgen för att människan inom sig bär en gudomlig gnista — och det stora ett folk diktar om sin egen forntid, äfven om det blott skulle vara dikt, visar dock bättre hvad som bor på djupet af dess väsen än alla dagens felsteg, misstag och

nederlag... Han följer tanken allt längre och längre på dess flykt mot det oändliga medan han vänder bladen i de gamla urkunderna, där för hans blick så mycket mer i själfva verket står att läsa än de skrifna, välkända orden. Han genomgår Stiftelseurkunden — och medan han läser skymmer det ofta för ögonen äfven då han småler.

... »Redan våra första tillfälliga sammankomster,» läser han, »voro icke ensamt egnade åt nöjets flyktiga njutning; de röjde äfven vårt begär att genom ett kraftfullt, enkelt och redligt väsen likna våra förfäder, de gamle Göter... Då naturen gaf Nordens innebyggare kroppslig härdighet att trotsa köldens stränghet, tilldelade hon dem äfven själsstyrka att öfvervinna motgången, förakta farorna och icke rysa för själfva döden. Med dessa egenskaper var förenad en redlig, öppen och själfständig karaktär. Sådana voro Göterna.... Den tid är kommen då våra landsmän måste återföras till likhet med sina förfäder, om icke friheten skall förjagas från vårt fädernesland, dess uråldriga hembygd... Vi hafva således funnit vårt högsta ändamål vara att upplifva den frihetsanda, det mannamod och det redliga sinne som hos Göterna rådde...»

— Jacob Adlerbeths tankar, Jacob Adlerbeths ord —! — hur tydligt hör han icke den gamle vännens karaktäristiska, litet sträfva tonfall i hvarje uttryck, hur väl känner han icke igen hans tankegång, hans envisa fasthållande vid både idéer och talesätt som han en gång gjort till sina! — ... Och nästan ännu mera lefvande återfinner han honom i förbundets stadgar, där han på sitt eget sätt tecknat den idealbild af en man och medborgare som ingen mera trofast sträfvat att förverkliga

än han själf. Geijer ser honom för sig lifslefvande då han läser:...

... »Det Götiska Förbundet vare en förening af män, egnade åt upplifvandet af de gamla Göters frihetsanda, mannamod och redliga sinne... En Göts väsen vare enkelt och oförställdt. Hans pligt vare självförsakelse och verksamt nit för allmänt väl. I medborgerliga förhållanden vike icke hans öfvertygelse och föresatser för maktspråk eller yttre tvång. Hans kärlek för fäderneslandet vare oskrymtad —»

— Ja, sannerligen! — sådan var han själf, den redlige vännen, den trofaste brodern — den underlige fantasten utan fantasi, svärmaren utan spår af poetisk inbillningskraft, hvars hvitglödgade hänförelse aldrig löste sig i känslo- och stämningsmänniskornas sprakande fyrverkeri af gnistor och lågor, utan som smält metall genast stelnade i oföränderliga former, starka nog att vara lifvet ut. Så hade han lefvat och dött — en ärlig Göt, i hvilken intet svek var... Och de öfriga... Geijer skjuter undan papperen och lutar sig tillbaka i stolen medan han i tankarna uppsöker de gamla förbundsbröderna på lifvets många skilda stigar. — Kan det väl, frågar han sig, med sanning sägas att någon enda af dem alla på allvar svikit de höga löften de i dessa ungdomens oförgätliga högtidsstunder svuro hvarandra att hålla? — Finns det väl i hela denna skara en enda verklig affälling, hvars namn man endast med blygsel och smärta uttalar i den gamla brödrakretsen, då de få ännu kvarlefvande af densamma någon gång träffas för att upplifva gamla heliga minnen? — Har väl någon sålt sin andliga förstfödslorätt för den materiella bärgningens grynvälling — har väl någon i själ och hjärta blifvit sin första kärlek otrogen? — Han går igenom namnen, håller

i tankarna upprop med dem alla. Och svaret blir alltjämt detsamma — Ingen. Olika vägar ha de gått, olika ha deras tankar och åsikter på mångahanda sätt gestaltat sig, himmelsvidt olika är nog i denna stund deras uppfattning af många af de gamla trosartiklar för hvilka de alla en gång ville lefva och dö. Men ingen har svikit fanan. Den fosterlandskärlekens glöd som en gång tändes vid de unga Göternas längesedan förkolnade offerbål har i själfva verket aldrig upphört att värma deras hjärtan och lysa deras väg genom lifvet — och det ideal af manlig redbarhet, pliktrohet, offervillighet och oförskräckt sanningskärlek som de i svärmiska ungdomsdagar tyckte sig se förkroppsligadt i nordiska förfäders kämpagestalter har aldrig upphört att vara målet för deras sträfvan. Hvar än ödet ställt dem — på samhällets högsta förtroendeplatser eller inom det borgerliga lifvets mest anspråkslösa verksamhetsområden, som ämbetsmän eller militärer, som universitetslärare eller landtpräster, som godsägare eller läkare — med ett ord, på hvarje, om än så blygsamt arbetsfält, som fosterlandet erbjudit dem, ha de fullgjort sitt värf som män — älskat sitt land och tjänat det, trofast och hängifvet, hvar och en efter måttet af de krafter och gåfvor som blifvit honom beskärda. Sverige kan vara stolt öfver dem alla. Götiska förbundet har icke lefvat förgäfves; fosterlandet har blifvit rikare genom de skördar det bärgat och i djupaste mening kan man i själfva verket säga därom som Adlerbeth: — det upplöses icke, det h v i l a r — hvilar som ett ljuft minne, en hemlig värmekälla på djupet af trofasta och högsinnade själar...

Geijer vet det; hans hjärta sväller af glädje och rörelse och medan han tänker därpå nedkastar han, på pappersbladet bredvid sig, bland data, utdrag och an-

märkningar som han tecknat sig till minnes, en och annan mening som kanske skulle kunna finna en plats i det arbete hvarmed sonen är sysselsatt — en fingervisning på hvad som skulle kunna sägas — hvad han själf skulle säga om denna uppgift blifvit honom anförtrodd.

... »Ingen skepticism i verlden»... skrifver han, »den må göra hvad nederlag som helst, förmår dock göra den minsta åverkan på det rena i hjerta och afsigt, der detta verkligen finnes... Derigenom har ock detta ynglingaförbund verkat och skall fortverka äfven i den efterverld som kanske ej mer skall minnas dess namn... Man kan ej utan deltagande följa dess korta, men lärorika historia. Man ser ett lifligt, eldigt, öfver sig sjelf dunkelt och i sina yttringar ensidigt sträfvande tändas, arbeta, med sig förena andra likartade bemödanden, därigenom först utvidga sig och tillväxa, — småningom dela sig på olika banor och till utseendet upplösas; under det att likväl den första goda afsigten sväfvar öfver alla dessa skilda verksamheter som ett kärt och lifvande minne...»

— »Det rena i hjerta och afsigt!» — Just det. Det är detta de haft gemensamt, de forna fosterbröderna; och därför betyder det egentligen så föga hvad de för öfrigt trott och tänkt om frågor som en gång synts dem af allenastående vikt. Den nordiska gudalärans världsomskapande kraft, de nordiska myternas användbarhet inom konsten, Fornjoterska och Ynglingaätternas mer eller mindre tvifvelaktiga genealogi — ack! — hvems blod råkar väl nu i svallning då dessa en gång så mäktiga lösensord uttalas? — — Men manlig heder och tro, men blygsamhet, flärdfrihet och sanningskärlek, men förmågan att värmas af en stor fosterländsk tanke

och med hängifvenhet och självuppoffring arbeta för dess förverkligande — de blifva beståndande, hvad som än växlar och förvandlas! —

... Midt i allt detta kommer Agnes för att påminna honom om måltidstimmen, som han själf aldrig kommer ihåg. Men hur kan han väl nu tänka på maten som kallnar och Anna-Lisa som väntar däruppe? — Hans flicka måste ovillkorligen sitta ned bredvid honom medan han bläddrar i de gamla papperen; hon måste höra både Stiftelseurkunden och Stadgarna; han läser också upp hvad han själf skrifvit och berättar hvad som fyllt hans tankar under de sista timmarna, om de syner han sett och de uppenbarelser han fått, om tingens och händelsernas fördolda sammanhang... Han blir ifrig och varm, han springer upp och börjar gå af och an på golfvet — och till sist, då de egna orden svika och rösten vill kväfvas af den rörelse som så lätt öfverväldigar honom i sådana stunder, griper han till den säkerhetsventil han alltid gärna anlitar då känslans vågor gå alltför högt inom honom — han citerar Goethe:

— »Ja du Agnes du —! — Grosse Gedanken und ein reines Herz, darum sollten wir Gott bitten. Det du — det är ändå både lagen och profeterna — och evangelium med!! — — Jaså, mitt Socker — sade du att maten väntade —?»...

Vid bordet sitter han sedan spak och stillsam, ångerfull öfver att hafva låtit vänta på sig och vänligt och tankspridt lyssnande till alldagliga ting som de andra tala om. Men på kvällen, då lampan och brasan äro tända och han kommer hem från sin aftonpromenad utåt parken med hela den nordiska vinternattens allvar och friskhet öfver sig — då händer det nog att det blir högtid i den gamla gården. På förmaksbordet, bredvid

korgen med röda vinteräpplen från trädgården, ligga då alla Idunas nötta och tummade häften, som Knut mödosamt sammanletat ur de kaotiska bokhyllorna därnere. Man genombläddrar dem gång på gång, läser upp litet här och där, frågar och svarar; det ena ordet, den ena tanken framkallar den andra, namn nämnas och det ena halfförbleknade minnet efter det andra gör sig påmint. — hela det förflutnas trollmakt börjar verka och länge dröjer det ej innan Göternas unga skara än en gång, med sång och klang, med skummande mjödhorn och broderliga tillrop af hej och hell! — drar genom rummen, medan Geijer talar, beskrifver och berättar, ifrig att göra allt detta lika lefvande för sonen, som skall skrifva därom, som det är för honom själf, som upplefvat det. I korta, målande drag skildrar han de gamla vännerna, deras yttre och inre väsen: — den redlige, envise, på en gång svärmiske och pedantiske Jacob Adlerbeth — »förbundets egentliga, personliga princip» — lika bestämd, lika grundlig i det största som det minsta och ur stånd att »ens taga sina nöjen annat än på djupaste allvar»... den käcke, muntre, oförbrännligt sangviniske Göran Gustaf Uggla med sin liflighet, sin flammande entusiasm och sin flödande tunga — den fine, försynte, högsinnade Ludvig Heijkensköld — den ende man som han en gång ansett fullt värdig Anna-Lisa och som han uppmanat att söka vinna henne då han själf misströstade om att kunna göra det — (»Ludvig Heijkensköld!!» — säger fru Anna-Lisa halfhögt med samma förorättade ton som alltid då det hänsyftas på denna historia — att Erik Gustaf sålunda oåtspord velat skänka bort henne, låt vara åt sin bäste vän, är och blir en öm punkt) — den enkle, rättframme Arvid August Afzelius, den ridderlige, svärmiske Erik

Kjellin, den varmhjärtade, musikaliske, tungsinte Dillner — och framför allt den »titaniske», i hvarje lifsyttring lika våldsamt lidelsefulle Per Henrik Ling — »själf ett Götiskt förbund i sammandrag», ett väsen, skulle man nästan tro, från en annan planet, en långt aflägsen tidsålder, genom någon underlig skickelse återförd till jorden, men aldrig i stånd att finna sig till rätta med nutida tänkesätt och umgängesformer — en varelse af så säregen och utomordentlig art att intet vanligt mänskligt mått kan användas för hans bedömande... Hvad Geijer har att berätta om honom skulle fylla en bok — här blefve det för långt att återgifva i sin helhet.* Halft vemodigt, halft humoristiskt redogör han för utvecklingen af deras vänskap, de många klippor och skär på hvilka den så ofta varit nära att lida skeppsbrott och den stora slutliga brytningen, som föranledde Lings utträde ur Förbundet, sedan Geijer vågat offentligen uttala några betänkligheter angående »lämpligheten af de Nordiska Myternas användning i skön konst» och i samband därmed varnat för »en alltför uteslutande Nordiskhet» på detta område, liksom på poesiens... För Ling var detta i ordets hela bemärkelse en hädelse, en synd mot den helige ande. »För mycken Nordiskhet!» I hans öron skulle uttrycket »för mycken rättrådighet» knappt kunnat ljuda mera skorrande. Var då icke i själfva verket just den nordiska anden det jordens salt, som ensamt kunde bevara en sjunken och förvekligad mänsklighet från absolut förfall och undergång? —

* En uttömmande skildring af Lings utomordentliga personlighet återfinnes i Atterboms inträdestal i Svenska Akademien — till stor del grundadt på Geijers personliga meddelanden, då denne helt naturligt stått »Förbundsbrodern» Ling vida närmare än Atterbom, som ej tillhörde Förbundet.

Geijers yttrande var ett majestätsbrott mot tillvarons högsta och heligaste makter. Med sådana åsikter ville Ling ej hafva något gemensamt. Han insände utan ett ögonblicks betänkande sitt afsägelsebref till Götiska Förbundet. Då någon enskildt tillfrågade honom om verkliga orsaken till denna öfverraskande och helt och hållet oväntade kraftåtgärd, blef svaret ett kärft: — »Skulle väl min herre vilja förbli medlem af en kristlig församling om någon där uppträdde och med allmänt bifall förnekade vår Herre Kristus —?» På ett mera slående sätt skulle han i själfva verket ej gärna kunnat beteckna sin egen ståndpunkt och den betydelse han tillmätte en i hans ögon allena saliggörande dogm. —

I den uppsats om »Götiska Förbundets Stiftande och Verksamhet» — hufvudsakligen ett resultat och en sammanfattning af dessa aftonsamtal — hvarmed Geijer senare, på sonens enträgna begäran, beledsagade och kompletterade dennes historik öfver Förbundet, har han i korta, men mycket sägande ordalag, skildrat huru han kort efter brytningen hos Adlerbeth sammanträffade med Ling...: »Han sade hårda ord. Jag hade godt af min lyckliga förmåga att ej lätteligen blifva stött... Vi blefvo småningom åter vänner — — — Det var en af de flere erfarenheter jag haft, att med verklig aktning och kärlek för en person, tillfälliga misstycken ej tränga till själen...»

Säkert var det på senare, långt allvarligare och smärtsammare missförhållanden än de tillfälliga meningsbrytningarna i Götiska Förbundets ungdomliga fostbrödralag som Geijer tänkte då han nedskref dessa ord; och det är ej svårt att följa den idéassociation som sammanbinder dem och den vackra och innerliga hyllning till den några år förut så hårdhändt behandlade

Atterbom hvarmed uppsatsen, för öfrigt tämligen omotiveradt, afslutas. Helt visst voro Geijers ögon icke torra då han nedskref denna förtäckta afbön till ett hjärta som han visste sig hafva sårat på dess ömtåligaste punkt, men på hvars vackra och ädla försonlighet han fått mottaga mer än ett, lika gripande som öfvertygande bevis.

Oförgätliga blefvo som sagdt dessa vinterkvällar för de unga som ömsom rörda, gripna och roade lyssnade till de skildringar som sålunda för deras fantasi manade en längesedan förbleknad tid ur grafven och fyllde det gamla hemmet med gestalter som för dem allt framgent skulle hafva något af personliga vänners förtroliga kynne. Icke alltid var det dock Geijer som personligen förde ordet; — det förflutna talade äfven med andra röster, icke mindre vältaliga och icke mindre gärna hörda. Till Knut Geijers många lyckliga naturgåfvor hörde äfven en sällsynt vacker, böjlig och uttrycksfull stämma och en mindre vanlig deklamatorisk förmåga, som gjorde hans föredrag till en konstnjutning af verklig rang. Nu läste han än en gång för föräldrar och syster de gamla dikterna — Den siste Kämpen och den siste Skalden, Odalbonden, Gustaf Erikson, Manhem och Vikingen — de ofta hörda Idunasångerna, nu liksom förnyade genom det ljus som kastats öfver deras första tillkomst, deras gyllene skapelsedagar. Nu först tyckte man sig rätt förstå deras stämning och förnimma den klang med hvilken de måste hafva ljudit för de ungdomliga öron som först lyssnat till dem. Hur många nya, lefvande bilder manades icke nu fram då den vackra manliga rösten läste »Invignings-sången» — Götiska Förbundets åt de högtidliga Stämmorna särskildt helgade sång! ... Såg man icke för sig det långa bordet, prydt med

såväl »Bragebägaren» som »Öfriga Förbundets kostelige Gripar», de stora »Mjödkaren», fyllda till brädden på det att »under välfägnaden Göterna intet af safterna tryta må»... och bänkade däromkring, skymtande ur tobaksmolnen, alla de ungdomliga gestalterna, de af lifslust och hänförelse strålande ansiktena — under det att manskören af unga, friska röster samfällt uppstämmer — — —:

»Vill du väl veta hvem Göten var? —
Du, som vår Broder är vorden? —
Try Ting voro för honom klar,
djupt i sitt hjärta de trenne han bar —
han såg dem i himlen, på jorden.

Nordstjärnan öfver hans hufvud brann,
bland stjärnor ovansklig allena;
ej nedom fjället hon nånsin försvann —
hon byter ej ställe, hon vandra ej kan —
allt hvälfves kring henne allena.

Hvad hon är på himlen, på jorden är Tro —
den ära som löfte ej ryggar;
uppå den ovanskliga ensamt bero
allt samfund, all säkerhet, välfärd och ro —
och Göten vid henne sig tryggar.

Hans land drog ej söderns yppiga färg:
med svett gror blott skörden i Norden.
Han lefde bland strömmar och skogar och berg
men dristigt han trängde till fjällets märg —
med järnet han öfvervann jorden.

Därföre lärde han Kraft af sitt land,
ej blott uti lemmar, men hjärta.
Bergen och skogen, dem tämde hans hand,
hans själ klädde af alla vekliga band
och log åt dödar och smärta.

Tro, skild från Kraft, utan självbestånd är —
med kraft utan tro finns ej heder.
Blott den är en man, som åt båda sig svär;
hvad samfälldt de skapa, af Göten lär: —
de skapa de manliga seder.

Han bygger det land, där fjällen stå grå
och floden ur klippan dansar,
där rent sig häfver himmelens blå
och evigt friska luftströmmar gå
öfver kullar, som granskogen kransar.

Man andas ej fängelseluft i det land!
Man är fri som sin himmel, som jorden,
som böljan, som leker kring klippans strand,
och Frihet — en fackla i evig brand —
uppflammar från höjden af Norden.

Vill du väl blifva hvad Göten var,
Du, som vår Broder är vorden? —
Låt dessa try ting för dig vara klar, —
har du dem blott i ditt hjärtas förvar,
du ser dem i himlen, på jorden! —»*

Den klangfulla, ungdomliga stämman gör mer än rättvisa åt dikten, — framhäfver dess förtjänster och öfverskyler svagheterna. De båda damerna — föga kritiska åhörare — äro djupt gripna. Men Geijer ler godmodigt där han sitter och vaggar i gungstolen.

* Meddeladt efter en afskrift af Anna-Lisa Geijers hand, förvarad bland hennes papper. Vid jämförelse torde man lägga märke till en och annan afvikelse från den tryckta texten. Att dessa ändringar förskrifva sig från Geijer själf är sannolikt nog, men kan icke bevisas. De i familjepapperen förvarade afskrifterna af kända dikter förete ofta liknande rättelser eller olikheter.

... »Skralt nog» — säger han torrt, ehuru icke utan undertryckt rörelse. »Men det låter förstås litet skapligare då det sjunges...»

Han går till pianot och spelar och gnolar melodien. Och sedan ett par löpningar, ett anslag, ett ackord, trotsigt och väckande som en trumpetfanfar:

— »Kom, Agnes... »Vid femton års ålder —»!...

— Och till rytmen af vågor som slå mot klippiga stränder, kringfläktad af hafvets sälta och friskhet, med svällande segel och susande vind i tackel och tåg, med ungdomsblodets heta längtan efter stordåd och ärofull handling styr Vikingen ut ur hvardagslifvets trånga farvatten mot okända kuster och öden — kanske i ännu högre grad än hans yngre broder, den romantiske Frithiof, en odödlig representant för nordiskt ynglingalynne med dess blandning af trots och vekhet, af sorglöshet och manlig handlingskraft — och på samma gång en lefvande bild af den unge Erik Gustaf Geijer, sådan han var då han först gaf sig ut i världen — »gossen från den vermländska skogsbygden med sin drifvande längtan utöfver skog och blånande berg — ynglingen, som vill kväfvas under de tunga grå dagarnas tryck — stängd inne bland luntornas damm på vindskammaren mellan universitetets tegeltak — — mannen, som ensam under natten framme i fören på den lilla engelska paketten låter Nordsjöns vågor vagga in melodier och rytmer i sitt öra...»*

...Hur tydligt ser icke Anna-Lisa honom för sig medan hon lyssnar och förstulet torkar ögonen — sådan han var den tiden, strax efter Englandsresan, på höjden af sin ungdomskraft, i deras lyckas och kärleks strålande

* Adrian Molin, Geijerstudier.

midsommartid! — Hon minns den dagen då han kom och öfverraskade henne på Odenstad, dit han hunnit fortare än brefvet som skulle underrätta om hans ankomst. Hur hon stod vid fönstret och utan att känna igen honom såg honom stiga ur skjutskärran på andra sidan älfven, låta ro sig öfver, gå fram öfver ängarna och försvinna bakom trädgårdsterrassen — »en ung herre med långt hår, så utländskt kostymerad i höga stöflar och gul kapprock med flera kragar —» som hon sedan skref i sina Minnen — hur hon sprang ut för att möta den främmande, rakt i famnen på Erik Gustaf — »om det icke var hans vålnad» — och höll på att svimma af glädje... Ack, hur klar står icke hans bild för henne — ännu många år senare, på sin höga ålderdom, skall hon med darrande ömhet beskrifva den sådan den då för evigt inpräglades i hennes hjärta —! — Den manligt kraftiga gestalten, spänstig och full af energi i hvarje rörelse, den raka hållningen, de uttrycksfulla åtbörderna, det rika bruna håret ner i pannan och de mörka, täta ögonbrynen öfver de djupt liggande ögonen — minen som kunde vara så stolt, butter och afvisande och så med ens stråla upp i ett solskensleende, fullt af glädje och godhet — hela det obeskrifliga behaget, på en gång barnsligt och ridderligt, i hans väsen, trots allt dess kantighet och själfsvåld... hans sätt att hälsa... »på en gång manligt stolt och ömt förbindligt — den som en gång sett hans geste med högra handen glömmer den aldrig!...» Allt detta tal om gamla tider och gamla vänner har lifligare än någonsin frammanat denna älskade bild för hennes inre syn. Och de gamla dikterna — kan hon väl någonsin glömma den sommarafton, — sommaren 1811 — då de alla slagit sig ner kring korgarna med saft och nybakade skorpor uppe i den lum-

miga backsluttningen bakom Ransätersgården och Erik Gustaf plötsligt drog första häftet af Iduna ur fickan och började läsa Manhem, den Siste Kämpen och Odalbonden för föräldrar, syskon och trolofvad, som häpna och rörda lyssnade till dessa nya toner! — För eviga tider är trastens sång och den friska doften af björk och liljekonvaljer från hagarna för henne förbundna med dess sånger — alltid ser hon gamle fader Bengt Gustafs tårfyllda, strålande ögon och hör den djupa, darrande rörelsen i hans röst hvarje gång som han sedan ur minnet upprepar de rader ur Odalmannen som han älskar — kanske därför att han omedvetet i dem igenkänner sin egen bild — och som han för öfrigt »nästan tycker kunde vara skrifna af självfve Dalin»...:

»Må ho som vill gå kring världens rund,
vara herre och dräng den det kan! —
Men jag står helst på min egen grund
och är min egen man.

— — — —

Den jorden beherskar, har tusende ben
och tusende armar därtill:
men svårt är dem röra — min arm är ej sen
att föra ut hvad jag vill...

— — — —

Ej buller älskar jag och bång —
hvad stort sker, det sker tyst;
snart märkes ej spår af strömmens gång,
af blixten, se'n den lyst.

Men tyst lägger tiden stund till stund
och du täljer dock icke hans dar —
och tyst flyter böljan på hafvets grund
medan regnbäcken skrålande far...

Så går ock jag min stilla stig:
man spör mig ej om stort —
och mina bröder likna mig
en hvar uppå sin ort.

Vi reda för landet den närande saft,
vi föda det — brödet är vårt.
af oss har det hälsa, af oss har det kraft,
och blöder det — blodet är vårt.

Hvar plåga har sitt skri för sig,
men hälsan tiger still;
därför man talar ej om mig
som vore jag ej till...

De väldiga herrar med skri och med dån
slå riken och byar omkull —
tyst bygga dem bonden och hans son,
som så uti blodbestänkt mull!...»

— — — —
— — — —

— Så sammansmälta under det nya årets första veckor det närvarandes melodier med toner ur det förflutna till en stämningsfull musik, hvars återklang alltjämt vibrerar genom det gamla huset medan hvardagslif och hvardagsumgänge för öfrigt gå sin vanda gång och många andra plikter och omsorger göra sina anspråk gällande. Af denna stämning bära de kortfattade redogörelser för Götiska Förbundets historia och verksamhet, som Geijer och hans son tillsammans utarbetat, föga spår; men af ett uppmärksamt öra torde dock vid genomläsandet af Geijers egen uppsats på mer än ett ställe tonfall kunna uppfattas, där den rent personliga klangen af hans stämma ännu på ett öfvertygande och stundom gripande sätt förnimmes. Här, som nästan öfverallt i hvad han

skrifvit, afbrytes den vane skriftställarens jämnt och lugnt flytande stil allt som oftast af hastiga vändningar, tvära öfvergångar, nästan självsvåldigt förtroliga uttryck och oförberedda utbrott af stark och djup känsla, vid hvilka man plötsligt rycker till som då man i skymningen oväntadt känner den varma tryckningen af en osedd, men välkänd hand. Man får en stark och rörande förnimmelse af att just så måste han verkligen hafva talat — så grep han i flykten det ord som bäst passade honom, obekymrad om dess mer eller mindre akademiska klang, så följde han ögonblickets stämning, så skälfde plötsligt rösten af rörelse eller fördjupades till lidelsefullt allvar under inverkan af tankar och hågkomster åt hvilka de uttalade orden kanske knappast gåfvo uttryck — och allt hvad tradition och kärleksfull hågkomst bevarat bekräftar och bestyrker detta intryck. Få svenska skriftställare hafva utom den direkta självbekännelsens område gifvit sig självfva så helt, så alltigenom personligt i sina skrifter som Geijer. Så är äfven — för att än en gång citera Lindblads yttrande om hans musik — »hela Geijer med» i den lilla uppsatsen om Götiska Förbundet,* helt och hållet tillfällighetsskrift som den är och från början nästan endast på måfå nedkastad på papperet som en ledning för sonens arbete; man känner från första raden till den sista huru starkt och varmt återkallandet af dessa ungdomsminnen kommit hans hjärta att klappa och huru mycket mer han kunnat och gärna velat säga om ej den på förhand gifna formen uppdragit vissa nödvändiga gränser. Såväl i sin delvis knappa och kärfva koncentration som i sina detaljerade utvikelser och plötsligt öppnade oväntade tankeperspektiv

* Geijers Samlade Skrifter, 2:dra uppl. VII, s. 468.

är den lilla skriften på sitt sätt fullt ut lika karaktäristisk för författarens väsen som vida mer betydande arbeten. Hvilken betydelse den hade för honom själf förstå vi då han talar om den som »en återblick af vemod och nöje på gångna dagar som gifvit mig så mycket att minnas, så mycket att med tacksamhet erkänna». — »Otrogen», tillägger han med djupt och rördt allvar, »har jag aldrig blifvit detta minne — ehuru jag växt till i den erfarenheten att gamla former ej i allt äro den gamla goda saken.» Hur tydligt läser man ej i ord som dessa den outtalade tankegång som samman-band det längesedan förflutnas erfarenheter och det nyligen genomkämpade och genomlefda! —

Knut Geijer.

IV.

Samarbetet med sonen och det osökta tillfället att på ett enastående lefvande och förtroligt sätt inviga denne i de närmare detaljerna af ett för honom själf viktigt och betydelsefullt utvecklingsskede var för Geijer under denna tid ej blott ett outtömligt glädjeämne, utan väckte äfven hos honom tankar, planer och förhoppningar om hvilka han gärna talade — tankar och förhoppningar som kastade ett nytt vänligt ljus öfver de kommande åren och den stilla arbetsro och arbetsglädje hvilken han motsåg som ålderdomens bästa gåfva. Hvilken bättre medarbetare, då hans egna krafter började svika, hvilken mera oskattbar amanuens kunde han väl i självfva verket någonsin önska sig eller begära än denna i många afseenden rikt utrustade son, som till en del redan tillryggalagt samma bana som han själf* och som i alla afseenden delade hans andliga intressen? — Åt hvem skulle han väl med mera gladt förtroende kunna öfverlämna afslutandet och den slutliga redaktionen af de verk som han kanske själf en gång måste lämna ofullbordade, än åt denne naturlige arftagare? — Knut sak-

* Knut Geijer hade 1842 tagit filosofie-magistergraden och var nu — alldeles som Geijer själf vid ungefär samma ålder — anställd i Riksarkivet, hvarjämte han äfven tjänstgjorde i Ecklesiastikdepartementet.

nade till en viss grad energi, självförtroende, förmåga af initiativ — men detsamma hade ju en gång icke utan skäl kunnat sägas om hans far, som så länge smärtsamt kämpat och famlat innan han helt funnit sig själf och kommit till klarhet öfver sin kallelse. Han behöfde en yttre impuls för att hans viljekraft skulle koncentreras till handling — men hvarför skulle det samarbete hvarom han och fadern nu gemensamt började drömma icke just för honom kunna blifva denna lyckligt afgörande impuls, hvarigenom hans hittills något planlösa och dilettantmässiga ströftåg på litteraturens och vetenskapens olika områden kunde förvandlas till fast och målmedveten sträfvan för förverkligande af en bestämd lifsuppgift? — Både far, mor och syster tänkte med rörelse på denna möjlighet och talade sakta därom i förtroliga stunder. Man skämtade gärna i familjekretsen en smula öfver Knut — öfver hans opraktiskhet, hans sorglösa maklighet och hans till det otroliga gränsande, ofta missbrukade godmodighet och hjälpsamhet; men dessa och andra små svagheter till trots var och blef han i hemlighet familjens stolthet och föremål för de ljusaste och vackraste förhoppningar — ingalunda oberättigade, på det hela taget, i betraktande af de många lyckliga gåfvor hvarmed naturen både i yttre och inre afseenden utrustat honom. Han hörde så att säga till de sagans konungabarn vid hvars vagga alla goda féer samlats; men tyvärr hade icke heller här saknats den afundsamma häxa som i sagorna vanligen objuden infinner sig vid fadderskapet för att med sin olycksgåfva i någon mån förlama de goda gåfvornas kraft att skapa lycka och framgång i lifvet. Den ödesdigra rollen spelades denna gång af den möderneärfda, Lilljebjörn-Troiliska »grufsamheten» — med andra ord, bristen på energi, själf-

förtroende och viljekraft samt den mjältsjuka benägenheten för ofruktbart grubbel öfver egen — verklig eller inbillad — oförmåga att motsvara det praktiska lifvets mångfaldiga kraf, kort sagdt samma egenskaper, hvilka senare på ett så tragiskt sätt skulle kasta sin skugga öfver kusinen Uno Troilis ännu rikare utrustade konstnärssjäl och i förtid bryta hans bana. Huruvida Knut Geijers öde i en framtid möjligen kunnat gestalta sig lika dystert, är icke godt att säga; förutsättningar saknades ej — men som det nu blef, står hans minne alltjämt för tanke och hågkomst omstråladt af det mildt vemodiga skimmer hvari älskande hjärtan gärna se de gudarnes älsklingar som dö unga. Innan vi gå vidare torde här kanske vara platsen att med ett och annat mera individuellt drag fullständiga denna bild, hvilken ingalunda får räknas bland de likgiltiga bifigurerna i den Geijerska familjegruppen. Hvarje skildring af Geijers senaste lefnadsår skulle för öfrigt vara ofullständig såvida ej äfven hans båda äldsta söners gestalter där intoge den plats bland hans »närmaste» som i verkligheten tillhörde dem. Att de på dessa blad förut endast i förbigående omnämnts beror däraf att bådas verksamhet vid denna tid till större delen var förlagd utom hemmet och att de endast som gäster under längre eller kortare perioder vistades där. Men vid hemmet voro de alltjämt med de starkaste band fästade och i de hemmavarandes lif utgjorde deras intressen, förhoppningar och sträfvanden alltjämt en viktig och beaktansvärd insats. För Geijer själf stod deras framtid i ljusaste dager —. »I sitt förhållande till sina barn» — skrifver Anna-Lisa Geijer i sina efterlämnade anteckningar — »var han alltid en lycklig far och en stor optimist. Han hade den orubbligaste öfvertygelse att de voro ämnade till de bästa och

lyckligaste människor och af naturen utrustats med idel goda anlag... I deras yttre såg han med ömt och rörande välbehag mig och sig och vår mångåriga kärlek afspeglad...» »Gud ske lof,» sade han nästan dagligen — »för de söta välsignade barn vår Herre skänkt oss —!»... Då jag ibland yttrade bekymmer öfver att han så litet höll efter dem och så uteslutande såg endast deras älskvärdhet... öfver att de voro alltför lyckliga i vårt lyckliga hem... öfver att de sålunda blefvo bortskämda och borde komma hemifrån för att stöta emot och äfven lära känna och fördraga världens hårda sidor m. m. — sade han alltid: — »Ack, låt dem vara! — Med Guds hjälp bli de säkerligen goda och nyttiga människor! — Du får ej med mjältsjuk oro motse deras framtid!»... Nöjd var han dock då jag föreslog att våra båda äldsta söner för en tid skulle taga kondition. Det skedde ock — men min önskan att de skulle »stöta emot» blef ej uppfylld. Knut kom till baron de Geers på Stjernholm och Alfred till Tärna, till baron Strömfeldts. Med mer öfverseende godhet och välvilja hafva väl aldrig ett par unga informatorer blifvit behandlade.»...

Af detta ojäfaktiga vittnesbörd torde med all önskvärd tydlighet framgå att Geijer ej kunde räknas till de strängt och samvetsgrant uppfostrande fädernas kategori. Han gjorde i själfva verket snarare allt hvad i hans makt stod för att skämma bort sina barn — och att de detta oaktadt ej i vanlig mening blefvo »bortskämda», d. v. s. själfviska, fordrande och pliktförgätna, bevisar bäst huru mycket viktigare arten af hemmets andliga atmosfär är för danandet af karaktärer, än de uppfostringsprinciper som där tillämpas. Möjligt är att åtminstone de båda äldsta sönernas veka och något in-

dolenta naturer skulle funnit sig bättre under det härdande trycket af en mera kraftig och målmedvetet tillämpad faderlig myndighet. Men till uppfostrare i denna bemärkelse var Geijer nu en gång för alla icke danad... »Först långt senare» — säger hans hustru i en annan anteckning öfver samma ämne — »förstod jag att han verkligen alltjämt var så upptagen af sin egen uppfostran att man ej borde begära att han skulle uppfostra andra, utan genom att vara den han var och gifva hvad han omedvetet och ofrivilligt gaf i hvarje stund af förtrolig samvaro och samlefnad...» Hon upprepar ännu en gång att barnen kanske »haft det för godt, för lugnt, för roligt och sorgfritt» i ett hem »där allt var idel frid, lycka och harmoni»... »Af sådant,» tillägger hon, »uppfostras man tyvärr ej alltid till den kraft som lifvet i sin hårdhet sedan kräfver... Mina gossar ha aldrig vetat hvad faderlig stränghet vill säga, aldrig känt något tvång, något herravälde öfver sig. Kanske är detta orsaken till den brist på energi och förmåga att koncentrera sig hvaröfver jag senare stundom haft anledning sörja. Men öfver sådana fel böra föräldrar ej beklaga sig, endast känna ånger — ty de äro nästan alltid en följd af mer eller mindre bristfällig uppfostran...» Och med rörande ödmjukhet tillägger hon: — »Hade blott jag varit starkare, bestämdare och mera consequent i mitt förhållande till de kära barnen, skulle mycket säkerligen varit bättre... Men äfven jag var alltför svag — också jag kunde blott gifva dem kärlek — jag kunde icke vara annorlunda. Det myckna de fått i arf af stort, godt och ädelt må vara min tröst för deras öfriga brister... Och om jag stundom ej kan undgå att med bäfvan och oro tänka på mina kära gossars timliga framtid, så ge de mig å andra sidan ständigt

så många sköna och ljufva påminnelser om den älskade Hädangångne att säkerligen icke många mödrar hafva sådan anledning till tacksamhet... Säkerligen är ock Hans inflytande alltjämt inom dem en kraft, verksam till det goda. Intet hjerta, ej alldeles tillslutet för det himmelska ljuset, kunde dock lefva med Honom och andas samma luft som Han utan att däraf renas, styrkas och förädlas...»

Tack vare detta inflytande blef också det minne som de båda unga bröderna, Knut och Alfred Geijer, efterlämnat, visserligen vemodigt — ty för kampen mot lifvets hårda verkligheter voro de föga rustade — men uteslutande rent och vackert; och ehuru deras senare öden föga motsvarade de ljusa förhoppningar som kringstrålat deras första ungdom, skulle Geijer med all säkerhet äfven i dem hafva kunnat spåra den högre ledning, det »inre sammanhang» som han med allt mera klarnande blick såg i sina egna. Utvecklingen af dessa öden faller visserligen utom den strängt uppmätta ramen för en skildring af Geijers sista lefnadsår; men den står dock därmed i så innerligt sammanhang att en kortfattad redogörelse för densamma här torde vara på sin plats.

Sällan har väl ett barn sett ljuset under lyckligare auspicier än Geijers förstfödde — »lille Ericson», som Amalia von Helvig förbehöll sig att få kalla honom, då hon fann namnet Knut »allzu unmelodisch» för ett väsen med så poetiska förutsättningar. Han föddes i själfva verket just i den stund då Geijers lycka stod på sin middagshöjd — i maj, samma år som Geijer blef professor och således efter många strider nått sina förhoppningars högsta mål i afseende på yttre ställning och verksamhet samt därmed äfven full och lyckobringande visshet om sin inre kallelse och lifsuppgift.

Hur rik den unge fadern då kände sig ser man bäst af det bref han kort därefter från sitt stilla sommarhem på Lugnet skref till Atterbom — för tillfället Amalia von Helvigs gäst i Berlin och tillsammans med henne i fulla drag njutande af allt som borde synts Geijer mest afundsvärdt och lockande: — »Hvad mig beträffar,» skrifver han, »så har jag nästan förlorat sinnet för resor... Då jag sitter och ser på min hustru med barnet i famnen, förefaller det mig sällsamligt att någon kan vilja gå ut i vida världen och predika allo folkena. Då hade jag väl lust att till de resande ropa det gamla språket: 'Quid quæris, viator? — Deum habes ubique et sapientia non peregrinatur»* —

»Lille Ericson» växte och frodades, öfverstod lyckligt alla öfliga barnsjukdomar och förkofrades så andligen som lekamligen på det mest tillfredsställande sätt. Han var ännu icke årsgammal då Malla Silfverstolpe i full extas kunde meddela Amalia v. Helvig att det för dem båda så intressanta barnet ovedersägligen var »un parfait amour, vrai chérubin, heureux héritier autant de la beauté maternelle que du génie du père...» Sammanställningen var onekligen ägnad att tillfredsställa äfven de högst drifna fordringar. Hans senare utveckling blef icke fullt så fenomenal som man efter denna debut haft skäl att vänta; men han växte emellertid upp till en i alla afseenden välartad, älskvärd och lyckligt utrustad yngling, utan särskildt framträdande snilledrag men också utan alla stötande oarter samt med ett soligt och vinnande väsen som gjorde honom lika afhållen bland vänner och kamrater som i

* »Hvad söker du, vandrare? — Gud har du öfverallt och visdomen reser icke.»

familjekretsen. Att det öfver hans yttre uppträdande verkligen låg en fläkt af något högre och mera ideellt än blotta godmodighetens banala älskvärdhet, därom vittnar bland annat några uttryck i ett bref från fru Sophie Nordenfeldt, där hon talar om det »enkla och rena, nästan apostoliska» i Knut Geijers väsen, som gör att man i hans närvaro »rent af blyges för flärd och fåfänglighet» och att han på sin omgifning utöfvar det lyckligaste inflytande. Om en verklig litterär begåfning vittnar ej blott ett större antal efterlämnade dikter och andra mer eller mindre ofulländade uppsatser och utkast, utan framförallt den vackra och högstämda minnesteckning öfver fadern hvilken han efter dennes död författade som inledning till första upplagan af Geijers samlade skrifter och där hans stil stundom höjer sig till en flykt och en allvarlig skönhet som väcker tanken på större möjligheter.

Längre än till löften och möjligheter skulle han emellertid ej nå här i lifvet, och det torde kunna betviflas om han någonsin gjort det, äfven om en längre lifstid blifvit honom förunnad. De bref och anteckningar, hvari hans mor efter hans bortgång i rörande drag tecknat hans bild och sina egna känslor, låta oss ana att den älskade sonen knappast ens i hennes ögon hörde till de för tidigt skördade. Äfven i människolifvet gifves växter som efter en öfverväldigande löftesrik knoppning tyckas sakna kraft och förmåga att slå ut i blom eller sätta frukt. Älskande hjärtan skulle gärna vilja tro på en fortsatt, rikare utveckling i gynnsammare jordmån, dit de af en kärleksrik och vårdande hand förflyttas då tiden är mogen. I denna tro var det som Anna-Lisa Geijer fann kraft att bära ett slag som eljest skulle verkat förkrossande. Då de bref hvari hon skildrar sin

förlust i innersta mening tillhöra Geijerska hemmets historia samt äfven delvis — om också blott i dess reflexverkan — belysa Geijers eget förhållande till sina närmaste och sålunda lämna icke oviktiga bidrag till hans karaktäristik, torde några utdrag ur desamma här vara på sin plats, ehuru de för öfrigt tillhöra en något senare tid än den hvarmed vi här sysselsatt oss.

Knut Geijer skulle i själfva verket ej länge öfverlefva sin far. Han dog nämligen redan på sommaren 1849, efter blott några dagars sjukdom, medan hans mor, hvars glädje det varit att skapa ett hem för honom i Stockholm, befann sig på besök hos dottern i Västergötland. Först i november samma höst förmådde hon i bref till Malla Silfverstolpe tala om den förlust som drabbat henne —; men redan då såg hon densamma i ett klarare ljus än den blotta själfviska saknadens. Hon skrifver:

»... De flesta af mina vänner ana väl knappast huru mycket den älskade bortgångne verkligen var för mig, då hans ställning i lifvet tillika med hans naturliga opraktiskhet hittills hindrat honom från att i yttre afseende vara något egentligt stöd för mig — och denna sida af vårt förhållande, med därvid oundvikliga bekymmer för oss båda, var naturligtvis den för andra mest framträdande... Han var i sjelfva verket i många stycken så förunderligt lik sin far! — Men, som han själf med smärtsam rörelse ofta sade och därvid så riktigt bedömde sig: »— Det är bara fragment, brottstycken, stundtals framskymtande och uppflammande gnistor som jag fått i arf, men som af likaledes ärfda svagheter snart åter släckas och förmörkas! —» ... Ack Malla, hur besynnerligt, hur sorgligt! — Lyckan och äran att vara en stor mans son kan stundom, tyckes det, verka förlamande... Så har jag åtminstone funnit det med mina båda äldsta söner, båda dock i intellektuellt afseende så rikt begåfvade... Sommaren efter Erik Gustafs död skref Knut till mig: »... Mången gång då jag dessa sommar-

kvällar ser solen sänka sig mot sin nedgång, gripes jag af ett gränslöst svårmod, ett outsägligt vemod vid tanken på att äfven mitt lifs Sol gått ned — den Sol, i hvars kärleks och äras sken jag alltifrån första ungdomen varit van att värma min själ... Men — underligt! — Ju klarare jag inser den omätliga vidden af den förlust jag gjort, ju mera gripes jag af en känsla af att själf blott vara en gäst och främling här på jorden, ju mera likgiltig blir mig tanken på framtiden... Denna känsla är på sitt sätt oändligt ljuf. Jag känner huru själen därvid liksom gör ett försök att frigöra sig, att lyfta vingarna till flykt. Jag känner en fläkt af den kärlekens hänförelse som med glädje ser döden i ansiktet, då den innebär löftet om återförening...» Dessa ord, min Malla, hafva allt sedan genljudit i mitt hjärta som en profetia om en kort lifstid, om en aftynande lifskraft... En underlig sammansättning af tungt och sangviniskt låg alltid i hans lynne. Hans största, farligaste fel var, kunde jag väl säga, en godhet utan gräns och motståndskraft och en däraf följande oförmåga att säga ett kraftigt Nej. De däraf oundvikligen följande praktiska olägenheterna och förvecklingarna sökte han — äfven häri lik sin far! — allt för mycket att skjuta åt sidan och ignorera... Dessa element, förenade med en poetisk, melankolisk och drömmande natur, voro ej sådana som drifva jordisk lycka till mognad. Den himmelska blef honom i stället förunnad, där, som jag fullt och fast hoppas och tror, allt det ädla, det rena, det oförgängliga i hans väsen i full frihet får utveckla sig... Den barnaoskuld och innerliga godhet som alltid lyste ur hans klara mörkblå ögon, den bodde ock sannfärdeligen i hans själ — och med alla fel och svagheter var han i hela sitt umgänge, sitt dagliga väsen, den allra älskligaste, varmaste, ömmaste och ljufvaste varelse jag någonsin träffat, hvarför jag också alltid innerligen längtade efter honom i hans frånvaro... Liksom Erik Gustaf, var han dock ofta i afseende på sina innersta tankar rätt tyst och sluten; men kom han sig för att tala och blef varm, förvånade han ej blott genom sina kunskaper utan äfven genom sitt klara och ljusa omdöme, ja, han föreföll mig då ofta nästan som under inflytande af någon inspiration, i synnerhet i afseende på andliga ämnen, som mest intresserade honom — men äfven då frågan gällde litteratur eller politik,

hvaruti han ingalunda var någon opraktisk svärmare... Huru jag hela denna sommar längtat och trånat efter honom, kan ej med ord beskrifvas. Han skulle komma till oss i September... Men — han gick i stället till ett ännu skönare och sällare hem och jag kan ej missunna honom detta endast för min jordiska lyckas skull. Kanske var han dock nu mera det starkaste band som höll mig fast vid lifvet. Jag trodde mig kunna vara honom ett stöd — vara honom nyttig och hjelpa honom till mera sjelfständighet och ordning i yttre förhållanden. Sedan Erik Gustafs död kan jag väl säga att jag häri såg mitt egentliga och hufvudsakliga lefnadsmål. Ack, hur fåfänglig, hur obehöflig var ej denna sträfvan under ständigt växlande hopp och fruktan! — — Jag är ej så blind i min sorg och saknad att jag ej ser Guds oändliga godhet och visdom äfven deri att han så tidigt tog min älskling till sig. På mina knän har jag tackat och böjt mig under det hårda slaget... Men visserligen känns det tomt omkring mig sedan jag förlorat så mycket på så kort tid... Min första och sista Kärlek här på jorden — min enda, kära syster—* den första moderskärleken — den första och bästa vännen**...! — Men jag vet ju, Gud vare lof, hvar jag har dem, hvar jag finner dem åter. Mer än någonsin har min själ nu där blifvit hemmastadd och mina ljufvaste stunder äro de då jag i stillhet och ensamhet får öfverlämna mig åt tanken på detta hem och detta återseende!...»

Något senare skrifver hon:

»...En sorgligt ljuf lecture har jag sista tiden haft i min älskade Knuts Manuskript, som jag fått mig tillsända... Det är hufvudsakligen poesier — ej egentligen snillrika, blixtrande eller ovanliga, men alla genomandade af en så djup och innerlig religiös känsla och en sådan trängtan till ett högre och bättre lif att man väl skulle kunna kalla dem andeliga Sånger. Det är ingalunda någon sjuklig eller pjunkig känslosamhet eller ledsnad vid lifvet utan en glad, ljus förtröstan och — kan jag väl säga — en hänryckt föreställningsförmåga

* Jeanna Lilljebjörn.

** Sophie Geijer, f. Lagerlöf.

om den eviga sällheten... Huru gerna, Min Malla, skulle jag ej med dig, Gustafva och Charlotte vilja läsa dessa dikter —! ...Då jag tänker på hans bortgång och huru hastigt hans ljufva väsen rycktes bort ur min åsyn, ljuder i mitt inre dessa tröstefulla verser af honom:

»Nog äro jordens vårar sköna —!
Jag hellre dock, när timmen slår
och Gud mig kallar, går att röna
En skönare, en evig vår! —
Der kännes ingen jordisk smärta,
ej någonsin dess blommor dö —
der snyftar intet sorgset hjerta
ej biter frost, ej faller snö —
med Fadrens bild uti sitt hjerta,
hur tryggt, hur ljuft det är — att dö! —»

»...Jag är viss att just dessa voro hans sista tankar då han anade sin förestående bortgång — — med Guds hjälp skola de ock blifva mina!...»

De rörande orden, i all sin enkelhet präglade af ett stort och älskande kvinnohjärtas skönhet, teckna bättre än några andra kunde göra det denna ynglinga-gestalt — en senfödd ättling af samma andliga generation som Per Ulrik Kernell och Ernst Kjellander — och liksom de lyckligt förskonad från den hårda kamp för tillvaron för hvilken han saknade så många nödvändiga betingelser.

I ännu högre grad kunde detsamma sägas om den fem år yngre brodern, Alfred, äfven han i många hänseenden sällsynt rikt utrustad, men alltjämt tryckt och förlamad af det medfödda svårmod och den sjukliga brist på själftillit som låg honom i blodet — en af de tysta, försagda drömmare hvilkas hela själsutveckling ofta är en följd af stumma tragedier, knappast anade ens af den kärleksfullaste och mest sympatiska omgifning

förrän lifvet plötsligt ställer dem inför några af de uppgifter som ovillkorligen kräfva den viljekraft och förmåga af koncentration som de smärtsamt sakna. För Alfred Geijer inträffade denna kris då han efter faderns död ensam återvände till Uppsala för att afsluta sina studier och »läsa på graden» med afsikt att sedan fortsätta på den akademiska banan. Han ägde härför de bästa förutsättningar — grundliga och omfattande kunskaper, stor arbetsförmåga och icke minst den för examensläsningen ovärderliga gåfvan, ett fenomenalt minne; ej heller erbjöd kamratlifvet för hans skygga och inåtvända natur de frestelser som ej alltid varit utan fara för broderns lättare och sällskapligare lynne. Men beröfvad hemmets värme- och kärleksmättade atmosfär och ställd inför nödvändigheten att själf bryta sig en bana öfverväldigades han alltmer af känslan af egen svaghet och oförmåga; den sjukligt öfverdrifna självkritiken verkade alltjämt som ett frätsår på vilja och handlingskraft och trots flit och god vilja blef examensläsningen för honom allt mer ett hopplöst Sisyphusarbete, som uttömde hans krafter, men aldrig förde honom till målet. En svår ögonsjukdom tvang honom slutligen att åtminstone för en tid lämna studierna samt söka anställning vid ett privatläroverk i Stockholm, dock alltjämt med tanke på att senare återvända till Uppsala och där aflägga den slutliga examen på hvilken han redan nedlagt så mycket arbete och som för hans vidare befordran och utkomst var nödvändig. Han stod just i begrepp att förverkliga denna afsikt då han efter blott några timmars sjukdom föll ett offer för den koleraepidemi som vid denna tid nästan hvarje sommar hemsökte Stockholm. Att hans mor äfven denna gång i dödsängeln snarare såg en Kärlekens än en Sorgens budbärare, säga oss hennes bref, ur hvilka

några utdrag förtjäna att bevaras, såsom icke mindre målande för hennes eget väsen än för den bortgångne.

Till Malla Silfverstolpe skref hon kort efter sonens död:

»...Du var med vid hans födelse, min Malla — du har ock alltjämt med öm och deltagande oro följt hans väg genom lifvet. Ack! — det var under de sista åren ett lif af oro, bekymmer, modlöshet och ständigt felslagna förhoppningar, ytterligare fördystradt af kroppslig sjuklighet... Då jag tänker därpå, förefaller det mig som såge jag en skugga, vandrande bland skuggor. Men han hade ock sina ljusa stunder, min stackars älskade gosse; då var han obeskrifligt älskvärd och intagande — ja, stundom rent af genialisk. Med mig var han alltid meddelsam och intressant, hur inbunden han än kunde synas andra. Vissheten att han verkligen betraktade mig som sin bästa och förtrognaste vän på jorden, känns nu för mig som en oändlig tröst. Men den högsta är dock den — att han nu hvilar i den allra bästa Vännens sköte, för alltid befriad från allt som tyngde och band honom här på jorden. Jag unnar honom denna lycksalighet, efter hvilken han själf så mycket längtade. Men — saknaden är gränslös. Till och med mina bekymmer för honom saknar jag. Han var dock den ende, för hvilken jag, efter min Knuts bortgång, numera verkligen var oumbärlig och nödvändig... Ack, om du visste hur gripande, hur djupt rörande det för mig är att nu i minnet genomgå hela hans lefnad! — En rikt lofvande, men alltid drömmande barndom och ungdom — skygg, tyst, försynt och oändeligt anspråkslös var han hela lifvet igenom, utan egentliga vänner eller förtrogna utom sina allra närmaste, till hvilka han därför slöt sig med så mycket större ömhet och förtroende... Dessa sista fyra år har han samvetsgrannt och med heder skött den lärareplats han innehade vid Klingenstjernska skolan. Sedan den upphört hade han för en tid tagit anställning vid Lyceum... Morgonen den dag han dog, gick han som vanligt upp i skolan, men fick der ett svindelanfall, så att tvenne gossar måste följa honom hem... Klockan 6, då Troili kom till honom var han redan mållös och kunde blott svagt teckna med handen åt honom;

— klockan 9 drog han sin sista suck. Ensam gick han i lifvet, min älskade gosse, ensam var hans död, ensam ligger han nu på Johannis kyrkogård... Då jag nu tänker på att allt är stilla och lugnt för honom, alla bekymmer, alla strider utkämpade, så må jag väl lofva och prisa kärlekens Herre för denna nåd. Men — lätt är det dock ej att lösslita hjärtat från de älskade föremål som i lifvet utgjort både vår fröjd och sorg!...»

Och till Betty Löwenhjelm skrifver hon några veckor senare:

»...Vet du väl min Betty, hur mycket jag dock i all min smärta lofvar och prisar Herren för att Han tog till sig detta älskade barn, som aldrig var rätt hemmastadt på denna jorden —? — Ack nej — det kan du nog ej förstå. Ingen mer än jag kände fullt hans veka, ädla, tillbakadragna, djupt melankoliska och tviflande sinne... Han kände sig aldrig lycklig och hade hvarken kropps- eller själskrafter nog att brottas med näringsbekymmer och världsliga motgångar... Ack! — hur har jag icke lidit och bedit för detta kära svaga barn, som just genom sin svaghet låg mig allra ömmast om hjärtat! — Att Han på detta sätt skulle höra mina böner, anade jag ju ej — men tror du ej jag känner denna nåd i djupet af mitt gamla sjuka modershjerta, fast det svider och blöder? — Jo — Herran vare tack som genom tårar allt klarare låter mig skönja Hans outtömliga kärlek, omsorg och barmhertighet!!... Tröstefullt är för mig att veta att jag verkligen var min käre gosses bästa vän under hans vandring i skuggan här i lifvet. Men större är den trösten att han nu ej längre behöfver någon jordisk vän, utan hunnit hamnen för alla strider och mödor som voro honom så alltför tunga... Ack, du kan ej tro hur oändligt rörande de 12 bref äro, som jag denna sommar fått från honom. De bära spår af ständigt bemödande att vara verksam för framtiden och tillika af en vemodig och djupt sorgsen sinnesstämning... Ömt och innerligt afbeder han den smärta han vållat mig med sitt tunga och inbundna lynne och säger bland annat: — — 'Mig hade nog en längre tid gjorts behof af en faders ledande och straffande hand. Men den straffande handen förnam jag ju aldrig

— blott oändlig godhet och kärlek! —!' ... Sällan har jag hört någon så reflektera öfver sina egna fel och brister... En hög grad af fantasi var honom medfödd, som, då den alltid förblef ofruktbar, endast blef honom en plåga, förtärde och förbrände hans inre. En gång, sista tiden vi voro tillsammans, sade han: 'Vet mamma, jag har egentligen aldrig, så långt jag kan minnas tillbaka, känt mig lycklig — men ibland faller mig in att jag kanske under andra förhållanden kunnat blifva det — att jag kunnat bli — författare!...'»

I en enskild anteckning upprepar hon detta sista yttrande och tillägger:

»...Kanske hade han rätt, kanske hade detta varit hans egentliga kallelse. Jag har mycket grubblat öfver detta. Men han saknade alltför mycket självförtroende för att våga försöka sina krafter och göra sina gåfvor gällande. Stum gick han här i lifvet. Hur ljuft att föreställa sig att hans tungas band nu är löst och att han ändteligen funnit uttryck för det sköna och goda han här i tysthet bar inom sig!...»

Man läser mellan raderna modershjärtats smärtsamma aning att för naturer af denna art ingen »kallelse» är stark nog för att på längden bära dem öfver de tviflets och missmodets afgrunder i hvilka de ständigt af sin egen tyngd dragas tillbaka. Att grubbla öfver hvad som kunde hafva varit hör för öfrigt till de ofruktbara uppgifter som man helst lämnar åsido. Man kan ju fråga sig huruvida de båda sönernas utveckling möjligen skulle gestaltat sig lyckligare och mera fruktbärande såvida Geijer ännu något tiotal af år, till dess de på allvar funnit sin plats och sin uppgift i lifvet, för dem fått förblifva den värmande kraftkälla hvars försinande verkligen tyckes hafva verkat som en isande frostnatt på deras löftesrika ungdomsvår. Men hurudant svaret blir kan man knappast värja sig för den tanken att han, den i många afseenden så sällsynt lycklige, icke var minst lycklig däri att han kallades bort innan han fått

smaka den svikna illusionens och de gäckade förhoppningarnas bitterhet, vare sig i afseende på egna sträfvanden eller i förhållande till sina närmaste och käraste. Han förblef in i det sista »en lycklig far», alltjämt lika »orubbligt öfvertygad» att hans barn ej kunde bli annat än »de bästa och lyckligaste människor». Så länge han själf förblef hemmets hjärta och medelpunkt kastade ej heller de töcken, som senare skulle förmörka sönernas lefnadsväg, någon skugga öfver dess ljusa och soliga lycka. Säkert skulle han själf, om framsynthetens gåfva blifvit honom förunnad, äfven räknat det för en lycka att just de båda barn, som voro minst rustade för lifvets strid, så snart kallades därifrån och fingo följa honom efter.

Alfred Geijer.

V.

Efter dessa afvikelser, nödvändiga som kompletterande och sammanbindande länkar i det Geijerska hemmets historia, återtaga vi densamma på den punkt där vi lämnade den — nyåret 1845.

Tidpunkten betecknar på sätt och vis en ny epok i det Uppsaliensiska umgängeslifvets annaler; ty hos Geijers vidtog man från detta års början — icke utan många öfverläggningar och mycken bäfvan för hvad »folk skulle säga» — en åtgärd, välbetänkt ur hemtrefnadens och familjefridens synpunkt, men dock innebärande en afgjord inskränkning i den hittills rådande obegränsade gästfriheten. Man lät nämligen förstå att man blott vissa aftnar i veckan var »hemma» för besökande och att man åtminstone hyste en svag förhoppning att på de öfriga bli lämnad i någorlunda ostörd ro. Men på dessa kvällar — hos Geijers denna vinter onsdagar och lördagar — tändes ljusen som förr och »stodo dörrarna öppna» för de frivilliga gäster som aldrig underläto att infinna sig, ofta till och med i så stort antal att fru Anna-Lisa icke utan hemlig bäfvan tänkte på sin supé och undrade om maten skulle räcka till. Mellan fyrtio och femtio gäster voro ingen ovanlighet på dessa mottagningsaftnar; man gjorde musik och dansade — allt var gladt och lifligt, roligt och otvunget, men dock »icke som förr». Då man läser de skildringar

som Agnes alltjämt sänder fästmannen får man ovillkorligen en vemodig förnimmelse af att förvandlingens lag sakta och omärkligt allt mer gör sig gällande inom den gamla kretsen och att en ny tid och nya människor så småningom träda i förgrunden. Malla Silfverstolpe tillbringar en del af vintern på Sandbro och är för öfrigt så upptagen af tankar och omsorger för Avas utstyrsel att hon ej har mycken tid öfrig för sällskapslifvet — och de andra gamla vännerna, Betty Löwenhjelm med sina barn, Atterboms och de små Knösarne, komma helst i all stillhet de kvällar då man — icke är »hemma» för den öfriga världen. Mottagningsaftnarnas stamgäster äro fru Ehrenborg med son och dotter, friherrinnan Platen med sina båda döttrar, den lille glade professorn Malmsten med fru och svägerska, samt Agnes' båda nya väninnor, den vackra, lifliga, spirituella fru Wensjoe och den lilla blida, tyskt »gemüthvolle» fru Svartengren, ofta, men icke alltid, åtföljda af sina respektive män, den intressante och genialiske, men obändige och för sällskapslifvet föga lämpade magister Jacob Svartengren och den urbane, fint bildade hofpredikanten Ture Wensjoe. Den senare är just för tillfället ytterst ifrig att intressera damerna för den nybildade »Fruntimmersföreningen» och uppbjuder all sin vältalighet för att öfvertyga dem att det ej ligger något verkligt okvinnligt eller stötande i en sådan sammanslutning, då ändamålet endast är det jämförelsevis oförargliga att mera praktiskt och planmässigt ordna den barmhärtighetsverksamhet som en hvar ju dock förut på egen hand utöfvat... Redan under hösten hade denna fråga upprört sinnena och varit föremål för grundliga förhandlingar. Nu utspinna sig oändliga diskussioner. Anna-Lisa skrifver till Malla och Malla till Anna-

Lisa för att klargöra sin ömsesidiga ståndpunkt. Agnes å sin sida afhandlar frågan allvarligt och samvetsgrant i bref till fästmannen; man får tillfälle att följa öfverläggningarna genom alla instanser... Kvinnans rätta verksamhetsfält, därom äro alla öfverens, är ju onekligen hemmet. Vid hemmets härd vänta henne »de heligaste plikter» — där har hon sin uppgift af naturen klart och tydligt angifven. Hvarför egentligen utom detsamma söka andra uppgifter än dem Gud själf förelagt henne?... Att gifva almosor åt de fattiga är ju onekligen ett af religionens första bud. Men här vid lag bör ju den högra handen icke veta hvad den vänstra gör — och »ligger det icke i själfva verket något för den kvinnliga känslan motbjudande i hvarje offentlig sammanslutning i sådant syfte?»... Hvartill allt detta bråk? — Något verkligt upprörande ligger onekligen i tanken på att äfven unga flickor skulle bli medlemmar af denna förening, hvars närmaste uppgift skulle bli att besöka de fattiga i deras hem, sörja för att sjuka finge ändamålsenlig vård och barnen en smula ans och uppfostran... Godt och väl. Men skulle de icke därvid »oundvikligen komma i beröring med förhållanden om hvilka hvarje mor ju helst ville hålla sin oskyldiga dotter i okunnighet så länge som möjligt?» — Och så vidare. Hvarken Malla eller Anna-Lisa komma egentligen till någon verklig klarhet, men — hofpredikanten är så enträgen och fru Ehrenborg — egentliga roten och upphofvet till det hela — ger dem ingen ro. I tysthet är man visserligen öfverens om att det ligger något »okvinnligt» öfver det hela — kvinnan bör helst verka i »det fördolda» — men — — Tidsandan kräfde ett offer och man gaf med sig, så mycket mer som landshöfdingen med ifver och energi

omfattat förslaget och landshöfdingskan själf åtagit sig att vara föreningens ordförande, ehuru, tycker man i största förtroende, »blotta ordet ordförande ju har en bra löjlig klang, tillämpad på ett fruntimmer — —» Det låg onekligen något revolutionärt i det hela som verkade oroande. Att icke heller Agnes känner sig fullt på det klara, märker man af själfva tonen i hennes bref. Hon skrifver:

»... På Slottet har nu varit sammankallad en ordentlig comité af både herrar och damer, där det diskuterats och orerats i oändlighet, så att mamma hemkommit alldeles utmattad och öfver sig gifven... Min oförgripliga tanke är nu den att alltihop skulle ordnas oändligt mycket bättre om de beskedliga fruntimren inte lade sig i det som de inte förstå, utan läte herrarna sköta det ensamma...!»

Geijers egen ställning till frågan får man tyvärr ej veta; men då i sinom tid både hans hustru och dotter ingingo som medlemmar i den mycket omdebatterade föreningen, torde man kunna antaga att han ej i dess verksamhet sett någon verklig våda för deras kvinnliga blygsamhet. Debatten ger emellertid onekligen anledning till reflexioner, alltför närliggande för att behöfva preciseras. Hur ofta sedan dess har icke den stackars »kvinnligheten» sväfvat i öfverhängande fara — och hur outrotlig måste den icke i alla fall vara, då den allt fortfarande envisas att göra sig gällande! —

... Så småningom återtager lifvet sålunda sin hvardagsfysionomi och i sinom tid börjar äfven »Societeten», som en smula öfveransträngd hvilat på sina lagrar efter den mödosamma »prinssäsongen», med nyvaknad energi åter sin ringdans efter »den gamla trallen», som Agnes en smula blaserad kallar den: — »I afton bal på Slottet, i morgon stor Souper hos Ehrenheims, Torsdag bal på

Gillet — i förra veckan slädparti till Flottsund, konsert på Gillet, Souper hos 'mormor', o. s. v., o. s. v., man hinner icke hämta andan — nu talas det om sällskaps-spektakel och Gud vet allt hvad...»

Några ögonblicksbilder ur denna hvirfvel af nöjen må här finna en plats, då man i dem återfinner namn och gestalter som ännu ej torde hafva förlorat allt intresse. Agnes skrifver till fästmannen: —

»...Om jag haft dig här i Torsdags och Fredags! — ty då hade vi verkligen roligt, och alltid då jag har roligt tänker jag förstås på dig... på Torsdag var grefvinnan Rosen med sin son, friherrinnan Kræmer med Mathilde och Robert samt Wennerberg och Adlercreutz och några musikherrar här. Wennerberg hade skrifvit en hel hop ny musik, som med stort intresse genomgicks; de båda Fruarna sjöngo vackert och pappa var mycket road... Wennerberg var vid sitt goda lynne och alldeles obeskrifligt älskvärd, rolig och treflig, som du vet han kan vara... På Fredagen hade jag stor ungdomsbjudning; trakteringen utgjordes af, gissa hvad —? Knäck, som vi själfva kokt. Jag hade länge lofvat Eugénie Platen ett knäck-kalas, och nu blef det på samma gång en afskedsfest för Adlercreutz, som tagit examen och med det första reser härifrån. Ännu en af Westgötakotteriet som försvinner! — Snart är det bara Wennerberg qvar — och väl vore det kanske på sätt och vis om också han snart försvunne; han är — alltför farlig för Somligas hjärtan! — ...Festen blef högst lyckad. Mitt inre rum var arrangeradt till salong och det yttre fick göra tjenst som kök. Ett stort bord var uppslaget midt på golfvet; der skars mandel, stöttes ingefära och tillverkades papperslådor i parti. Det kokades af två partier — jag och herr Adlercreutz förestodo hvar sin panna. Adlercreutz var alltför näpen, i ett af mina stora blårandiga hushållsförkläden och med spetsnattmössa på hufvudet. Det pratades och skrattades så att man ej hörde hvad man själf sade. Midt i allt detta kommo trenne städade och sedesamma ungherrar på visit, som aldrig varit här förr; du kan föreställa dig deras häpnad vid denna syn — både herrar och damer

med stora förkläden och uppkaflade ärmar, stötande i mortlar och hackande mandel i sitt anletes svett... Knäcken blef förträfflig; — sedan vi proppat i oss så mycket vi förmådde dansades och lektes lekar både före och efter soupén — och till sist vederfors mig den äran att jag hissades i fåtölj och under allmän sång bars i procession genom alla rummen. Jag var högst smickrad och förfärligt rädd att de i sin hänförelse skulle släppa mig i backen... Gardinerna voro ej nerdragna och det måtte tagit sig roligt ut från våra vis-à-vis i Öhrströmska gården!...»

En annan gång heter det:

»... I Onsdags voro flickorna Platen, jag och 'några andra ungherrar' bjudna till Ehrenborgs på pannkakskalas kl. 10 på förmiddagen. Det blef en munter tillställning — man åt kopiöst med pannkakor, direkt nygräddade från spisen, och dessemellan dansades polka och vals, på kvällen bal på Gillet och dagen därpå stor bal på Slottet — begge ganska roliga...»

I samma bref meddelar hon att »Uppsala fått en ny stjerna på sin danshimmel — en ung herre som gör alla damer förryckta — men mera härom nästa gång...» Hon håller sitt löfte och redogör i följande bref närmare för den sinnesförvirrande företeelsen — i mer än ett afseende en uppgående stjärna. Beskrifningen lyder:

»... På Gillebalen var ovanligt litet folk, men just därför så mycket roligare. Här uppträdde nu för första gången den kavaljer som för närvarande utgör föremålet för alla dansande damers drömmar... Denna fågel Phœnix, som valsar, polkar, galopperar, konverserar, bugar sig och småler med samma fulländade grace och elegans, är till på köpet filosofie magister (i Lund!) och heter De la Gardie. Kan man väl undra öfver att de unga damerna ej kunna tala om eller tänka på någon annan —? — Både Adlercreutz och Richard Ehrenborg se, oss emellan sagdt, rätt modfällda ut — ty det kan ej

nekas att en viss granntyckt ung fröken på Slottet äfven är ovanligt intresserad af den Oemotståndlige... Få se hur saken utvecklar sig!...»

Händelsernas senare utveckling skulle, som man vet, tydligt nog ådagalägga att »intresset» ej var någon öfvergående balflamma, utan af mera varaktig art. En annan liten roman inom umgängeskretsen nådde just i dessa dagar sitt afslutningskapitel. På samma minnesvärda Gillebal där grefve de la Gardie gjorde sin debut i Uppsalasocieteten, uppenbarade sig äfven en viss ung baron Rappe... »Just ingen balkavaljer,» skrifver Agnes, »men med något allvarligt och manligt i sitt väsen som gör ett godt intryck.» Man anade att hans Uppsalabesök hade ett bestämdt syfte, ej alltför svårt att genomskåda, och aningarna bekräftades inom kort. Agnes skildrar för sin vän den intressanta hemlighetens lösning:

»...På Lördagen var eklateringskalas hos Platens. Det var på samma gång Friherrinnans födelsedag och man började med att lyckönska henne, hvarvid naturligtvis jag, som med min sång måste illustrera alla både glada och sorgliga tilldragelser här i samhället, äfven föredrog några verser till hennes lof, skrifna till känd melodi af mamsell Böttiger, rätt roliga och kvicka... Man kände genast i luften att något särskildt var å färde. Fästmannen stod högtidlig och skuldmedveten i ett hörn, uppsträckt i hvita handskar m. m. och Eugénie, hvitklädd, med fladdrande rosenröda band och friska rosor i håret, gjorde ett så högst nyförlofvadt intryck att äfven den minst misstänksamma måste anat hvad som komma skulle... Efter en stunds spänd väntan kringbjödos brickor med islagna rhenvinglas, så der som på barndop och begrafningar, som alltid ser så ängsligt ut — Friherrinnan sköt på sin stol, reste sig och började med af tårar halfkväfd stämma: 'Mitt Herrskap!'... o. s. v. — Alla reste sig — fästmannen hades fram, omfamnades, gratulerades och såg rätt rörd, snäll och

hygglig ut — Eugénie hade gömt sig bakom den stora sparlakanssängen men framdrogs röd och skrattande för att likaledes omfamnas och lyckönskas — och så var saken klar. Ett par större kontraster än dessa förlofvade kan man icke tänka sig, men kanske passa de hvarandra just därför så mycket bättre...»

Man märker brefskrifverskans kärleksfulla bemödande att på de stora tunna postpappersarken sammantränga så mycket som möjligt af hvad som kan intressera den frånvarande fästmannen, för hvilken dessa bref utgöra ett dyrbart samband med den sorglösa ungdomsvärld han för alltid lämnat bakom sig och den vänkrets af hvilken han för icke länge sedan utgjort en medlem. Men i grunden är kanske Agnes icke fullt så glad som hon gärna ville visa sig. Medan hon sjunger och dansar, skämtar och kokar knäck, sitter dock alltjämt längst inne i hjärtat en liten värkande tagg. Man anar dess tillvaro då hon en dag för Adolf erkänner att hon visst ej längre kan motstå frestelsen att sprätta upp den »lilla påse» i hvilken hon förvarar förlofningsringen, som hon bär på bröstet — »för att styrka sig med att åtminstone se på den och någon gång i hemlighet få träda den på fingret». Hon afundas, säger hon, Ava och Eugénie, som äro nog lyckliga att öppet inför all världen få bära sina ringar, medan hon — — —

Och då Adolf en dag, ehuru i ömmaste och skonsammaste ordalag, anser sig böra meddela henne att föräldrarna i bref till honom uttalat sitt missnöje öfver att man från Uppsala hört omtalas som »allmänt bekant» att han och mamsell Geijer korrespondera samt manat till »större försiktighet», har hennes svar en viss skärpa i tonen som man ej är van att vänta af henne och som vittnar om smärtsamt sårade känslor. Hon skrifver:

»... Det gör mig ondt att dina föräldrar skola anse mig vara skulden till att de från Upsala hört talas om oss och vår brefväxling... Jag kan heligt försäkra att ingen någonsin sett eller läst en rad af dina bref, utom någon gång mamma och pappa... Men att det i en småstad, där tyvärr vår förbindelse redan varit föremål för så mycken undran och prat, skulle kunna förbli obemärkt att jag så ofta får bref från utrikes ort och äfven besvarar dem, är ju alldeles otroligt och kan ej på något sätt förebyggas... Hur gerna jag vill undvika allt som på något sätt kan väcka deras missnöje, vet du nog — men i detta fall vet jag verkligen ej hur jag skall kunna handla annorlunda... Då jag ju för öfrigt alls icke vet deras tankar och önskningar, aldrig sedan du är borta hör dem omtalas, utan de äro så godt som döda för mig, finns ju för mig alls ingen utväg att visa dem hur innerlig och uppriktig denna önskan är. Och då jag naturligtvis måste stå för dem i lika skef och dunkel dager, då de troligen aldrig bli påminta om mig annat än genom dessa eviga sqvallerhistorier från Upsala, hvilka framställa mig som ogrannlaga, indelikat och oförsiktig, så är det ju icke möjligt annat än att följden måste bli lidande och obehag å ömse håll! — Ack! — om de åtminstone för din skull ville försöka lära känna mig från en annan sida — hvad skulle jag icke vilja göra för att om möjligt behaga och vinna dem! — Du har rätt, älskade vän — mycket, mycket återstår nog för oss båda att göra och lida... Men hur lätt och gerna bär jag ej ändå den del af bördan som fallit på min lott, då jag ändå är viss att du alltid skall hålla lika trofast af mig. Och är det ej egentligen förmätet af mig att tala om lidande? — Jag som ändå är så rik, så oändligt lycklig! — Jag berömmer mig af något som jag aldrig verkligen erfarit. Min enda tröst, då jag ibland tycker att jag ändå utstår för litet för din skull, är, att jag vet att jag med glädje skulle bära ett verkligt lidande om jag visste att det vore till gagn eller glädje för dig... Du ber mig ofta tänka på dig. Ack — tror du verkligen att jag nöjer mig med att tänka 'ofta'? — Jämnt tänker jag på dig — derom kan du vara fullkomligt viss. Och alltid, alltid, både i sol och skugga, är och blir jag —

Din —.»

Posten till och från Tyskland gick — synnerligen nu under vintern — »så dumt», som Agnes ofta beklagar sig, att man först efter en månad eller sex veckor kunde vänta svar på hvad man skrifvit. De uttryck af föräldrarnas missnöje som Adolf Hamilton ansett sig skyldig att meddela sin trolofvade hade antagligen redan långt före jul, i ett ögonblick af dåligt lynne, afsändts från Hönsäter. Sedan dess hade många veckor förgått och många stämningar där hunnit växla i impulsiva och lättrörda sinnen. Man hade mottagit intressanta och innehållsrika bref från den goda Nathalie Platen och den förträffliga Fredrika Ehrenborg; — släkten hade varit samlad som vanligt och många visdomsord hade växlats mellan svågrar och svägerskor, onklar och tanter, syskon och kusiner. Mostrarna Strokirch hade rapporterat tungt vägande omdömen af den kloke, världsvane Henning Hamilton och af den söta, hjärtegoda Marie — allt hade diskuterats och i tysthet allvarligt öfvervägts. Resultatet blef en frontförändring, i självfva verket en maskerad kapitulation, hvars hela vidd dock knappast ännu uppfattades af kontrahenterna självfva. Då Agnes härnäst skrifver är tonen en helt annan — och hon har också märkliga nyheter att meddela, ehuru hon, som hon klagar, måste »stjäla sig till några ögonblick för att skrifva i största hast» medan hon väntar på kavaljern som skall köra henne i stort slädparti till Flottsund. Men omöjligt kan hon dock uppskjuta brefvet ända till nästa postdag. Hon skrifver:

»— Käraste min Adolf! — I onsdags då jag vaknade med en förskräcklig leda vid tanken på att jag återigen skulle på bal på qvällen, anade jag ej att botemedlet var så nära. Ett bref — har gjort att jag nu dansat tre dar å rad, utan att bli trött och utan att ha ledsamt. Ett bref —

från Hönsäter — från Din Mor! — Ett så vänligt och godt bref! — Ack!! — att jag ej har dig här för att visa dig hur godt det gjort mig. — Och tänk — då jag efter ditt bref, där du skref om de dina och deras missnöje med min »oförsiktighet», kände det mer omöjligt än någonsin att komma dem nära — då jag var så orättvis och stygg — då jag kanske till och med skref till dig så att det gjorde dig ledsen —?? — Då — var detta bref från din mor kanske redan skrifvet, åtminstone hade hon redan tänkt på att skrifva det. Jag känner mig så uselt otacksam som kunnat tvifla på Guds godhet, på Dens hjälp som sagt att 'den som beder, han får' —. All min sorg har nu flytt sedan jag åtminstone vet att din mor verkligen med godhet och deltagande tänker på mig. Hennes välsignelse har lyftat en börda från mitt hjerta — en börda som jag kanske varit nog svag att ej längre kunna bära med ödmjuk underdånighet —... Hon skref både till mamma och mig — vackert och hjertligt, med synlig önskan att närma sig. Mamma kallar hon Du och mig 'min kära Agnes'. Hon ber dessutom att pappa skall skrifva till dem och uppriktigt säga sina tankar om din framtid samt om han verkligen anser det för sent att ännu taga Hofrättsexamen och komma in på Embetsmannabanan! ... Hon är bekymrad för vår utkomst och säger att hon förutser många bekymmer, många försakelser och mycket arbete för oss båda om vi verkligen slå oss ner på Blomberg. Men försakelse och arbete äro ju ord som ej låter så förskräckliga hvarken i dina eller mina öron, min Adolf! — och vilja de blott skänka oss sin välsignelse och sin kärlek så fruktar jag ej att något skall fattas oss... Både pappa och mamma skrefvo långt och utförligt med förra posten. Jag väntar till den nästa och skrifver kanske då till Eva. Hon har genom Betty Ehrenborg hälsat till mig och bedt mig ej vara ledsen på henne. Ack, om jag bara kunde öfvertyga henne hur gerna jag ville hålla af henne, bara hon sjelf tillåter mig att göra det! — Hvad nu det angår att du skulle öfverge landtbruket och bli embetsman, så har pappa långt och utförligt skrifvit sina tankar derom till din far. Jag är nöjd, hvad och hur du än besluter — och håller lika mycket af dig antingen du är landtbrukare eller embetsman — det vet du. Jag

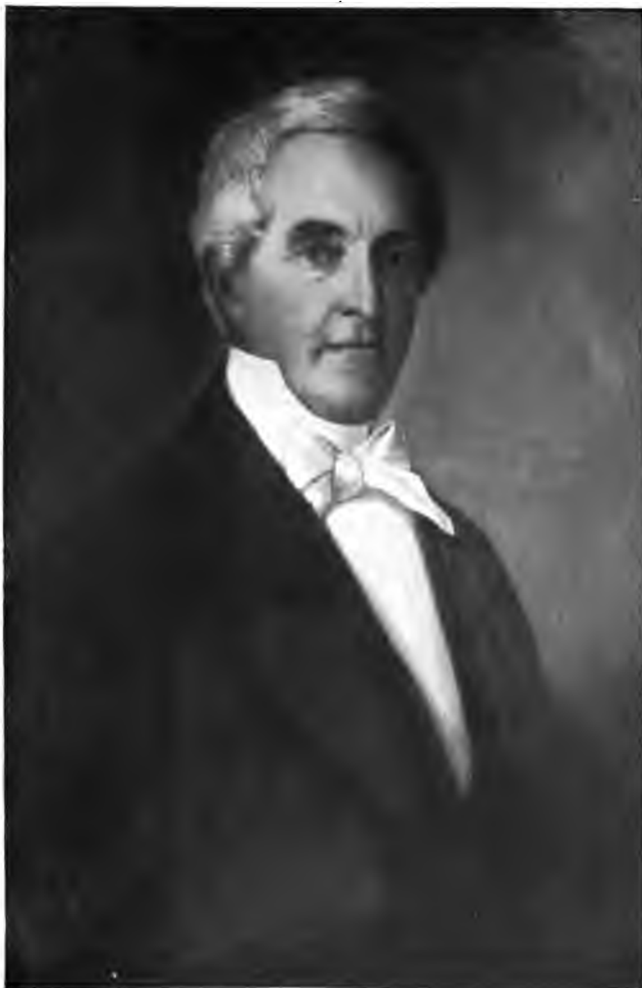
längtar höra hvad din far skall svara; ty pappa sade verkligen sina tankar rent ut och utan alla omsvep. Gud vare lof i alla fall att allt är sagdt och vägen till meddelande öppen; denna tystnad var förfärlig att uthärda å ömse sidor, därom är jag öfvertygad. Hela verlden och alla menniskor ha fått ett annat utseende för mig efter dessa bref —!...»

Geijers bref till sin dotters blifvande svärfar — onekligen ett aktstycke af icke ringa intresse som bidrag till hans karaktäristik — har ej blifvit bevaradt. Gamle-grefven var tyvärr ej autografsamlare och anade säkert minst af allt att någon del af hans korrespondens i en framtid till en viss grad kunde blifva historisk. Hans svar lät emellertid icke vänta på sig och Agnes skyndar att meddela fästmannen dess innehåll, i hög grad målande för brefskrifvarens personlighet: —

»...Vänligt kan jag ej kalla det. Men pappa tyckte om det — manligt, redbart och uppriktigt är det alltigenom. Mycket tvifvel yttrar han angående möjligheten för dig att reda dig som landtbrukare i dessa svåra tider!... 'Jag vet mig,' säger han, 'aldrig sett några som helst goda resultat af dessa nymodige landtbruksläroanstalter... Dessa unga agronomer hafva städse varit hemsökta af missvext o. s. v. deras fel är att de envisas kosta alldeles för mycket på åkerbruket, redskap m. m. som erfarne landtmän funnit öfverflödiga, utan att beräkna motsvarande inkomster' o. s. v. För öfrigt säger han att hans afsigt aldrig varit att göra din böjelse om intet — 'ty det insåg jag alltför väl var otänkbart; men mera mognad och erfarenhet hade jag visserligen önskat innan förbindelsen ingicks'... 'Jag beder,' säger han vidare, 'Herrskapet tro att det ingalunda varit af Högfärd, Bördsstolthet eller annat dylikt som vi motverkat vår Sons förbindelse... Så snart vi se honom verkligen i stånd att med heder försörja en hustru är Herrskapets dotter välkommen till oss, och skall hon med våra öfriga barn dela vår välvilja, men intill dess nekar jag absolut mitt samtycke till förhållandets

offentliggörande'... På pappas föreställningar att det n u vore väl sent att taga Hofrättsexamen m. m. svarar han för öfrigt ej ett ord och nämner ej ens denna sak. Men på din mors bref till mamma synes att denna välsignade examen alltjämt ligger dem i tankarna. Jag förstår ej hvilka underverk de vänta sig däraf för vår framtid — men det tyckes nästan ha blifvit en fix idé!...»

Man ser den gamle grefven för sig lifs lefvande i detta kortfattade referat: en smula envis och despotisk, en smula sträf och fördomsfull, men högsinnad och orubbligt rättrådig i alla skiften. Man förstår att Geijer, trots bristen på »vänlighet», måste känt sig lifligt tilltalad af en skrifvelse som både till stil och anda röjde ett så omisskänneligt släkttycke med de epistlar som han själf en half mansålder tidigare varit van att mottaga från sin egen far, gamle brukspatronen på Ransäter. De båda tilltänkta svärfäderna hade i självfva verket mycket mera gemensamt än man vid flyktigt påseende kunnat tänka sig. Äfven Gamle-grefven, i många afseenden en typisk representant för den klass och den generation han genom börd och uppfostran tillhörde, var dock, liksom Geijer själf, i första rummet människa — en helgjuten, självständig personlighet som oförskräckt gick sin egen väg genom lifvet och sade sina tankar rent ut. Det torde vara ovisst om grefve Hugo David någonsin hört talas om Götiska förbundet eller hade någon klar föreställning om arten af dess sträfvanden; men visst är att han i hela sitt lif tillämpade dess grundsatser och förverkligade dess ideal af enkel och flärdfri manlighet i förening med gammaldags tro och heder — liksom man kan vara fullkomligt viss att hans »öfvertygelser och föresatser», för att citera Förbundets stadgar, aldrig under några förhållanden skulle

Hugo David Hamilton.

Efter oljefärgsporträtt af Uno Troili.

påverkas af »maktspråk eller yttre tvång». I självfva verket påverkades de endast i ytterst ringa grad ens af förnuftsskäl eller ovedersägliga bevis; ty för naturer af detta skaplynne gälla inga andra slutsatser än dem till hvilka de på egna, i andras ögon ofta märkligt invecklade, vägar kommit. Följaktligen skulle det ännu dröja länge innan »Hofrättsexamen» upphörde att spöka i hans inbillning som en hemlighetsfull lösning af alla svårigheter hvilka blifvit en följd af hans förstföddes »förhastade förbindelse».

För Agnes hade emellertid det oväntade närmande, som i första ögonblicket beredt henne en så oblandad glädje, medfört nya och allvarliga bekymmer och ställt henne inför ett problem på hvilket hon ej varit förberedd. Hennes ställning till Adolfs föräldrar hade genom denna personliga vädjan till hennes förstånd och rättskänsla blifvit en annan, vida ansvarsfullare och ömtåligare än förut — och huru starkt hon kände tyngden af detta ansvar, ser man då hon fortsätter: —

»... Äfven fru Ehrenborg och friherrinnan Platen, dina föräldrars nära och förtrogna vänner, tala nu ständigt om denna examen och de fördelar den skulle medföra för dig... Då jag länge lyssnat till alla dessa skäl och motskäl, går det alldeles rundt i mitt hufvud; jag säger som Wäinemöinen: '... Jag ej vet hvad jag skall säga och ej alls hvad jag skall tänka...!' Ack, Adolf — kan jag verkligen vara fullt säker på att ditt beslut att välja landtmannayrket ej fattats för min — för vårt giftermåls skull? — utan af verklig inre kallelse, af fast öfvertygelse att detta är den verksamhet som bäst passar dig och att du på denna bana bättre skall kunna gagna fädernesland och medmenniskor, känna dig nyttigare och lyckligare än på embetsmannabanan? — Kan jag bara vara fullt säker på, att det är dessa bevekelsegrunder som bestämt dig — då skall jag under alla förhållanden med lugn och glädje tänka på framtiden. Men

— ibland har jag ändå nästan varit färdig att skrifva och be dig göra dem till viljes. Det är förfärligt att tänka sig att du kanske en gång själf — hvem vet — om missväxtår och motgångar skulle omintetgöra alla dina sträfvanden — skulle ändra tanke — ångra dig — och att både jag själf och dina föräldrar då med rätta måste betrakta mig som verkliga orsaken till din olycka —! — Ack, förlåt mig! — Blif ej ledsen på mig för hvad jag nu skrifver — tro ej, ack, tro ej att det innebär något misstroende till din kraft, förmåga eller uthållighet —! — Men efter din mors bref måste jag; måste jag anse det som en pligt att, om än aldrig så mycket mot min vilja, tala med dig om detta —!»

Af alla strider Agnes Geijer hittills haft att genomkämpa, var detta helt visst den utan all jämförelse svåraste. Hur allvarstungt hon kände sitt ansvar, ser man bäst däraf att icke ens faderns bestämdt och tydligt uttalade åsikt längre syntes henne som ett osvikligt stöd. Hon hade hunnit en af de afgörande punkter i lifvet då människan ej ens i den djupast grundade auktoritetstro finner en tillflykt från nödvändigheten att själf besvara pliktens och samvetets invecklade och hjärterannsakande frågor. Men att de tviflets och ovisshetens dagar som hon nu hade att genomlefva för henne gjordes lättare genom den sympati och ömma förståelse hvaraf hon i hemmet kände sig omgifven, därpå kunna vi icke tvifla.

Naturligtvis kunde en så allvarlig kris i hennes älsklingsbarns hjärtehistoria ej lämna den trofasta »gudmor Malla» oberörd, lika litet som det kunde falla någon in att ej med obegränsadt förtroende inviga henne i alla frågans detaljer. Hon kastade sig också genast, med vanlig energi och beslutsamhet, in i diskussionen — efter hvad det vill synas till en början tämligen starkt påverkad af de båda lifliga och talföra damer

som i detta fall uppträdde som familjen Hamiltons bundsförvanter. »Hofrättsexamen» blef, med ett ord, tills vidare äfven för henne dagens lösen och i en brefväxling mellan henne och fru Anna-Lisa afhandlades tvistefrågan grundligt och uttömmande. Vi nöja oss med att återgifva ett bref från den senare, i många afseenden intressant och belysande.

»Thorsdag morgon.

Tack min goda kära vän för dina uppriktiga tankar! — Ur hvad källa de komma vet och känner jag ur djupet af mitt hjärta. Jag har dock ett behof att än en gång säga dig — då jag ej får råka dig — att jag för ingen del ger Adolfs föräldrar orätt i deras omsorg och bekymmer för de ungas framtid. Detta är både naturligt och tillbörligt och vore af oss i högsta grad orättvist att klandra... Jag ville endast säga dig att allt detta låter mera rätt och klokt än det verkeligen är — jag menar nu deras önskningar angående Hofrättsexamen m. m. För halftannat år sedan, då han tagit sin candidatexamen, hade det möjligen varit rättast — ifall han verkeligen velat välja denna bana. Hade hans föräldrar då med mera förlåtande ömhet och öfverseende bemött hans 'förhastande' i afseende på förlofningen och just då sökt inverka på honom, så hade de troligen fått honom hvart hälst de velat, så ömt fästad vid de sina som han är och så angelägen som han då var att på alla sätt tillmötesgå alla deras billiga önskningar. Men då blef förhållandet sådant som du vet — och för honom att fortfarande vistas här, så länge förbindelsen ej var erkänd och han så att säga endast i smyg kunde umgås hos oss, var honom omöjligt och vidrigt... I Stockholm blef det eviga renskrifvandet och dagdrifvandet, med ett ord att vara en ung man i verken som intet gjorde, fullkomligt olidligt för hans verksamma natur... Sedan fadern ändteligen blifvit öfvertygad om hans motvilja för denna bana och hans bestämda önskan att egna sig åt landtmannakallet, erbjöd han honom att köpa Blomberg... samt tillät äfven den utländska resan för att studera de nyare landtbruksmetoderna m. m. Han har nu

varit därute ett halfår och med all den energi och det allvar som ligger i hans caractère helt och hållet egnat sig åt detta studium. Nu börja de plötsligen åter tala om Hofrätts-examen... För att taga den, skulle han nu, vid 25 års ålder, afbryta en bana för hvilken han alltifrån barndomen haft lust och kallelse — och det endast för den idéen att han skulle tagit denna examen — ty något practiskt resultat vore ej deraf att förvänta. Ej allenast Erik Gustaf, utan flera utaf Adolfs både äldre och yngre opartiska och erfarna vänner försäkra att han minst 8—9 år finge tjänstgöra med renskrifning och tings-sittande innan han kunde påräkna någon lön — samt under denna tid helt och hållet lemna alla tankar på landtbruk, egendom och giftermål åsido. Sådant är ju fullt i sin ordning med unga gossar som ej tagit någon annan examen — men vid 27 års ålder, som han skulle vara innan han tagit examen, och med hans caractère och sinnelag vore det att göra honom olycklig för lifvet... Adolf är ingalunda obekant med de mödor, uppoffringar och bekymmer som vänta honom på den bana han valt; sällan kan man väl träffa en mera djupt tänkande och på samma gång mera arbetsmodig yngling. Och på hvad väg kommer man väl fram utan arbete? — För min del anser jag det sannerligen ej som någon liten lycka för föräldrar att hafva barn som veta hvad de vilja och ej vackla hit och dit utan mod och arbetsförmåga!... Att Adolf väljer det yrke för hvilket han känner sig ega mest lust och fallenhet och der han tror sig kunna blifva mest nyttig, är väl ej att klandra — synnerligen som hans far alltifrån barndomen försäkrat honom, liksom alla sina söner, att de i detta fall skulle ha fullkomligt fritt val... Fadern sjelf fäste vid detta egendomsköp Adolfs uppmärksamhet på, att han sjelf med tilltagande ålder behöfde mindre bestyr och var glad att få lemna från sig någon del af de stora jordagodsen åt sönerna. Naturligtvis var det med förkärlek Adolf öfvertog just Blomberg, som varit hans farfaders hem och der både han sjelf och hans far äro födda, och med hvilken ock mindre risk var förknippad än med mången mindre, främmande egendom... Hvad som nu möjligen ej kan utgöras i procent å köpesumman får afräknas på hans blifvande arf och naturligtvis uppskjuter han sitt giftermål till dess han

ser huru han reder sig. Han tar nu emot egendomen i höst med växande gröda och alla inventarier... Allt detta ville jag utförligt säga dig min goda kära vän, på det du må kunna se saken från alla sidor. Enligt Erik Gustafs och andra vänners åsigt vore ett afbrytande just nu af den bana på hvilken Adolf redan hunnit så långt, en inconsequens och så att säga en tom demonstration alldeles oförenlig med hans bestämda, ståndaktiga och ihärdiga caractère... Mycket svårt är för oss deras önskan att vi — och framför allt Agnes — i detta fall skola söka inverka på hans beslut... Om Agnes är det verkligen bra synd. Naturligtvis vill hon gerna göra allt för att förvärfva Adolfs föräldrars välvilja. Men hon har allt hittills framförallt ansett som sin pligt att aldrig på minsta sätt söka påverka honom i afseende på hans framtid — endast alltid bedit honom så vidt han kunnat göra sina föräldrar till viljes och för öfrigt handla som om han intet vore förlofvad. Att nu plötsligt framträda med fordran att han skall öfverge en bana som han med sina föräldrars samtycke valt och som han tusen gånger skattat sig lycklig att få egna sig åt — vore det rätt? — Jag tror det ej. Hon vågar ej heller bära ansvaret. Men hon liksom vi har tillskrifvit honom angående hans föräldrars önskningar och lemnat afgörandet helt och hållet åt honom sjelf... Med gref Henning talade jag rätt mycket om denna sak. Han kände Blombergs egendom väl och ansåg att Adolf godt borde kunna reda sig med dessa vilkor. Äfven sade han att han alltifrån Adolfs barndom tyckt honom vara som klippt och skuren till landtman och egendomsherre. I dessa tider, sade han, behöfva vi väl så kloke, intresserade och plikttrogne unge män som han just i detta yrke... Gref Henning hade på det bestämdaste rådt honom att resa ut emedan han fann förhållandet till föräldrarne och deras envishet att ej vilja erkänna förlofningen alltför pinsamt och hoppades att allt på detta sätt skulle utjemnas. Han sade äfven att han fann det högeligen naturligt att Adolf ej ville stanna i Upsala under sådana förhållanden då han så djupt kände det för oss kränkande och sårande i deras beteende. Dock har jag sällan hört ett barn uttrycka så mycken vördnad och kärlek för föräldrar som han alltid gjort... Gref Henning sade äfven

att de dock i grunden äro så hjertegoda, rättänkande och ädelsinnade menniskor att det ej torde bli svårt komma tillrätta med dem, blott de en gång öfvervunnit denna envisa fördom... Emellertid är jag bra nöjd att det nu i alla fall kommit så långt som till ett meddelande och erkännande, så att en hvar öppet får säga sin tanke... Att vi å vår sida ingalunda äro så tanklösa att vi ej ha minsta bekymmer för våra barns framtid, vet du bäst. Men jag anser för ogudaktigt och orätt att alltför mycket oroa sig för det dagliga brödet då det gäller två unga menniskor som sjelfva fullkomligt veta och äro beredda på att de ingalunda gå en sorgfri framtid till mötes. I ståndaktighet, förstånd, arbetsamhet, förnöjsamhet och inbördes kärlek kan sannerligen ofta ligga ett större capital än i stora egodelar som snart kunna smälta samman. Vore Adolf en svärmisk, vankelmodig, bortestetiserad och opractisk yngling kunde kanske vara skäl att oroa sig och sörja öfver honom. Nu tycker jag uppriktigt sagdt att han — oberäknadt den svagheten att han älskar och ej kan glömma min dotter! — verkeligen är ett glädjebarn och att hans föräldrar borde känna och inse detta äfven om han aldrig skulle blifva annat än en pligttrogen och arbetande landtman. Sådana unga män som han kan man lugnt låta gå sin egen väg. Hans skuldror äro säkerligen ej för svaga att bära det ansvar han påtagit sig.

Förlåt nu godaste bäste vän att jag så länge uppehållit dig. Men du håller så sant och trofast af oss alla att jag gerna ville låta dig se saken från mer än en sida! Jag har skrifvit i flygande fart, kanske är det många oläsligheter och omeningar — förlåt, förlåt

Din A.-Lisa.»

Brefvet framställer situationen med all önskvärd klarhet och ger äfven ett tydligt begrepp om Geijers egen ställning till frågan. Först och sist tyckas emellertid alla hafva varit öfverens om att öfverlämna både ansvar och afgörande åt den unge fästmannen — och man kan ej annat än beklaga honom, då han nu midt under

det arbete hvarpå han koncentrerat allt hvad han ägde af viljekraft och energi plötsligt åter ställdes inför en konflikt som han med skäl kunnat anse utagerad, samt påkallades att utan vidare rifva ned allt hvad han under de sista månaderna arbetsamt sträfvat att bygga upp. Om han varit mindre självständig och målmedveten än han verkligen var, eller om hans val af lefnadsbana endast bestämts af en förälskad ynglings otåliga ifver att så snart som möjligt kunnat bereda ett hem åt den älskade och ej i lika hög grad varit resultatet af en stark inre kallelse, så skulle detta förnyade angrepp lätt hos honom kunnat framkalla en osäkerhet och ett vankelmod som kunnat blifva ödesdigert nog. Föräldrarna hade ej nöjt sig med att i trolofvad och blifvande svärföräldrar värfva hjälptrupper af hvilkas medverkan de säkerligen hoppades det bästa — de hade äfven skrifvit själfva och Grefve Hugo David hade till och med, som ett sista, bevekande argument, framhållit att han, såvida den halsstarrige sonen denna gång gaf vika för hans önskningar, å sin sida ej skulle visa sig mindre tillmötesgående. »Hofrättsexamen» skulle med ett ord blifva priset för hans samtycke till förlofningens omedelbara eklaterande samt allmän frid, fröjd och försoning öfver hela linien. Utsikten måste onekligen för den som med så starka band var fästad vid de sina som Adolf Hamilton hafva varit tillräckligt frestande för att ej utan inre kamp skjutas åsido. Denna kamp utkämpade han emellertid i tysthet med sig själf medan han grubblande vandrade af och an i Hohenheims gamla slottsalléer, där lindarnas och kastanjernas knoppar redan svällde i februarisolen, medan snödropparna sköto upp i täta hvita klungor i det späda gräset och bofinkarna i trädtopparna sjöngo samma eviga lilla visa om vår och kärlek som han tusen

gånger som gosse och yngling lyssnat till i ängarna på Kinnekulle. Utanför parken, på de stora åkerfälten, hade vårarbetet redan tagit sin början. Plogen vände fårorna och det ångade sundt och varmt af den solvärmda jorden, ur hvilken säden en gång skulle spira och mogna till bröd. Långt borta öfver de nyplöjda fälten skälfde luften af värme med en rörelse som liknade snabbt framilande vågor. Han hade ofta sett detsamma, som barn, på Blombergs breda åkrar, och hans gamla sköterska hade sagt honom att denna rörelse förorsakades af den hemlighetsfulla, osynliga »Våroxen», som sprang öfver åkrarna för att det skulle bli god årsväxt*... Drogo de osynliga, lyckobringande hjordarna också nu fram öfver fälten däruppe på den gamla gården, månntro? — Han hoppades det — och tanken dröjde med rörelse och ömhet vid dessa åkerfält, som han redan betraktade som sina, vid den gamla gula herregårdsbyggnaden där han så ofta i drömmen sett Agnes syssla som husmoder, vid hela denna lilla värld där han hoppades få lefva, skapa, känna sig som en del af självfva naturen, arbeta i förbund med jordens egna alstrande, närande krafter och aftvinga den allt rikare skördar. Hvilket lif, hvilken verksamhet kunde väl jämföras med denna? — Hvad kunde världen väl bjuda som frestade honom att öfverge denna lifsuppgift —? — Här fanns icke rum för tvekan eller tvifvel; han kände alltför tydligt sin plats och sin kallelse. I tankarna upprepade han den sång af Geijer som han mest älskade och som Agnes alltid måste sjunga för honom — den föreföll honom nu som en sammanfattning af allt hvad han innerst kände, tänkte och hoppades:

---

* Ganimal folktro i Västergötland.

»Odlaren strör i mörka mullen
fröets sådd för kommande skörd —
däröfver vandra höstens skurar,
däröfver bäddas vinterns snö!
Han gör som jag,
begrafver sitt hopp —
han tror som jag —
på Sol och Vår —!»

Med dessa ord blef det också som han afslutade det bref på hvilket Agnes under långa veckor med beklämdt hjärta väntat, men som med ens och för alltid skulle göra slut på hennes ovisshet och oro. Hon väntade det ännu då hon den tolfte mars satte sig vid skrifbordet och började sitt bref till honom:

»... Medan jag väntar på posten sätter jag mig ned att tala några ord med dig, som det enda medlet att något stilla min oro och otålighet. Kanske får jag inte heller i dag något bref — jag ser i dag i tidningarna att tyska posten blifvit uppehållen af is och snö. Denna väntan är svår —! — ... Nu har jag så mycket att berätta och säga dig att jag hvarken vet hvar jag skall börja eller sluta. Men både början och slut för mig är ändå att jag håller mer af dig än allt i verlden — det tänker och känner jag på tusen sätt och kan ändå bara säga det på ett enda —!... I Söndags hade jag ämnat skrifva ehuru Lördagsposten icke medförde något bref från min vän; men så skickade Kræmers ned och togo mig med på Spektaklet, just som jag gjort mig i ordning att i ro få tala med min vän. I ro —! — ack, när kommer väl jag i ro? — Du kan ej föreställa dig hur trött jag börjar bli på detta eviga sällskapslif, dessa eviga tankar på toiletter, parure och så kallade nöjen, som omöjliggöra allt verkligt arbete och rent af dränka ens bättre menniska i en flod af små dumma, hvardagliga sysselsättningar och intressen. Du är nästan den enda rediga, förnuftiga tanke som jag haft nu en tid bortåt. Jag förefaller mig ibland sjelf som Sues Juif Errant, åt hvilken en osynlig röst ständigt säger

'Marche! — en avant, Marche!' och ständigt drifver honom vidare, huru mycket han än längtar att stanna, hvila och andas... Men efter påsk reser jag till Stockholm för att en tid få hvila ut i stillhet hos den älskade faster Sophie. De ha så länge tiggt om att få mig dit, men jag har ej velat resa från mamma så länge vintermörkret tyngt hennes sinne och tankar. Nu, Gud vare lof, ha vi åter sol och ljus — mina bästa bundsförvandter då jag vill bereda glädje och uppmuntran åt min kära lilla Mamma. Jag gläder mig obeskrifligt åt denna Stockholmsresa — och det bästa af allt är att pappa kommer med. Han måste dit för sin Carl X och skall också bo på Jernkontoret... I april kommer Jenny hem — då hoppas jag vi få höra henne och mycket annat härligt... Men nu måste jag väl berätta hvad jag haft för mig sedan jag sist skref. Det är så mycket och ändå så oändligt litet!...»

— Här kom posten och denna gång medförde den verkligen det tjocka bref med tysk poststämpel som Agnes så ofta sett för sig i tankarna. En timme senare fortsätter hon — handen darrar ännu litet af glad sinnesrörelse och den vackra flytande stilen är ej fullt så jämn som eljest: —

»... Tack, tack af hela min själ och hela mitt hjärta, du kära älskade, för ditt bref som jag nu genomläst mer än en gång med många tårar af innerlig tacksamhet för lyckan att ega en sådan vän —! Alla tvifvel och alla ångestfulla tankar som sista tiden pinat mig försvunno som en dimma medan jag läste; jag känner och ser nu klart att blott så kunna du och jag bli lyckliga, äfven om denna lycka måste köpas med strid och lidande. Men vet du, jag åtminstone skulle ej, om jag kunde, vilja stryka bort ur vårt lif de svårigheter och bekymmer som dina föräldrar ställa i vår väg. De ha lärt mig ödmjukhet — och att älska bättre än förut!... Ja, nu få alla dessa snälla fruar för mig prata så mycket dem lyster om sin evinnerliga gamla examen. Jag frågar ej efter hvad de säga — och ingen oro för framtiden skall störa mig, om inte den att ej kunna förtjäna att du håller

af mig som du gör — ja, Adolf, också jag tror fullt och fast 'på Sol och Vår!' — De komma nog, om det också skulle dröja ännu en tid. Jag hoppas nog att dina föräldrar mer och mer skola inse omöjligheten af att ändra ditt beslut och äfven ge dig rätt däri... Din mor har verkligen skrifvit till friherrinnan Platen att hon nu ångrar att hon någonsin skrifvit detta examensbref till dig och att hon är öfvertygad det ej skall göra någon verkan... På Platens låter det nu nästan som om din mor och Eva verkligen skulle komma hit upp i början af sommaren. Hur mycket jag än fruktar och bäfvar för att råka dem, så längtar jag nästan lika mycket att göra det. Det kan aldrig i verlden bli bra med alla dessa skrifningar utan att man personligen lärt känna hvarandra. Ack, gifve Gud, gifve Gud att det måtte bli bra då —!! — Tänk, tänk om de alls icke kunna tycka om mig! — det säger jag mig hundra gånger vid tanken på detta möte. Hur skall allt då gå —?? — Friherrinnan Platens mening tycks vara att de skola komma upp till promotionen. Men ack, då blir här så mycket folk, så mycket bråk och oro — och sjelfva hade vi verkligen tänkt resa härifrån just då. Hvad glädje ha väl vi af promotionen, då du ej är med och jag ej ens som fästmö kan få en plats och åtminstone höra dig promoveras? — Det blefve bara sorgligt och pinsamt allt sammans. Men tids nog att tala om detta —! — Nu skall jag i stället berätta dig litet om våra lefnadsöden sedan jag sist skref... Här tänkes och talas nu inte om annat än Spektaklet på Slottet Annandag Påsk. Det har redan varit tvenne repetitioner — två franska pjeser och en svensk. I går var jag der från half sex på eftermiddagen till öfver tolf på natten; ty efter repetitionen greps personalen af ett verkligt dansraseri och det valsades och polkades i ett tills alla ljusen brunno ner i kronorna...» o. s. v. — o. s. v.

... Man häpnar ständigt ånyo öfver den okufliga energi hvarmed man den tiden bedref sina nöjen och den tid som ägnades åt desamma. Men man måste erinra sig att dessa nöjen hart när voro den enda form i hvilken ungdomen, synnerligen den kvinnliga, kunde

finna utlopp för en öfverflödande lifskraft och verksamhetslust. För dessa unga damer voro »Sport» och »Idrott», eller öfver hufvud taget friluftslif i nutida bemärkelse ett ej blott okändt, men absolut otänkbart begrepp; ej heller drömde man om att läsa på studentexamen eller genomgå »kurser» vare sig i nationalekonomi eller hemslöjd, än mindre om att söka sig andra lifsuppgifter än de inom hemmet närmast till hands liggande — till och med den organiserade välgörenheten betraktades, som vi sett, ännu med en viss misstänksamhet ur den sanna kvinnlighetens synpunkt. Hvad återstod väl då, sedan hushållsplikterna voro undanstökade och man ägnat en timme eller par åt »odlandet af sina talanger», annat än att med lif och själ hänge sig åt sällskapslifvet, dansa, fara på slädparti eller spela sällskapsspektakel? Att detta lif, med alla sina älskvärda sidor, ej kunde undgå att på längden i djupare anlagda sinnen kvarlämna en känsla af plågsam tomhet, läser man tillräckligt tydligt mellan raderna i Agnes Geijers bref. Öfver hufvud taget får man, som redan antydts, vid genomläsande af dessa skildringar en allt tydligare förnimmelse af att befinna sig i en öfvergångs- och upplösningsperiod. Så mycket af det gamla, som man lärt sig hålla af, är på väg att försvinna eller redan försvunnet och det nya som kommit i dess ställe är icke alltid sympatiskt. Man blir en smula melankolisk vid ljudet af denna evigt slamrande dansmusik eller vid åsynen af slädpartiernas långa rad som dag efter dag, med skämt och skratt, med fladdrande slädnät och klingande bjällror drager genom de gamla tysta gator där den unge Geijer en gång i majnattens doftande skymning ensam ströfvade omkring med hufvud och hjärta fulla af outsägliga drömmar, eller tillsammans

med Atterbom vandrade till Malla Silfverstolpes hem vid Stora Torget, där Amalia von Helvig med själfulla ögon skulle lyssna till allt hvad de båda tänkt och diktat under det dygn som förgått sedan de sist träffades. Det kan icke hjälpas — intrycket blir ungefär detsamma som då man ser ett sällskap ungdomliga turister under stoj och glam genomströfva en ärevördig tempelruin. Något af helgerån ligger alltid däri, äfven om man glädes åt de unga gestalternas friska behag och småler vid ljudet af deras glada röster och klingande skratt. Kanske har också den känsla af vemod, för hvilken man icke kan värja sig, en djupare grund. Den mänskliga utvecklingen utgör en följd af skenbart godtyckliga, men säkert af ovanskliga lagar bestämda kurvor, ett ständigt stigande och fallande vågsvall. Hafvet, det eviga, är alltid detsamma — men ebb och flod växla och hvem kan undra om man med mera glädje lyssnar till vågornas brus vid högvatten, än ser ut öfver den skenbart nakna och liflösa sandyta från hvilka de för en tid dragit sig tillbaka? — Också det andliga lifvet har sina tider af ebb och flod — och då man uppmärksamt genomgår det uppsaliensiska sällskapslifvets annaler från denna tid får man ett bestämdt intryck af att ebben håller på att falla ut. Det finns alltjämt fullt upp af solsken och glitter, af fladdrande vimplar och hvita segel; men vattnet är obestridligen grundare än förr — vinden har icke längre de stora viddernas friska sälta och de lekande böljor som plaska mot stranden sakna den stolta och allvarliga stormklang som en gång lockade vikingen ut till lifvets kamp och segrar. Det är, som sagdt, en öfvergångstid som inträder, och sådana ha ofta ett beklämmande tycke af stillestånd och nedåtgående. Den värld med hvilken Geijers hörde samman

hade i själfva verket redan börjat gå sin upplösning till mötes då de lämnade Uppsala, och Agnes var lycklig som funnit en säkrare hamn för tankar och hjärta innan hon fullt lärt sig inse huru föga deras djupaste kraf nu mera kunde tillfredsställas af hvad en i väsentliga afseenden förändrad omgifning hade att bjuda henne.

Upsala från Svartbäcken.

VI.

Påsken kom i sinom tid men medförde ingen stillhet. Man dansade oförskräckt, utan alla religiösa skrupler, genom hela fastan, och man fortfor att dansa ännu under själfva påskdagarna — Agnes klagar öfver att hon för spektakelrepetitioner, baler och bjudningar ej en enda gång kunnat komma i kyrkan. »Annandag påsk var stor bal på Gillet och dagen därpå ägde ändtligen den stora theaterföreställningen rum på Slottet — 'Gud vare lof', som mamma brukar säga, 'nu är då ändtligen den Kurbitsen levererad!'»... Till råga på sällskapsglädjen tillbringade Lindblad med hustru och barn påskhelgen i Uppsala och Agnes skrifver härom:

»... Det var så roligt att träffa dem, men skulle varit ännu oändligt mycket roligare om man fått rå om hvarandra litet mer i stillhet... Lotten, den äldsta af flickorna, är nu fullvuxen, den sötaste sextonåring, redan nästan fullständig konstnärinna — hennes pianospel är verkligen något rent förundransvärdt både hvad exekution och uppfattning beträffar. Vi hade henne med oss på Gillebalen Annandagen och till vår stora glädje hade hon gudomligt roligt och fick dansa alla danser ehuru hon inte kände en enda af kavaljererna förut. Men hennes vackra ögon utöfvade en så magnetisk dragningskraft att presentationer och uppbjudningar haglade hela aftonen ... Påskaftonen voro vi hos gudmor Malla tillsammans med Lindblads och en massa andra; det gjordes musik och konverserades, men var nästan för mycket folk för att vara riktigt trefligt. Wennerberg hade componerat en hel del ny musik

som var roligt att höra... Själf ser han förfärligt blek, förläst och medtagen ut — det säges också att han skall ta examen någon af de närmaste dagarna...»

Sista dagarna i mars finna vi ändtligen Geijer och hans dotter i Stockholm, där vistelsen skulle komma att räcka en hel månad. Geijer var upptagen såväl af arkivstudier som af korrekturläsning af den omarbetade upplaga af de »Tre Föreläsningarna» som senare på våren utkom; men att han icke dess mindre hade tid och tankar öfver både för sin Agnes och mycket annat ser man med glädjande tydlighet af den förras bref till fästmannen under denna tid. Agnes och »lilla pappa» slogo sig i själfva verket grundligt lösa och roade sig tillsammans af hjärtans lust på det sätt som bäst passade dem; och om Stockholmsvistelsen ej i nämnvärd grad beredde någondera den »stillhet och ro» på hvilken Agnes hoppats, så voro förströelserna i alla händelser af den art som lämnar verklig behållning. Redan i sitt första bref skrifver hon:

»...Ja, käraste min vän, nu äro vi verkligen här! — Det kännes underligt att åter sitta och skrifva till dig på samma plats där jag brukade skrifva till dig medan du ännu var qvar i Upsala som student — det förefaller mig som hade jag lefvat en hel lifstid sedan dess... Det var ljufligt att komma hit och råka de kära vännerna här; men någon egentlig hvila tyckes ej finnas för mig hvar jag än må vara... vi ha ej varit hemma mer än en afton på dessa åtta dagar. Men det var visst inte meningen att beklaga mig, utan i stället berätta om allt det roliga jag haft sedan jag kom hit. Gud ske lof, om menniskor och förhållanden ibland kunna förefalla litet odrägliga, så finnes det ändå bra mycket mer att glädja sig öfver, bara man håller ögon, öron, förnuft och alla sinnen rätt öppna för alla Guds goda gåfvor! — Och med tacksamma och törstiga öron har jag verkligen lyssnat till all den härliga musik hvaraf jag dessa dagar frossat; jag

tycker redan att jag blifvit godare och friskare till sinnes deraf... I går voro vi på musikafton hos Falkenholm — i förrgår hos Lindblads — och om Söndag, Måndag och Tisdag väntar oss samma njutning. Söndag är musiksoirée hos Gösta Geijerstams; Måndag har Harmoniska Sällskapet sin årssammankomst — der ges Idomeneo af Mozart —!! — och Tisdag ge Stein, Aubert och Sack sin sista soirée, som nog blir något utomordentligt. Du kan tänka dig att vi njuta, pappa och jag —!»

I det följande skildrar hon en situation som onekligen har sin pikanta sida:

»... Måndagen voro vi på theatern och sågo 'Läkaren' af Herr Blanche, en ny pjes som nu gör mycket uppseende här... En scen föregår i Upsala. Studenterna ha sexa. Plötsligt hör man 'Vikingasäten' sjungas utanför — några ropa: 'Nu ä' di ute och sjunger för Geijer...' och alla störta ut för att vara med. Pappa var otroligt road... Tisdag voro vi hemma och hade just satt oss för att i fred och ro läsa Fr. Bremers nya roman 'I Dalarne' tillsammans, då Louis de Geer anmäldes, som redan förgäfves sökt oss på Söndagen. Det var roligt att träffa honom och ännu roligare blef det då Knut och Uno senare ökade sällskapet. Det blef en munter afton, riktigt af det goda gamla slaget — jag önskade du varit med... Onsdag voro vi som sagdt hos Lindblads, där en mängd vacker musik utfördes. Lilla Lotten spelar, som jag visst berättat dig, som en fulländad konstnärinna, så ung hon är... Dagen derpå, voro vi på soirée hos Falkenholm; der voro Stein, d'Aubert, Lindblads, Geijerstams m .fl. Du kan ej göra dig någon föreställning om hur dessa qvartetter spelas; man tycker sig vara i en annan verld. Det var första gången jag hörde Stein — att ett fortepiano skulle kunna ljuda så, derom har jag aldrig gjort mig en föreställning! Pappa var i sjunde, för att inte säga åttonde himlen — och hvad mig beträffar förstår du nog att jag njuter mångdubbelt då jag får njuta tillsammans med honom...»

För den med tidens personalhistoria och det Stockholmska musiklifvets annaler bekante torde de kortfat-

tade referaten tillräckligt tydligt ådagalägga att det verkligen var konstnärliga högtider af mindre vanligt slag som Geijer och hans hjärtebarn sålunda tillsammans fingo fira. De uppräknade namnen ha ännu icke helt och hållet mist sin klang eller sin förmåga att för minnet framkalla bilder från en musikalisk glansperiod, hvars centrum utgjordes af det Lindbladska hemmet och Lindblads egen genialiska personlighet. Att Geijer i denna konstnärskrets, hvars medlemmar äfven voro hans personliga vänner, kände sig mest lycklig och hemmastadd torde knappast kunna betviflas; men äfven inom den förnäma världens mera litterärt intresserade kotterier täflade man under dessa veckor om att få räkna den berömde Uppsalaprofessorn och hans intagande, efter höstens trägna prinsumgänge nu dessutom af den kungliga nådens nimbus omstrålade dotter, bland sina gäster. Det är ett helt galleri af lifliga, om ock endast lätt skisserade bilder ur dessa kretsar som Agnes tecknar i sina bref — och fantasien behöfver ej öfver höfvan anstränga sig för att ifylla de af henne uppdragna konturerna, då både personerna och själfva miljön äro tillräckligt kända genom andra skildringar. Man befinner sig i själfva verket just i den värld som Fredrika Bremer valt till skådeplats för sina »Teckningar ur Hvardagslifvet» och med hvilken hon var mera förtrogen än de flesta. Om man, som förut påpekats, vid genomläsande af den unge Adolf Hamiltons skildringar från herrgårdslif och släktkalas eller från balerna i Mariestad och Skara — dessa baler åt hvilka den maliciösa provinshumorn gifvit namnet »kusinbaler», med hänsyftning på deras väl exklusivt aristokratiska karaktär — alltjämt på det lustigaste sätt tycker sig vara försatt midt i några af friherrinnan Knorrings romaner, så förflyttas man i

stället af Agnes Geijer till de salonger där »Presidentens Döttrar» gjorde sitt första blyga inträde i sällskapslifvet och genomlefde sina första känslofulla hjärteerfarenheter. För den som verkligen vill veta huru man i denna 1840-talets mest bildade och intelligenta Stockholmssocietet lefde, talade och rörde sig, konverserade, kurtiserade och äfven vid tillfälle filosoferade en smula, vare sig man stämt möte på Operan eller börsassembléen, på någon fest hos en eller annan af sällskapslifvets tongifvande familjer eller vid ett slädparti med frukost på Stallmästargården, torde en liten repetitionskurs i dessa älskvärda sedeskildringar på det varmaste kunna rekommenderas. Lilla mamsell Fredrika är onekligen en smula sentimental ibland och litet för mycket fallen för att moralisera — man merkt die Absicht — men hennes observationer äro icke dess mindre ofta så fina, kloka och lustiga, så genomträngda af godmodig humor och präglade af omisskännelig verklighetstrohet att man gärna förlåter både dessa och andra små svagheter och endast är tacksam för det nöje hon bereder och de typer och bilder hon sålunda bevarat från glömskan. Hon sökte sina modeller i verkligheten och fann dem på närmaste håll — och då Agnes Geijer berättar om baler hos Hartmannsdorffs, Ihres eller Stråles, om middagar hos amerikanske ministern eller soaréer hos von Kochs, Bremers och andra tillhörande samma krets, måste vi alltjämt tänka oss henne omgifven just af de unga skönheter med långa hängande lockar, snörda midjor och tunna sidenskor med öfver vristen korsade band, de artiga kavaljerer med brända locktupéer, hårdt spända benkläder och praktfullt broderade västar, de imponerande »Nåder» i marabout- och paradisfågelsprydda turbaner och de »ädla och snillrika» excellenser,

grefvar, friherrar m. m., som med så fulländad världsvana och elegans röra sig i presidenten F:s, grefvinnan G:s eller statsrådet W:s »charmant eklärerade» våningar. Agnes gör bekantskap med dem alla: — den lysande fröken Flora som iklädd »ljusröd päls och hvit sidenhatt med plymer» far ut till Djurgården i den demoniskt fängslande envoyén S:t Ormes med tigerhudar klädda och af »eldiga skymlar» dragna rack; den söta fröken Selma, strålande af glädje och godhet »i hvit gaze med blonder» och törnroskrans på de ljusa lockarna, som på sin födelsedagsfest af de församlade herrarna lyftes i sin länstol högt upp under den strålande ljuskronan och hyllas med »lifliga vivatrop» — alldeles som Agnes Geijer, med hvilken hon har ett omisskänneligt syskontycke, nyligen på sin ungdomsbjudning blef hyllad och firad; — den sköna grefvinnan Nathalie i »blå sammetsklädning med juveldiadem», som »med ett uttryck af stolthet och melankoli» utdelar sina befallningar bland ödmjukt uppvaktande kavaljerer; — den kloka, originella fröken Greta, den förälskade kusin Otto, den vackre, lättsinnige Felix Delphin och den nästan öfvermänskligt ädle gref Alarik »med ett uttryck af obeveklig stränghet i de ädla dragen», men icke dess mindre ett hjärta, icke oemottagligt för vekare känslor — äfven vi känna dem alla sedan barndomen och veta att det är verkliga människor som dölja sig under diktens lätta förklädnad. Agnes har dansat just med dessa unga societetslejon, vägt dem på Uppsalaintelligensens vågskål och funnit dem alltför lätta... »Alla dessa små löjtnanter och kgl. sekreterare», skrifver hon otacksamt, »som allesammans fråga mig 'om inte Upsala varit bra briljant i vinter?' — 'hvilken af prinsarna jag tycker är vackrast?' och om jag 'inte kommer på Innocensen om Fredag?'»... Hon

har druckit duskål i lemonad och mandelmjölk med mer än en af de vackra barhalsade flickorna; — hon har blifvit presenterad för den sköna melankoliska grefvinnan Nathalie samt fått löfte att låna Bulwers nyaste romaner af henne, som alltid gjort sig ett nöje af att förse den käre professor Geijer med den nyaste engelska litteraturen och till och med är nog artig att glädja sig då han sveder kanterna på hennes böcker när han ligger och läser vid ljus — »det kan ibland vara en ära att bli bränd!...» Med ett ord, hon har under dessa veckor med vakna och roade ögon sett en hel del af hvad hufvudstadslifvet vid denna tid äger mest representativt och lysande passerar revy och i hennes bref återfinnes tillräckligt mycket däraf för att vi med lätthet kunna tänka oss det öfriga och utfylla detaljerna.

— Hvilken liten rolig tidsbild är det ej, till exempel, då hon berättar huru hon och »lilla pappa» varit på teatern och sett Romeo och Julia, »charmant öfversatt af Fredrik Dahlgren men allt annat än charmant spelad»? — Aktörernas namn hörde dock till dem inför hvilka kritiken eljest plägade förstummas. Hon skrifver:

»... De äro alldeles för koketta allesammans för att hvarken förstå eller spela Shakespeare. Tror du att han, i den underssköna afskedsscenen i Julias kammare, tänkt sig en Julia i elegant hvit lenonklädning, alldeles öfversållad af puffar, spetsar och rosenröda rosetter, och en Romeo, stående i position, bakom hennes stol som en kurtiserande löjtnant? — Det var icke Romeo och Julia, det var bara Dahlqvist och Emilie Högqvist! — Det blef mig till slut en riktig plåga det hela... Sedan man sett Jenny Lind, har man minsann lärt att skilja på äkta konst och endast instuderad!...»

Lifligast gestaltade sig umgänget med familjerna von Koch och Bremer och därifrån medfördes äfven de intres-

santaste erfarenheterna. Det var också hos von Kochs, Bremers och grefvinnan Marie Hamilton — hvars man för tillfället befann sig med konungen i Norge — som de första visiterna aflades. Agnes fann fru von Koch »utomordentligt älskvärd, intressant och lefvande», Fredrika Bremer »ljuflig som alltid» och grefvinnan Marie »så god och vacker att man blir snäll bara af att se henne». Umgänget med dessa tre, sinsemellan så olika väninnor kunde ej blifva annat än på olika sätt gifvande och innehållsrikt, liksom det var på olika sätt representativa grupper ur Stockholmsvärlden med hvilka Geijer och hans dotter hos dem sammanfördes. Hos von Kochs träffade man företrädesvis den högre ämbetsmannavärlden, diplomaterna och de lärde; hos grefvinnan Marie rekryterades sällskapet mera uteslutande ur hofkretsarna och den höga aristokratien — och hos Bremers träffades »alla människor som det öfver hufvud taget lönar mödan att umgås med», hvilka kretsar och kotterier de än för öfrigt tillhörde. Hos von Kochs står Agnes fadder åt familjens yngste — »en liten gudson med de vackra namnen Oscar Francis —» tillsammans med »så mycket fint och charmant folk, så många högförnäma och litterära storheter» att det egentligen »förefaller i högsta grad löjligt» att också hon skall vara med och hon mer än någonsin påminnes om den lilla midt i den slipade kristallservisen »malplacerade» glasflaskan med påskrift »Professor Geijers dotter» vid hvilken hon en gång liknat sig. En annan gång äro hon och fru Lindblad med undantag af värdinnan de enda damerna i ett för öfrigt af »idel snillen» bestående middagssällskap hos von Kochs — »tänk dig hvilken kolossal tur för mig!» — En liten ögonblicksbild från denna tid, i trofast minne bevarad af ett ännu lefvande ögonvittne,

har hela det omedelbart uppfattades naiva charme, på samma gång som den åter ovillkorligen för tanken till en eller annan scen i någon roman af Fredrika Bremer. Det var på en musiksoaré i hans föräldrars hus, berättar en af fru von Kochs söner, som han, då en sjuårig gosse, med djupt intresse bevittnade det lilla uppträde som på barnfantasien skulle göra ett outplånligt intryck. Under ett längre musikstycke hade »farbror Geijer», gossarnes välkände och afhållne vän, tydligen tröttnat på att stå och förgäfves sett sig om efter en stol. Då ingen oupptagen sådan fanns i närheten, slog han sig, för att ej störa de uppträdande, helt tyst och anspråkslöst ned på golfvet just där han för tillfället befann sig. Ställningen blef tydligen i längden ansträngande för en gammal man — och en viss skön och älskvärd grefvinna bland de närvarande, ännu i stor hofdräkt efter den kungliga couren från hvilken hon kom, reste sig ljudlöst och tog äfven hon plats på golfvet bakom den gamle professorn, så att hon med sin rygg beredde honom ett säkert icke ovälkommet ryggstöd. Geijer låtsade om intet, eller var kanske alltför upptagen af musiken för att lägga märke till hvad som inträffat. Först då en paus uppstod vände han litet på hufvudet — tryckte tyst en tacksam kyss på den vackra skuldra som var honom närmast och — fortfor att lyssna till musiken.

— Är det icke i själfva verket »Signora Luna» själf, direkt ur »En Dagbok», som »i svart sammetsrob med turban af silfverskir», efter slutad vakt hos drottningen, kommer på justitiekanslerns musiksoaré och tillsammans med Geijer bildar en grupp som lilla Fredrika måste hafva betraktat med outsägliga känslor och längtat att få beskrifva? —

Från det Bremerska hemmet föreligga åtskilliga lif-

liga skildringar. Vi nöja oss med ett par utdrag af mera typisk art. Ena gången heter det:

»... I Måndags voro pappa och jag på stor souper hos Bremers tillsammans med allt förnämt, charmant, litterärt, intressant och diplomatiskt som tänkas kan. Der talades ej annat än Deutsch, Französisch, Englisch und Laponisch — ty ej mindre än 8 stycken Lappar, riktiga, äkta, starkt doftande Lappar från Lappland voro lejonen för aftonen. De äro hitkomna för att skänka Kungen 100 stycken renar, som de ha med sig (ej på soupéen förstås) — och nu är det i societeten alldeles samma väsen med dessa små fula missfoster som det på sin tid var med Vackra Dalkullan. De äro på högsta modet och man slites formligen om dem på alla de finaste tillställningarna. De dansa och sjunga på Lappska, spå i händerna m. fl. konster och alla äro hänförda. Du kan tänka dig hvilken atmosphère det måste bli med dessa 8 otvättade figurer i sina hundskinnspelsar, i en varm, öfverfylld salon... Oberäknadt Lapparna hade jag emellertid mycket roligt, som alltid hos Bremers, där det ju är ett öfverflöd af intressanta menniskor af alla slag...»

En annan gång tycks det hafva varit ännu roligare och »lejonen» af mera njutbar beskaffenhet. Agnes skrifver:

»... Hos Bremers var som vanligt en massa märkliga och roliga menniskor, som det på det allra högsta intresserade mig att få se: M:lle Röhl, som jag ej sett förut — Fr. Bremers äldsta syster, fru Quiding, en hygglig, bildad, berest och konversabel dam; baron Fabian Wrede (som du måste förlåta att jag litet smått svärmar för) — en oerhördt intressant menniska; — och till råga på allt, — en ung baron von Arnim från Berlin, en son till Bettina, Goethes och Rahels Bettina — du kan tänka dig mina känslor —!!! — Förresten en massa andra notabiliteter, som jag ej hinner räkna upp... Bildhuggaren Qvarnström, hvars utseende mycket tilltalade mig. Han har nyss på beställning af Fredrika Bremer utfört en förtjusande Idunabild som jag nu för första gången såg

uppställd i deras salon... Dels för att roa några barn som voro der och dels för att ge baron v. Arnim ett begrepp om våra 'nationella plägseder' anordnades polskor, väfva vadmal, bondkadrilj m. m., som mycket roade honom. Du kan tänka dig hur lustigt det var att se sådana karlar som pappa, Lindblad, Lewin, Wrede, Qvarnström m. fl. flyga, flänga och figurera som om de varit pojkar. Alla hade vi hjertligt roligt...»

Som en vemodig mollton midt i all denna glada sällskaplighet verkar det, då Agnes — i bref till sin mor — i förbigående omnämner att hon med fadern varit på besök hos den gamle Brinkman, som »fin, putsad och klarögd som en liten fågel» mottog dem bland alla sina böcker och konstverk, visade Agnes Tiecks bronsmedaljong af Rahel och Amalia von Helvigs porträtt som sorglöst leende ung hoffröken samt berättade att han dagen förut haft besök af unge Arnim, med rekommendationsbref och hälsningar från gamla Berlinervänner, som ännu icke glömt honom... »Han blef så upplifvad och glad då han med pappa talade om allt detta gamla», skrifver Agnes — »men eljest är han så bedröfvad öfver den stackars biskop Tegnér, som nu visserligen lär vara kroppsligen friskare, men andligen slö och nästan barn på nytt...»

Det är ett halft århundrade af europeisk kultur, af intimt och händelserikt samlif och trofast vänskap mellan märkliga personligheter, som skymtar förbi ens inre syn i dessa flyktigt nedkastade rader — en parentes mellan balen hos Hartmansdorff och den nya hatten från Folckers, som visat sig vara en nödvändighet för de många visiternas skull. Agnes har ondt om tid och fru Anna-Lisa behöfver för öfrigt inga kommentarier till meddelanden som dessa. Hon kan läsa mellan raderna och hör säkert i andanom, alla ord förutan, allt

hvad detta besök gifvit Erik Gustaf och Agnes att tänka på och tala om med hvarandra.

I ett senare bref beskrifves konungens högtidliga mottagande vid återkomsten från Norge:

»... En alldeles oerhörd menniskomassa var ute i det vackra vårvädret och jag har ej på länge sett något som så rört och gripit mig... Enthusiasmen och glädjen voro så allmänna och så riktigt äkta. Från alla fönster kastades blommor — herrarna hurrade och damerna viftade med näsdukar och parasoller... Kungen själf såg så glad och vänlig ut och prinsarne så vackra, snälla och älskvärda att jag haft god lust svänga min hatt i luften och gallskrika jag med... Nu stod jag emellertid helt stilla och sedesam i ett fönster hos den söta Marie Hamilton, som vinkat oss upp till sig...»

Det var konung Oscars första besök i Norge efter sin tronbestigning från hvilket han nu återkom. Resan, midt i vårslask och källossning, var ingen småsak i dessa järnvägslösa tider, och det trogna folket, ännu i en viss smekmånadsstämning gent öfver det nya konungahuset, hade all anledning att glädjas öfver att den aflupit utan olyckshändelser. Redan förut hade Agnes nämnt att Geijer endast väntade på att få göra konungen sin uppvaktning för att själf återvända till Uppsala... »Både han och jag börja nu längta hem» — skrifver hon — »och lilla mamma är så ensam. Men tror hon bara att vi ha roligt så har hon det med. Det är bara jag, skall du veta, som representerar egoismen i den här familjen...»

Det var på självfva Valborgsmässoaftonen som Geijer och hans dotter återkommo till Uppsala. Agnes satt med föräldrarna vid det välkända hörnfönstret och såg Allmänna sången och studentcorpsen tåga uppför backen — och medan Geijer beskref och berättade och den

glädjestrålande fru Anna-Lisa lyssnade och frågade, tänkte hon »på den Valborgsmässoafton då du och jag oförlofvade gingo tillsammans uppåt Slottet — minns du den?»

Man vågar antaga att Adolf mindes den.

VII.

Redan under vistelsen i Stockholm hade Agnes från fästmannen erhållit ett bref hvari han antydde att återseendet möjligen icke var fullt så aflägset som de förut tänkt sig. Den sista kraftmätningen med föräldrarna, med allt hvad den framkallat af allvarlig själfpröfning och eftertanke, hade ytterligare stegrat hans längtan efter ett slutligt och oåterkalleligt afgörande; marken brände under hans fötter till dess han i ordets hela bemärkelse fått sätta handen till plogen och på fullt allvar börja det lifsverk till hvilket han med allt större visshet kände sig kallad. Han tyckte sig i självfva verket redan hafva inhämtat det väsentligaste af hvad det tyska landtbruksinstitutet kunde lära honom och ett förestående direktörsombyte, medförande en förlust af ställets bästa lärarekrafter, gjorde honom ännu mer benägen att med några månader afkorta sin tillämnade vistelse där. Föräldrarna hade önskat att han efter slutad kurs skulle »se sig litet omkring», möjligen göra en resa i Schweiz, besöka Wien och Berlin m. m., samt äfven frikostigt försett honom med nödiga medel härtill utöfver det redan fastställda anslaget. Frestelsen var stark och i bref till Agnes hade han under vinterns lopp uppgjort åtskilliga luftslott med denna plan som grundval, hvilka hon ej varit sen att förse med diverse luftiga tillbyggnader af egen fabrikation. I tankarna hade de mer än en gång gjort

resan med hvarandra och möjligen hade dessa drömmar redan beredt den unge blifvande godsägaren ett så utsökt nöje att det blef honom jämförelsevis lätt att afstå från verkligheten. Agnes och Blomberg — de båda föremålen för hans lifs stora kärlek — drogo allt starkare hemåt och förstånd och pliktkänsla talade i detta fall, ovanligt nog, samma språk som hjärta och böjelse. Man anar redan i hvad riktning det slutliga afgörandet skall gå då han inställer en under påskferierna planerad utflykt till München tillsammans med ett par kamrater, hvaråt han mycket gladt sig... »Jag vill inte precis säga att jag slagit den ur hågen, ty håg har jag nog,» skrifver han — »men det kan också vara onödigt att kasta ut så mycket pengar bara för ro skull — bättre spara dem till dess de verkligen behöfvas.» ... Man förstår hvilka vägar hans tankar gå då han tillägger att han alltjämt sysselsätter sig med planer och beräkningar, hvilkas slutresultat han finner »allt annat än nedslående»... Pappa, säger han, är visserligen »en gammal van räknemästare», mot hvars omdöme det nästan kan tyckas förmätet att uppställa sitt eget; men han inser egentligen ej hvarför inte också andra skulle kunna räkna en smula och för egen del är han fullt öfvertygad att han skall kunna reda sig förträffligt i sin nya ställning. Men de första åren komma naturligtvis att medföra en hel del oundvikliga utgifter och då kan det vara godt att ha »en liten sparad summa på hand...» Med ett ord, han far icke till München utan skall i stället under påskferierna roa sig med att hos »den vänlige trädgårdsmästaren Lucas i Stuttgardt» grundligt studera blomsterkulturen — så att han skall kunna skaffa »riktigt många och riktigt vackra blommor» att sätta på alla rabatter och i alla fönster på Blomberg —

det vet jag du tycker om?...» — Man undrar ej öfver att Agnes, som hon rörd svarar, »ständigt på nytt måste häpna, glädja sig öfver och beundra» sin trolofvades förmåga att lugnt »afsäga sig det roliga för det nyttiga», medan hon själf, tyvärr, vet med sig att hon »aldrig gör annat nyttigt än det hon tycker är roligt»...

Efter dessa förberedelser verkar det knappast öfverraskande då han i ett senare bref meddelar sitt beslut att redan komma hem i augusti. Någon längre resa blir ej af — han gör blott på hemvägen en tur till Dresden, genom Sachsiska Schweiz och Thüringen, till Jena och Weimar — hvarför just till Weimar har Agnes ju icke svårt att gissa, då hon vet att han, trots nödvändigheten att medföra så litet resgods som möjligt, ändå har både Faust och Wilhelm Meister med sig i kappsäcken —! — Och hon skrifver i sin glädje:

»...Ändtligen är jag då hemma igen hos min kära lilla mamma och i min kära lilla kammare, där jag får skrifva i ro, som jag aldrig fick i Stockholm... — Kanske du nu väntat på bref en postdag —? — Jag var så yr i hufvudet sista veckan af alla bjudningar och visiter, lektioner och konversationer, att jag ej kunde hålla räkning på tiden eller skrifva förnuftigt... Men hvad det beträffar så är jag rädd att det inte blir stort bättre nu — ty då jag tänker på att jag kanske redan skall få återse dig i Augusti blir det oförnuftigare än någonsin —!!! — Kan det verkligen vara sant att jag om tre månader skall få se dig igen? — Det var en tid då det föreföll mig så oändligt långt till din hemkomst att jag aldrig trodde jag skulle få upplefva den... Vid tanken därpå förefaller mig hela denna oroliga »briljanta» vinter bara som en underlig dröm, som jag helst vill glömma. Det är ändå bara bortkastad tid alltsammans. Och du, du har bara arbetat och sträfvat för oss båda, medan jag bara dansat och sjungit och tänkt på mina toiletter. Jag är ändå en bra oduglig stackare! — Ibland begriper jag rakt inte att du kan hålla af mig. Men Gudskelof! — Det vet jag att du gör ändå —!...»

Också hon har emellertid i hemlighet drömt om att under denna tid, då de måste vara skilda åt, uträtta något för deras gemensamma framtid. Hon har byggt de vackraste luftslott — hon har i sin romaneska flickfantasi sett sig själf som hjältinna i en hel liten dram, fullkomligt i tidens stil, där den enkla borgerliga unga flickan genom godhet och anspråkslöshet besegrat alla fördomar, vunnit alla hjärtan och slutligen fört alla konflikter till den lyckligaste lösning med frid och försoning, famntag och faderlig välsignelse — en vacker och rörande roman, med hvars slutkapitel hon i tysthet hoppats att få öfverraska sin hjärtevän vid hemkomsten. Men drömmen har ej kunnat realiseras — och hon finner den själf nu så »förmäten» att hon »blygs att tänka på den». Man nästan ser hur hon rodnar då hon, halft förlägen och halft leende, för fästmannen biktar sin dårskap...:

»...Jag törs knappt tala om för dig att jag verkligen allt sedan du reste, oupphörligt fantiserat öfver huru jag på ett eller annat obegripligt och omöjligt sätt skulle bli bekant med dina Föräldrar medan du var borta — att de skulle lära sig att hålla af mig — — och att allt skulle vara jämnadt, ljust och godt då du kom tillbaka —!! — Men detta förmätna luftslott går upp i rök som så många andra — sådant händer bara i romaner; man kan ju ge sig lof att drömma om det, men det är långt, långt mellan dröm och verklighet —! — Men tack, tack än en gång och tusen gånger för alla goda, kärleksfulla, förståndiga ord, hvarmed du förstått att lugna mina skrupler i afseende på framtiden. De finnas ej mer — känns åtminstone ej som någon oro, blott som fruktan att ej vara värdig den lycka som Gud i sin godhet beskärt mig — och att ej kunna göra dig så lycklig som du borde bli!...»

Om planerna för sommaren skrifver hon vidare;

»... Våra utsigter i afseende på sommarnöjen, ja, de inskränka sig till att odla blommor och äta bär här i vår egen lilla trädgård. Farbror Carl Fredrik, faster Sophie och Lotta resa till Marstrand för att bada. De vilja så gärna ha Pappa med sig och Mamma och jag ha gjort vårt bästa för att öfvertala honom att göra dem sällskap. Men du vet hur han är och att det hör till hans oryggligaste trosartiklar att ingenting någonsin bör göras för honom och deremot allt för Mamma och mig. Han är således totalt omöjlig i detta afseende — ehuru Gud skall veta att han väl kunde behöfva det, ty af arbete och tänkande har han under detta år verkligen så mycket åldrats och kroppsligen försvagats att han säkert skulle ha godt af en badsejour eller i alla händelser af en resa och uppfriskande ombyte. Men han är nu så förfärligt ifrig med sina föreläsningar och sin Carl X:e, som han vill ha utgifven till hösten, att han alls inte vill höra talas om att göra något för sin hälsa — han säger sig omöjligt ha tid dertill och vill för resten alls inte medgifva att han är i behof deraf. Och sjuk är han ju, Gud vare lof, ej heller på något vis, men — jag kan ändå inte undgå att se att själens oaflåtliga arbete tär på kroppens krafter — en tids fullkomlig hvila från allt själsarbete skulle kanske återställa dem. Tanken på att förlora honom är så förfärlig för mig att jag ej vet hur jag skulle kunna lefva då... Ack, Adolf — skola vi väl få behålla honom så länge att den oändliga glädjen blir oss beskärd att en gång få mottaga honom i vårt eget hem —?...»

Denna glädje skulle, som man vet, ej blifva de båda unga förunnad. Geijer fick endast följa sin älskling till tröskeln af det nya hemmet; men vissheten att det stod färdigt att mottaga henne och tilliten till det älskande och trofasta unga hjärta som där väntade henne, skulle dock mer än något annat sprida värme och solsken öfver hans sista lefnadsdagar.

Det ligger för öfrigt något egendomligt gripande i den aningsfulla beklämning som vid denna tid allt oftare tyckes hafva bemäktigat sig de hjärtan i hvilkas

solsystem Geijer utgjorde medelpunkten. Allt stod egentligen väl till; den älskade maken och fadern var, det tröttnade man ej att upprepa, fullkomligt densamme som förr — »Gud vare lof, ej sjuk på något sätt» — arbetskraft och arbetslust voro obrutna, den senare till och med starkare än någonsin, och lynnet lika soligt, ljust och harmoniskt som alltid. Men icke dess mindre förråda tillfälliga ord och uttryck ofta något liknande den hemlighetsfulla rysning som en vacker septemberafton kan genombäfva naturen — den första nattfrostens förebud. Agnes »kan icke tänka sig» ett lif utan fadern — men icke dess mindre måste hon tänka på möjligheten att förlora honom, till och med midt i sin glädje öfver den älskades stundande hemkomst. Och omedelbart efter Geijers död skrifver hans hustru till Malla Silfverstolpe att hon under »de två sista åren» i hjärta och inbillning »oupphörligt genomlefvat» den förlust hvars förkrossande verklighet hon dock icke ens nu förmår att fullkomligt fatta. Den stora kärleken hör till de hemlighetsfulla blommor hvilkas dolda rottrådar sträcka sig djupare på det omedvetna själslifvets område än tanken förmår följa dem. Den känner instinktlikt hvad den icke kan förmå sig att tro och vet hvad dess läppar aldrig skulle vilja uttala.

Men aningar af detta slag likna de uppskrämda nattfåglar som någon gång, midt i en solljus och vårdoftande skog, kunna flaxa upp ur ett eller annat dunkelt snår och i förbifarten snudda vid den bestörte vandrarens panna. Man ryser till ett ögonblick, men glömmer genast åter det plågsamma intryck för hvilket man ej helt kunnat värja sig. De bilder vi för öfrigt äga i behåll från det Geijerska hemmet under denna tid äro uteslutande af den mest leende art, kringstrålade af hela

Uppsalavårens oförlikneliga stämning. Medan man bläddrar i de gamla papperen och genomögnar de kortfattade, men mycket sägande notiserna, tycker man sig formligen känna hur syrligt och friskt luften doftar af blommande lönn och nylöfvad björk, man hör bofinkarna drilla från soluppgång till solnedgång i Carolinaparken, ser backsipporna svepa de solstekta sluttningarna vid Eklundshof i gråviolett silkesskir och blåsipporna stå klunga vid klunga med stora glada barnaögon under de högstammiga furorna utmed vägen till Knäppingen, dit Geijer vandrar om kvällarna för att träffa sin trast och förvissa sig om att de gamla kända visorna alltjämt ha den rätta djupa klangen af svårmod och glädje, som hör våren till. Också inom honom själf sjunger det i sådana vårkvällar, och medan han långsamt går sin väg framåt och gläder sig åt hur kopparröda furustammarna stå mot det mörka gröna i solnedgången, gnolar han sakta för sig själf, nästan utan att veta af det: — —

»Ensam i skogen jag vankar —
aftonens vind genom kronorna susar —
men mina stilla tankar
hör jag ändå, fastän skogen brusar!...»

Han är lycklig, som han ofta upprepar för de sina, öfver att än en gång ha fått upplefva »det härligaste på jorden», den nordiska våren med dess vaknande lif och dess hänförda »uppståndelsestämning»; — och åter »tackar han Gud», som han gjort alla vårar, »för det dagligen tilltagande ljuset» öfver hvilket han aldrig upphör att fröjda sig. Det är samma stämning för hvilken han funnit ord och toner i den sång om hvilken hans Agnes sedan ofta skall säga att den hör till dem som mest lefvande ställer hans älskade bild och väsen för hennes inre syn:

»Grönskande jord, — min hälsning tag! —
Blånande haf, dig älskar jag! —
Lifvande ljus i djup och höjd,
himmelska sol —! Du är min fröjd.
Men mer än jordens skönsta krans
och mer än blåa böljans dans,
ja, mer än själfva solens glans
älskar, älskar jag —
himmelska ljusets gryende tröst
i ett bäfvande mänskobröst!...»

De, som älska honom, tycka sig märka huru detta himmelska ljus dag för dag allt klarare upplyser hans egen själ och sprider sin glans öfver hela hans väsen... Han sitter länge uppe vid sitt skrifbord, som alltid; men innan han går till hvila öppnar han gärna stilla glasdörren från trädgårdssalongen och vandrar en stund af och an i trädgården, andas djupt i den rena svala nattluften och gläder sig åt pionernas röda skott och de spirande tulpanerna och narcisserna i rabatterna... I vårnätterna höres det uppsvällda kvarnfallet brusa så starkt som aldrig annars; serenaderna klinga från Kungsängen till Fjärdingen som trastarna svara hvarandra i skogen och hela den lilla staden är som ett ljudande strängaspel från aftonen allt intill morgonen, från skymning till ljusan dag. Glömda äro nu alla fjolårets våldsamma strider, alla dess bittra ord och ovänliga tankar, liksom all dess hänförelse för idéer som redan synas föråldrade... Ungdomen har lefvat ett helt år sedan dess och världen blifvit en annan. I år vill man ej veta af någon politik — man vill endast ha roligt — grundligt, vansinnigt, svindlande roligt som man endast kan ha det i Uppsala ett år då våren kommer tidigt och så vacker att det vore en försyndelse mot försynen att ej i fulla drag njuta af den härlighet den bjuder.

Endast den hopplöse, med abnorm pliktkänsla utrustade tungusen kan, som man vet, pluggläsa under sådana förhållanden — för den normalt utrustade ynglingen äro de kunskapens frukter tillräckliga som räckas honom af »lifvets gyllne träd». På våren 1845 lästes det säkerligen icke mycket i Uppsala och politiserades ännu mindre — man hade viktigare saker att tänka på: den stora Majkarnevalen, af hittills icke anade dimensioner — pingstkonserten, då Jenny Lind väntades — och till sist magisterpromotionen, första dagarna i juni. Den som lefvat någon tid i Uppsala vet bäst hvad ett sådant program innebär.

I det gamla Geijerska huset hade man redan genomlefvat och genomsvärmat så många glada Uppsalavårar att man icke längre lät sig helt ryckas med af feststämningen; men helt och hållet oberörd däraf var man naturligtvis ingalunda. Redan i sitt första bref efter hemkomsten skildrar Agnes för fästmannen utförligt den i studentkårens annaler epokgörande Karnevalen, den första af detta slag och i denna utsträckning som hittills firats i Uppsala. Självfva majfirandet hade visserligen uråldriga anor, dock hufvudsakligen under den sant gammalsvenska formen af obegränsadt pokulerande på nationssalarna, i förbindelse med ett och annat uppfriskande slagsmål med andra, mindre vänskapligt sinnade nationer. Det var först i början af 1840-talet som man i större utsträckning äfven började roa sig med utklädningar och maskeraduppståg — och 1843 hade, efter hvad det berättas, de goda Uppsalaborna för första gången det högt uppskattade nöjet att se ett verkligt tåg af kostymerade och maskerade studenter i hyrda vagnar under sång och skämt draga kring gatorna. Idéen hade slagit an och så småningom mognat

och utvecklats till tanken på en efter bestämdt program genomförd, för hela studentkåren gemensam karneval — och det var vid majfesten 1845 som denna storartade plan verkligen kom till utförande.*

Den i många afseenden minnesvärda festen, som Agnes Geijer just kom lagom för att bevittna och som i henne hade en road och lifligt intresserad iakttagare, gjorde äfven, som många torde erinra sig, ett synnerligen oförgätligt intryck på gamle rådman Nybloms lille svartögde Carl Rupert, hvilken då tillsammans med skolkamraterna fick det hedrande uppdraget att uppe i Eklundshofsbackarna samla backsippor, »rikligt framkallade af den vackra våren», till dekorering af värmländingarnas granrisbarack på Polacksbacken.** Blommorna, plockade på den för Uppsalagossen välkända soliga sandåsen, stodo ännu tillräckligt lefvande för hans inre syn då han, en mansålder senare, som sjuttioåring upptecknade ett rikt lifs skiftande minnen för att finna en plats bland vida betydelsefullare hågkomster; men knappast anade eller drömde han om att dessa bräckliga vårens barn äfven i verkligheten skulle öfverlefva både honom själf och så mycket annat som denna majdag fröjdades åt sol och stundande sommar. Intet ger väl i själfva verket en mer gripande förnimmelse af det skenbart oförsonliga missförhållandet mellan förgängligt och oförgängligt här på jorden än de pressade blomblad hvilkas svaga doft ännu från så många gamla minnesböcker slår oss till mötes med en hälsning från länge-

* Som bekant var det äfven först i början af 1840-talet som nationsfanor började användas, liksom de hvita mössorna först i samband med studentmötena kommo i bruk.

** C. R. Nyblom, En Sjuttioårings Minnen.

sedan förbleknade högtidsstunder. Då Geijer på Karnevalsdagen besökte sina värmländingar och med dem drack en skål för våren och ungdomen — »mänsklighetens vår» — stack han äfven »till ett vårtecken» en bukett af de backsippor, som lille Calle Nyblom plockat, i knapphålet. Agnes tog dem vid hemkomsten i förvar; ett par sände hon sin Adolf »med hälsning från Eklundshofskogen»; — men de öfriga hvila ännu, instuckna i ett litet rosenrödt flick-kuvert med påskrift »Minne af Vårfesten 1845» mellan de gulnade bladen i hennes dagbok, sköra och genomskinliga så att minsta fläkt tyckes kunna förvandla dem till stoft — men dock mindre förgängliga än de händer som plockat och bevarat dem. Eller kanske det endast är i våra ögon som det förefaller så —?

Att på papperet beskrifva en majfest i Uppsala torde höra till lifvets mera otacksamma uppgifter — ty den stämning som sådana dagar ligger i luften och slår hvarje deltagare åt hufvudet som ett rus kan lika litet med ord återges som man genom att skildra det yttre förloppet af en dröm kan förklara den hemlighetsfulla makt hvarmed dess stämning länge efteråt behärskar känsla och fantasi. Äfven den mest blaserade nutidsmänniska måste stundom erkänna att de intryck som medföras från en sådan himmelsblå Uppsalavårdag höra till de oförlikneliga och oförgätliga — och då sådant kan inträffa ännu i våra på festtåg och välarrangerade maskeradupptåg öfvermätta dagar, hvad måste det icke hafva varit för de lyckliga hvilka för sextio år sedan, i en tid då man öfver hufvud taget förhöll sig betydligt naivare gent öfver tillvarons företeelser, för första gången i slängkappor och lädergaloscher, i vadderade sidensalopper eller stora »äkta» schalar och bahyttliknande

hattar »à la Victoria» vandrade ut till Polacksbacken för att deltaga i en sådan det uppsluppna ungdomslynnets och den älskvärda dårskapens jubelfest som den stora majkarnevalen 1845? — Man undrar knappast öfver att både Agnes Geijer och Carl Rupert Nyblom — ingendera dock ovan att »föra pennan» — enstämmigt försäkra att det vore dem omöjligt omtala eller beskrifva allt det underbara som de denna dag upplefde. Agnes gör dock sitt bästa; hon redogör samvetsgrant och någorlunda utförligt för festens väsentliga hufvudmoment samt bilägger dessutom tryckta urkunder i form af program och festreferat m. m. Som hennes skildring nedskrefs endast tvenne dagar sedan festen ägt rum, torde den för öfrigt äga alla anspråk på absolut tillförlitlighet — och de små divergenser, hvilka man vid nämnda granskning finner mellan hennes uppgifter och de af C. R. Nyblom sextio år senare lämnade, visa blott huru äfven de samvetsgrannaste och mest minnesgoda människor så småningom i fantasi och hågkomst till en viss grad omdikta hvad de upplefvat. I detta afseende erbjödo de båda olika skildringarna af majfesten 1845 åtskilliga lustiga jämförelsepunkter.

Båda äro öfverens om att dagens glanspunkt var Uppländingarnas maskeradupptåg, men äfven i afseende på detta är uppfattningen något olika. Nyblom kallar det »en fest i parodiskt-akademisk stil, med inbjudningsskrift och rödkantade kort... kantat och festovationer»... m. m. Agnes betecknar det däremot mera utförligt som »Herr Landshöfdingen öfver Snöregionerna, Högvälborne Friherre Förre Kalle Vinters högtidliga Begrafning» och tillägger: »processionen, med alla hans ordnar, en bottefort, muddar, pelsvantar m. m. burna på hyenden, samt Liktalet af lilla Hvasser, hvilket tryckt

med sorgkanter utdelades bland folket sedan det blifvit hållet, var alldeles orimligt roligt». Öfver Östgötarnes tåg bifogar hon det tryckta programmet, försedt med upplysande randanteckningar af hennes egen hand. Det framställde i mer eller mindre representativa och allegoriska gestalter provinsens fem stadssamhällen: Linköping, »hvars Fana bäres af Ryktet» och för öfrigt representeradt af Landshöfding — »bakpå Dess Vagn Tidningen Östgöta Korrespondenten»... »Drabbisorden, anförd af Bacchus», en »Hög Frimurare» m. fl. — Norrköping, »hvars Fana föres af Stadens Vakt», för öfrigt eskorterad af »Fabrikörer», »Ullbärare», »Thalia på Flakvagn (Vagnen köres af Tyska Församlingens Kyrkostöt)», en »Sockertopp» m. fl. — Söderköping, »hvars Fana bäres af Rådmannen därstädes Rutsten, åtföljd af Jätten Ramunder och Sankt Ragnhild» m. m. — Vadstena, »hvars Fana föres af en Medlem af därvarande Anti-Lyx-Förening», följd af »Sankt Brita», en »Prior med Nunnor», »Knyppelkäringar» och »Stiftsfröknar» (angående hvilka Agnes sorgligt nog i korthet meddelar att »en af dem måste bäras hem, alldenstund hon var något kladdig» —) samt till sist Skenninge, »hvars Fana bäres af Dess Skyddspatron S:t Olof eskorterad af Marknadsfolk». — Göteborgarna framställde ett »Tornérspel» med riddare, damer, härolder, stridsdomare m. m. — »i högsta grad präktigt och dyrbart». Sörmländingarna — »bland de bästa» — återgåfvo »alla personerna ur Fredmans Epistlar», hvaribland isynnerhet märktes Ulla Winblad — »så förtjusande vacker att hon väckte formlig hänförelse, isynnerhet då hon dansade menuett med Fredman». Gottländingarna* uppträdde med en stor, på

* C. R. N. uppger Helsingarna samt att båten drogs af fyra hästar.

hjul placerad segelbåt, »bemannad af raska sjögastar» och dragen af fyra par oxar... »Med denna kryssade de hela aftonen kors och tvärs öfver fältet, gjorde haveri i en större smutspöl, sköto nödskott och blefvo i sinom tid lyckligen undsatta»... Stockholmarna föreställde ett zigenarband, hvarvid särskildt Johan Jolin utmärkte sig som D:r Dulcamara — »alldeles dråplig, improviserande recept på vers och utdelande medikamenter och ordinationer åt höger och vänster, med rätt pikanta slängar åt litet hvar...» Den som läst C. R. Nybloms Hågkomster torde erinra sig att det just är åt Stockholmarna han ägnar sin utförligaste skildring; men här har sjuttioåringens eljest så utomordentliga minne spelat honom ett litet spratt och ersatt den verkliga bilden med en annan, tydligen förskrifvande sig från något af de många senare karnevalståg som den gamle professorn alltid med samma lifliga nöje åskådat. Han påstår nämligen att Stockholmarna vid detta tillfälle »framställde Olympens gudar i präktiga gestalter — Zevs och Hera, Ares och Pluto på antika charer... Herakles och Bacchus, den senare framställd af en kvick Stockholmare, som på en högadlig ungherres presentation: »Jag är X — grefve,» svarade det bekanta: »Och jag är Bacchus — G u d!» ... Dylika små skiljaktigheter är, som sagdt, utan all verklig betydelse — men onekligen gifva de osökt anledning till vissa betraktelser öfver den s. k. historiska sanningens tillförlitlighet och det högst olika sätt hvarpå samma sak äfven af de trovärdigaste vittnen kan uppfattas och framställas.

... »Wermländingarna,» berättar Agnes till sist, »voro Jössehäradsfolk som firade midsommar och dansade kring majstången... Lille tjocke Bjurzon var alldeles storartad, som en fru från Filipstad... I deras barack

voro vi inbjudna — pappa höll tal och vi drucko alla på god Vermländska med hvarandra och för Våren... Med ett ord, alltsammans var alldeles utomordentligt roligt. Man kände sig som på maskerad, pratade ogeneradt med hvem som helst utan att fråga efter presentation och sade så många roligheter man kunde hitta på. Alla de kostymerade voro så inne i sina roller att det var ett nöje att höra dem. Du kan aldrig tänka dig hur lifligt, grannt och pittoreskt alltsammans tog sig ut — hela det stora fältet och hela vägen ditut svärmade öfver fullt af folk... Ack, om jag haft dig med!! — Det blir ändå omkvädet på alla mina visor. Emellertid tycks det nu arta sig till en hel Carnevalsvecka — ty både i dag och i går har staden vimlat af kostymerade och man hör ännu gitarrklink, musik och sång från alla kanter...»

Till sist har hon tvenne märkliga nyheter att meddela: — Wennerberg har på själfva Valborgsmässoafton tagit examen »med 8 admittitur och 15 betyg, hvilket lille Schröder kallar 'oskickligt'!» — och lille Schröder själf har — »till sin egen och alla andras oskrymtade glädje» — erhållit — Grekiska Frälsareorden. Angående den stundande promotionen, för Adolf naturligtvis särskildt intressant, vet hon att omtala att »Sjöbring, smol., blir primus och Freidenfelt ultimus. Fries blir tyvärr ej promotor, utan Palmblad. Tänk hvilken härlig östgötelatin!»...

Och som ett glädjande postscriptum tillfogar hon:

»... Var det inte bra roligt att Walmstedt var så nöjd med din disputation?...»

VIII.

Efter detta festrus följde ett par jämförelsevis stilla veckor, fulla af ljusaste vårstämning. Den adertonde maj skrifver Agnes till sin vän:

»... Här är nu det allra härligaste vårväder någon kan tänka sig med solsken och full sommarvärme dag ut och dag in — man nästan tycker sig höra och känna hur träd, blommor och gräs fröjda sig, isynnerhet efter det efterlängtade regnet i går, som kom så väl till pass för alla mina nysådda frön och späda plantor... Jag har haft otroligt mycket att bestyra i trädgården sedan min hemkomst, då jag rent af gjort en helt ny anläggning, en rosenparterr nere i trädgården, midt för stentrappan, där som du kanske mins förr var bara en sandöken. Hvad sägs om d e t? — Jag har för öfrigt en massa andra djerfva och äfventyrliga planer — måtte de bara lyckas! — Men det får herr Bjurzon svara för; han har nemligen själf erbjudit sig till hjälpare och verkställare af alla mina idéer... Den lilla beskedliga tjocka människan är alldeles outtröttlig, gnor och springer omkring öfverallt, skaffar frön och plantor och är inte rädd för att själf ta till spaden och gräfva om det behöfves. Han hyser verklig aktning för mig därför att jag u t a n t i l l och med r ä t t a c c e n t kan upprepa namnen i min Stockholmska frökatalog... »Ja, ho' har allt tocken rede på sej den mamsell Agnes, så d'ä rent omänskligt!...» säger han flera gånger om dagen till mamma... Då vi, som jag redan sagt dig, troligen komma att stanna här hela sommaren, vill jag naturligtvis ha trädgården alldeles särskildt vacker. ... Vårt enda sommarnöje för öfrigt blir att pappa och jag tillsammans skola dricka K i s s i n g e r v a t t e n

ute vid Brunnen i Eklundshofskogen — ett föga upplifvande perspektiv, men Glas har ordinerat och vi måste lyda. För att åtminstone skaffa oss något roligt har pappa nu hittat på att bjuda lilla Thekla på en brunnskur också; hon behöfver det så väl och doktorn har ordinerat det för henne, men själf har hon förstås inte råd till det, stackars liten — och för oss blir hennes sällskap säkert ofantligt mycket mera uppfriskande än det vämjeliga konstgjorda vattenpjasket... Pappa har till vår stora förskräckelse varit litet dålig igen ett par dagar — vi voro rädda för samma åkomma som i höstas — men Glas lade honom genast mellan lakan och nu är han, Gudskelof, alldeles kry igen och njuter oändligt af solskenet och allt som växer och spirar i trädgården. Han arbetar alldeles för mycket är jag rädd! — Men det tjenar till intet att tala om — på det örat är han alltid stendöf... I dag — ja, i dag är det den adertonde... Eriksdagen...!!! — Mins du den för tre år sedan —??* — I afton vänta vi Silfverstolpes, Atterboms, Löwenhjelms och grefvinnan Rosen... Ingen högtidligare namnsdagsfirning kommer denna gång i fråga, endast en fredlig samvaro med saft i trädgården, konversation, litet läsning och musik — jag hoppas det blir godt och ljufligt i all stillhet... Inte en enda gång ha vi varit borta sedan vi kommo hem, bara själfva ett par gånger haft några goda vänner här; det är otroligt skönt —!»...

---

* Eriksdagen firades 1842 i vänkretsen med mer än vanlig högtidlighet. Thekla Knös ägnar den i sina »Fotografier ur Upsalalifvet» en utförligare skildring... »Trädgården —» berättar hon, »stod i full blomning... Vänner kommo öfverens att fira dagen. Det var det lättaste i världen att öfverraska Geijer, ty han misstänkte och anade ingenting... Fördjupad i sina tankar, njutande det vackra vårvädret, gick han än i trädgården eller satt i sitt arbetsrum och gaf ej akt på något hemligt, omärkligt sysslande. En väninna» (fru Alida Knös) »inträdde, gaf honom en skön bukett med de första Ersmessaxen uti och förde honom till en länstol, placerad midt i nedre salen, där de öppna glasdörrarna läto all vårens härlighet framskymta. Förirrade fjärilar flögo in, tvekande i valet mellan äppelblommen därute och de rika nerieblommen inne... Nu inträdde åt-

Ser man icke mellan raderna den gamla trädgården, putsad, krattad och fin i den ljumma vårkvällen med sina nysådda rabatter och grönsaksland och de långa raderna af blommande krokus och pärlhyacint som löpa rundt byggningens stenfot? — Bordet står dukadt utanför trädgårdssalongens glasdörrar, med hemgjord hallon- och vinbärssaft i de slipade gamla kristallkarafferna från Odenstad och det goda hembakade småbrödet prydligt upplagdt i lackerade korgar. Och kring bordet samlas än en gång till »fredlig samvaro» de gamla vännerna,

---

skilliga figurer och den bakom hans stol stående väninnan förklarade med ett par ord grupperna. Först inströmmade från alla håll 1:o Menskligheten (studenter, bekanta gratulerande m. fl.) 2:o Akademien, en gammal hjärtegod grefvinna» (grefvinnan Wrangel) — »lyckligt kostymerad i Doktorshatt, kursorskåpan m. m. 3:o Historien» (öfverstinnan Silfverstolpe) — »draperad i blått och gult — en gammal vän, en evig flamma...» I de följande grupperna uppträdde bl. a. Sången i Ava Wrangels gestalt — »typen af en nordisk sångmö» — Thekla själf som Dikten, i rosenfärgadt draperi, fasthållet af en gördel på hvilken lästes namnen på Geijers förnämsta skaldestycken — Ritkonsten, framställd af den unge Brynolf Wennerberg — »en ung konstnär i svart sammetsrock» m. fl. sinnrikt allegoriska figurer. Hälsan representerades af Adolf Hamilton — »en frisk yngling med en korg rödkindade äpplen», ... för öfrigt, enligt hvad traditionen förmäler, iklädd blå blus med nedvikt skjortkrage, knäbyxor, strumpor och skor och bredskyggig halmhatt — en idylliskt idealiserad trädgårdsmästarekostym som påstås hafva klädt honom förträffligt. Agnes var Glädjen... »sylfidisk i dräkt och skick, oändligt behaglig att se, smyckad med rosor och sväfvande hit och dit som buren af de luftiga psykevingarna» — försäkrar Thekla. Möjligen fingo de båda unga just denna afton alldeles klart för sig att Hälsan och Glädjen höra tillsammans. Att den på ett eller annat sätt betraktades som epokgörande, ser man af det sätt hvarpå Agnes hänsyftar på densamma. —

som firat så många Eriksdagar tillsammans. Kanske ägnar Malla Silfverstolpe i tysthet en känslofull suck åt hågkomsten af den första af dessa högtidsdagar — den evigt minnesrika Eriksdagen 1816, då hon och Amalia von Helvig tillsammans lagerkrönte den unge Geijer liksom de båda Leonororna en gång vid ett lika festligt tillfälle lagerkrönte den unge Tasso... medan stackars David Silfverstolpe mjältsjuk och liknöjd låg på sin soffa och förargades öfver det myckna väsen man gjorde af alla dessa unga snillen, med hvilka man ej ens kunde få sig ett ordentligt parti vira —! — Ack — det är länge sedan — snart trettio år. Men under hela denna tid, en half lifstid, har dock knappast någon Eriksdag förgått som icke hon och Geijer och Atterbom firat med hvarandra — alltid de tre, huru än människor och förhållanden omkring dem skiftat och förändrats... Med Guds hjälp hoppas hon väl att de skola få fira många liknande ännu, kanske ej så muntert som förr, men med tilltagande frid, endräkt och inbördes förtroende i den mån åren breda sin försonande slöja öfver strider och meningsskiljaktigheter dem vänskapen helst vill glömma... Och aftonen blir glad och god; man beundrar lifligt de nya anläggningarna, man promenerar i den långa syrengången, man diskuterar de kommande promotionshögtidligheterna och berättar roliga historier från Majfesten. Och till sist går man in för att supera, dricka sitt té och äta »härliga våfflor med hallonsylt» som förberedelse till den ännu högre njutningen att höra Agnes och grefvinnan Rosen sjunga till Geijers ackompanjemang... En stilla ljuflig afton, full af vårens glädje och solnedgångens blida ro, en sådan afton som för gamla vänner som sitta tillsammans i ett lyckligt hem, tryggt och förtroligt samtalande om hvad de minnas

och hoppas, tyckes innebära en borgen för att allt ännu länge skall förblifva så som det så länge varit... Men midt i kretsen står icke dess mindre redan det hemlighetsfullt beslöjade Väsen om hvilket Atterbom en gång sjungit och som ingen dödlig undgår att förr eller senare möta på sin väg — Sorgens och Skilsmässans dunkla fé, hon »som heter Aldrig-Mer» och som så mycket oftare än vi ana är en osynlig gäst vid våra glädjefester. Geijer skall icke mer fira någon Eriksdag i Uppsala — och nästa gång lilla fru Alida söker efter Ersmäss-ax för att fläta i sin namnsdagsbukett åt honom, blir det för att med tårar lägga den på hans graf, där gräset ännu ej hunnit gro i den friska mullen. Ännu har han visserligen tvenne år att lefva — tvenne rika år, fulla af nya erfarenheter och nya glädjeämnen, om också icke utan förut opröfvade lidanden. Men icke dess mindre är denna vår den sista då han skall se pärlhyacinterna blomma och syrenerna knoppas i den gamla kära trädgården. Det är därför som man med dubbel glädje tänker på att de hågkomster den skänkt honom varit så ogrumladt ljusa, vänliga och solbelysta, så helt olika den föregående vårens med dess både inre och yttre stormar, dess hagelskurar och ovädersstämning »både i naturen och i människornas hjärtan», som Agnes då sorgsen och frysande klagade öfver. Man skulle icke velat att detta intryck blifvit det sista som Geijer fört med sig af Uppsalavåren.

I själfva verket torde man ej ens under de år hvilka vanligen betecknas som Geijers lyckligaste kunna finna honom som medelpunkt i någon ljusare bild än den som hans dotter bevarat från dessa hans sista vårdagar i Uppsala. Ibland är det en liten ögonblicksfotografi af så stark och omedelbar stämning som denna: —

»... Dessa dagar ha varit så ljufliga... Jag har arbetat i trädgården, läst oändligt och gjort långa promenader med pappa... Häromdagen voro vi en hel eftermiddag ute i skogen och kommo först hem i solnedgången — hörde göken och trasten och plockade sippor. Pappa hade fäst en stor ruska nyutspruckna björklöf från Gottsundavägen i hatten och klädt min hatt med hvitsippor både utan och innan — tydligen till stort nöje för alla de många studenter vi mötte på hemvägen...»

— Ser man dem icke —? —

En annan gång sänder hon fästmannen en mera utförlig skildring af det dagliga lifvet i hemmet. Allt strålar och doftar och den lilla trädgårdens späda grönska bildar den bästa möjliga bakgrund till en idyllisk familjetafla. Agnes »gnolar och sjunger dagen igenom» medan hon glad och varm arbetar bland sina blommor, luftar sina drifbänkar, fröjdar sig åt allt som spirar och grönskar i dem och en smula despotiskt kommenderar den lille trinde värmländingen, Jonas Bjurzon, den »evige studenten» — förr hennes lärare i botanik, nu hennes hängifne slaf och outtröttlige biträde vid trädgårdsarbetet — som i sitt anletes svett sträfvar att efter bästa förmåga fullgöra hennes befallningar. Fru Anna-Lisa går sakkunnig och intresserad omkring, inspekterar och diskuterar; allt emellanåt kommer Geijer själf på en stund från sitt skrifbord för att se hvad hans kära ha för sig och på bredaste värmländska skämta litet med Bjurzon, som aldrig blir honom svaret skyldig. Hundarna, den finlemmade silkeslena Cora och den något slyngelaktige, men oemotståndligt älskvärde Jabot, hoppa och skälla af glädje och »galoppera hänsynslöst» i de nykrattade trädgårdssängarna, till fru Anna-Lisas fasa men Geijers hemliga förlustelse. »Steglitsan», hela familjens älskling, drillar och kvittrar i kapp med bofinkarna i sin

bur i det öppna sängkammarfönstret — och midt i solskenet utanför glasdörrarna står barhufvad en smärt, krushårig flicka och följer med stora strålande bruna ögon de första svalornas flykt i den blå luften. Det är Lindblads dotter som är på besök och med sin naiva ungdomlighet skänker stämningen i Geijerska huset ännu en tillsats af frisk och vårlig poesi. Agnes har redan förut berättat fästmannen om den väntade gästen — »den sötaste, lustigaste, lifligaste, mest musikaliska flickunge man kan se». — Hon är, berättar den så mycket äldre och erfarnare väninnan något nedlåtande, bara nyss fyllda sexton år och anser det följaktligen »nästan som en heder att vara god vän med en tjuguåring». Föräldrarna ha i förtroende bedt Agnes att »försöka lära henne litet hållning» — men det ämnar Agnes inte bry sig om... »Vi tänka bara ha roligt, skratta, prata, vattna i trädgården och spela à quatre mains — hållningen får det bli som det vill med...» Programmet tyckes hafva genomförts till alla delar. Agnes berättar alltjämt med glädje huru ännu mycket lättare och roligare trädgårdsarbetet nu är, sedan hon fått så god hjälp af lilla Lotten, som är »outtröttlig att vattna, rensa och kratta —». Hon är för söt, »både utan och innan», icke minst därför, tycker Agnes, att hon är »så otroligt mycket barnsligare än jag var vid sexton år — men därför också bra mycket lyckligare än jag var vid den åldern!»... Hennes musik är något »utomordentligt». Geijer kallar henne »ett litet vidunder på pianot» och tröttnar aldrig att höra på då de båda flickorna fyrhändigt spela alla hans kära gamla sonater och symfonier för honom, sedan de slutat vattna om kvällarna ... Midt i allt detta tittar gudmor Malla Silfverstolpe in för att visa Anna-Lisa lärftsprofverna till Avas brud-

lakan. I hast dukas kaffebordet i skuggan af den stora syrenhäcken — Geijer kallas ut och de gamla få sig en »stilla pratstund» medan flickorna skynda tillbaka till sina drifbänkar, som måste täckas för solen... Tant Malla följer sina båda älsklingar — Geijers och Lindblads sångmör i förkroppsligad gestalt — med stora svärmiska ögon och medan hon doppar sina kringlor och smuttar på sin kaffekopp sväller säkert hennes hjärta af obeskrifliga känslor. Lilla Lotten skall stanna hos henne öfver promotionen och fru Anna-Lisa bereder henne på att flickan, »hur söt hon är», dock på sätt och vis torde bli en besvärlig gäst — ty, som Agnes skrifver: »hennes vackra ögon utöfva alltjämt samma dragningskraft på studentcorpsen och på den korta tid hon varit här har hon redan haft en hel mängd serenader, af hvilka jag naturligtvis ej tagit åt mig en enda ton...» Malla får icke vänta sig någon ostörd nattro så länge den lilla förtrollerskan vistas under hennes tak — men hur gärna underkastar hon sig icke detta —! —

Till promotionen, berättar Agnes vidare, väntas »orimligt med folk, prinsar och Jenny Lind och hela världen... men mamma och jag tänka rymma fältet och lämna lilla pappa i sticket. Alla människor förvåna sig öfver att vi resa bort — jag hör tydligt på dem att man väntat att du skulle komma hem och att det skulle bli någon stor éclat... Jag är bra glad att ej behöfva vara här —!»...

Agnes gick sålunda miste om hvad som under andra förhållanden kunnat blifva en af hennes lifs mest oförgätliga högtidsstunder; och det var ej utan vemod och en och annan hemlig tår som hon lämnade Uppsala just i den stund då så många andra glada människor stämt möte där. Hur skulle det icke hafva varit att nu som

fästmö, med den gyllene ringen öppet buren på fingret, få deltaga i den glada kransbindningen, fläta sin myrten i den älskades krans, sitta på de trolofvades hedersplats i den gamla Domkyrkan, se Adolf mottaga lagerkransen, höra kanonerna på Slottsvallen dåna till hans ära och rundt omkring sig se sin glädje afspeglad och mångdubblad i välkända och vänliga ögon? — För Uppsalaflickans fantasi måste en sådan stund ofta hafva hägrat som den vackraste af alla vackra drömmar. Nu måste hon i stället smyga sig bort nästan som en brottsling från alla nyfikna frågor och förvånade blickar och därtill vara glad att hon åtminstone besparades en ännu mera pröfvande och förödmjukande erfarenhet: den att midt i detta festvimmel som en främling, hvars rättigheter man icke ville erkänna, möta sin trolofvades anförvanter och känna sig af dem kyligt granskad och bedömd, medan han själf var långt borta... Familjen från Hönsäter kom icke till promotionen — och hvem kan undra om Agnes vid underrättelsen härom drog en lättnadens suck? — Hon tröstar sig så mycket lättare för allt hvad hon måste försaka då hon »förskonas från detta eldprof» och för resten — hvad betyder väl allt annat nu, då Adolf snart är på hemvägen och hon kan börja räkna veckorna till dess de träffas? —

Vistelsen i Stockholm blef emellertid angenäm nog och Geijer kom, »efter lyckligt öfverstökade solenniteter», själf för att hämta de sina tillbaka. Men både han och Agnes skulle kort därefter göra ännu ett Stockholmsbesök, flyktigt men förtjusande, hvars stämning hela lifvet igenom som en vacker dröm skulle dröja i den senares minne. I brefven till fästmannen omnämner hon det blott i förbigående på några rader — man måste, som sagdt, fatta sig kort i de dyra utländska brefven —

men ännu efter många års förlopp stod hvarje detalj från dessa oförlikneliga solskensstunder lika klar för hennes inre syn. Det ligger något djupt rörande i den vemodsfulla glädje hvarmed den redan åldrande Agnes Hamilton, ännu lidande och knappast tillfrisknad från en svår sjukdom, i ett bref till Thekla Knös återkallar detta gemensamma, för båda lika kära ungdomsminne. Brefvet ansluter sig så omedelbart och naturligt till de samtida bilder vi nyss meddelat, men har på samma gång så mycket af det fördjupade perspektiv som endast afståndet skänker att dess värde som supplementerande och kompletterande illustration ej torde bestridas. Vi införa det därför här så godt som i sin helhet. Det är, som sagdt, icke längre den unga Agnes Geijer, det är den i lifvets och lidandets skola icke längre opröfvade Agnes Hamilton som talar; hon har rest sig från soffan, där hon ännu måste tillbringa så många långa timmar, och från skrifbordet i den murgrönsklädda djupa fönsternischen på Uppsala slott skrifver hon till ungdomsvännen, som just är på besök hos den gamle Lindblad i hans landtliga hem:

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

...»Sedan jag nyss öfverstått ett af de vanliga svåra krampanfallen efterträddes detta af det, jag skulle vilja säga ljufliga tillstånd då all smärta försvunnit och jag till hälften drömmande, till hälften vakande känner själen liksom befriad och höjd öfver alla kroppens svagheter och skröpligheter.

— Melodien på Lindblads 'Tidigt om Morgon' sjöng alltjämt i mitt hufvud och förde så lifligt min tanke till dig och till Lindblad. Och småningom uppdök ur min själ ett minne — halft förbleknadt, men som fick allt friskare färger ju längre jag betraktade det.

— Minns du det också, Thekla? — Skall jag återkalla det för dig? — Jag sprang upp ur min dvala för att fästa den flyende bilden på papperet innan den åter sjunker i det underliga djup där det Förflutna döljer sig — denna hemlighetsfulla förrådskammare som vi alltid bära med oss och hvarur ibland, af någon obetydlig anledning, det gömda och glömda plötsligt framträder — för att tjusa eller plåga...

...Det är sommar. Tidig försommar — ty jag känner ännu den öfvermäktiga doften från den stora hvälfda syrenhäcken som glöder nästan purpurröd i solskenet och sänder sin ånga genom den öppna glasdörren, där jag sitter med min bok i handen. Hvilket år —? — Jag minnes ej så noga. Men helt visst är det under guldåldern; ty hvad är det jag läser? — Jean Paul! — och ännu värmas mina domnade sinnen som af en solstråle från den stämning i hvilken jag med hans ögon betraktade gångarna i trädgården, beströdda med äppelträdens rosenröda, affallna blomblad — och tänkte mig hela lifvet som en vandring under blommande träd — i en evig sommar.

— Någon skymtar genom häcken åt gatan — han ser in, vinkar med handen och lyfter på hatten.

Hvem kan det vara? — Åh! — Lindblad! —

Jean Paul flyger i ett hörn och jag själf ut genom dörren, ut på trappan, rakt i famnen på den käre välkomne gästen.

— »Sophie och barnen äro i Östergötland. Jag var ensam — hade tråkigt! — Och reste hit —.»

»Ack så roligt! Välkommen, välkommen! —»

Och nu flyger jag uppför trappan för att underrätta mamma om det kära besöket och föreslår att genast sända bud till »Knösarne».

— »Ja visst, ja visst! — och kära Lotta —! —» ropas efter den bortilande tjänsteanden — »säg för all del till att de skola komma tidigt!» —

Ut vandrar man i den blommande trädgården och vidare genom den lilla osynliga porten i planket, till den stilla skuggiga Carolinaparken. Mamma orkar ej mycket gå. Hon sätter sig på en soffa; jag och Lindblad vandra af och an i allén för att invänta pappa, som snart skall komma från Biblioteket, där han arbetar. I sinom tid se vi den välkända gestalten på trappan vid gafveln af Bibliotekshuset.

— Han skuggar med handen för ögonen. Hvad har väl Agnes nu fått för en ledsagare igen? —

Är det möjligt? —

Lindblad!!

De skynda mot hvarandra, ta hvarann i famn och kyssas på det gammaldags roliga sättet som de alltid bruka: — först på ena kinden, så på den andra.

»Men hvar är Anna-Lisa? —»

»Där på bänken! —»

»Ack! — ja, min gumma, hon går alltid ut och går för att sitta! —» och han skrattar sitt hjärtliga, oemotståndliga skratt.

— — Man har ätit middag tillsammans ute i trädgården, under den stora syrenhäcken, och nu, sedan herrarne tändt sina cigarrer, börjar man titta och längta efter »Knösarne».

— De komma — ej så tidigt som man hoppats, men alltid lika välkomna.

— Ack! — denna afton, i det kära, stilla, blommande hemmet, dessa allvarliga, snillrika samtal, kringfladdrade af skämtets och qvickhetens små lekfulla andar, dessa plötsliga, hjärtliga skratt som komma likt blixten

från klar himmel, denna musik, gifven och mottagen, älskad och förstådd som musik blott sällan blir det —! — Hur förunderligt klart står det icke nu med ens för min inre syn! —

...»Ack, reser du redan i morgon? — Dröj ännu en dag! —»

»Visst inte. Då blir ni tråkiga. Man skall alltid resa då det är som roligast.»

...»Obeskedliga, kära, förtrollande människa — alltid dig lik! — Men ner till ångbåten komma vi i alla fall i morgon och säga dig farväl.»

»Godnatt, godnatt!...»

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Solen strålar åter lika klar och jag och pappa vandra i den tidiga morgonstunden ner till ångbåten för att ännu en gång se vår vän. »Knösarne» komma från sitt håll — Alida med en liten bukett liljekonvaljer, som hon fäster i Lindblads knapphål. Man slår sig ner på däcket, man pratar och skämtar.

— »Jag tror jag följer med! —» säger plötsligt pappa. »Kan du hysa mig?»

»Om jag kan —? — men Agnes måste vara med!»

»— Och Thekla måste vara med! — Jag bjuder på resan!»

»— Och jag på husrum. Hela Bondeska palatset!» —

Sagdt och gjordt. Man flyger af, som man går och står — en glad och sorglös qvartett. Minns du den resan, Thekla? — I ljufligaste sommarväder? — Med dessa reskamrater? — Minns du middagen, med alla dess underliga anrättningar? — Minns du ett svar af dig, som väckte lifligaste munterhet? —

»Men hvad är det här egentligen för en rätt —?» frågar någon.

»Vet inte så noga —» svarar du djupt begrundande. »Men — den tyckes mig vara b a s e r a d på äpplen — —»

»Åh ni akademiska flickor! — Ni äro gudomliga! —» utbrister Lindblad och dricker dig till.

... Man landar vid Riddarholmen. Hvart styra nu sin kosa? — Hem till bostaden — något så prosaiskt kan aldrig komma i fråga. Nej — ner till Strömparterren, att dricka kaffe och röka cigarrer, som glada studenter anstår.

Här sitter man länge, glad åt den härliga utsikten och det myllrande folklifvet. Herrarnas cigarrer äro utrökta, kaffekopparna tömda; men det goda humöret är outtömligt och stämningen ett enda stort dur-ackord.

Nu med båt ut till Djurgården! —

— »Flickorna ska veta att de lefva och ruska af sig det akademiska dammet!» säger Lindblad.

— Inga brådskande, pustande små ångbåtar den tiden! — Man vaggas sakta i en båt, rodd af rödkindade kullor, och njuter i ro af de sköna, sommarklädda stränderna.

... Åt Djurgårdsbrunn, åt Ladugårdsgärdet — vi ströfva på måfå tills vi ute på slätten påträffa en underlig tillställning — ett högt skrank — ett torn.

»Hvad är detta?» frågar man.

»Å, Guerras ha kapplöpning, vet väl herrskapet!»

— »Skönt! — d e t måste vi förstås se.»

— Vackra hästar och osköna kvinnor flyga förbi — förfärliga »romarinnor» i trikå, med fladdrande tunikor och flygande löshår, stå upprätta och köra sina »charer» med mer eller mindre skicklighet. Det gäller att vinna priset. Hästarna eggas, ögonen blixtra af hat och afundsjuka... där köra tvenne ihop — den ena

lyftes upp och bäres bort, blek och blodig — den andra rusar förbi med triumferande miner.

— Och hon, den stolta skönheten, som i frasande siden, med högburet hufvud sitter bakom oss bredvid sin usle, föraktlige, men rike man! — Hon har sålt sig; hon har gifvit sitt lif för penningen och hon har skördat frukten. Du ser hur hon vämjes — och du skall aldrig glömma detta intryck, aldrig den läxa det gaf dig... Minns du henne, Thekla —? — Minns du den vackra Anna K... och hennes man —? —

— Nej — ut härifrån, ut i den rena, stilla, milda naturen! — Ut till gröna träd och fågelsång! — låt oss glömma dessa olyckliga — som ju också äro kvinnor, liksom vi... Ack, det smakar skönt att draga andan igen, känna frisk, ren luft, friska sinnen och rena hjärtan! —

— Och så slutligen hem — till Lindblads hem med den stora salen, de många instrumenten och utsikten öfver strömmen genom de många stora fönstren.

— Jag slår mig ner vid flygeln. Hvad sjunger jag? — Bland många visor minns jag blott en — en liten engelsk visa som börjar:

»O no, — we never mention her —
her name is never heard —
My lips are now forbid to speak
that once familiar word! —»

Och jag minnes också hvems bild det var som steg upp i min själ* och som sväfvade öfver strömmen då Lindblad halfhögt bad:

* Den gestalt som sålunda hägrade för Agnes Geijers inre syn, var Jenny Linds. En smärtsam brytning, utan egentligt fel å någondera sidan, framkallad af de konflikter som ofta äro

— »Sjung om det där! — Sjung det än en gång, kära barn! —»

... Så sitta vi länge, jag vid pianot, ni tre half-liggande i länstolar eller soffor, medan många drömmar och tankar flyga mellan oss på tonernas vingar.

... Minns du att vi just vid den tiden läste Almqvists underliga bok, »Smaragdbruden»? — Hade vi den med oss på resan måntro, eller funno vi den i vårt sofrum? — Jag minns det ej, men jag minnes att vi läste den tillsammans då vi kommit in i vårt rum den kvällen. Den hågkomsten och den stämning af något dunkelt, romantiskt, främmande, som den medför, kastar ännu som en underlig, bedöfvande kryddoft öfver slutet af denna märkvärdiga dag...

Och nu — sjunk tillbaka, du kära, vackra minne! — Du dör ej — du vissnar ej — du finnes alltid lefvande på djupet af min själ, om ock stundom bort-skymdt af det närvarandes mera påträngande gestalter ... Du utgör en af de många gyllene, mångskiftande, ljusa trådar som gjorde min ungdom till — hvad den var!...»

— — — — — — — —

— Ja, helt visst en ungdom, sådan den blifvit endast få förunnad — en sällsynt solig, leende vår. Men det är icke alltid den soligaste våren som betingar de rikaste skördarna; det myckna solskenet kan också verka förtorkande, isynnerhet där jordmånen är grund, utsädet alltför lätt och de vårbäckar som skänkt växtligheten saft och must snart utsinade. Anekdoterna från en glad ungdom flöda ofta med förfärande ymnighet

oundvikliga mellan eldiga konstnärstemperament, hade vid denna tid inträffat i vänskapsförhållandet mellan henne och Lindblads. Se vidare Fr. Bremers biografi m. fl. st.

från läppar hvilka eljest endast i språkets mest trådslitna och hvardagliga ord finna tillfredsställande uttryck för sin samlade lifserfarenhet. Endast hösten vet huru våren uppfyllt sina ljusa löften — och den för hvilken ett människoöde först då får värde och betydelse, när man i detsamma kan spåra det dolda sammanhanget mellan orsak och verkan, vill gärna veta i hvad mån de rika ungdomsminnena också verkligen räckt till vägkost på lifvets hvardagsstigar. Som svar på denna fråga må ytterligare några utdrag ur bref från Geijers dotter från senare år, nära anslutande sig till det ofvan anförda, här finna en plats. De äro ställda till Lindblad och visa kanske bättre än något annat såväl hvad Geijer varit för dem som bäst känt och varmast älskat honom, som huru de frön hvilka utsåtts under samlefnaden med honom spirat och burit frukt i ett af de hjärtan som stått honom närmast.

Brefven äro delvis odaterade, men förskrifva sig från 1860- och 70-talen, då Lindblad var bosatt på landet och Agnes Hamilton ännu en gång räknade Uppsala som sitt hem. På Lindblads födelsedag skrifver hon till honom: —

»...De varmaste välönskningar sänder jag min käre vän på hans födelsedag! — Du ser dem här blott på papperet — kunde du läsa i mitt hjärta skulle du bättre förstå hur jag håller af dig — hur jag tackar Gud för att du ännu finnes att tänka på —! — Du är för mig det band som sammanhåller oändligt många älskade, dyrbara minnen —!»

Några månader senare skrifver hon från Blomberg, där hon med de sina vistades under sommaren: —

»...Jag tyckte mig redan så rikligen belönad genom Lottens bref — och nu får jag också bref från dig! — Tack,

tack!... Litet skulle jag ändå ha lust att banna dig för ditt tal om att du numera måste 'vända ryggen åt framtiden' m. m.... Ack nej, kära vän! — 'Framåt, framåt, Så är ditt ödes bud!' — så talade ju i forna dagar en känd och älskad stämma — låt mig upprepa det! — 'Framåt — Uppåt! med blicken allt mera ljusnad och klarnad, alltjämt vänd mot solen. Då skola också alla de goda och stora minnena lysa som den skönaste aftonrodnad på din himmel... Och tala aldrig om att ditt strängaspel kan tystna! — Vi andra, småfolk, som fått våra gåfvor efter mått — vi kunna kanske uttömma dem; men de utkorade som fått snillets gåfva — de ha alltid nog och öfver nog att ge; hos dem finnes fullhet nog att flöda öfver — ända in i evigheten — om ock det jordiska skalet åldras och försvagas! — Skall du bli ond på mig, käre vän, om jag säger dig att 'missöden och hemsökelser' aldrig förefalla mig 'onödiga'? — Ack, huru många tusen gånger ha ej just dessa låtit mig hos människor upptäcka, se och smaka en kärlek och godhet som jag förut ej varit nog klarsynt att uppdaga. Hvarför skulle jag ej tro att de också kunna lära oss något liknande om Gud —? Jag vågar tro att också du skall få erfara detsamma en gång...»

Och från Uppsala skrifver hon efter ytterligare några års förlopp till den alltid lika afhållne gamle vännen: —

»... Fast jag ej personligen får deltaga i ditt stilla, lyckliga hvardagslif, käre vän, står jag dock så ofta osedd bakom kulisserna och ser dit in med längtansfulla ögon... Ja, Gud vare lof för alla goda, rena, fridfulla hem som finnas på jorden! — Och måtte Han alltjämt skydda och bevara det där du nu lefver, omfläktad af de friskaste vårvindar — barns och barnbarns kärlek!... Jag lefver nu åter midt i Upsalalifvets hvirfvel — ganz wie damals! — Mycket, mycket är förändradt — men ännu rör sig det subtilare, estetiska lifvet, ehuru under nya former och med nya tillsatser, under lifvande inverkan af den Knösiska andan, alldeles som för tjugu, trettio år sedan... Lilla Thekla är

nu för mina barn och den ungdom som omger dem, nästan alldeles detsamma som hon var för mig i min ungdom; och jag, som ofta känner mig oändligt mycket äldre än hon, lyckas blott då och då fasthålla den fladdrande Psyke vid vingen och få kasta en blick in i hennes hjärta, där dock alltjämt, som förr, lefves ett stilla fördoldt lif af allvar och kärlek... Ibland känner jag mig nästan som en gengångare bland all denna ungdom, i denna nya värld. Då går jag till de Dödas stad — till Kyrkogården — för att känna mig hemma igen... Där kan jag i timmar vandra från det ena kära namnet till det andra — där kan jag se dem lefvande och älskande omkring mig som förr. Här, bland andra förbleknade gestalter, möter jag äfven ofta vålnaden af mitt eget forna jag — sådan jag otaliga gånger vandrat här i ungdomens och drömmarnas dagar — den lyckliga, sorglösa, bortskämda unga Agnes Geijer —! — Ack, hur olika ser man sig icke själf genom årens fjärrglas — hur måste man icke gråta och le, både af blygsel och tacksamhet, då de forna drömmarna stå för en — då man ser både hvad man velat och hoppats och hvad man gjort och blifvit —!

»...Dock, ögat lyftes sällt från grafven opp —
en högre värld har grytt för hjärtats hopp —
i jordens skymning klarna Stjärnelanden
och oförgängligt ler ett Hem mot anden —!»

»— Så sjunger det ofta inom mig då jag vandrar där på kyrkogården. Tack för ord och melodi — en skön klädnad för en ännu skönare känsla!... Förlåt att jag så länge uppehållit dig. Du ser i alla fall däraf hur Erik Gustafs och Anna-Lisas dotter alltjämt tänker på Adolf Lindblad — i alla skiften af dem lika älskad, lika högt värderad!...»

För den som med vänliga ögon följt Agnes Geijer genom hennes solbelysta vårdagar, torde denna lilla skymt af den stämning som hvilade öfver hennes höst kanske ej vara utan intresse. Det är med lifvet som med böckerna; man kan ej rätt bedöma deras värde

förrän man vet huru de sluta. Huru ofta måste man icke efter ett glänsande uppslag, ett fängslande inledningskapitel, alltjämt sorgsen och besviken, söka den ledande tanke, den harmoniska utveckling som skulle ge mening och sammanhållning åt det hela! — Bland det myckna som Geijer lämnat sin dotter i arf var förmågan att skönja det »inre sammanhanget» i alla lifvets öden icke det minst dyrbara. Till ledare och vägvisare i en värld där så många skenbart förvirrande stigar korsa hvarandra, torde endast de vara kallade åt hvilka denna klarsyn blifvit förunnad.

IX.

Efter dessa afbrott och utflykter följde åter några stilla sommarveckor — en af de lyckliga perioder då ingenting händer, men då rika och varma hjärtan tycka sig i tysthet upplefva så oändligt mycket mer än under de oroliga tider då det yttre lifvets brokiga bilder i ständig och jäktande växling aflösa hvarandra. Då Slottsklockans toner vid sextiden på de stilla solblanka sommarmorgnarna klinga ut öfver staden, vandrar Geijer med sina båda flickor, Agnes och Thekla, och troget eskorterad af de båda hundarna, förbi Slottstullen och Slottskällan öfver backarna ut till den gamla rödmålade brunnspaviljongen vid Eklundshof, där de Uppsalabor som voro nödsakade att tillbringa sommaren i staden gärna stämde möte. Lilla Thekla, hvars alltför känslofulla natur framför allt behöfver »stålsättas» mot lifvets mångfaldiga anfäktelser, kolkar på den gode farbror Erik Gustafs bekostnad samvetsgrant i sig glas på glas af det naturliga »järnvatten» som bestås af den på platsen framsipprande lilla källan — en af de otaliga, nu förgätna och igengrodda »surbrunnar» som den tiden flödade så godt som öfverallt i Sveriges bygder och flitigt anlitades af ortsbefolkningen. Men Geijer och Agnes dricka konstgjordt »Kissingervatten» och känna sig däraf — eller möjligen af de tidiga morgonpromenaderna och den myckna vistelsen i fria luften — »be-

tydligt styrkta och uppkryade». Man går samvetsgrant »mellan glasen» sina vissa hvarf i den lilla parken under »oändliga samtal, växlande mellan det barnsligaste skämt och det djupaste allvar»; och slutligen vandrar man med godt samvete och frisk matlust hem till fru Anna-Lisas goda doftande kaffe med godrån och kringlor, som aldrig smakat bättre än på sådana morgnar, då frukostbordet dukats i trädgårdssalongen framför de öppna glasdörrarna med utsikt åt den solbelysta trädgården ... Sedan tar Geijer sig en hvilostund — hans damer yrka strängt därpå — i den långa empiresoffan i hörnet invid dörren, från hvilken han obehindradt kan se ut i trädgården och höra trädgårdssångaren i oändlighet berätta om all sommarens ljuflighet. Han påstår själf att han icke är det ringaste trött, men naturligtvis kan han gärna ligga på soffan och läsa en stund om de nödvändigt vilja det — Agnes kan ju hämta Eckermanns Gespräche mit Goethe — »en härlig bok, full af visdom», som man aldrig kan läsa för ofta, och en kudde under hufvudet skadar ju inte heller — »litet får man väl lata sig...» Men Eckermann är — lyckligtvis, komma Agnes och Anna-Lisa öfverens — en tung bok som man snart tröttnar att hålla öppen framför sig; man låter den sjunka på bröstet och sluter ögonen litet för att meditera öfver det lästa... och då Agnes en stund senare försiktigt tittar in kan hon glad rapportera att »pappa sofver som ett barn»... Lätt som ett barn vaknar han också i sinom tid, går glad och nymornad ett slag i trädgården med Agnes för att se hur blommorna må, fröjdar sig med henne åt hennes »convolvulus-kulle», som är »det vackraste man kan se», rasar litet med hundarna och går sedan till sitt arbete — antingen vid skrifbordet därinne i hans eget rum eller upp på biblio-

teket. Och där stannar han sedan många, många timmar — »alldeles, alldeles för många för en brunnsgäst!» — klagar Agnes, som förstår att kuren på detta sätt aldrig skall göra den nytta den är afsedd att göra. Ännu sent på nätterna sitter han vid skrifbordet, fastän han skall tidigt upp för brunnsdrickningens skull, men — »det tjenar till intet att tala om den saken!» — i det fallet är och blir han oförbätterlig.

— Hvad skrifver han väl under dessa många timmar? — Hvilket är väl det arbete som så helt upptager honom under dessa långa ljusa sommardagar och nätter, då han hvarken unnar sig hvila eller ro? — Frågan framställer sig ovillkorligen för hvar och en som gjort sig förtrogen med Geijers lifsgärning; men svaret är icke lika lätt att finna. Agnes talar alltjämt om Carl X; — men det enda vi med nästan absolut säkerhet kunna veta är att det icke var första afdelningen af Carlarnes historia som Geijer skref denna sommar. Ty den historien blef, som hvar man vet, aldrig skrifven, knappast ens påbörjad, åtminstone så vidt vi nu kunna bedöma. Den samvetsgranne forskare som sedermera upptog och fortsatte Geijers arbete — F. F. Carlson — försäkrar uttryckligen att denne »ej ens efterlemnat något utkast till Carl X:s historia,* endast anteckningar och utdrag ur registraturet» som vittna om de nödvändigaste förberedelserna därtill. Antagligen var det väl just dessa utdrag som gjordes under Geijers vistelse i Stockholm i april 1845; men knappast torde han väl dock, hur stor sangviniker han än var och huru stora växlar han än var beredd att draga på sin arbetskraft och uthållighet, på fullt allvar kunnat tänka sig att hela det utom-

* Se F. F. Carlsons företal till hans Sveriges Historia etc. — ss. VIII o. IX.

ordentligt kräfvande arbetet skulle kunna vara afslutadt och färdigt till utgifning »på hösten» — äfven om han varit i tillfälle att helt och odeladt ägna sig däråt, hvilket nu ingalunda blef förhållandet. Hvad han egentligen tänkt sig, hoppats och planerat i detta afseende kunna vi emellertid aldrig få veta; men genom vissa sammanställningar kunna vi dock med någorlunda säkerhet sluta oss till hvilket arbete det åtminstone hufvudsakligen måste hafva varit i hvilket han denna sommar så helt fördjupade sig. Det kan i själfva verket knappast hafva varit något annat än de föreläsningar öfver »Den Ny-Europeiska Odlingens Hufvudskiften» som han skulle hålla under hösten — dessa innehållsrika och tankedigra, på de mest omfattande studier grundade och med belysande drag och anekdoter späckade föreläsningar, hvilka, som man påpekat, innehålla »utkastet till en hel modern kulturhistoria» af en vid denna tid ovanlig, för att icke säga nästan okänd art. Egentligen kan intet vara mera karaktäristiskt för Geijer och den ytterligt impulsiva och personliga arten af hans författarskap — det lärda pedanteriets yttersta motpol — än just detta att han midt under planerandet för det stora historiska arbete hvilket han själf betraktade som sin verkliga lifsuppgift, liksom i förbigående och för att ha saken undangjord, med blyerts* på papperet nedkastar några ledande tankar och synpunkter, ett kortfattadt schema för höstens föreläsningar — och att ämnet så småningom tar honom fången, breder ut sig och fördjupar sig och så småningom så helt fyller honom att han ej har tid eller

* Manuskriptet till »Den Ny-Europeiska Odlingens Hufvudskiften» är alltigenom skrifvet med blyerts och begagnades ej vid själfva föreläsningarna. Som bekant är det ej heller fullt afslutadt, liksom den sista föreläsningen aldrig blef hållen,

tankar för något annat. Kanske har man i själfva verket här svaret på den nyss framställda frågan. Ännu i mars och april är han helt och hållet upptagen af tanken på sin Carl X. Han talar därom med sina närmaste; han har ej tid att resa bort, han vill ej höra talas om att sköta sin hälsa — han brinner af otålighet att ändtligen på allvar få taga itu med det stora verket och han känner sig så full af energi och arbetslust att det kanske ej ens förefaller honom otänkbart att han under sommarens ostörda stillhet och ro i Uppsala skall kunna fullborda det. Säkerligen har han redan hela kompositionen, de viktigaste hufvuddragen, den historiska bakgrunden och hufvudpersonernas inbördes gruppering klart för sig. Det gäller blott att fästa den stora taflan på duken och utarbeta detaljerna... Man förstår hur den mäktiga bilden, dessa få år af koncentreradt hjältemod och segerglädje, af äfventyrligt öfverdåd och vidtseende statsmannaklokhet i förening, detta sus af svenska fanor och rassel af svenska vapen rundt kring Östersjön, detta sista slutackord i trettioåriga krigets stora svenska Sinfonia Eroica, så starkt att det ger genljud öfver hela Europa — man förstår huru allt detta måste hafva tilltalat både fantasimänniskan och historikern Geijer, huru han måste hafva längtat att få skildra det! — Uppfylld af denna tanke kommer han hem — han lägger kanske redan papperen till rätta på skrifbordet för att börja arbetet... Men hvem får väl arbeta i ro i maj, i Uppsala —? — Det är för mycket folk, för mycket lif, för mycket resande, för mycket serenader, för mycket vårstämning i luft och sinnen... Han kan ju tills vidare göra ett utkast till höstens föreläsningar ... Han har tänkt vidare utveckla några tankar som fallit honom in medan han skref Litteraturbladets artiklar

i Läroverksfrågan — här, liksom i den föregående höstens föreläsningar öfver »Vår Tids Inre Samhällsförhållanden», begagnande sig af ett redan gifvet uppslag och delvis direkt användande redan samlade och bearbetade materialier.* ... »De Akademiska Studierna, med afseende på deras Utveckling och deras Mål»... sålunda definierar han själf, i de första rader han fäster på papperet, det ämne han företagit till behandling. Programmet är, som man ser, något sväfvande och ämnet på samma gång utomordentligt tänjbart. Kanske har han själf från början icke ens haft klart för sig hvilka utvecklingsmöjligheter det innebar. Då man studerar Geijers arbetsmetoder — om man öfver hufvud taget i afseende på ett så rent improvisatoriskt temperament som hans kan använda ordet metod — påminnes man ofta ovillkorligen om de indiska fjärrskådare för hvilkas inre syn, efter hvad det berättas, en hel värld af händelser, en oändlig serie af lefvande och dramatiskt rörliga skådespel upprullas medan de med spänd och koncentrerad uppmärksamhet stirra på en vattendroppe. Hvad de sålunda skåda är ingen inbillningens lek, men en verklighet hvars skådeplats kanske ligger tusen mil därifrån — eller till och med århundraden tillbaka i tiden. Själfva äro de blott passiva åskådare, som måste berätta hvad de se, utan afseende på åhörarnas möjliga förväntningar eller de gränser de själfva på förhand uppdragit för uppenbarelsen. Något lik-

* Utgifvaren af Geijers Samlade Skrifter har vid redaktionen af »den Ny-Europeiska Odlingens Hufvudskiften» ansett sig böra utesluta de partier hvilka varit ordagrant hämtade ur Litteraturbladet, där Geijer utförligt behandlat de Svenska Läroverkens Historia. Se Geijers Saml. Skrifter, 2:a uppl., III, s. 428, utg. anm.

nande är det som ofta tyckes föregå med Geijer — och häri ligger kanske förklaringen både på hans styrka och hans svaghet, på hvad han utfört och hvad han lämnat ofullbordadt. I hvarje skenbart obetydlig vattendroppe på hvilken han, halft tankspridd, halft tankfull, en stund fäster blicken, börjar inom kort ett hemlighetsfullt lif röra sig — gestalter skymta, vida horisonter öppna sig och inom kort ligga alla riken i världen och deras härlighet utbredda framför honom; hur kan han väl motstå frestelsen att skildra hvad han ser, om också pennan han håller i handen och papperet som ligger framför honom varit afsedda för helt andra ändamål! — Det är icke han som griper sitt ämne för att sedan lugnt, systematiskt och vetenskapligt behandla, utveckla och analysera det enligt vedertagna akademiska lagar; det är ämnet som griper honom och som ofta, kanske alltför ofta, för honom vida längre än han hvarken tänkt eller velat... Han sätter sig vid skrifbordet för att på sin sons begäran uppteckna några enkla data angående Götiska Förbundet — och innan han vet huru det tillgått har förtrollningen börjat verka, han är fången, alla de gamla melodierna ljuda i hans öron, all den gamla hänförelsen kommer hans hjärta att klappa, han ser de gamla vännerna draga förbi, ögonen bli våta och de torra anteckningarna växa till en skildring, trots den afsiktligt behärskade formen alltigenom pulserande af varmt personligt lif. — Han får i uppdrag att författa ett officiellt äreminne, att uppläsas vid den gamle kungens bår; de vackra fraserna finnas redan färdiggjorda och ingen begär mer af honom än att han med van och skicklig hand skall ordna dem i öfverensstämmelse med traditionella och välkända mönster — ett par timmars arbete, kan det väl tyckas, för en öfvad och flitig penna.

Men innan han hunnit sätta pennan på papperet har en hel historisk period vuxit fram för hans inre öga och tusen minnen samlat sig kring en stor och intressant personlighet, för hvilken äreminnets banala slagord äro otillräckliga... Synen griper honom så helt att han glömmer både att äta och sofva och veckor förgå innan han får klart för sig huru litet af hvad han skulle vilja säga som dock verkligen kan sägas... Han lofvar Betty Löwenhjelm i sitt hjärtas välvilja några inledande ord till hennes öfversättning af ett par små lärorika engelska noveller af Miss Martineau — och medan han stirrar på den lilla vattendroppen formar den sig, han vet knappast hur, till en hel liten förtjusande essay öfver minne och hopp, öfver känsla och fantasi och mycket annat, som blott står i svagaste samband med »den berömda engelska författarinnans» tämligen torra och snusförnuftiga försök att »under diktens form popularisera den nyare nationalekonomiens grundsatser —». Exemplen kunde mångfaldigas; men sällan, förefaller det mig, kan man tydligare både skönja och följa verkningarna af denna, man skulle kunna säga, speciellt Geijerska själsclairvoyans, än just i föreläsningarna öfver Den Ny-Europeiska Odlingens Hufvudskiften. Då man genomläser dem kan man knappast värja sig för det intrycket att han själf till en början ej har rätt klart för sig hvad han egentligen vill säga. Han resonerar och filosoferar på de första sidorna litet famlande hit och dit, alltid intressant och fängslande, med plötsliga ljusglimtar och originella uppslag och vändningar som hans sed är; men man saknar det öfvertygande tonfallet, som rycker oss med därför att det låter oss känna att han själf lagt hela sin personlighet i hvad han vill säga oss. — Han har satt sig ner för att skrifva en serie föreläs-

ningar öfver »de akademiska Studiernas Utveckling och Mål» och han söker samvetsgrant de olika synpunkter ur hvilka ämnet bör betraktas och behandlas. Man känner hela tiden att han denna gång skrifver för att lösa en uppgift som blifvit honom förelagd som universitetslärare — ej därför att han har något på hjärtat som han ovillkorligen vill och måste uttala om han icke skall kväfvas, som eljest varit fallet med de flesta af hans skrifter under de senare åren, alla mer eller mindre vibrerande af självbekännelsens pathos och den personliga biktens uppriktighet. Men så småningom — man skulle nästan kunna utpeka ögonblicket — börja de hemlighetsfulla gestalterna röra sig i vattendroppen på det välkända sättet, världshistoriens mäktiga panorama upprullas med bild efter bild, de stora perspektiven öppna sig, hela den europeiska kulturens utveckling ur det gamla världsrikets förfall drar i stora drag förbi hans inre syn, förkroppsligad och buren af mäktiga och representativa personligheter som århundrade efter århundrade upptaga kampen för människoandens frihet och upplysning mot fördom och okunnighet... Snart märker man huru han sitter helt och hållet fängslad och betagen af hvad han ser, endast andlöst ifrig att med flygande penna på papperet fasthålla åtminstone någon del af det underbara skådespelet. »De akademiska studiernas utveckling och mål» blir för honom allt mer endast en bråkdel af »Den Ny-Europeiska Odlingens Hufvudskiften» ... Till biblioteket har han blott några steg; där är tyst och svalt i sommarvärmen; man nästan hör den suck af oändlig belåtenhet med hvilken han dag efter dag slår sig ner vid det belamrade arbetsbordet däruppe, fördjupar sig i än den ena, än den andra af de älskade böckerna och ger tanke och fantasi lof att efter behag

lustvandra på de otaliga stigar hvilka de öppna för honom...

Till Geijers personliga karaktäristik lägga dessa föredrag, i jämförelse med de närmast föregående, knappast några nya drag af större betydenhet, huru präglade de i sin helhet än äro af hans personliga sätt att tänka och uttrycka sig. I många afseenden måste de endast betraktas som utkast, vägledande anteckningar för det muntliga föredraget, hvilket utan tvifvel ägt vida mer både koncentration och formfulländning. En och annan sida är knappast mer än en samling hastigt nedkastade anteckningar öfver namn, fakta och data, under det att författaren däremot på andra med en i förhållande till det öfriga oproportionerlig bredd skildrar personer och förhållanden som särskildt väckt hans intresse eller tilltalat hans fantasi. Man erinre sig exempelvis den detaljeradt utförliga skildring af Luthers lif och personlighet hvilken så godt som ensam fyller tvenne hela föreläsningar. Ur konstnärlig synpunkt är denna bredd obestridligen ett fel, och onekligen verkar den störande på totalintrycket. Men hur rörande och värmande, hur starkt personligt verkar icke å andra sidan just denna kärleksfulla omsorg vid utarbetande af hvarje karaktäristisk och målande detalj! — Här har Geijer åter helt gripits af sitt ämne och med så visionär klarhet sett tidehvarf och människor framför sig att skildringen har hela det personligen upplefvades trygga klarhet. Vid teckningen af Luthers bild har han icke hjärta att utesluta ett enda af de smådrag, stryka ett enda af de utdrag och citat som han tecknat sig till minnes; man ser och känner hvilken glädje de gjort honom och hur gärna han vill dela med sig så mycket som möjligt af denna glädje åt sina åhörare. Det är intet nytt han har att meddela,

men man märker att allt detta välkända med ens framstår för honom i ny dager och för honom fått en ny betydelse. Allt hvad han själf under de senaste åren genomlefvat och genomkämpat kastar nu en klarare belysning öfver den store reformatorns strider och segrar; Luther blir nu för honom ej blott en storslagen historisk gestalt utan en lefvande personlighet, hvars psykologiska utveckling han med en besläktad naturs vibrerande sympati följer och studerar på ett sätt som knappast kan lämna någon läsare oberörd. Hvem kan väl, till exempel, utan en egendomlig rörelse läsa en skildring sådan som denna, så alltigenom Geijersk både till form och innehåll —? Det är om Luther han talar, sedan han redogjort för tidens politiska och religiösa förhållanden:

... »Betraktom nu mannen. En alltför stor häftighet har blifvit anmärkt såsom Luthers stora fel, och denna har, såsom hans fiender förebrått honom och hans försvarare till en del måst medgifva, förledt honom till många inkonseqvenser. Det är både sant och osant. Luther var ej på en gång färdig. Han har mognat under den strid som han tände. Det är som en bronsstaty, gjuten i eld. Man märker hos honom flere stationer, i hvilka han är sig mer och mindre olik. Redan deraf hans förmenta inkonseqvenser, för att ej räkna dem hvartill hans oförnekneliga häftighet mången gång för ögonblicket förledde honom. Öfverser man hela mannen och hans bana, så är deri en förundransvärd konseqvens af ett eget storartadt slag. Han drifves — ofta, som det synes, mot sin vetskap och vilja — ovilkorligt och i följd af sin natur tillbaka alltmer för sig sjelf och framstår slutligen såsom sig sjelf — den store troshjelten, som allt klarare omfattar religionens inre väsende och dervid förblifver, utan att låta några yttre bevekelse-

grunder sig derifrån rubba. Det är en stor, men ej på en gång sig utvecklande, innerlig öfvertygelses seger...»

— Är det icke i själfva verket sig själf och sin egen utveckling som Geijer omedvetet tecknar i dessa rader? — De skulle, förefaller det mig, med knappast nämnvärda förändringar kunna inflyta i hvilken Geijerbiografi som helst, utan att någon skulle märka att de ursprungligen skrifvits om en helt annan troshjälte och reformator än Erik Gustaf Geijer. Ett icke mindre starkt personligt intryck får man vid närmare granskning af de utdrag han meddelar ur Luthers tal och skrifter och de rent individuella, karaktäristiskt målande smådrag han anför. Som belysande illustrationer till de akademiska studiernas utveckling och mål eller till den Nyeuropeiska odlingens hufvudskiften torde dessa utdrag äga ett knappast märkbart värde; men så mycket mer betydande äro de som bidrag till Geijers egen karaktäristik. Man förstår så väl hvarför just d e s s a uttryck i sin stolta, kärfva och enkla manlighet, just d e s s a drag af naiv rättframhet och uppriktighet, just d e n n a förening af uppbrusande häftighet och barnslig hjärtegodhet måste hafva synts honom så anslående att han ej kunnat underlåta att teckna sig dem till minnes. Man förstår hur varmt han måste hafva känt för en man »hvars häftighet var ögonblicklig, men hvars kraft var lugn och sansad», och som, trots alla tillfälliga förlöpningar och »faruter», alltjämt vid fullföljandet af sina stora syften och under alla förändringar af det häfdvunna och traditionella som frambragts af hans ord, dock städse »gick till väga med ett saktmod som hans ifrigaste anhängare minst hos honom kunde begripa». Man ser med hvilken kärlek och glädje han alltmer fördjupar sig i studiet af Luthers personlighet; man nästan ser honom, där han sitter bland

sina böcker, plötsligt slå handen i bordet i varm förtjusning öfver ett uttryck, en målande detalj som ställer mannen lifs lefvande framför honom och kommer besläktade strängar att vibrera i hans eget inre. Man hör tonfallet med hvilket han, rörd och gripen, under nästa morgonpromenad för de båda flickorna berättar ett och annat af dessa smådrag: — till exempel huru Luther ber kurfursten, som skänkt honom den nya, alltför fina rocken, att »hafva fördrag med sådana skänker på det att Luther ej måtte blifva blyg att bedja om hjälp för andra...» och hur frimodigt och oförskräckt han ändå tigger, då det gäller att skaffa bröd åt den gamle afsigkomne tjänstemannen, om hvilken han skrifver: ...»Jag förspörjer att vemodet gör honom så ondt att han snart må komma från sina sinnen... Men Eders Kurfurstliga Nåde kan vara säker att jag ej lämnar mannen så; förr skall jag tigga för honom, ja, äfven röfva och stjäla, hälst från Kurfursten af Sachsen, hvad jag närmast finner — ty Eders Kurfurstliga Nåde är skyldig att föda honom!...» Geijer skälfver på rösten och hans ögon bli våta: ...»Hvad säger du mitt Socker —? — är han inte syperb?!»... Anekdoten blir en af dem som han sedan ofta berättar — och vare sig den passar till den nyeuropeiska odlingens historia eller ej så måste den in i föreläsningen: ett så rent mänskligt, så rörande och värmande drag har han ej hjärta att förhålla sina gossar... Och man anar att det ej heller varit utan tanke på den ställning gent öfver alla sociala strider och partier hvilka han själf uppställt som ett önskemål för sina återstående lefnadsår, som han om Luther skrifvit: — »... Ingen människa har innerligare afskytt våld, blodsutgjutelse och förföljelse

i religionens sak än denne häftige man... Därför uppträdde han som medlare, ej som partiman... Därför var han, så länge han lefde, en fridens ängel, och det stora religionskriget utbröt först öfver hans tillslutna graf. Att han förutsåg det, utgjorde hans sista dagars sorg —». Just ett sådant medlarekall mellan ytterlighetspartierna har säkerligen ofta föresväfvat Geijer själf som den uppgift åt hvilken han hoppades få ägna sin ålderdom. Många andra yttranden tyda med omisskännelig klarhet därpå. Att äfven för honom aningar om den förbittrade och allt mer tillspetsade sociala kamp som en gång skulle rasa öfver hans tillslutna graf utgjorde »de sista dagarnas sorg» ser man med icke mindre tydlighet af åtskilliga uttryck i hans hustrus bref — som till exempel då hon, ett år efter hans död, midt under de våldsamma hvälfningarna i Europa och den allt mer stegrade politiska oron och förbittringen hemma i Sverige, skrifver till Malla Silfverstolpe: — »... Jag häpnar öfver allt som tilldragit sig under denna korta tid — mer än någonsin tyckes tidens och händelsernas fart nu vara oberäknelig. Men i allt ser jag uppfyllelse af min salige väns förutsägelser och under sista åren ofta uttalade aningar; — det är som hade jag vetat allt förut...» Och något senare upprepar hon: — »... Hur gärna skulle jag ej vilja med er få tala om alla dessa tilldragelser, alla dessa stormar, strider och hvälfningar, som jag med så obeskrifligt intresse följer! ... men, som sagdt, det förekommer mig ofta som om jag drömt eller genomlefvat allt detta förut. Jag har hört det så ofta med djup rörelse och smärta profeteras under dessa sista år. Huru många ord som då yttrades och som jag endast behöll för mig själf, hafva icke nu gått i fullbordan och

gestaltat sig till Handling! Huru många sådana af Honom muntligen eller skriftligen uttalade förutsägelser och varningar förskaffade Honom icke då namnen af Fantast eller Popularitetsjägare! — ord —» tillägger hon med en viss bitterhet och tydlig syftning på vissa yttranden från Uppsalahåll kort efter Geijers död — »af hvilka ännu ett eko ljuder öfver hans graf, just från den plats där Han offrade sina ädlaste krafter och gaf allt det bästa Han hade att gifva. Gud vare lof att Han ej i verkligheten behöfde upplefva uppfyllelsen af hvad Hans inre öga skådade så mycket klarare än någon af dem som nu vilja upphöja sig själfva på Hans bekostnad och genom Hans förklenande!...»

Äfven i andra afseenden kan en uppmärksam läsare i dessa föreläsningar upptäcka återljud och reflexer af Geijers personliga stämningar och erfarenheter under denna stilla sommar. Ett sådant återljud, flyktigt men ej utan sin egen fängslande klang för ett finkänsligt öra, finner man i hans redogörelse för den urgamla sägnen om en svensk kolonisation af Hasli-dalen i Schweiz och de olika hypoteser som upptäckts till förklaring af denna legend, hypoteser hvilka han själf »ej tillmäter större vigt än de förtjena» — de äro, på sin höjd, »försök i ett dunkelt ämne»... Men, tillägger han, »märkligt är att en Schweizare berättat mig, det svenskar, utan att känna dessa traditioner, funnit likheter i seder och bruk hos Haslidalens invånare med de svenska...» För den som bland sina hågkomster gärna bevarar minnet af några tankfulla och stämningsrika timmar, bortdrömda öfver Journal Intimes* på en gång dämpade och lidelsefulla självbekännelser, torde det ej sakna sitt in-

* På Svenska utgifven i öfversättning af Klara Johanson under titel »En Drömmares Dagbok».

tresse att den unge Schweizerstudent som Geijer här citerar och som denna sommar besökte Uppsala, bar det sedan icke okända namnet Henri-Frédéric Amiel. »M. Amiel från Genève» — nämnes han af Agnes, som sålunda skildrar hans uppträdande i familjen Geijer:

»... Pappa kom hem en liten stund före middagen och berättade helt obesväradt att han bjudit främmande — en ung resande utländing som varit uppe på Biblioteket och i hvilken han blifvit alldeles betagen. Mamma blef högeligen altererad, ty vi hade verkligen en sällspordt tuskig middag just den dagen och tiden var redan så långt liden att det icke stod att ändra. Jag lugnade henne efter bästa förmåga, lofvade att själf vara så intagande som det stod i min makt samt sade till om plättar för att i någon mån ytterligare skänka måltiden en högre lyftning... M. Amiel visade sig vara en ung, vacker, elegant och ytterst soignerad herre med ett 'outsägligt' svart skägg, för öfrigt älskvärd och anspråkslös... Han var hos oss hela aftonen, talade mycket med pappa om schweiziska universitetsförhållanden, gamla folkseder och sägner m. m. samt med mig om litteratur, om m:me de Stael och hennes Corinne, som jag just håller på att läsa, om Thorwaldsen och Fogelberg m. m. Att vi på honom gjorde ett någorlunda fördelaktigt intryck vågar jag hoppas, ty vid återkomsten från Dannemora sökte han oss åter, ehuru han ledsamt nog ej träffade oss hemma. Han lämnade i stället icke mindre än fyra visitkort, doftande af rose — ett af dem var antagligen till plättarna, ty de försatte honom i formlig extas — jag måste icke allenast ge honom recept på tillagningen utan också dagen därpå vara honom behjälplig att anskaffa en plättpanna, som han ville ta med sig 'en souvenir d'Upsal'...»

Den flyktiga samvaron gaf ej tillfälle till någon djupare bekantskap och M. Amiel från Génève hörde, som man vet, ej till dem som bära hjärtat på tungan, huru charmant han än kunde konversera med unga damer

om konst och litteratur — Agnes skulle eljest troligen funnit att hon och den unge utländingen hade flere beröringspunkter än hon anade. Hans egna intryck från detta besök i Geijers hem hafva tyvärr ej blifvit bevarade; men i en dagboksanteckning från 1851 nämner han Geijer bland de »berömda män» han känt och som inom kort tid alla blifvit skördade af döden. Då Fredrika Bremer många år senare i Génève sammanträffade men den intressante professorn Amiel, då en medelålders man, torde man kunna antaga att den af henne så vördade och älskade Geijer mer än en gång mellan dem utgjort ämnet för samtal till hvilka man gärna velat lyssna.

Carolina Rediviva.

Agnes Geijer.

X.

Medan Geijer sålunda fördjupar sig i sina böcker och skrifver på sina föreläsningar, njuta hans hustru och dotter i fulla drag af den ro som efter vinterns trägna sällskapande synes dem dubbelt ljuflig. De veta och ana ej att detta är den sista sommaren som de skola tillbringa i den kära gamla trädgården, där de upplefvat så mycket; men om de vetat det skulle de knappast mera andaktsfullt och tacksamt tillsammans kunnat fira afskedet än under dessa stilla och stämningsrika dagar. Agnes sitter vid sin båge och syr på Avas lysningspresent — ännu en eldskärm, som på finaste pärlstramalj med mikroskopiska stygn framställer »Harpospelarn och Mignon ur Goethes Wilhelm Meister»...

och fru Anna-Lisa läser högt för henne... Omväxlande med Corinne är det några nötta häften ur Geijers bokhyllor som de tillsammans genomgå: Litteraturbladet och den Blå Boken. Agnes har — hon erkänner det med blygsel — ej förut på allvar gjort bekantskap med någondera; ty då de först utkommo var hon alltför ung och alltför upptagen af det närvarande för att fatta deras betydelse och sedan har hon blott flyktigt bläddrat i de gamla, till det yttre föga lockande häftena, hvilkas innehåll hon med ungdomens ytliga tvärsäkerhet tycker sig tillräckligt känna genom allt det myckna som därom blifvit taladt och skrifvet. Nu sitter hon gripen och betagen och lyssnar med högt klappande hjärta till de långa artiklarna, hvilkas blotta titlar förut synts henne så afskräckande. »Läroverksfrågan» — »Fattigvårdsfrågan» —! — hvad kan väl låta torrare i en ung dams öron på 1840-talet, då till och med Erik Gustaf Geijers dotter ansåg att »allt sådant» skulle »ordnas bra mycket bättre om de beskedliga fruntimren inte lade sig i det de inte förstå, utan lämnade det åt herrarna —!» — Nu märker hon med förvåning — äfven om åtskilligt fortfarande förefaller henne torrt och svårfattligt — huru otroligt mycket af allt detta det i alla fall är som hon »förstår» — åtminstone på sitt eget sätt, det äkta kvinnliga, som med snabb intuition tillägnar sig det innersta och väsentligaste i de långa resonemang som hon knappast följer i hela deras logiska utveckling, men genast förvandlar till tankar, stämningar och öfvertygelser som omärkligt bli en del af hennes innersta lif, vidga hennes horisont och fördjupa alla hennes förnimmelser. Under senare år brukade hon säga att hon under denna läsning »formligen kände själen växa så att det värkte»... Hvem har väl icke

någon gång, i någon form, erfarit dessa det andliga lifvets födslosmärtor? — Då hon sedan på kvällarna kommer upp i sin lilla tysta jungfrubur, sitter hon länge vid skrifbordet och gör på äkta flickmanér oändliga »utdrag» ur det lästa, stundom inflickande egna tankar och anmärkningar, allt som de falla henne in. Det blir småningom en hel liten »Blå Bok», en tankens och hjärtats andaktsbok som alltid skall följa henne och som hon en dag skall skänka sin egen dotter då äfven dennas själ begynner att växa... Utdragen, sammanförda utan all metod och helt och hållet bestämda af den tjuguårigas subjektiva smak och känsla, äro kanske icke alltid de som en nutida, allvarlig Geijerforskare skulle utvälja som de mest betydande och tyngst vägande frukterna af Geijers lifsverk. Men säkerligen innefatta de just de yttranden i hvilkas vändningar och tonfall Geijers dotter tydligast tycker sig igenkänna klangen af en »känd och älskad stämma» och ur denna synpunkt äga de ett obestridligt intresse. Några exempel må därför här finna en plats. Som en uppmärksam läsare snart torde finna har den ungdomliga axplockerskan här och där tillåtit sig en viss frihet och utbytt ett och annat uttryck mot ett motsvarande, som synts henne bättre belysa författarens mening. Geijers starkt och ofta till dunkelhet koncentrerade stil manar lätt till dylika utbyten — men då dessa här ej innebära någon förändring af mening eller tankegång utan endast klargöra densamma, har en kritisk omredigering af texten ej ansetts nödvändig.

* * *

»Ur Agnes Geijers Minnesbok.»*

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

»... Om Fattigväsendet säger han att det är ett »i högsta grad kompliceradt ämne» och att det ej finnes någon af tidens stora frågor med hvilken den ej på det närmaste sammanhänger...» Det är möjligt att man för att förstå rikedomens rätta beskaffenhet också behöfver studera fattigdomen... det har ofta förefallit mig att man borde vara betänkt på att skrifva de fattiges historia, emedan den vanliga historien mestadels är de rikes och mäktiges... Det är detta som han kallar den inre och innersta historien... Det ser ut som om mycket af dessa just i våra tider ville fram i dagen...»

»... Menniskan är ett sent begrepp i historien... I antiken var främlingen detsamma som fiende, barbar detsamma som rättslös — — Slafven en varelse utan Gud, utan slägt, utan lag, hos hvilken icke ens lidandet betraktades som menskligt... Det senare begreppet om menniskan har med kristendomen i historien framträdt. Det har framträdt med en menniska, från Gud utgången, till Gud återgången och som lidit en slafs straff, på det att intet menskligt skulle vara under honom, liksom intet är öfver honom, emedan han lärde att menniskan är af Gudomlig börd och har ett Evigt hopp; för öfrigt, i hvad han gjort och lidit, ännu mer en person och ett faktum än en bild och en lära och det senare endast genom det förra. Men kommen är han ock för att födas och uppstå i hvarje bröst... Kristendomens politiska karaktär (falskeligen har man föregifvit att den ej

* Jag tillåter mig ännu en gång påpeka att dessa utdrag — endast införda efter mycken tvekan och för att tillmötesgå lifligt uttalade önskningar — naturligtvis ej äro afsedda för de läsare som redan förut äro fullt förtrogna med Geijers skrifter eller för hvilka desamma äro lätt tillgängliga. För andra torde de möjligen ej vara ovälkomna — och den som finner dem öfverflödiga torde i alla händelser utan svårighet genom att vända några blad kunna undandraga sig ett onödigt tålamodsprof.

har en sådan) låter uttrycka sig i få ord. Först: — det är tydligt att intet medborgarskap är för högt för den som är kallad till medborgare i Guds rike. För det andra: — denna religion afskyr våldet och är, ehuru den kan vara äfven en yttre makt, dock så väsentligen en inre, i öfvertygelsen, i tron lefvande kraft att hvar och en som vill nyttja den för yttre ändamål, i ögonblicket finner den, okänd, väpnad emot sig. Derför är dess stilla verk ett långsamt — hvilket ock föga betyder, efter det är ett för evigheten... I sin uppkomst var den kristliga församlingen en sant broderlig förening, utan afseende på personer, som inom sig afgjorde alla tvistigheter och gemensamt afhjelpte all brist. Emot det yttre våldet satte den endast tålamodet och kärleken, och, der tvånget rörde samvetet, lidandets och trons heroism. Det var de vapen med hvilka kristendomen gjorde sina eröfringar — oöfvervinneligt stark emot all verldens makt, men sjelf, sedan den blifvit herrskande, alltför mycket hemfallen åt verldens frestelser!!... Race-fördomen, denna djupaste menskliga, eller rättare omensklig a fördom, hvars barbari kristendomen efter aderton hundra år än ej lyckats besegra, bekämpande den från början... Slafveriet har kristendomen aldrig positivt upphäft — (Paulus förmanar slafvarna till undergifvenhet!) — på det ej den yttre emancipationen skulle sättas i stället för den inre, som endast rätteligen frigör... men äfven såsom herrskande och alltför mycket besmittad af verldsliga intressen har dock kyrkan alltid hållit äfven sina högsta värdigheter öppna för förtjensten, om också ur det lägsta stånd utgången, sålunda i sin egen politik visande hvilken politik endast är den kristliga. Den gjorde, ifrån början af sin makt, sig en heder deraf... Eländet erkändes som menskligt... kyrkans egendom var de fattiges...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

...Folkökningen ansågs fordom som en ostridig lycka för ett land — i senaste tid har man börjat finna att öfverbefolkning kan innebära en olycka och en fara för samhället, då den öfverskrider tillgången af näringsmedel... (Malthus teorier o. s. v.)... Men — »menniskan är ej ett så lättlärdt barn, att hon ej skulle behöfva nöden till läro-

mästare. Och det gifves slutligen ingen skarpare väckare på mensklig verksamhet än denna befolkningens naturlag att sträfva utöfver gränserna af de för hand varande näringsmedeln. Deri ligger hemligheten af jordens och dermed menskligheternas fortskridande odling» ...

»... Folket varder stort och mycket. Alla kunna ej ega jord. De fråga sig: hvad ega vi? — De svara sig: — hvad som skapar egendom — uppfinningsgåfva, arbete. Och nöden står öfver deras hufvud såsom läromästare. Då lösryckes egendomen från jorden med oemotståndlig makt. Slöjdaren öppnar sin verkstad. Handeln utbreder sina segel öfver hafven. Omsättningen af alster och varor leder till upptäckten af en alla varors vara — penningen —; och i den rörliga förmögenhetens strid med den fasta begynner civilisationens egen inre kamp ...»

»... Vi ha talat om nöden som läromästare. Att den kan vara en god, lärer ej nekas; men oemotsägligt är den en sträng och föga skonsam mot de svaga. Dessa gå likväl äfven fram med de starkare; ty samdrägt är i alla menskliga företag så god som seger, och det är lagd en välsignelse på hvarje menniska som hjelper någon fram med sig. Först då viljan dertill mer än förmågan fattas, uppstår detta affall af folk, liksom civilisationens marodörer, hvilka i sjelfva verket, om ock skenet hos somliga är annorlunda, lefva ej med utan mot sina likar, nämligen i lättja, på plundring och rof. Växa dessa till ett betydligt antal, så begynna ock de svagares olycka och fall; ty hvarje stark af de illvilliga tager med sig många af de svaga. Då uppstår en egen nöd uti nöden — den oärliga nöden, som först gör den ärliga nöden skamlig. Då förlorar slutligen ock fattigdomen sin adel i samhället (den ärliga har en sådan), och i samverkan af olyckor och brott uppstår ett släkte, derutinnan under djuren att det ej drager omsorg om sin egen afföda, hvilken derför blifver lika talrik som eländig och kortlifvad. — Man kallar detta släkte pöbel ...»

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

»... Hufvudfrågan blifver: är den nöd och last som varit och ännu ej upphört att vara hopad i fabrikssamhällena, en nödvändig eller blott öfvergående följd af maskinernas in-

förande? — Hvem skulle ej helst vilja tro det senare? — Maskinernas uppfinning och fullkomnande äro ju en triumf af det menskliga förståndet. Deras närmaste verkan, besparingen af fysisk menniskokraft, måste äfven ofelbart vara ett godt, och derigenom nytt utrymme beredes åt intelligensens verksamhet. Att det ligger något oemotståndligt i hela riktningen har ock redan erfarenheten visat. — Hvarje brytning af arbetskrafter ur vanliga banor har dock alltid varit åtföljd af en protest å den arbetande klassens sida. Nästan hvarenda förbättring i maskineriet har i England haft med sig uppror af arbetsfolket, sammanslutningar att icke arbeta utan för en viss föreskrifven dagslön, förstöring af maskiner och hela fabriker. Allt sådant har utan undantag slutat med att arbetarne måst underkasta sig sitt öde; ja, de ha försvårat det onda mot hvilket de upprest sig. Sjelfva deras sammanslutningar ha blott gifvit ny retelse åt uppfinningsgåfvan att spara arbete och arbetaren har ofta måst återvända till verkstäder försedda med maskiner öfverträffande dem han angripit och förstört. — Å andra sidan får denna underkastelse ej uteslutande tillskrifvas nödvändighetens tvång. Det måste dock finnas något i mängdens intresse som allt mera försonar dem med maskinerna. Ett sådant motiv ligger för en dag: — de föda flera... Denna omständighet är ej den enda. Arbetarna ha klagat att maskinerna minska dagspenningen. De måste slutligen finna att denna minskning mer än ersättes genom ökad arbetsförmåga i produktion af varan, hvars i betalningen beräknade qvantitet ökar deras dagliga förtjenst... ...Jag tror mig med skäl kunna antaga: att icke i någon tid flerfaldigare utvägar till arbetsförtjenst för hvar och en som vill arbeta, funnits, än just i den närvarande... Det är vår tids obeskrifliga vinst. Att denna vinst tillika ännu är äfventyrlig och ställd på ganska svåra vilkor, som i hvarje ögonblick hota att förvandla den för den enskilde till förlust, nekas ej. Hvarje tid har i detta afseende sitt vinst- och förlustkonto...»

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

»...Arbetets befrielse — en lång födslovånda — är civilisationens verk. Ty menskliga arbetet, om det ej är

födt bundet, träffas åtminstone i detta bundna tillstånd vid historiens dagning. Mycket har skett med vårt släkte före dagen, i morgonens mörker, ospordt; liksom mycket outforskeligt synes vara förbehållet åt aftonen. Derför vilja vi verka medan dagen är. Ty för dagen skall af oss alla räkenskap fordras. Hvad der bortom ligger på båda sidor, i morgonens eller qvällens dunkel, tillhör högre makter. — Såsom sagdt: menskliga arbetet påträffar historien bundet, eller rättare, fördeladt mellan sjelfsvåld och förtryck. Å ena sidan se vi stora, omåttliga och, som det synes, gamla företrädesrättigheter; å andra sidan höjer äfven trälen vid historiens gryning mot höjden en panna och en blick som säger att han, äfven han, då redan är gammal blifven på jorden. Vi älske att tro att orättvisan varit en ursprunglig, i olag kommen rättvisa. Historien finner redan släktet i häftig kamp. På somliga ställen varar den än som bäst mot naturens vilda krafter, på andra lågar ännu i morgonsolen branden af nattliga krig. Hjeltar kringvandra med klubban i handen, krossande vidunder och vilddjur i träsk och skog; men de väldiga jägare hafva äfven vändt sig till menniskojagt och man ser dem drifva framför sig förslafvade hopar. Krigets arbete är i full gång och af Fridens göres behof. — Har den ej äfven haft en ursprunglig fristad på jorden? — De äldsta tillstånden visa öfverallt skarpa skilnader och hvad sedermera i odlingens fortgång rycker allt mer ihop och verkar tillsamman, är i början vidt åtskildt. Så hade vapengnyet bland de krigiska släkterna ej kunnat qväfva sagan om stilla, rättfärdiga, fridsälla menniskor. Ursprungligen skola de bott i paradisiskt lugn på jordens höjder, hvarifrån de stora floder tagit sitt lopp mot hafvet. Men paradisets rum är ej funnet mer, då fridsropets bön ånyo ljuder öfver jorden. Folktron är att de fridsälle och rättfärdige dragit sig bakom de berg som bekransa den bebodda världen. Der bo de, vid jordens yttersta gränser, bortom nordanvinden, eller på lyckliga öar, der solen går till hvila. Och småningom förklingar sagan om deras tillvaro. Tills midt i stridstumultet ur ödemarken framkomma, från ensliga, molnhöljda berg nedstiga män, fridens härolder. De veta berätta om det urgamla, fridsälla släktet; de medföra läran om, att den första lyckan genom tidig synd och skuld gått förlorad, de förestafva böner och införa offer

såsom försoningsmedel, de rista i taflor lag och rätt för menniskorna och stifta åter fridsförbund. Man ser dem träda i spetsen för folkens vandringar och hjeltarne med dem i förbund. De grunda de helgedomar hvilka de senare skydda. Så förenas i gemensamt tillbedjande åtminstone de, som hyllat samma lag — och medan kriget rasar derute och snart rasar äfven mellan bekännare af olika gudstjenst och lag, finnas likväl äfven helgade tillflyktsorter för friden på jorden. Kärlek och fruktan gifva åt både det krigiska och det fredliga arbetets första stora representanter stora rättigheter. — — —

»... Men arbetet i sin vapenskrud och högtidsdrägt af krigisk, adlig bragd eller fridsam, presterlig lagstiftning, är långt ifrån det enda som ger rättigheter. Vore detta förhållandet så skulle ock lätt kunna hända, liksom det verkligen händt, att de utomordentliga rättigheterna förblefvo, sedan det utomordentliga arbetet upphört, eller med ordningens allt större insteg ej i samma mån erfordrades — att man behöll de stora rättigheterna med allt mindre arbete, så att de företrädesvis privilegierade slutligen tillika kunde blifva de företrädesvis lediga — eller de verklige lösdrifvarne. Det är ej utan att så skett och att historien till stor det är de lediges historia och förmäler, serdeles i mellantiderna af de allvarliga historiska kriserna, mest om dessa ledigas tidsfördrif. Medan det utomordentliga arbetet, såsom bedrift och gudasvar, sålunda hvilar sig och på menskligbetens höjder slår sig till ro, höjer sig emellertid det förtryckta dagliga arbetet mödosamt från jorden. Långsamt, med mellanskof af stora oordningar, upptäckes och framskrider arbetets egen gudomliga ordning, enligt hvilken allt arbete har sin rätt och äfven för denna rätt allmer i den mån som både rätt och pligt erkännes såsom ömsesidiga i alla afseenden. Ty sådana äro de eviga grunderna för kristlig, d. v. s. sant mensklig både lag och sed, både rättvisa och billighet, såsom dessa äro förkunnade vordne i den sanna menniskan, hvilkens väsende är i Gud och i Kristo blifvet oss uppenbaradt, först: — Gören icke mot andra hvad I ej viljen eder skall göras; — och sedan: — Gören mot andra allt hvad I viljen eder skall varda gjordt! —

Allt hvad som ej hvilar på denna grund är, i lagar och i seder, h e d e n d o m.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

»... Hvad som utmärker den nyare tiden är att intelligensen äfven begynt genomtränga arbetets m a t e r i e l a områden; liksom arbetets fortgående lösryckning från jorden äfven kommer af intelligensens växande andel. Men intelligensen är nödvändigt lag, och sin egen lag, hvilken lag är en del af den gudomliga ordningen. Han respekterar dess gamla former, äfven der hans egen fortskridande utveckling för ett nytt innehåll fordrar nya former. Äfven fortgången från gammal till ny lag bör vara l a g l i g — ej våldsam — och tiden, liksom den fria diskussionen må tagas till hjelp f ö r a t t g ö r a ö f v e r g å n g e n s å s k o n s a m s o m m ö j l i g t.

»... Vi ha förnämligast sysselsatt oss med att framvisa f ö r d e l a r n a af arbetets befrielse. Skulle denna befrielse ej äfven hafva sina faror? — Visserligen! — och dessa faror äro f r i h e t e n s. Alla stora kriser i arbetets historia, — t. ex. feodalismens, hierarkiens fall — hafva lössläppt en mängd sådana faror, under det på samma gång nya krafter att bemöta dessa faror äfven blifvit frigjorda. Krisen af t r e d j e s t å n d e t s e m a n c i p a t i o n, mest ingripande i arbetets allmänna befrielse, har ökat farorna — vi hoppas äfven krafterna. Det godtyckets spel som fordom visade sig i regionerna af det höga, privilegierade arbetet, har fått ett vidsträcktare fält inom det nu allt mer sig emanciperande lägre arbetet. Intelligensens växande andel äfven i detta, hvilken allt mer röjer sin verksamhet genom en allmännare spridd undervisning och upplysning, hänvisar väl på en nödvändig lag i detta skenbara själfsvåld, men ej på det egentliga räddningsmedlet. Äfven de större kunskaperna kunna af en svag och förderfvad vilja illa användas; — och sjelfva faran visar sig just här i sin fruktansvärdaste i n r e betydelse. Men faran i denna sin rätta skepnad häntyder ock på det enda verksamma — äfven i n r e — botemedlet; och detta, som förutsätter r ä t t v i s a n s verk i samhället genom lagarnes förbättring, som befordrar b i l l i g h e t e n s genom sedernas förmildring — k a n l i k v ä l s j e l f t e n d a s t v a r a k ä r l e k e n s v e r k...»

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

»... Hvad mer, om ock uppenbarelsen tjenar? — Hvem har tjenat såsom Jesus Kristus? — Har han ej varit allas vår tjenare? — är han det ej ännu i dag? — Såsom han sjelf säger: Menniskones son är icke kommen på det han vill låta tjena sig, utan att han vill tjena och gifva sitt lif till återlösning för många. Är ej detta den eviga barmhertighetens outsägliga mysterium, hvarvid tanken vill upplösas i beundran och ödmjukhet? — Vi för vår del äro öfvertygade att en trogen, sanningsälskande forskning alltid leder till detta mysterium, ifrån hvad riktning den också begynner och hvad färg den än bär. Vi kunna tillika ej undgå att påminna om gången i all forskning: nemligen att den begynner med att underordna sig sitt föremål, hvarvid detta, i mån af sin verkliga höghet och makt, allt mera stiger och slutligen fattar forskaren sjelf under dennes bemödande att hålla det under sig. Skriften säger att patriarken Jakob har brottats med Herran. Än i dag tillåter han denna lek till sina barns undervisning. Ty menniskan är barnet i hans hus. Det fräckaste af alla ord är: 'att himmelriket lider våld' — och likväl står det skrifvet...»

»Anden är ett osynligt väsen och uppenbarar sig i verk och gerning. Att derutinnan se och söka begripa honom kan blifva uppgiften för en ödmjuk lefnad... En sådan, mer åskådare än deltagare, finner snart, liksom Hamlet inför sin faders ande, att det osynliga, verksamma väsendet är än här, än der, men säkerligen tillstädes hvar något i djup eller höjd tilldrager sig som synes gå ut på förstöring eller skapelse. Mig har det förefallit, som om anden, efter att länge ha hvilat på höjderna, nu arbetar i djupet.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

... »Hvad är tidens stora politiska faktum? — Att de privilegierade ståndens välde, såsom sådant, är på fall; att höga samhällsställningar ramlat; att allt befinner sig plötsligen på jorden; att hvar och en måste begynna att tjena sig upp nedifrån; att samhällskraften sjunkit till ett tredje stånd och der nu som bäst söker samla sig...»

»Det tredje ståndet var till sin största del det näringsidkande, det industriela... Dess intresse, det indu-

striela, har nu blifvit det öfvervägande i alla stånd. Det har gjort sin egen angelägenhet — till verldens. Deri ligger både dess styrka och dess svaghet. Vi vilja betrakta det under begge synpunkterna, för att se både hvad det har och hvad det saknar.

»Till dess kredit hör:

»1. Det har åter bragt arbetet till heders, varandes från början jorden nog nära att ej ha kunnat glömma den första lexan: »du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett.» Det ligger en välsignelse i dessa gudomliga ord efter fallet; och likväl synas de uttalade i sammanhang med en förbannelse. Det har bragt mig på underliga tankar om Guds ord. Saken, det välsignelserika innehållet, är der öfverallt. Namnet synes ofta ett helt annat, liksom uttaladt af en mun som ej rätt känner det himmelska språket, är tolk för hvad den ej rätt förstår, förbannar der välsignelse var menad eller ock tvärt om. Derför är ock min uppriktigaste mening att menniskan i afseende på inre, sant språkförstånd, ännu alltjemt befinner sig uti Adams kasus i Eden, inför hvilken Gud förde allehanda djur på marken, att menniskan måtte se hvad de skulle heta och nämna dem, Låt saken tala! — lärer således vara första grundsatsen för språkkunskapen — som för all annan...

»2. Den är en fredens härold på jorden. Huru skulle industrien kunna vara en samhällenas hufvudangelägenhet, om ej vapnen hvilade? Hur oändligt har ej den fredliga gemenskapen mellan menniskor stigit inom jämförelsevis kort tid?... Hvilka eröfringar äro numera de fruktbara, om ej de fredliga, genom kolonier, handel, odling, förädling?... Jorden är en verkstad, der ej mera förnämligast vapen smidas... För yttre fred har det europeiska tillståndet kanhända aldrig erbjudit större garantier... Jag medgifver att det inre lugnet ej på långt när erbjuder samma utsigter som det yttre. Men äfven de inre, gemensamma farorna bidraga att hålla de yttre i tygeln...

»3. Den har födt en vetenskap — rikedomens — äfven kallad nationalekonomin — som, märkligt nog, genom den blott formella konseqvensen af sin abstrakta grundsats om handelns frihet, kommit till den vackra, lika på samhällen

som på enskilda tillämpliga slutsats: att all genom lofliga medel förvärfvad rikedom är en välgerning för alla — en slutsats som det blott fattas underlaget af ett motsvarande sinnelag, för att alstra ej blott rikedomar utan dygder.»

»Vi komma nu till debet:...

»1. Med det blott på materiela mål riktade arbetet följer såsom pris en hvila, som också finner sin lycka i materiela njutningar. Med kapitalistens hvila, der han vill njuta den, kan svårligen något annat jämföras. Åtkomlig blott i den mån han sjelf det tillåter, för beskattning (ty det finnes i hans belägenhet många utvägar att undvika en sådan) synes han ensam i besittning af ett rent öfverskott af njutningsmedel. Ligger hans kapital i publika fonder, i hvilka nationen skuldsatt sin egen framtida arbetskraft, så är han den privilegierade varelse som njuter och tär på denna; och skulle hans eget arbete tillika ej vara skapare af hans egen lycka, så blir denna, utan ett värdigt bruk, så mycket mer ett föremål för hat och afund. Skulle ett nytt slags borgerlig adel — en aristokrati af vattenbin och drönare — vilja bilda sig af en sådan klass, så är den i sjelfva sin uppkomst förlorad. En adel har uppkommit i verlden, emedan han ursprungligen var grundad på pligter, som ej kunna betalas, och derför var äran hans själ; och ej annorlunda kan han existera. — Men slutligen kan lifvets räkning för ingen salderas om man ej betalar med sin person; och äfven borgaren måste lära sig — vid straff att eljest med nesa fördrifvas från det rum, på hvilket samhällets utveckling honom ställt — att det är denna betalning som sist erfordras; att han ej är till för att, för lega, åt sig beqvämligen låta administrera försvar, liksom själavård och rättvisa, utan att vara, genom dygder, om ej genom embete, tillika soldat för sitt land, prest för sin familj och domare för sitt hus. I sjelfva verket — om ett medelstånd allt mer intränger på de förra ståndens område, så kan detta endast både bibehålla sin plats och med sig förbinda de förra derigenom att det söker i mensklig enhet förbinda deras dygder.

»2. I det föregående finnes redan den fara antydd hvilken en nu förnämligast till aktivitet kallad samhällsklass löper, i fall

den sätter sitt mål i passiv njutning. Denna fara kommer, såsom nästan all fara nu för tiden, ej från höjderna, utan från djupet. Den står bakom den bekvämt njutande, förfärlig — i mensklig skepnad, men ofta med ett vilddjurs passioner. Skulle det väl vara den merberörda, till det yttersta bragta menniskan i samhället? — Den nakne, den hungrande, den hemlöse — lösdrifvaren på jorden, åt hvilken jorden hvarken mera har fri stig eller luften fritt andrum? — Ej annorlunda. — Vi ville tala om mensklig rättvisa och menskligt förbarmande. Härvid är nästan för mycket att känna och tänka för att kunna tala; emellertid, hvad vi förmå må komma i den tredje och sista debetposten.

»3. Är det väl sant, hvad några sagt och flere känt: att vår beprisade civilisation är en fortgående sjukdom... att elände bor under den lysande klädnaden och mycken ångest i hjärtat? — ... är det sant att lifvet liksom rasar mot sig sjelft, sedan det länge erfarit en döfvande, dödande tyngd, under hvilket man förespeglat patienten: 'att intet är annat än hvad som icke är —' för att tala med Shakespeare — eller om det engång varit till, likväl långt före detta blifvit liflöst — slentrian, rutin, tradition — allt passeradt — teori, praxis, ända till vår religion, som är en sedan aderton hundra år passerad historia? — Är det sant: — så må folkens lärare först och främst rifva sönder sina kläder och strö aska på sina hufvud. — Vi svara: att allt är sant, om det sista är sant och dermed sjelfva lifvets källa uttorkad! Men vi äro öfvertygade att kristendomen är någonting annat och mer än en historisk händelse och en historisk tro. Vi äro öfvertygade att den är ett odödligt lefvande närvarande faktum, hvilket hvar och en i den dag som är, kan erfara; vi äro öfvertygade att en förnummen närvarande, allestädes närvarande Gud är den upptäckt verlden åter behöfver göra, och att endast denna återvunna förnimmelse är återvunnen hälsa. — På gudomlig rättfärdighet och barmhertighet består verlden, äfven om hon ej vet det; men hon behöfver veta det, för att i sin mån öfva begge.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

»... Arbete lifvar arbete, ljus tändes af ljus. Och liksom arbetets värde i allmänhet stiger med

dess gemensamhet, så stiger ock den upplysning, som är ljusets arbete i menskligheten, i samma mån som flere blifva deraf delaktiga. Ty det finnes ingen enda menniskosjäl som icke så till vida är af sjelflysande natur att de der infallande ljusstrålar ej skulle väcka nya; — och skaparens varde om ljuset fortgår än.

»Stigande gemenskap och ömsesidighet i kunskap är upplysning. — Man klagar, att med upplysningens tillväxt nöd och förderf äfven tilltaga. Inskränkte man sig till påståendet att de derigenom blifva synbarare, så är ingenting deremot att invända. Tystnaden och mörkret ha i forna dagar ansvarat för mycket. Men saken har äfven en annan sida. Man hörde fordom, säger man, mycket mindre oenighet, mycket mindre strid om rättigheter. Naturligt! — För att om någonting skall stridas, måste det först finnas. Men om ock rättigheter i och för sig sjelfva äro i tanken från menniskan oskiljaktiga, så äro de dock dermed i verkligheten långt ifrån erkända. Erkännandet är första steget till deras verklighet, och detta erkännande är upplysning, är en gemensam och ömsesidig kunskap. Finnes ej en sådan kunskap, så finnes ej heller rättigheten såsom sådan. Den slumrar, den har ännu ej slagit upp ögonen. Den finnes då blott såsom makt, eller utgår från makten såsom gunst, nåd, privilegium; men den finnes ej ännu såsom rätt. Emellertid utvecklar sig så väl kunskapen i allmänhet som kunskaper och rättigheter i synnerhet, ur en gifven yttre auktoritet, såsom ur sitt naturliga omhölje; tills det som i början var på god tro antaget, eller genom myndighet beviljadt eller ålagdt, förvandlar och renar sig till insigt och rätt. Stridsämnena öka sig således nödvändigt i samhället med upplysningens framsteg. Lägger man härtill att med upplysningens tillväxt, hvilken är detsamma som intelligensens växande andel i arbetet, menniskorna i afseende på sina behof blifva alltmer beroende af hvarandra, så har man en nödvändighet för ögonen, af en i sanning förskräckande karaktär. — Och likväl är denna nödvändighet ingen annan än intelligensens egen inneborne lag! — Och likväl är detta menniskornas stigande beroende af hvarandra ett förhållande som rättvisan allt mer kan ordna,

som *sedligheten* alltmer kan förmildra, som kärleken kan göra till ömsesidig vinning! — *kan*, säger jag — nämligen *allt efter som menniskan ställer sig till denna lag*. Ty hon kan, i följd af sitt fria val, förneka och håna den; hon kan förvandla dess verkningar till lyckliga eller olyckliga. Men rubba dess giltighet förmår hon ej i ringaste månno. Fram går denna lag, som förer menniskorna allt närmare till hvarandra, fram går den oupphörligt, i tvedrägt om ej i endrägt, i hat om ej i kärlek, i ondo om ej i godo — källa till elände eller sällhet, civilisationens välsignelse eller förbannelse — allt efter som hvar och en till densamma förhåller sig. *Men genomträngde i samma ögonblick en rätt liflig känsla af denna sublima, allt menskligt förbindande nödvändighet i hela sitt djup det menskliga väsendet — menniskorna vände sig om och igenkände hvarandra som bröder*...

»Dessa betraktelser leda oss till erkännande af andra, högre, vida mer omfattande former af mensklig samhällighet än det borgerliga samhället. Detta sistnämnda står väl i ett innerligt växelförhållande till den andra formen, så att de utan staten ej skulle komma till rätt utveckling, men den samhällighet som i dem yttrar sig stannar ej vid statens gränser. Den går både längre och högre. Denna utöfver det *juridiska* samhället gående menskliga samhällighet är — den *intelligenta* — den *moraliska* — den *religiösa*. Vi måste hvar för sig betrakta dem...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

»Intelligensens verld! — hvem kan utan häpnad och beundran betrakta den? — Det är *verlden* — allt mer framträdande och ordnande sig ur den dunkla, kaotiska förvirring ur hvilken den först skall ha uppstått, men ur hvilken den dagligen allt mer utvecklar sig — för oss, för menniskan, för barnet — i den mån *tanken* för hvar och en och inom hvar och en uppgår. — Hvad lag, hvad ordning, hvad mått, hvad regel är, efterforskar, finner, känner, och igenkänner han öfverallt såsom en *tankes*, om också en *högsta* tankes uttryck — ifrån de lagar genom hvilka stjernorna gravitera mot hvarandra i den yttre verlden, till de inre lagar som i

kunskap, rätt, pligt, kärlek och tillbedjande förena menskliga väsenden. I hvarje jordiskt lif har han sin morgon och sin afton, uppgår såsom solen ur natt och sjunker deri tillbaka. Men liksom den yttre solen oupphörligt lyser, ehuru ej på samma gång för alla, så vet äfven solen i tankens rike icke af någon verklig nedgång; och liksom naturen äfven i nattens dunkel bär vittnesbörd om att ljuset der har framgått, så hafva äfven de i natt sjunkna slägtens tankar ej med dem slocknat. De bära, i de minnen och verk som äro deras uttryck, också vittne om ljuset, ja, de ha fångat det och återstråla det genom tidernas natt såsom från en egen stjernhimmel. Enslig läser den förgängliga menniskan, gårdagens barn, denna det förflutnas stjernskrift: — det är de dödas tankar; — likväl upplysa, röra, förvåna och tjusa dessa tankar, liksom vore i dem en lefvande ande. Och han är der, emedan han förnimmes, kännes och förstås; liksom den i det jordiska lifvet ännu härbergerade anden också kan frambringa sådana verkningar genom blotta sitt väsen och sin tillvaro, utan att han på långt när sjelf vet af alla dessa inre verkningar. Ty blott hvad hon verkar derigenom att hon griper sig an och handlar, vet egentligen menniskan; det hon verkar genom hvad hon är (hvilket innefattar summan och facit af alla hennes handlingar,) vet hon icke. Men denna summariska, totala verkan af hennes väsende är likväl det egentliga och bästa i hvarje väsende. Sådana verkningar, som de dock på detta sätt ännu utöfva (totalintrycket af en hel karaktär, som bäst uppenbarar sig sedan den är afslutad) hör således till det bästa af hvad de lefvande äfven utöfva och är ingalunda heller de så kallade namnkunniga intelligensers företrädesrätt. Det finnes intet i tysthet välsignadt minne, som icke verkar välsignande. Men en sådan verkan är öfverallt lifvets, ej dödens. — Också lefva de döda. — Och den, som mycket umgåtts med de dödes tankar, kan minst tvifla derpå. — — —

»Vi hafva härmed framställt den stora intelligenta samhälligheten i menskligehetens arbete — en samhällighet och gemensamhet som ej blott omfattar de samtidiga, utan äfven alla gångna slägten.

»Betraktelsen af den moraliska och religiösa sam-

hälligheten förer oss likaledes vidt utöfver det enskilda samhället. Man har sagt att det borgerliga samhället är på öfverenskommelse grundadt... Men om öfverenskommelsen i en eller annan form till en stor del framställer samhället i sin verklighet, så är den likväl hvarken tillräcklig att förklara samhällets möjlighet, ej heller uttömmer den samhällsbegreppet. All öfverenskommelse vore omöjlig, om icke i all både kunskap och vilja ursprungligen funnes något i sig sjelft öfverenstämmande, hvarom man ej behöfver komma öfverens. Det är klart att detta ligger i sjelfva den förnuftiga varelsens natur, i dess förmåga af både kunskap, rätt och pligt. Vi ha kallat det intelligensens lag; men det är tydligt att ordet lag i vanlig mening ej kan fullt uttrycka det hvarom här är fråga. En lag bjuder eller förbjuder vissa handlingar; men här är ej fråga om vissa handlingar, utan om sjelfva den handlande förmågan. Att det finnes en inneburen lag i denna handlande förmåga, oberoende af all öfverenskommelse, är hvad hvar och en medgifver; men denna lag gäller då ej endast vissa handlingar, utan hela menniskans handlingssätt... Denna lag är derför ej heller blott ett vetande; den är mer. Den är väl ett hos alla förutsatt samma vetande — samvetet — men detta är, såsom sådant, på en gång både begrepp och känsla; hvaraf synes att vi här vidröra sjelfva det menskliga väsendets odelade rot. Karaktären af ett helt, enligt samvetets fordringar inrättadt handlingssätt är ej blott laglighet, utan sedlighet; och då man talar om den moraliska lagen, menas dermed denna den innerligaste af alla lagar, som uttrycker sig i sjelfva sinnelaget.

»Vi stå här vid den heliga källan af den ursprungliga förbindelsen mellan förnuftiga varelser. Vi ha sett att en sådan förbindelse redan är förebildad i de naturliga banden mellan menniskorna, ifrån dem som förena familjen till dem som omfatta ett folk. Äfven dessa förbindelser öfvergå i det borgerliga samhället till rättsförhållanden, genom af lag stadgade öfverenskommelser uttryckta. Så i familjens första band, äktenskapet; så slutligen sjelfva ett folks i lagar fastställda förening eller författning. Men just i den yttre rättens ej blott lofliga utan nödvändiga

användande äfven på dessa ursprungliga naturliga band*, visar det sig huru litet någon yttre lag eller särskild öfverenskommelse kan uttrycka väsentligheten af sådana, hela personligheten omfattande förbindelser som de hvilka förena menniskan med maka, barn, fädernesland... Derför beder man öfver sådana outsägliga förbindelser — eller förpligtar sig med sinnet upplyftadt till alla varelsers upphof.

»...Det är ett trohetslöfte. Men troheten i all förbindelse är hvad som väsentligast uttrycker all sedlighets sanna karaktär. Öfver detta förbindande i all förbindelse är det gudsfruktan som innerligast verkar. Det är religion. — Och härmed hafva vi kommit till en höjd, eller till ett djup, der tystnad talar bättre än ord...

»...Slutligen genomtränger den högre samfundsanden äfven familjen, bestämmande allt renare makars, barns, tjenares förhållande efter principer af ömsesidig rätt och pligt. Det gäller isynnerhet om äktenskapet; en öfverenskommelse, som inför staten är familjens lagliga grund och som genom makarnas allt mer erkända lika rätt, på en gång blir, om störd af rättskränkningar, upplösligare, men just derigenom frivilligt kan blifva så mycket fastare. Äktenskapet har på en gång en juridisk, moralisk och religiös helgd och kan i sjelfva verket ej umbära någondera; ty äfven de lagstiftningar som blott uppfattat det som ett civilkontrakt. förutsätter de andra, högre betydelserna. Det är en objektiv, för både rättens och sedlighetens upprätthållande nödvändig, af kristendomen först i sin rätta dager ställd institution, hvilken såsom en statens moraliska grundval till sin giltighet och varaktighet ingalunda kan göras beroende af ett blott subjektivt godtycke, utan är så mycket heligare som här, liksom vid en mensklighetens vagga, är fråga om kommande slägtens väl och ve. Det står hvar och en fritt att inträda i en sådan förening eller icke. Det är de

* Nödvändigt — äfven i fråga om äktenskapet, emedan det kontrakt det innehåller är inför staten familjens lagliga grund och innefattar rättigheter så för kontrahenterna som för deras afkomma.

blifvande makarnas pligt att dess förinnan allvarligt pröfva sig sjelfva, om de med kärlek kunna uppfylla de skyldigheter den äkta föreningen ålägger. Men vexlingen af tycken upplöser ingalunda föreningen, utan innehåller ett ondt*, som pligtmessigt bör motarbetas och kan motarbetas (ty hvad vore menniskan om hon ej kunde lära sig att älska sina skyldigheter?) så länge uppfyllandet af pligt i allmänhet — det vill säga egen och makans förbättring — är i äktenskapet möjligt — ej längre. Ty intet band gäller mot räddningen af en själ.

»... Så verkar den högre samfundsanden renande och stärkande tillbaka på de väsentliga samhällsbildningar ur hvilka den sjelf först utvecklat sig; och det är så mycket nödigare att skarpt fatta detta som det just är svärmeriets egentliga kännetecken att blott föreställa sig denna verkan såsom upplösande, så att t. ex. i den mån den högre menskliga samhälligheten framträder, familjen, kommunen, staten skulle försvinna; då just motsatsen, nämligen att de härigenom allt mer visa sig i sin äkta beskaffenhet, är sanningen...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

»... Ej blott först och främst, utan både först och sist: familjen är helig; och denna känsla, öfvertygelse och sed upphör aldrig att vara grund och rot till all sedlighet på jorden. Den är religionens hem i verlden — (ty religionen måste ock ha ett hem, ej blott en kyrka) —. Vi ha fästat uppmärksamheten på den snart alla gränser genombrytande, för framtiden högst betecknande gemenskapen mellan jordens folk och släkten, på den öfverhandtagande kosmopolitismen, med ett ord. Man prisar den såsom ett godt; man anklagar den såsom ett ondt. Den är och kan vara bäggedera. Den är en upphöjelse öfver fördomar —

* Det flacka resonnement som vill upplösa äktenskapet efter det subjektiva tycket, är alldeles af samma halt som det hvilket skulle förneka förbindelsen af pligters uppfyllande i allmänhet, så snart, genom vexlande tycken, detta uppfyllande ej skedde rätt gerna.

ifrån den primitiva råhet som i hvarje främling såg en fiende och i hvarje utlänning en barbar, till de antipatier af alla slag som obilligt söndra menniskorna. Men den är på samma gång en upplösning af öfvertygelser, i hvilken menniskan, lik den från grunden lösryckta näckrosen, kastas våg för vind, utan rot. Återstår således för henne blott att slå ny rot i sitt eget väsendes djup — dertill är hon kallad — och då alla häfdvunna band upplösas, mot den pårusande mångfalden af föremål och behof åter befästa sig i sin första borg och i de enkla, oskyldiga förhållandena i hvilka naturen sjelf bjuder hand åt sedligheten. Hon måste beställa om sitt hus, på sin egen härd måste hon tända den rena låga hvars ursprungliga värme fordras för att ge rätt lif åt alla menskliga förbindelser... Familjen är i närvarande brytning af menskliga samhällens fall och återbyggnad åter det vigtigaste element, på hvilket allt beror, liksom all odling med den begynte; hvarför alla jordens nationer ock vördat den som en gudomlig stiftelse. Och roten af denna rot är åter äktenskapets helgd, modern för all sedlighet på jorden. Der äktenskapet är förderfvadt är allt förderfvadt hos ett folk. Der det är rent, der befästa sig, genom de ljufvaste, heligaste band, mensklig ordning midt under den hotande upplösningen af alla borgerliga förhållanden. Ty, för att åter upprepa en förut uttalad sats, hvilken senare tiders störste skald (Goethe) i de skönaste sinnebilder förklarat — »familjen är statens oförstörliga lifsprincip»; der den bibehåller sig såsom en fristad för sedlighet, trohet och tapperhet, der mannen står för sitt hus, omgifven, stärkt af hustru och barn, med handen sträckt mot vän, med vapnet sträckt mot fienden:...

— 'Detta är vårt! — så låtom oss säga och dervid bestånda;
ty ännu blifva städs de beslutsamma folken berömda,
som för Gud och för lag, för hustrur, barn och föräldrar
stridde — föllo de ock för fiendehand tillsammans!...

»...Hvad framställer Goethe i Hermann und Dorothea? — Familjen i beröring med en stor verldshvälfning; — ej en stor, en hög familj, utan en familj ur hopen — familjen under inbrytande nöd och krig och revolution — ett borgarhushåll, som förnyar och befästar

sig genom de ljufvaste, heligaste band midt under den hotande upplösningen af alla borgerliga förhållanden... Denna dikt genomlyses af ett inre blygsamt ljus och har en nästan genomskinlig skönhet. Poem af högre sedlig skönhet har ingen skrifvit, ehuru Goethe stundom missförstås, emedan han aldrig predikar moral och ofta framställer dessa svårlösta konflikter i lifvet som innebära fördärf. Men den poetiska rättvisan, eller rättare, den, som ligger i tingens gudomliga ordning, har ingen högre iakttagit än denne man, som sjelf aldrig synes hvarken i lärostolen eller på domaresätet...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

»... De flesta romaner ändas lyckligt med giftermål, såsom ett gästabud slutas med desserten och sötsakerna, hvarefter man stiger upp från bordet.

»Skönare knytes i Hermann och Dorothea den äkta föreningen midt under hotande faror. Så visar sig hvad giftermålet är: — en framtid uppburen af ömsesidig förtröstan. Så underkastar sig kärleken genast det prof af mod och försakelse som i alla fall förr eller senare förestår. Den kärlek som ej är fröet till alla manliga och qvinliga dygder är ingenting värd.

»Mannen är en hälft, qvinnan är en hälft; fadern och modern med sitt barn är en hel menniska, säger en gammal indisk lagstiftare.

»Dock kan hvar och en som dertill har kallelse och förmåga äfven komplettera sin existens på egen hand. Goda gerningar äro ingen förkastlig afföda.

»Och äfven enslingen är ej afskuren från det hela. Det kommer deraf, att vi alla äro barn i en faders hus.

»Hvar och en kan säga: Jag vill stå upp och gå till min Fader.»

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Citaten kunde mångfaldigas, men de anförda må vara tillräckliga — i mångens ögon torde de kanske till och med vara alltför utförliga, då de hänföra sig till för

de flesta icke otillgängliga källskrifter. Att de som särskildt för Geijer karaktäristiska utvalts af en honom så närstående person som hans dotter, skänka dem emellertid, som redan påpekats, ett obestridligt värde och intresse ur psykologisk synpunkt.

Adolf Hamilton.

XI.

Agnes kunde med så mycket mera odeladt intresse ägna sig åt såväl läsning som anteckningar under denna tid, som ett längre uppehåll inträdt i brefväxlingen med fästmannen. Adolf hade meddelat henne när han skulle lämna Hohenheim samt bedt henne inom en viss tid skrifva till Dresden; för öfrigt voro hans resplaner obestämda — han kunde ej uppgifva några vidare adresser och hon borde ej oroa sig om hon ej hörde af honom på några veckor. Före midten af augusti hoppades han i alla händelser vara hos henne och då finge han muntligen berätta det myckna hvarom han ej kunnat skrifva.

Brefvet till Dresden afsändes i rättan tid, men kom dock först efter flera månaders förlopp adressaten till

handa, försedt med många poststämplar och många officiella anteckningar, vittnande om den patriarkaliska vaksamhet hvarmed ordningsmakten den tiden äfven i Europas storstäder följde den skenbart harmlöse resande, i hvilken man ju alltid måste vara beredd att uppdaga en politisk konspiratör med nattsvarta syften. »Hat in Dresden nach polizeilicher Auskunft im Englischen Hof gewohnt und ist am 6/5 nach Leipzig abgereist», heter det i en af dessa anteckningar — och en senare upplyser helt kort: »Längst von Leipzig abgereist. Der jetzige Aufenthalt nicht zu vermitteln». Att brefvet sent omsider af okänd hand returnerats till »Hönsäter, Mariestad, Suède» tyckes antyda att det slutligen omhändertagits af någon välvillig landsman med en viss grad af personalkännedom.

»M. le comte Adolphe de Hamilton» — som utanskriften lyder — hade i själfva verket ofantligt brådtom, och den »utländska resa», med hvilken han, enligt tidens sed och föräldrarnas önskan, borde afrunda och komplettera den akademiska bildningen innan han på fullt allvar ägnade sig åt lifvets mera kräfvande uppgifter, behandlades af honom allt mer som ett subtraktionstal, där frågan blott gällde huru mycket som kunde reduceras utan att det hela absolut förvandlades till noll. Han hade skrifvit och talat om midten af augusti — men i själfva verket hade han en hemlig föresats som han ej ville meddela någon så länge han ej var viss om att kunna genomföra den: — Han ville fira Johannadagen, den andra årsdagen af deras förlofning, hos Agnes i Uppsala och han hade fullkomligt klart för sig att han också ville fira den på sitt eget sätt, utan att längre fråga efter om någon gaf sitt tillstånd därtill

eller ej. Nu hade de väntat länge nog; föräldrarna fingo säga hvad de ville. Agnes hade gått miste om den glädje som promotionen kunnat bereda henne, äfven om han själf varit frånvarande; men det skulle också bli sista gången som hon och hennes föräldrar skulle behöfva lida af detta onödiga och förödmjukande hemlighetsmakeri, denna pinsamma halfhet och ständiga känsla af att befinna sig i en falsk ställning. Hädanefter skulle allt vara öppet och klart — det var han skyldig både henne och sig själf. Tiden blef honom lång till dess han skulle få sätta den gyllne ringen, symbolen af en pröfvad kärlek och trohet, på hennes finger och öppet inför all världen framträda som hennes trolofvade.

Pliktskyldigast gjorde han emellertid sitt bästa för att se och inhämta så mycket som möjligt under vägen utan att därvid alltför mycket förnöta en dyrbar tid. Han besåg samvetsgrant Dresdengalleriet, gjorde en längre fottur genom Sachsiska Schweiz, tänkte på Goethe och Faust och Auerbachs Keller i Leipzig, såg Schillers hus i Jena och tillbragte slutligen några minnesrika dagar i Weimar, hvarifrån han som minnesgåfva till Agnes medförde en tusensköna, plockad på gräsvallen utanför Goethes Gartenhaus. Men därpå styrde han med lätt samvete kosan rakt mot norden — steg i Hamburg ombord på den svenska ångbåten som — underbart att tänka! — numera förde resande till Stockholm på tre à fyra dagar, lika många som den gamla »postjakten» stundom, under vidriga förhållanden, behöft endast för öfverfarten till Ystad — och skyndade slutligen en vacker sommarafton med brådskande steg och klappande hjärta från Islandet, där han stigit af den nyanlända Uppsalabåten, på välkända vägar uppåt staden,

till den kära gamla gården vid Carolina, där han var viss om att ej bli mindre välkommen därför att han kom så mycket förr än han varit väntad. Han hoppades att öfverraska sin Agnes i trädgården, som han så ofta sett henne i sina tankar, sysslande i aftonsvalkan med vattenkanna och kratta bland blommorna. Kanske tänkte också hon på den minnesdag som inföll i morgon och suckade en smula vemodigt vid tanken på att han ännu var så långt borta. Hvad hon skulle bli glad! —

Men Agnes fanns tyvärr icke bland rosorna; hon låg i stället blek och matt, svept i den himmelsblå morgonrocken som gjorde henne ännu blekare, uppe på soffan i sitt rum, knappast konvalescent ännu efter den häftiga lunginflammationen som hon ådragit sig då hon i piskande hagel och åskregn sprungit ut i trädgården för att rädda sybågen med Avas bröllopspresent, de många kringströdda silkesdockorna, böckerna, saftbrickan och allt annat smått och godt som hon i den tryckande värmen flyttat ut i trädgården, en åskdiger sommardag. Hon blef genomvåt i sin lätta sommarklädning och de papperstunna skorna — tänkte icke, ifrig och varm som hon var, på nödvändigheten att byta om förrän det var för sent och hon redan började skakas af de frossbrytningar som bådade en allvarlig förkylning; och så var olyckan skedd. Det hade varit ångestfulla dagar för föräldrarna och tårarna runno ymnigt då de nu med rörelse slöto den hemkomne fästmannen i sin famn och tänkte på huru smärtsamt detta återseende lätt kunnat blifva. Nu var dock all fara öfverstånden och den lycka man varit nära att förlora föreföll dubbelt stor och dyrbar.

Adolf hade emellertid verkligen utfört sin föresats

att få fira Johannadagen i Uppsala och att just den dagen få sätta förlofningsringen på en hand som nu visserligen var ännu mindre, hvitare och genomskinligare än han sett den för sig i tankarna, men som han just därför med så mycket större glädje och skyddande ömhet slöt i sitt eget fasta, varma grepp. Utan alla yttre högtidligheter, men med så mycket mera stilla hjärtefröjd och tacksamhet firades den officiella stadfästelsen af ett band som ej genom något offentligt erkännande kunde blifva fastare än det redan var. Kanske tänkte Geijer därvid med rörelse på hvad han en gång skrifvit om den allvarliga skönheten af en förening, knuten i skuggan af en hotande fara och i fullt medvetande om all jordisk lyckas förgänglighet; och icke utan skäl såg han troligen i de båda ungas icke opröfvade kärlek den bästa grunden för hvad han själf kallat äktenskapets innersta idé: »En framtid uppburen af ömsesidig förtröstan». Hans Agnes och hennes trolofvade hade under de gångna åren haft god tid att i grunden lära känna och lita på hvarandra.

Blott några få dagar, knappast mera än en vecka, tillät sig emellertid den unge fästmannen att dröja hos sin hjärtevän, ehuru man skulle tycka att han efter den långa skilsmässan och den väl använda arbetsvintern väl kunde känt sig berättigad till en längre hvilotid. Men att på detta sätt slå sig till ro innan han fått full klarhet i alla förhållanden låg inte i hans lynne. Till föräldrarna hade han skrifvit från Stockholm med underrättelse om sin hemkomst och ett kort meddelande om den förestående eklateringen, till hvilken han, försiktigt nog, ej utbad sig deras samtycke utan tillät sig att taga det för gifvet. I betraktande af föregående erfarenheter förvånas man knappast öfver hans önskan att

hellre med största möjliga skyndsamhet personligen förvissa sig om verkningen af denna dubbla öfverraskning än invänta de skriftliga uttrycken af familjens förvåning och icke osannolika ogillande. För öfrigt — om Agnes öfver hufvud taget kunde äga en rival, så var det den gamla fädernegården därnere vid Vänern, med sina uråldriga, förfallna byggnader, sina förvuxna trädgårdar, breda åkrar och lummiga ekdungar, allt oupplösligt förbundet med hans tidigaste barndomsminnen och föremål för en nedärfd kärlek, troligen starkare än han fullt gjorde sig reda för. Sedan han nu återsett sin Agnes och åt deras förhållande förvärfvat den officiella förlofningens trygghet och värdighet förtärdes han af otålighet att äfven i egenskap af godsägare få sina rättigheter fullt utredda och bekräftade. Han stannade således endast i Uppsala tillräckligt länge för att se sin »Hjärtans Lilja» fullt på bättringsvägen och ilade därpå genom natt och dag, med all den fart som skakande bondkärror och tröttkörda skjutshästar medgåfvo, tvärs öfver Sverige till Hönsäter, dit han anlände långt innan man börjat vänta honom och således äfven — som han kanske i tysthet hoppats — innan man fått rätt klart för sig huru den halsstarrige och självrådige unge mannen efter denna sista kraftyttring rättvisligen borde mottagas och behandlas. Resultatet blef hvad man med kännedom om vederbörandes lifliga och impulsiva naturell kunnat vänta sig: i glädjen öfver det oväntade återseendet glömde man så totalt bort alla ledsamma tvistefrågor, tog hvarandra så varmt i famn och fällde så många glädjetårar att man sedan ej kom sig för att återupptaga det obehagliga ämne som kunnat blanda malört i glädjebägaren. Gamle grefve Hugo David hörde för öfrigt till de sunda naturer som protestera högljudt

och kraftigt så länge protesten kan anses tjäna något praktiskt ändamål, men som med gentlemannens lugna jämnmod förstår att finna sig i en fait accompli då saken icke längre står att hjälpa. I den första brådskande lilla breflapp, som Adolf efter hemkomsten sänder sin käresta för att omtala att resan gått lyckligt och att han oupphörligt tänker på henne, säger han blott att han blifvit »på det kärleksfullaste mottagen», men att han alls icke kan yttra sig angående föräldrarnas stämning med afseende på förlofningen, då »den frågan ännu alls icke blifvit vidrörd»... Därmed måste hon tills vidare nöja sig. Men äfven om Agnes i den lilla biljetten saknade ett och annat som hon gärna velat finna där, så torde hon i andra afseenden hafva funnit den så mycket mera intressant och vältalig. Skrifven som den är på gröfsta papper, med en mer än vanligt omedgörlig gåspenna och ett tydligen med vatten starkt utspädt bläck, knappast läslig med ett ord, är den dock daterad Blomberg och innehåller i få ord den mycket sägande upplysningen: — »pappa är idag här med mig för att introducera mig, lämna mig alla nycklar och öfver hufvud taget sätta mig in i ställningar och förhållanden»... Adolf har således firat sin officiella trolofning äfven med den gamla gården, hans första ungdomskärlek, kring hvilken han väft så många vackra och varma drömmar. Agnes visste mer än väl hvad detta betydde för honom och säkert har hon med fuktiga ögon smålett åt det karaktäristiska postscriptum hvarmed den unge godsherrn i sitt hjärtas glädje afslutat de hastigt hoprafsade raderna: ...»Jag har fem hästar, 22 kor, en präktig kalf och 2 smäckfeta grisar. I morgon tar jag af

r å g e n!!! — Gud signe dig du lilla kära —!»* Det är det undertryckta jublet öfver en förverkligad lifsdröm som ger en nästan rörande klang åt de prosaiska orden.

Det var i alla händelser en början till förverkligandet af den idylliska roman om »ett litet Arkadien», där han och hans Agnes tillsammans skulle ömsevis fröjdas åt »kor, kalfvar och fölungar» och ömsevis läsa Shakespeare och Goethe, med hvilken han som »ung man i verken» fördrifvit så många tunga missmodets timmar. »Inbillningsholm» var icke längre något hägrande, nästan oupphinneligt luftslott, öster om sol och väster om måne; — det låg, en kär och välkänd verklighet, i den soliga dalsänkan på södra sluttningen af Kinnekulle, omsluten och skyddad mot nordan- och östanvind af den varma röda kalkstensklefven, öppen mot syd och väst med tjusande fjärrsyner öfver bördig slättbygd och blånande sjö, ett paradis att drömma om, ett hem att älska och längta till, en idealisk fristad för ungdom, kärlek och lycka — åtminstone för den ungdom som ej i yttre prakt, ståt och bekvämlighet såg något väsentligt villkor för sin lycka.

Ty betänkligt ruskig och förfallen både utan och innan var obestridligen numera den gamla herrgården. Ståtlig eller imponerande hade den väl knappast kunnat kallas ens i sina glansdagar, då gamle grefve Adolf Ludvig, trött på hoflif och politiska förargelser, slagit sig till ro där med sin älskade Eva de Besche för att på

* Kreatursuppsättningen, liksom öfriga anordningar, förefaller onekligen öfverraskande blygsam för en egendom som redan vid denna tid till arealen räknades bland provinsens största. Men Blomberg hade dels längre tider varit utarrenderadt, dels endast betraktats som en utgård till det i ägarens ögon vida viktigare Hönsätersgodset. I ett senare bref upplyser Adolf att gården enligt hans beräkning bör föda »minst fyrdubbla antalet kreatur».

mellanstunderna af det lyckligaste och fridfullaste familjelif lätta sitt hjärta genom nedskrifvande af samtidens giftigaste memoarer. Det hade varit honom ett nöje att ordna trädgård, park och omgifningar i någorlunda öfverensstämmelse med den gustavianska tidens mest beundrade förebilder — klippta häckar och mossbelupna terrasser och stentrappor vittnade ännu om dessa sträfvanden —; men själfva boningshuset hade han i det stora hela, oafsedt några på- och tillbyggnader och ett och annat nyupptaget eller igenslaget fönster, lämnat ungefär sådant som det varit så långt man mindes tillbaka. Redan hans unga söner, grefve Hugo David och hans bröder, tilläto sig i bref till hvarandra ett och annat höfviskt litet skämt öfver det »vördade ätterucklet» — som dock tydligen var dem tillräckligt kärt för att hvarje genomgripande förändring skulle förefalla som ett helgerån. Med samma pietet afhöll sig grefve Hugo David, då han i sin ordning som nygift flyttade in i det skräpiga gamla huset, från alla andra förändringar än de oundgängligaste — ett nytt golf här och där i stället för ett alltför uppmurket, några råtthål igenspikade, en och annan järnkrampa anbragt på tvifvelaktiga takbjälkar — det var det hela. Då han några år senare efter sin svärfaders död öfvertog det ojämförligt mycket ståtligare Hönsäter och gjorde detta till sitt hem, stod Blomberg alltjämt obebodt eller endast bebodt af tillfälliga hyresgäster, hvarvid naturligtvis mindre än någonsin några genomgripande reparationer eller förändringar kommo i fråga. För både honom och hans barn förblef den gamla fädernegården dock ständigt ett slags vallfartsort, dit man gärna förde ärade gäster och företog gemensamma utfärder, vare sig i vagn eller till häst. I de ungas ögon var och blef det ett paradis. Hvar

voro väl vårens sippor så stora och så blå, hvar täckte de väl marken i så myllrande massor som i dessa soliga backsluttningar? — Hvar växte väl gullvifvorna så frodiga och doftande på långa kraftiga stjälkar, hvar fanns väl öfver hufvud taget en sådan mångfald af sällsynta och utsökta vildblommor som i ängarna kring Blomberg? — Hvar mognade väl större och sötare moreller och bigarrå, saftigare klarbär och genomskinligare astrakaner än i Blombergs gamla mossgrodda fruktträdgård? — Hvar fanns väl ett sådant valnötsträd som där, väldigt, fyrdeladt, stort som den största ek och på hösten med en sådan rikedom af mognade nötter att de måste mätas skäppvis? — Hönsäter, i all sin aristokratiska ståt och värdighet, hade intet som kunde jämföras med allt detta. Det låg på Kullens norra sida, där jordmånen var djupare och fuktigare och växtligheten i vissa afseenden kraftigare, men på långt när icke så rik, yppig och egenartad som på den södra. Blomberg, hvilande i kalkbergets varma, ständigt mot solen öppna famn, kunde endast liknas vid en naturlig drifbänk där allt blommade och mognade med nästan exotisk frodighet. Traditionen förmälde till och med att gamle grefve Adolf Ludvig, som gärna experimenterade med trädgårdsskötsel, där fått både vindrufvor och aprikoser att bära mogna frukter i det fria.

Imponerande kunde emellertid, som sagdt, den gamla oansenliga herrgårdsbyggnaden med sina låga rum och många lustiga flyglar och uthusbyggnader i intet afseende kallas; men om den kunnat bibehållas oförändrad, sådan den var i slutet af 1840 och början af 1850-talen, skulle den möjligen i våra dagar väcka vida större intresse än åtskilliga af dess mera anspråksfulla grannar. Ett mera representativt exempel på äkta gammalsvensk

herrgårdsstil skulle man till och med vid denna tid haft svårt för att finna. Midt i den stora halfrunda dalen, hvars bakgrund utgjordes af den granskogsklädda kalkstensklefven och hvars sluttningar täcktes af rikaste parkvegetation, låg själfva hufvudbyggnaden, ett gulmåladt tvåvånings trähus med oregelbundet sittande fönster, endast innehållande nio rum samt omgifvet af fyra små tärningformade flyglar med höga toppiga tak, krönta af en väldig skorsten. Något längre bort, men i samma linje som flyglarna, lågo ytterligare tvenne långsträckta stenhus med höga brutna tak, innehållande stall, vagnshus, sädesmagasiner och förvaringsrum af allehanda slag. Det hela bildade en stor aflång gårdsplats, ytterligare inhägnad af de höga, mellan flyglarna löpande klippta syrenhäckarna, åt alla fyra sidor försedda med väldiga grindstolpar af huggen sten och stora smidda gallergrindar — allt samverkande till den känsla af förnäm afskildhet och trygg sammanslutning som våra förfäder älskade och som för dem utgjorde själfva inbegreppet af all hemtrefnad. Kanske hade just denna egendomliga, gammaldags afskildhet, som gaf en så säregen prägel af fridfull samling och ro åt det hela, en icke obetydlig andel i den nästan personliga ömhet hvarmed den gamla gården betraktades äfven af det yngre släkte hvars festligaste ungdomsminnen dock aftecknade sig mot en vida ståtligare och mera dekorativ bakgrund. Man kunde visserligen sinsemellan skämta öfver det fallfärdiga »ätterucklet» och dess många i ögonen fallande brister; men i grunden ville man alls icke hafva det annorlunda än just sådant som det var: en dyrbar relik, vittnande om tider och människor med enklare seder och mera primitiva behof, men därför icke mindre lycka.

I afseende på »nutida bekvämligheter» lämnade det

gamla huset i själfva verket så godt som allt öfrigt att önska och detta i en grad hvarom man i våra dagar har svårt att ens göra sig en föreställning. Alla dess såväl inre som yttre anordningar voro ägnade att framkalla den lifligaste föreställning om gångna släktens mer än spartanska likgiltighet ej blott för lifvets komfort i modärn bemärkelse, utan äfven för de enklaste åtgärder till underlättande af dagliga plikter och sysslor. Exempelvis torde endast behöfva anföras, att hufvudbyggnaden, uteslutande afsedd för »herrskapets» behof, endast innehöll familjens egna sof- och sällskapsrum, under det att ej blott alla domestikrum, utan äfven själfva köket med tillhörande skafferier m. m., var inhyst i en af flyglarna. Tjänstfolkets närvaro påkallades vid behof medelst en i förstugan anbragt klocksträng, ställd i samband med en utanpå byggnaden sittande större ringklocka — och vid måltiderna måste naturligtvis de med fat och karotter fyllda brickorna, alltsom serveringen så påfordrade, i ur och skur, i snö och slask bäras den icke alltför korta vägen öfver gården, hvilket naturligtvis ofta nog kunde medföra de mest bekymmersamma förvecklingar. Det kräfdes sannerligen starka nerver för att på julkalasen sitta med fullt bibehållen sinnesro som charmant och förbindlig värdinna vid middagsbordet, utan någon som helst säkerhet för att icke både stek och tårta på vägen mellan kök och matsal skulle förolyckas i snödrifvorna eller de lätta frasiga smörbakelserna af stormen spridas åt alla väderstreck.* I jäm-

* Då Adolf Hamilton började vidtaga anordningar för sin blifvande bosättning, afhandlades frågan om en eventuell förflyttning af köksdepartementet grundligt och uttömmande mellan de förlofvade, hvarvid äfven fru Anna-Lisa fick tillfälle att yttra ett och annat visdomens och erfarenhetens ord. Adolf var icke

förelse med detta voro sådana små oegentligheter som att nedgången till husets stora murade källare förlagts ute i trädgården på icke obetydligt afstånd från hufvudbyggnaden och att man endast med tillhjälp af en för tillfället upprest stege kunde komma upp på vinden — mycket annat att förtiga — rena bagateller. Ställets alldeles säregna charme och trefnad tycktes i själfva verket hafva varit så stora att det aldrig på allvar föll någon in att beklaga sig öfver dess brister — än mindre tänka på att de kunde afhjälpas.

I denna omgifning var det nu som den unge Adolf Hamilton på sommaren 1845 slog sig ned för att på allvar ägna sig åt den lifsuppgift till hvilken han länge känt sig kallad och som han valt med full insikt om de mödor och uppoffringar den skulle komma att kräfva. Sällan har väl en ung landtman med mera god vilja satt handen till plogen och kanske ännu mera sällan en ung, i aristokratiska vanor och traditioner uppvuxen egendomsherre tagit sitt rike i besittning med så mycken likgiltighet för allt det dekorativa i yttre förhållanden som eljest i en dylik ställning kan vara lockande för en ungdomlig fantasi eller frestande för en ungdomlig fåfänga. Den absoluta obenägenhet att offra något för blotta skenet, som hela lifvet igenom skulle utgöra ett af hans mest framträdande drag, gjorde sig på det mest karaktäristiska sätt gällande redan vid hans första husliga anordningar, hvilka i okonstlad enkelhet sökte sin like. Han kamperade i själfva verket på sin gamla gård ungefär som en ung och ärelysten general i det till-

obenägen att inrätta kök m. m. i bottenvåningen — men vid närmare öfvervägande fann man frånvaron af »köksos, flugor och pigslammer» så tilltalande att allt fick bli vid det gamla, som det också allt framgent förblef.

fälliga högkvarter hvars enda betydelse i hans ögon är dess lämplighet som operationsbasis för de segrar han hoppas vinna. I sitt första bref till Agnes skildrar han med nästan pojkaktig glädje det förträffliga sätt hvarpå han sörjt för sin trefnad och bekvämlighet och ordnat sitt lilla ungkarlshushåll. Då stora byggningen verkligen tills vidare måste anses obeboelig har han för egen del utvalt ett par f. d. betjäntrum i inspektorsflygeln — onekligen äfven de, det medger han, »temligen svarta och ruskiga», men, försäkrar han, i alla fall icke mycket sämre än de välkända och kära gamla studentrummen i Sebellska gården, där det visserligen regnade en smula genom taket, men där han och vännen Gyllenhaal ändå tillbragt så många oförgätligt lyckliga timmar... För resten ha mamma och Eva lofvat att komma och sätta upp gardiner endera dagen och hvad kan man mera begära? — Den gamla genombeskedliga, om också »onaturligt enfaldiga» hushållerskan, ett af de inventarier han öfvertagit tillsammans med gården, sörjer efter bästa förstånd — »hvilket förstås ju inte vill säga mycket» — för hans bekvämlighet och förser hans bord med »de läckraste anrättningar»; — som exempel nämnes den synnerligen festliga matsedel hvarmed han samma dag undfägnat den besökande brodern Hugo: — Sillbullar »på hvilka man kunnat bjuda kungen» och filbunkar af absolut enastående förträfflighet. »Du må tro vi smorde oss —!»... Uppassningen bestrides af »den vindögdaste Stina-Kajsa i kristenheten» och som kammartjänare tjänstgör den linhårige och barfotade gossen Per, som borstar unge grefvens stöflar om morgnarna men »för öfrigt bestrider en fåraherdes fridfulla åligganden samt vid tillfälle äfven håller ett vaksamt öga på kalfven...» Man kan med ett ord, »icke gärna tänka sig något mera

idylliskt»... För öfrigt har han hängt upp grefvinnan Rosens vackra kopia af Agnes' porträtt öfver sängen och jaktgevären öfver byrån samt ordnat sina kära böcker i den gamla skolpojkshyllan, som han fått taga med sig från Hönsäter. Tapeterna äro, som sagdt, »litet solkiga» och det kunde vara färre fuktfläckar i taket. Men då solen lyser in ter sig det hela ändå »i högsta måtto hemtrefligt...» Detsamma tycker äfven en fet snok, som emellanåt ringlar fram ur ett hål i den murkna panelen invid fönstret för att ligga och sola sig på skrifbordet. Men »sådant lär betyda tomtebolycka» och det välvilliga djuret endast ökar trefnaden. Dessutom har han sin kära gamla hund, sin präktiga ridhäst och fyrtiotvå dagsverkare i fullt arbete med att bärga rågen. Agnes bör kunna bedöma om han känner sig nöjd eller ej! —

Gamle-grefven, själf den flärdfriaste bland människor, hade dock tillräckligt af den gamle aristokratens och provinsmagnatens känsla af noblesse oblige och de offer man äfven i yttre afseenden kan vara skyldig sin ställning i samhället för att finna att äfven enkelheten kan hafva sina gränser. Han är visserligen i det stora hela högst belåten med sin förstföddes obenägenhet för onödiga utgifter, men måste dock yrka på att Adolf inrättar sig »någorlunda convenabelt». Då intet annat hjälper bekostar han själf målning och omtapetsering af de gamla ruskiga rummen. »Unge-grefven på Blomberg» skall åtminstone »bo som folk» — och äfven om Adolf finner detta öfverdåd opåkalladt är han djupt rörd och tacksam för detta bevis på det faderliga hjärtelagets godhet och frikostighet, alla tillfälliga fnurror och meningsskiljaktigheter till trots. Visserligen tycker han sig nu nästan stå på gränsen af »vekligheť och vällefnad»; men oafsedt den ökade personliga trefnad han

icke kan förneka, har förändringen ännu en sida som öppnar de ljusaste utsikter och som han i sitt hjärtas glädje skyndar att delgifva sin Agnes:

»...Nya tapeter, hvitstrukna tak, nymålade dörrar och fönsterposter m. m. ha åstadkommit en fast otrolig förändring... Då härtill ytterligare kommer att den gamla hvita soffan och stolarna fått nya hemväfda öfverdrag, att det är nya gardiner för fönstren och nytt sparlakan kring sängen m. m., så kan du icke undra öfver att jag tycker mig bo som en prins. Och hvad mera är: — jag kan ej annat än tänka att såvida rummen i stora byggningen genom liknande åtgärder skulle blifva lika mycket förbättrade som dessa blifvit, så behöfves sannerligen inte på långt när så mycket som jag föreställt mig för att få dem alldeles gudomliga — ty de äro i sig sjelfva bra trefliga och äfven i sitt nuvarande tillstånd verkliga slottsgemak i jämförelse med mina rum, sådana de voro då jag flyttade in.»

Allt är således idel frid, fröjd och harmoni och Adolf tröttnar icke att i sina bref alltjämt variera detta lyckliga thema, hvilket han ju vet äfven för hans Agnes måste vara en ljuf och välkommen musik. Han erkänner för henne att de många nya plikterna och det oerhörda ansvar de medföra stundom synas honom så öfverväldigande att han får »verklig hjärtklappning» vid tanken därpå och ligger vaken om nätterna... men, tillägger han — »vore ej Föräldrarna så obeskrifligt goda, hjälpsamma och vänliga mot mig som de äro, så skulle jag ännu oändligt mycket mer oroas af känslan af min oerfarenhet»... Nu äro de, berättar han, städse tillreds att bistå honom med råd och dåd både i stort och smått, och Agnes kan bättre än någon annan förstå att det för honom »efter så många års kamp och strid kännes öfvermåttan ljufligt att veta och ständigt få erfara att det ej längre finnes någon punkt der vi ej kunna mötas

i kärlek och fullt förtroende». Hans bestämda löfte att ej tänka på giftermål förrän han verkligen sett huru han kan gå i land med det nya företaget har, säger han, varit »allt som behöfts för att allt skulle bli lugnt och godt... pappa», tillägger han, »är idel godhet, välvilja och grannlagenhet; hjälper och råder mig på alla vis så snart jag begär hans hjälp, men tyckes eljest ha föresatt sig att aldrig på något sätt blanda sig i mina angelägenheter eller oombedd ens efterfråga hvad som här göres, förehafves eller planeras»... Umgänget med Hönsäter är alltjämt det lifligaste och hvad som under de sista åren uteslutande varit ett föremål för oro och bekymmer framstår nu med ens för föräldrar och syskon som en högst väsentlig tillökning i tillvarons glädjeämnen. Man får alltmera klart för sig hur utomordentligt roligt det är att på fullt allvar ha Adolf till granne och man följer hans många ekonomiska experiment och hans erfarenheter som husbonde och husfader med aldrig tröttnande nöje och intresse. Knappast någon dag förgår, berättar Adolf, utan att någon af familjen hittar vägen till Blomberg, än under en, än under en annan förevändning... Den elegante Hugo kommer ridande på sin vackra Figaro — han har tills vidare tröttnat på diplomatien samt bestämt sig för att följa Adolfs exempel och bli landtbrukare, ett beslut mot hvilket gamle-grefven denna gång ej har något att invända, alldenstund Hugo ej är förlofvad, har tagit kansliexamen och fortfarande förblir i disponibilitet för mera ärofulla värf. Han skall nu i sin ordning öfvertaga Hjelmsäter och han och Adolf ha oändligt mycket att rådgöra om och meddela hvarandra. Långe löjtnant Malcolm kommer »drifvande» med bössan på axeln, jaktväskan full af ungorrar och en jaktaptit som »endast lind-

rigt stäfjas» af de potatisbullar som varit afsedda för Adolfs egen frugala middag men som måste supplementeras med tre eller fyra filbunkar. Gamle-grefven själf rider stram och ståtlig upp på gården tillsammans med fröken Eva — och medan han och Adolf tillsammans genomgå några handlingar i gårdsarkivet, roar systern sig med att fästa upp de nya sparlakanen kring Adolfs säng med förgyllda pilar, efter förebild i sista numret af Magasin för Konst, Nyheter och Moder. Adolf betecknar detta som »ett temligen löjligt tilltag», men fogar sig i sitt öde. Och en dag kommer grefvinnan Marie Charlotte själf åkande i stora vagnen tillsammans med de tre »smågossarna», Gotthard, Gustaf och Gilbert, hvilka »släppas på bete i krusbärsbuskarna» medan hon själf, väpnad med en af Adolfs många nyckelknippor, öppnar länge tillstängda kistor och skåp för att visa honom »en massa rara saker» om hvilkas tillvaro han hittills sväfvat i okunnighet, men som äro hans lagliga tillhörigheter. Med glad öfverraskning finner han sig således vara i besittning af »en stor prydlig porcelainservis med gröna genombrutna kanter i rätt oskadadt skick», ett »rätt välförsedt linneskåp fullt af dukar och lakan m. m.», diverse sängkläder och åtskilligt annat smått och godt, hvilket han noga uppräknar för fästmön, naturligtvis med det glada tillägget: — »Intet dåligt bidrag till bosättningen, som du ser —!»

Efter slutad inventering dricka mor och son thé tillsammans uppe i »stora salongen», af hvilken Adolf bifogar följande skildring:

»... Det stora trefliga rummet upptager nära hälften af hela öfre våningen, har sex fönster åt tre sidor med den vackraste utsigt öfver sjön m. m. och är ännu nödtorfteligen möbleradt allt sedan Farfars tid med en lång pärlfärgad soffa,

Blomberg.

Efter fotografi.

ett d:o bord, några fåtöljer och taburetter, rätt delabrerade, och en större spegel som gör en grön i ansiktet... Väggarne äro klädda med gar wunderschöne målade väftapeter, min barndoms fröjd och beundran, på himmelsblå botten framställande de herrligaste frukter, meloner, drufvor, ananas, persikor m. m., omsvärmade af alla himmelens fåglar, dufvor, papegojor, fasaner, påfåglar, skator och Gud vet allt hvad... Bra gärna skulle jag vilja behålla dem om det läte sig göra — men tiden och råttorna ha farit hårdt fram med dem och därtill har min närmaste föregångare, frih. Wästfeldt, på det grymmaste genomborrat de arma djuren med en massa ofantliga spikar och krokar, tapeterna till föga båtnad. Och hur gärna ville jag ej få visa dig allt detta —! —»

— Verkar det kanske inte förtjusande ännu i sitt förfall, det gamla rummet, med sin bleknade sjuttonhundratalsstämning, sina »delabrerade» gustavianska möbler sedan Farfars tid, sina målade väftapeter och sina många fönster med den stora utsikten genom små solbrända rutor? — Tiden, råttorna och pietetlösa hyresgäster hade tyvärr alltför grundligt utfört sitt förstörelseverk för att det helt och hållet skulle kunnat bibehållas i oförändradt skick. Men sin egendomliga prägel af gammaldags stämningsfull hemtrefnad skulle det aldrig förlora — och just i detta rum, som Agnes mest af alla älskade och där hon helst vistades, skulle blott några få år senare det Geijerska hemmet, i många af dess mest karaktäristiska drag, fira en rörande och egendomlig återuppståndelse. Här skulle den unga husmodern samla allt som var henne kärast och mest minnesrikt; här prydde Byströms byst af Geijer den stora välfyllda nothyllan på väggen midt emot pianot, alldeles som förr i den gamla salen vid Öfre Slottsgatan i Uppsala; här blommade ännu i många år den stora kaktusen och rosenlagern som stått i Agnes Geijers flickrum, och

här funno äfven de minnesrika citronträden och den rikblommande gula spanska jasminen tillräckligt med sol och ljus för att frodas och trifvas, alldeles som förr i fru Anna-Lisas förmak. Det vackra silfverhornet, som Fogelberg modellerat och Geijer fått i present af värmländingarna, utgjorde kaminhyllans förnämsta prydnad och framför brasan i den stora öppna eldstaden sträckte sig gärna den hvita brunfläckiga Cora, som varit Geijers sällskap på så många promenader och som ännu länge, under loppet af en fridfull ålderdom, skulle blifva hans barnbarns käraste lekkamrat. Här klingade i skymningen, både vinter och sommar, Geijers och Lindblads sånger, alldeles som förr i Geijerska gården, och här läste Adolf vid lampan under de långa vinterkvällarna Geijers skrifter högt för sin Agnes, för hvilken de båda röster som hon mest älskade sålunda smälte samman medan hon lyssnade, sömmande på något af de otaliga små plagg af hvilka förrådet aldrig kunde blifva tillräckligt och som då och då fuktades af en tår, talande om både glädje och saknad... Så mötas i människolifvet, liksom i naturen, strömmar från vidt skilda källor, blanda sina vatten och flyta tillsammans, förenade till en enda flod, vidare mellan nya stränder, vattnande och befruktande en ny växtlighet med de lifgifvande krafter som hämtats ur många fjärran rännilar. I den gamla salongen på Blomberg, där den af hoflifvet uttråkade och af politiken förbittrade gustavianen Adolf Ludvig Hamilton på sin tid sökt och funnit en länge efterlängtad ro och familjelycka, möttes nu såväl de borgerliga traditionerna från brukspatronshemmet i Ransäter som de vetenskapliga och intellektuella från professorshuset i Uppsala och de aristokratiska från Barsebäck och Hönsäter — en för svensk odling och svensk släkthistoria

på det hela rätt typisk och karaktäristisk kombination af olikartade och dock väsentligen besläktade element. Ty trots alla yttre och inre olikheter i vanor, åsikter och sträfvanden, som dessa traditioner representerade, ägde de dock gemensamt viktiga och betydelsefulla drag, oundgängliga för en fullt harmonisk sammansättning: — aktning för arbetet, stark pliktkänsla, omutlig redbarhet och framför allt en nästan religiös vördnad för hemmets och familjebandens helgd. Kanske skulle de äfven i detta afseende kunna sägas vara verkligt representativa för de goda svenska hemmen — dessa hem hvars historia, trots alla yttre öden och växlingar, dock alltid för land och folk varit, är och måste blifva af så omätligt mycket större betydelse än vare sig dess konungars eller dess politiska partiers.

XII.

Att här utförligt återgifva de noggranna redogörelser för sina mångfaldiga rön och erfarenheter, motgångar och framgångar, som den unge godsägaren under de följande månaderna vecka efter vecka samvetsgrant sänder sin trolofvade, vore onekligen frestande — ty såväl som kulturbilder och som bidrag till det svenska landtbrukets historia äro dessa dokument af sällsynt upplysande art. Men en sådan skildring skulle föra oss för långt och alltför mycket falla utom ramen för detta arbete. Brefven, fulla af lefnadsmod, ungdomlig arbetsglädje, godt lynne och ljusa förhoppningar som de äro, kasta emellertid den bjärtaste belysning öfver de oerhörda svårigheter mot hvilka det rationella jordbrukets pionIärer ännu vid denna tid hade att kämpa, kanske ingenstädes i så hög grad som just i Västergötland. Den tidpunkt då Adolf Hamilton, nyss hemkommen från det tyska landtbruksinstitutet och brinnande af ifver att få tillämpa de teoretiska och praktiska kunskaper han där inhämtat, öfvertog det gamla fädernegodset, sammanföll i självfva verket i det närmaste med den dystra period i Västergötlands utvecklingshistoria som af en insiktsfull skildrare* betecknats som »Förfallets» — om ock åtskilliga tecken förebådade gryningen af bättre och lju-

* Professor R. Kjellén, Skaraborgs Läns Hushållnings-sällskaps Historia.

sare dagar. Den olyckliga provinsen började just vid denna tid så småningom hämta nya krafter efter en rad af nästan exempellösa hemsökelser*, som i grund utarmat befolkningen och hos flertalet förlamat all företagsamhet och verksamhetslust; och den lilla skara af modiga och fosterlandsälskande män som med otroliga uppoffringar och fullkomligt åsidosättande af all egen fördel alltjämt under många svåra år fört en ihärdig och oförskräckt kamp mot nöd, okunnighet, liknöjdhet och fördomar kunde nu åtminstone börja hoppas att striden icke varit alldeles förgäfves. Men det var endast en svag ljusning — oändligt mycket återstod ännu att göra.

Det skulle emellertid blifva Adolf Hamilton förunnadt att ej blott upplefva, utan äfven själf på det kraftigaste bidraga till den älskade fosterbygdens pånyttfödelse och återuppvaknande ur den dödslika dvala hvari den länge legat försänkt, och detta just i sammanhang med de tre märklige män, sanna ljusets riddersmän och väldige kämpar inför Herranom för upplysning och framåtskridande på alla områden, med hvilka han nu på det naturligaste sätt i världen sammanfördes —:

* Endast under grefve Posses landshöfdingtid inträffade »fem svåra missväxtår och af sju års skördar var endast en god». Man hyllade t. o. m. offentligen en tillträdande landshöfding — Gyllenhaal — för det mod han visat »genom att öfvertaga styrelsen af ett Län, hvars betryckta ställning var allmänt känd». Det var vid denna tid som man offentligen i riksdagen kunde uttrycka en önskan »att Vestergötland vore utstruket på Sveriges karta» samt kallade det »ett frätsår på Svenska Statskroppen». I annonser angående önskade egendomsköp i södra och mellersta Sverige kunde man ofta få läsa reservationen: »Skaraborgs Län likväl undantaget.» För vidare detaljer se prof. Kjellén, Sk. Läns H. S. Historia.

Johan Gabriel Richert, »profeten på Trufve»*, Edward Nonnen, den första svenska landtbruksskolans stiftare, på Degeberg, och Lars Wilhelm Kylberg på Såtenäs. I Västergötlands annaler torde det väl kunna betraktas som ett nästan lika »underbart hopträffande af lyckliga tillfälligheter» som det Atterbom på sin tid konstaterade i afseende på det Uppsalienska sällskapslifvet, att den unge, ännu oerfarne men af energi och verksamhetslust lågande ägaren till Blomberg bland sina närmaste grannar kunde räkna män sådana som dessa — betydligt äldre än han till åren, men okufligt ungdomliga till själ, hjärta, handlingskraft och offervillighet — samt i dem förvärfva trofasta vänner och rådgifvare, hvilka på hela hans utveckling och blifvande verksamhet skulle utöfva det starkaste inflytande. Det har betecknats som »en sällsynt lycka för en landsända att samtidigt ega tre så utmärkta män i samverkan med hvarandra och äfven personligen kompletterande hvarandra... den vidsynte juristen, den varmhjärtade, entusiastiske jordbruksaposteln och den praktiske, energiske näringsidkaren».**

* ...»Dörrar och fönster måste slås upp för tidens nya ande. Därute susade liberalismen redan med starka vingslag öfver landet — och i Skaraborgs Län, på Trufve gård vid Lidköping, bodde dess störste profet...» R. Kjellén, Sk. L. H. S. Hist.

** — »Richert var idén, Nonnen ordet, Kylberg handlingen», så lyder P. von Möllers bekanta diagnos af detta sällsynt harmoniska triumvirat. Om Adolf Hamilton och hans förhållande till dessa vänner, liksom om hans personlighet och verksamhet för öfrigt, skrifver prof. Kjellén i sitt förut citerade arbete bl. a.: — ...»Det var 1845 som han tillträdde denna i ättens historia berömde gård (Blomberg.)... Allvarlig, flärdlös, älskvärd i umgänget, besjälad af de bästa afsigter, kom han... in i Kylberg-Richert-Nonnens intima krets och vann där genast det anseende att han redan 1847, vid Nonnens afgång

Men visserligen var det en icke mindre stor och sällsynt lycka för en ung man i Adolf Hamiltons ställning och med hans naturliga läggning att genast i början af sin

---

från ordförandeplatsen (i Sk. L. Hushållningssällskap) och Kylbergs återinträde utsågs till Sällskapets vice Ordförande. Som sådan var han närmast att upptaga manteln vid Kylbergs definitiva afsägelse 1856... Vid samma tillfälle invaldes brodern Hugo i utskottet... Grefvarna Adolf Ludvigs och Hugo Hamiltons inträde i Hushållningssällskapet betecknade inträdet af ett nytt tidehvarf i dess historia.... Namnet Hamilton träder nu i förgrunden i stället för namnen Nonnen och Kylberg ... I sex års tid var Adolf Hamilton Sällskapets ordförande, innan han 1862 gick att som K. Befallningshafvande och Ordförande i ett annat län sätta kronan på ett långt lifs gagnande verksamhet.» På ordförandeplatsen i Sk. L. Hushållningssällskap har han sedan efterträdts af bröderna Hugo och Gilbert, hvilken sistnämnde ännu med obrutna krafter fyller densamma. Vi kunna ej neka oss att i detta samband ännu en gång citera prof. Kjelléns intressanta och i många afseenden tankeväckande skildring: — »Utan tvifvel,» säger han, »är det en stor egendomlighet att samma namn sålunda i mer än 50 år... stått främst inom en medborgerlig förening af Hushålln.-Sällskapets betydelse — och fullkomligt enastående torde det vara att namnet under denna långa tidrymd representeras af en och samma brödraring. Men i detta förhållande ligger något mer än en blott kuriositet. Däri ligger en god del af förklaringen till Sällskapets jämna och stadiga framåtskridande. Det skulle förvisso innebära en grof öfverdrift om man ville på denna historia bokstafligen tillämpa Geijers sats om svenska folket, att dess historia är dess konungars. Sällskapet är en fri, självstyrande förening och alla dess handlingar äro resultat af ett intimt samarbete mellan olika krafter. Men just denna dess egenskap af en 'fri republik' framställer det, rent historiskt sedt, som en ovärderlig förmån att en fast tradition utvecklar sig i ledningen, isynnerhet då denna tradition uppbäres af djup insigt i och kärlek till Sällskapets ändamål, parad med öppen blick för tidernas skiftande kraf. En sådan tradition betecknar namnet Hamilton i

praktiska lifsgärning finna sådana vänner, lärare och vägvisare vid sin sida. Att äfven hans namn en gång skulle nämnas med heder tillsammans med deras bland fädernebygdens banbrytare och välgörare — så långt sträckte sig med all säkerhet aldrig hans anspråkslösa drömmar.

För närvarande rörde sig dessa drömmar hufvudsakligen kring möjligheten att inom en icke alltför aflägsen framtid på den gamla gården kunna skapa ett hem åt sig och den älskade samt att själf på ett någorlunda tillfredsställande sätt kunna fylla de många nya och kräfvande husbondeplikterna. Han begår många misstag, får ofta betala dyra lärpenningar och har otroligt många bekymmer, men bär allt med betydligt mera jämnmod än de pröfningar som på sin tid fördystrade hans tillvaro som sysslolös extraordinarie i verken och nödtvunget societetslejon. Här är icke längre fråga om den svåra konsten »att icke finna sysslolösheten ledsam», utan endast om att få tiden att räcka till för allt det myckna som skall göras och af hvilket ingenting får försummas. Men allt är lika roligt — eller åtminstone lika fullt af intresse. »I går,» heter det en gång — »var en god dag; då hade jag många järn i elden. Körde in fröklöfver — sådde råg — tog af hvete — och reste dessutom själf på en 3—4 timmar in till Lidköping för att försöka där få sälja en gödkalf, som jag gärna ville slippa skicka ända till Göteborg — det är ju en hiskelig väg... Men i Lidköping kan man ej sälja något med mindre man själf går ur hus i hus och med

---

den senare hälften af Sk. L. Hushålln.-Sällskaps sekellånga lefnad. I denna mening kan historieskrifvaren med sanning säga att Sällskapets Historia under denna tid varit det Hamiltonska husets från Hönsäter...»

utvecklande af all sin vältalighet trugar en fjerdedel på den ena frun och en åttondel på den andra, ithy att i then staden hvarken finns Slaktare, Hökare eller Värdshusvärd — så d e t experimentet gör jag nog inte om . . .» Som illustration till den otroliga svårighet att finna en marknad för alla landtmannaprodukter som vid denna tid, med dess ytterst bristfälliga kommunikationer, utgjorde ett af de största hindren för jordbrukets framgångsrika utveckling, torde detta lilla drag ej sakna sitt pikanta intresse. Ej mindre pikant sammanknytes det närvarandes praktiska och materiella verksamhet med det förflutnas sorglösa kamratlif och intellektuella njutningar då han vidare skildrar huruledes han i kyrktornet, dit han begifvit sig för att vid beskådande af den storartade utsikten trösta sig öfver den misslyckade affärsspekulationen med gödkalfven, sammanträffar med Gunnar Wennerberg och af denne inbjudes till prästgården, där han i den begåfvade och originella syskonkretsen tillbringar en »förtjusande afton, en riktig Uppsala-afton med musik, intressant konversation och söta flickor —» en rekreation som man onekligen af hjärtat unnar honom. Något senare kan han berätta att han haft besök af den gamle trofaste vännen och rumskamraten Herman Gyllenhaal, som numera, äfven han öfvergången till det praktiska lifvet, »far omkring och sitter ting på Knallbygden», men nyss funnit tid att tillbringa ett par dagar på Blomberg . . . »Vi hade, som du väl kan tänka dig, alldeles otroligt mycket att tala om,» heter det, »och för öfrigt visade jag honom trädgården, Martorps kvarn, vattenfallen vid Brattfors och alla andra S e h e n s w ü r d i g k e i t e n med hvilka vi framdeles skola traktera våra gäster . . . Men framförallt lät jag mig angeläget vara att för honom påpeka huru oerhördt feta mina svin

nu äro, på det han måtte det förtälja sinom fader och denne därigenom om mig få en högre tanke än han antagligen hittills haft. Ty Excellensen är visserligen Excellens, men i ännu mycket högre grad blomster- och svinpatron — och alla som besöka Härlingstorp måste först beskåda Dahliorna och sedan Svinen, hvilka senare bo som herrskap, bättre än många torpare, i ett stort fint luftigt stenhus med snygga, skurade, granrisströdda rum och rena halmbäddar...»

Att äfven allvarligare och mera komplicerade problem framställas till den unge egendomsherrens och husfadrens lösning, ser man af följande: —

»...Jag hade just tänkt få sitta i ro och sluta mitt bref och hade ännu mycket att skrifva om; men så blef jag afbruten af den bedröfligaste tragedi ur verkliga lifvet som gärna kan tänkas... Min gamla snälla barnpiga, nu torparhustru här på Blomberg, kom och anropade under strida tårar mitt beskydd mot hennes man, ett odjur som super och slår henne så att hon af rädsla för honom måste gömma sig undan och ligga ute dag och natt i alla väder... Jag sökte henne just för ett par dagar sedan; men då låg hon som bäst gömd i en potatisåker och vågade icke visa sig. Käraste min Agnes, hvad skall man taga sig till, hvad skall man göra vid ett sådant elände? Om jag hade dig här och kunde få rådgöra med dig ändå. Jag behöfde så väl tala med någon som vore klokare och mera erfaren än jag innan jag går dit upp och läser lagen för uslingen. Helst ville jag ge honom ett godt kok stryk — men först får man väl se till hvad som kan åstadkommas med en kraftigare straffpredikan...»

Unge-grefvens vältalighet synes hafva varit af synnerligen öfvertygande art, ty i ett senare bref kan han med tillfredsställelse meddela att — »det olyckliga herrskapet lefvat fredligt som turturdufvor allt sedan jag höll mitt nykterhetsföredrag för mannen häromdagen. Visser-

ligen,» tillägger han, »super han lika oförskräckt, det svinet, men då fyllan tar öfverhanden törs han inte längre slå henne utan sätter sig på en stol och dunkar sitt eget hufvud i väggen, hvilket tyckes bereda honom ansenlig lättnad och för resten är honom hjärtligen undt...»

Som motstycke till denna skildring bifogar han en annan, rätt målande för tidens seder och åskådningssätt:

»...Då jag nu berättat dig om en stackars kvinna som gråter och är rädd för en elak och försupen man, måste jag också tala om en annan som gråter af glädje då hon får utbreda sig öfver sin mans godhet och förträfflighet. ...Han är rättare på en af mina utgårdar. De ha aldrig en droppe brännvin i huset; men nu, då skördetiden började med strängare arbete, sade hon till honom: 'Du ska väl ha dig en sup du med, som alla andra!' — 'Nej', — sade han — 'jag äter ju härinne ensam med dig och då ser ingen om jag super eller ej, ingen kan förarga sig öfver det!'... Jag tyckte så bra om den historien att jag genast beslöt att de skulle få ha två kor i stället för bara en, som hittills...»

Man befann sig ännu under inflytande af den fosterländska stämning då Kronobränneriernas verksamhet i det närmaste upphöjt superiet till rang, heder och värdighet af nationaldygd, hvars utöfvande ingen utan att väcka verklig anstöt kunde undandraga sig. Huru djupa rötter denna lifsåskådning slagit i vårt folklynne torde man än i dag, alla nykterhetssträfvanden till trots, alltför tydligt kunna iakttaga.

För öfrigt går han alltjämt i all stillhet och »petar på Rucklet» för att utröna om det verkligen är så »fallfärdigt» som det ser ut. En dag kan han med glädje meddela att han brutit lös »några af de murknaste brä-

derna» och funnit »de gamla hederliga timmerstockarna» därunder »fullkomligt solida»... Gamle-grefven är af den åsikten att hela huset åtminstone måste brädfodras på nytt och Adolf medger att det kanske är oundvikligt. Men redan fram i oktober skrifver han:

... »Nästa vår börjar jag reparationen. Tänk, Agnes, om vi kunde flytta in redan på hösten? — Längre än till påföljande vår vänta vi absolut inte, eller hur? — Och vet du hvad, jag tror inte jag bryr mig om att sätta ny brädfodring på hela byggningen, det tar så mycken tid och kostar så mycket pengar. Jag lappar där det behöfves — det blir nog bra — och rappar invändigt, målar och tapetserar så det blir rent och ljust och vackert och varmt och godt — den öfriga trefnaden skola vi nog sörja för...»

Man anar resultatet. Den gamla byggningen, som redan »lappats» så många gånger, lappades nödtorfteligen än en gång och befanns därefter lika tillfredsställande som någonsin. Det skulle ännu dröja mer än femtio år innan en mera fordrande generation på fullt allvar fann den alltför otidsenlig för att kunna bebos.

För öfrigt ströfvar han omkring i den gamla trädgården, fröjdar sig åt hoppet att hans Agnes »en gång med honom skall fröjdas åt hur trefligt der är och åt allt som kan göras för att få det ännu trefligare» samt har redan uttänkt »hvad han gissar skall bli hennes älsklingsplats: en lindberså på öfre terassen med den herrligaste utsigt öfver sjön»...

Midt under allt arbete äro hans tankar ständigt hos henne... »Gud vet när jag ej skulle ha tid att tänka på dig! — ty hvar jag är och hvad jag gör så är dock mitt hjärta och en del af mina tankar hos min lilla vän — en och annan distraktion kommer nog också på den

räkningen...» Och en annan gång utbrister han: »...Hur ljuft skulle det icke vara om jag efter dagens strapatser, mödor och bekymmer visste att jag om aftonen finge min lön hos dig — finge tala med dig, sitta hos dig, se på dig och höra dig sjunga och spela! — Men det är ock ljuft, var viss därom, att veta att ju trägnare och trognare jag är i min tjänst, ju förr väntar mig den lön jag hoppas på!...»

Hon frågar hvad han läser, men han måste erkänna att det nu för tiden är rätt klent beställdt med läsningen. Till och med Goethe och Shakespeare få hvila tills vidare; han har alltför mycket annat i hufvudet. På kvällarna, den enda tid han har ledig, studerar han nu »allehanda skrifter: Landthushållning, Forsells statistik och Sveriges Rikes Lag» samt »arbetar med att anlägga Conto-Böcker och genomforska en otrolig mängd dokument och handlingar för att få reda på mina såväl rättigheter som skyldigheter — i sanning ingen lätt sak», tillägger han, »då såväl de ena som de andra äro högst inkrånglade både i afseende på mina grannar och mina underhafvande...» Som husbonde fruktar han »att folket alls inte äro nog rädda för mig». Men, tröstar han sig — »det blir väl bättre, bara jag af erfarenhet fått rätt klart för mig hvad man rimligtvis kan, bör och får begära af en menniska...»

Söndagarna tillbringar han på Hönsäter — där är nu som vanligt fullt hus, alla kusinerna från Kolltorp och dessutom de gamla vännerna friherrinnan Platen och fru Ehrenborg med döttrar, nu intressantare för honom än någonsin förr därför att han med dem kan få tala om Agnes och om Uppsala. Det göres mycket musik; fröken Eva exekverar med känd virtuositet »en massa Sonater och annat» och den ännu talangfullare

kusinen, fröken Fredrika Hamilton, »briljerar med stora arier à la Jenny Lind», som hon instuderat för Berg — »med präktig röst och, efter hvad det påstås, fulländadt föredrag — jag blir alltid het om öronen af den starka luftdallringen —». Men då hon äfven »ger sig på» Geijer och Lindblad komma Adolf och Mina Platen »i tysthet öfverens» att den saken förstår hon ändå ej — med Agnes kan hon aldrig jämföras! — Men det våga de ej säga högt, ty fröken Fredrikas absoluta öfverlägsenhet på alla områden är inom familjen en orubblig trosartikel... En dag kommer hela det stora sällskapet öfver till Blomberg för att se hur Adolf har det, smaka på hans honung och dricka thé i stora salongen. Allt aflöper väl, ehuru den unge värden blir något förlägen då hans gamla hushållerska »i sin outsägliga enfald» anser sig skyldig att iförd »sin bästa Söndagsstass» komma upp och »hjälpa honom göra les honneurs som värdinna», hvilket väcker en viss glad förvåning bland gästerna. Men Adolf reder sig emellertid förträffligt och Betty Ehrenborg skrifver till Anna Lisa Löwenhjelm att om hon kunde se »Sir Edward» i hans nya egenskap af herre till Blomberg, skulle hon finna honom »mer förtjusande än någonsin» — hvilket naturligtvis i sinom tid rapporteras till Agnes och ger henne anledning att en smula skälmaktigt gyckla med sin tillkommande öfver de unga damernas »obesvarade svärmeri».

Med ett ord — det är ingalunda någon sorgfri och bekväm, än mindre i yttre afseende glänsande tillvaro som skildras i Adolf Hamiltons bref från denna tid; men de teckna på ett välgörande sätt bilden af en sund och lycklig ung människa, som funnit sin rätta plats i lifvet och med lust och glädje sätter in sina bästa krafter på att fylla den som det anstår en man. Den nya verk-

samheten skulle bereda honom många bekymmer och många missräkningar men knappast några svikna illusioner; ty han hade från början ej gjort sig räkning på någon vandring på idel rosor. Ännu som gammal kunde han med skäl säga att det gamla djupsinniga ordet, enligt hvilket människolifvet, »då det som bäst varit hafver» kunde sammanfattas som »möda och arbete», aldrig i hans öron haft en bitter och nedslående, utan snarare en styrkande och uppmuntrande klang. För sådana naturer är overksamhet den enda pröfning som de ej kunna möta med jämnmod.

XIII.

Med hvilket intresse dessa bref lästes och diskuterades i Uppsala är ej svårt att föreställa sig. Agnes tröttnar ej att försäkra sin trolofvade att allt, »från det minsta till det största», bereder henne samma glädje och nästan lika lifligt »senteras» af den älskade fadern. Han njuter så, skrifver hon, af Adolfs bref att han låter kaffet kallna och i oändlighet glömmer sig kvar vid frukostbordet då hon läser dem för honom. Han skrattar »så att tårarna rinna» åt de humoristiska skildringarna af Adolfs husliga anordningar; den vindögda Stina-Kajsa, den linhårige Per, den gamla hushållerskan, sillbullarna, de feta svinen, den omvände fyllbulten — allt bereder honom »ett alldeles obeskrifligt nöje», på samma gång som de allvarliga redogörelserna för den unge godsägarens mångahanda rön och erfarenheter fylla honom med lifligaste intresse. Man förstår hvilken anklang dessa skildringar från ett sundt och enkelt, af nyttig verksamhet, allvarliga plikter och okonstlade fröjder uppfylldt landtlif måste hafva väckt i hans för sådana intryck och stämningar så särskildt mottagliga sinne och hvilken glädje de måste hafva beredt honom. Hans egna gossar hade valt andra lefnadsbanor, på hvilka han med glad tillförsikt hoppades att de i sinom tid skulle finna lycka och framgång; nu hade försynen på detta sätt äfven skänkt honom en son som med det rätta sinne-

laget ägnade sig åt det yrke för hvilket han kanske dock i grunden ägde de djupaste sympatierna: — åkerbrukarens, det »som af alla föder minst onda tankar» och under hvars utöfvande människan lefver i ett innerligare samband än någonsin eljest med naturen och dess Upphofsman, »hvilka begge vilja bli nalkade med rena hjertan och händer». I den älskade dotterns blifvande make såg Geijer med ständigt tilltagande glädje och rörelse en icke ovärdig ättling af den Odalman — landets märg och must — hvars bild i ungdomen föresväfvat honom som idealet af en man och en medborgare. Det är honom ett behof att redan i tankarna lefva sig in i det lif han gläder sig åt att en gång få dela; Adolf måste sända honom noggranna planritningar, ej blott öfver våningar och boningsrum på Blomberg, utan äfven öfver själfva gården, trädgården, parken, med ett ord allt som öfver hufvud taget kan återgifvas på en planritning; han tröttnar ej att studera dem och tycker sig snart vara »lika hemmastadd på Blomberg som på sin egen gård». Ofta talar han med Agnes om den tid då han skall få gästa henne och Adolf där och dröjer med glädje vid tanken på långa, ljufliga sommarveckor tillbragta i denna stilla dal, i detta fridfulla hem, i skuggan af denna rika, lummiga grönska — hvilken omgifning kan väl vara lämpligare som ram och bakgrund till den lycka han önskar och ber om för sin kära flicka och hoppas en gång få bevittna? — — Agnes och Adolf ha länge sedan kommit öfverens om att en af de små lustiga flyglarna helt och hållet skall inredas till sommarbostad åt föräldrarna och Agnes vet till och med redan hvilket som skall bli Geijers arbetsrum: — det tysta svala hörnrummet »till höger i förstugan», med utsikt åt trädgården, där man, som Adolf

frestande skildrar, »bara behöfver öppna fönstret för att äta sig mätt på de skönaste klarbär i världen», som i stora saftiga klasar hänga ända in på fönsterrutorna. Detta rum, sådant som Agnes tänker sig det och inreder det i sina drömmar, är så utomordentligt inbjudande, så i alla afseenden lämpadt för sitt ändamål, att man verkligen ej kan tänka sig annat än att Svenska Folkets Historia måste skrifvas färdig just där. Kanske tänker Geijer detsamma. Ännu på dödsbädden, under sin sista sjukdom, skall han med längtan tala och fantisera om Blomberg samt i drömmen tycka sig vandra med Agnes i den gamla skuggiga trädgården. Det är med glädje man erinrar sig att han, den sista sommar han lefde på jorden, också i verkligheten fick skåda sitt hjärtebarns tillkommande hem och fröjdas åt dess ljuflighet, om han också ej fick upplefva den lyckan att se henne själf som husmoder där.

I det Geijerska hemmet har lifvet under tiden återtagit sin vanliga gång. Agnes återvinner så småningom hälsa och krafter — snart kan hon meddela att hon är »lika söt som förut», ja, man påstår till och med att hon »embellerat» efter sjukdomen; hon kan åter springa i trapporna, sjunger af hjärtans lust och är så glad att hon bara vill dansa. Det är mycket att göra med syltning och saftning, i trädgården och med bröllopspresenter som kommit betänkligt på efterkälken under sjukdomen — och i hvarje bref varieras samma glada tema: ...»Då jag om qvällen efter allt slutadt arbete kommer in i min lilla tysta kammare och tänker på Dig och all glädje lifvet ger mig, önskar jag bara att jag kunde dela med mig åt alla sorgsna och lidande i världen af den tacksamhet och förtröstan för Guds godhet som fyller min själ!...» Från alla håll inströmma nu lyck-

önskningar till förlofningen och hon får höra så mycket godt och vackert både om Adolf och sig själf att hon känner sig »ovärdigare än någonsin», men på samma gång innerligt rörd och värmd af »denna flod af kärlek och välvilja»... En dag, just samtidigt med Adolfs bref, kommer ett annat med Skaras poststämpel som väcker hennes och fru Anna-Lisas stora nyfikenhet, då de ej känna igen stilen. Det visar sig vara från Herman Gyllenhaal — »så vackert och innerligt att vi ej kunde läsa det utan tårar. Vi tyckte det var så roligt att ni båda nu kommo på samma gång i bref, som ni så många gånger i gamla tiden gjort det personligen, då ni från Tryckeriet följdes åt uppför Carolinabacken!...» Och en kväll, då hon, sedan föräldrarna gått upp, sitter ensam i trädgårdssalongen »försjunken i drömmar om Gud vet hvad» — kommer någon sakta insmygande, tar henne bakifrån om halsen och säger: »— Ja, nu är jag själf här för att önska dig lycka —!»... Det är den gamla barndomsvännen Greta Gahn, gift med Lennart Wærn, som Agnes ej sett sedan hon för fem år sedan var brudtärna på hennes bröllop; nu är hon på väg till Baldersnäs med sina barn, men måste ändå, hur sent det än är, springa upp till Geijerska gården för att lyckönska Agnes, höra henne sjunga än en gång och tala om fästmannen. Agnes förevisar hans senaste, i Stuttgart utförda porträtt och fru Greta utbrister »nästan med missräkning»: — »Åh nej, är han verkligen så vacker! — och jag som alltid hoppades att du skulle få en ful man, därför att du var så svag för ett 'distingeradt yttre'!» — Agnes förklarar att fästmannen i verkligheten ser ännu mycket bättre ut, hvilket den kloka fru Greta finner »rätt betänkligt»... »Men Gudskelof», tillägger fästmön, »jag

kunde med godt samvete försäkra att 'ett distingeradt yttre' var min väns allra, allra minsta förtjänst!» —

Ett nytt föreningsband mellan Agnes och familjen på Hönsäter knytes denna höst genom den unge svågern, Gotthard Hamilton, — den fjärde i ordningen af bröderna — som med sin informator kommer upp till Uppsala för att fullborda sina studier vid Jacob Svartengrens berömda privatläroverk.* Han skall bo i den midt emot Geijerska huset belägna Öhrströmerska gården; fru Anna-Lisa och grefvinnan Marie Charlotte hafva länge utbytt moderliga förtroenden angående täcken och sängkläder m. fl. för de unga herrarnas bosättning nödiga anordningar och hos Geijers är man beredd att mottaga dem båda som själfskrifna familjemedlemmar. En afton i slutet af augusti inträda ändtligen de länge väntade i trädgårdssalongen hos Geijers, där lille Jonas Bjurzon just som bäst ger Agnes och Thekla en lektion i botanik och både bord och stolar äro »nedskräpade med pratense», som fru Anna-Lisa med ett gemensamt namn kallar det för undervisningen nödiga åskådningsmaterielet. Man röjer plats, tar in saft och äpplen, och nykomlingarna äro snart hemmastadda. Agnes får hälsningar och bref från Adolf, och sedan sextonåringen en stund en smula blyg och besvärad granskat den nya svägerskan med trohjärtade mörkblå ögon — »så lika dina både till form och färg!» — skrifver Agnes rörd, — lossas hans tungas band och han börjar med allt mera tilltagande förtrolighet öppna sitt hjärta för henne... »Innerligt snäll och god ser han ut, med just samma friska enkla naturlighet som jag känner så väl igen... Jag är viss att vi skola komma att hålla af hvarandra.

* »Realgymnasium» — ej att förväxla med samme Svartengrens sedermera så bekanta »studentfabrik» på Ärna.

Redan inom en kort stund voro vi som gamla vänner och jag fick veta en hel hop som jag ej vetat förut: — Att Eva skorrar och inte kan säga R ordentligt — att Hugo planterar fruktträd utmed vägarna och i ängarna på Hjelmsäter, och mycket annat lika intressant...»

Under tiden hafva äfven tvenne andra besläktade själar funnit hvarandra: lilla Thekla har i den intressante unge informatorn med det sydländska utseendet, de flammande »zigenarögonen» och det stora krusiga svarta håret uppdagat en hittills okänd anförvant — den tjuguårige Curry Treffenberg, dotterson till fru Alidas betydligt äldre halfsyster och personligen utrustad med många betingelser för att i sinom tid i det lilla Knösiska fågelboet i någon mån fylla den plats som Gunnar Wennerberg tyvärr snart skall lämna tom. Agnes finner genast vid första påseende att den unge mannen »ser ut som en Knös-herre» och igenkännandet blir i hög grad dramatiskt; han och Thekla falla »bildligen och bokstafligen i hvarandras armar» och bud sändes genast att hämta tant Alida, som naturligtvis ej får saknas vid ett så högtidligt och glädjande tillfälle. Aftonen gestaltar sig sålunda i mer än ett afseende till en familjefest; Geijer låter ta in vin och man dricker med glad rörelse för både närvarande och frånvarande anförvanter — naturligtvis icke minst för den unge herren till Blomberg. Den Geijerska kretsen har på detta sätt i själfva verket ökats med tvenne nya familjemedlemmar och under den följande hösten är såväl informator som discipel självskrifna hvardagsgäster. Unge Gotthard har inom kort fullkomligt accepterat Agnes i egenskap af syster — »kommer», skrifver hon, »så snällt och rörande springande hit öfver alla tider på dagen då han gripes af hemlängtan och tröttnar lika litet att berätta om Hön-

säter som jag att höra på... Nu är jag så hemmastadd där att jag till och med vet hvar honungskrukan och den stora tunnan med bergamotter stå i handkammaren — —!»... Och hon tillägger: ...»Hur lycklig det gör mig att nu kunna tänka på Hönsäter utan all oro, smärta eller bitterhet, det förstår du nog — men nej! — det kan du nog ändå inte förstå!...»

För öfrigt koncentrerar sig allt intresse inom den Geijer-Silfverstolpeska kretsen denna höst, naturligt nog, kring förberedelserna till fröken Ava Wrangels bröllop, hvilket — vi som känna Malla äro på förhand öfvertygade därom — kommer att firas med all den ståt och värdighet i afseende på yttre anordningar och allt det tillvaratagande af ömma och känslofulla stämningar som en tilldragelse af så hart när historisk betydelse kräfver... Ava Wrangel skall stå brud och det är Malla Montgomery-Silfverstolpe som uppgör programmet för högtidligheterna... Man nästan tycker sig skåda Alma Mater Uppsaliensis själf i förkroppsligad gestalt, beredande sig att fira Carolina Redivivas biläger med Svenska Historien, icke ovärdigt representerad af en ståtlig artilleriofficer med Gustaf-Adolfs-typ, gula knäfvelborrar och de »mest hedrande tänkesätt». Ämnet skulle hafva lämpat sig förträffligt för en allegorisk transparang i tidens mest beundrade stil — man kan blott beklaga att det icke kom till utförande.

Agnes Geijer var naturligtvis själfskrifven som tärna och Adolf Hamilton som marskalk; men till sin egen och fästmöns stora sorg måste han försaka detta nöje, då han ej kunde undandraga sig att bevista kusinens, Henriette Hamiltons bröllop, hvilket ungefär samtidigt skulle firas med enastående festligheter inom släktkretsen — bland annat en »alldeles otrolig» bal på Hön-

säter, vid hvilken äldste sonen naturligtvis ej fick saknas. Han tröstar sig och Agnes med hoppet att han i stället skall komma upp till julen och då i ro få tillbringa några veckor med sin fästmö och hennes närmaste...: »Och hälsa Ava att härnäst vi träffas kallar jag henne Tante. Geijerstam är min mors kusin, så det har sin fulla riktighet... Måtte du bara inte förkyla dig i Domkyrkan! — Jag blir så ängslig då jag tänker därpå. Åtminstone borde du väl kunna sätta galoscher utanpå dina tunna hvita sidenskor! — men det tjenar väl ingenting till att be dig därom!...» Antagligen misstog han sig ej i denna förmodan — Agnes skulle troligen hellre hafva afstått från hela bröllopet.

Den tjugufjärde augusti lyser det för första gången och på aftonen äro Geijer och Agnes på gratulationsbesök hos gudmor Malla, där man träffar den ståtlige fästmannen och af honom får höra att de nygifta på sin weddingtrip — en rundresa till vänner och anförvanter på de flesta af mellersta Sveriges herrgårdar — äfven ämna besöka Kinnekulle, Hönsäter och Blomberg... »Ja, den som då finge vara med —!!» — — — Och den åttonde september kan hon omtala att hon tillsammans med Thekla och den öfriga närmaste vänkretsen dagen förut hos Silfverstolpes högtidlighållit sista lysningsdagen. ...»Stämningen var rätt vemodig, fast man gjorde musik och sökte hålla modet uppe efter bästa förmåga...»

Vemodsstämningen var naturlig nog. Ava Wrangels giftermål var ej blott, som de flesta andra, slutkapitlet i en roman; det utgjorde i själfva verket ett af de betydelsefulla slutpunkterna i hvad man skulle kunna kalla ett historiskt tidsskede. Med henne försvann, som Agnes Geijer senare skulle skrifva, — »ungdomen, poesien och

glädjen ur det gamla hemmet» och den Silfverstolpeska salongen hade förlorat ett af de viktigaste bland de element som under senare år skänkt den dess enastående prägel. Den ännu ogifta äldre systern, en för öfrigt redbar och älskvärd, af alla värderad personlighet, ägde icke vare sig hennes behag eller hennes talanger. Det blir från denna tid alltmera »gult» — fru Alidas uttryck för en viss melankolisk höststämning i sällskapslifvet — kring de »små gummorna», och Agnes antecknar allt oftare under den kommande vintern att det »gör henne ondt om dem», ehuru vänkretsen fortfarande samlas hos dem och Malla alltjämt är den sociala medelpunkt och stödjepelare som hon alltid varit. Men icke dess mindre gör sig Förvandlingens Lag alltmera märkbart och allvarligt gällande.

Den tolfte september var själfva bröllopsdagen. Aftonen förut hade tärnor och marskalkar jämte resande släktingar och andra långväga gäster samlats hos fru Silfverstolpe; Agnes och Thekla hade »under skämt och glädje men ändå med många allvarliga tankar» bundit krona och krans åt ungdomsväninnan, hvilkens plats i deras krets ingen mer skulle fylla — Ava hade för sista gången som flicka sjungit sina gamla sånger och man hade tillsammans beundrat den rikedom af blommor som den artige fästmannen medfört från Stockholm, bland annat »de otroligaste Georginer»*, skrifver Agnes, »i de praktfullaste färger, spräckliga, flammiga och stora som mitt hufvud»... Man ser för sig de tjocka oformliga bollarna, just då modeblomman för dagen, men nu i våra ögon lika litet tilltalande som andra förbleknade modegalenskaper. Agnes tillägger för öfrigt, karaktäristiskt nog: »— Jag hade ej trott att Georginer kunde

*Dahlior.

Malla Montgomery-Silfverstolpe.

Efter teckning af Fredrika Bremer.

vara så pass intressanta. De ha alltid förefallit mig som ståtliga och välklädda, men tråkiga skönheter. Aldrig trodde jag de skulle tillåta sig vara flammiga. Så måste jag också ha människor om jag skall tycka riktigt om dem — inte alltför vackert enfärgade — litet spräckligt och flammigt får det allt lof att vara! —»

Om själfva bröllopet skrifver hon:

»Att ett bröllop verkligen kan vara stilla, vackert och högtidligt äfven i Upsala såg jag nu... Själfva ceremonien i Domkyrkan var öfver all beskrifning vacker och gripande; det låg en sådan stämning af verklig andakt öfver det hela, att, ehuru kyrkan var full af folk som vid en promotion, ej minsta störande buller eller uppträdande af något slag förekom. Allt var tyst, stilla och vördnadsfullt. Pappa hade föranstaltat sång från orgelläktaren och de sköna brudpsalmerna klingade herrligt under de gamla hvalfven. Ava var vacker och värdig och båda togo sig rätt ståtligt ut tillsammans. Ingen särskild förevisning af bruden förekom senare, ty alla fingo se henne så mycket de ville då bröllopsskaran efter vigseln tågade utför stora gången... Ja, Adolf, just så skulle jag vilja att också vi en gång finge vigas — i Domkyrkan, med alla mina gamla kära vänner omkring mig! — Jag har aldrig sett ett vackrare bröllop... Sedan åts en präktig och grundlig middag på Gillet, lagad af själfva den stora vidtberömda mamsell Gustafva Björklund, som särskildt hitförskrifvits från Stockholm för detta ändamål. Bordet var charmant med silfver, blommor, vaser och kristaller i öfverflöd... Tal och skålar i oändlighet förstås... vi kommo ej från bordet förrän kl. 7. Kl. ½ 8 skildes middagssällskapet åt och sedan följdes endast de närmaste samt tärnor och marskalkar åt till gudmor Malla; där var stilla och godt — gjordes musik och konverserades i all förtrolighet; half elfva var allt slut. Dagen därpå var déjeuner hos de nygifta, som bo i Hamiltons våning — mycket gladt och angenämt. Och i går hade vi vår stora kolifej för dem. Allt aflopp lyckligt, ehuru det var en faslig massa folk — hela bröllopsskaran och hela vårt umgänge i staden dessutom... Lindblad hade komponerat en bröllopssång som han själf inöfvat med sångarna — den gjorde en utomordentlig effekt...»

Efter ett afbrott fortsätter hon:

»... Just nu voro Geijerstams här för att taga afsked. Det kostade förfärligt på mig att skiljas från min kära Ava och alldeles obeskriflig blir den tomhet hon lämnar i vår krets. Men de se så lyckliga ut och passa så bra för hvarandra att man ej kan annat än glädjas åt att se dem... Underligt och vemodigt är det i alla fall att tänka på hur förändradt allt kanske redan om några få år är här i Upsala. Pappa talar allt emellanåt om att han kanske flyttar till Stockholm då han får pension och kan taga afsked!! — Jag förstår nog att det kanske ur flere synpunkter vore bäst både för honom och mamma, isynnerhet om jag kommer bort en gång. Men det skär i hjärtat att tänka på att vårt kära lilla hem här då skulle säljas och komma i främmande händer — att jag ej längre skulle ha något verkligt rotfäste i Upsala!! — Det förefaller mig nästan som otrohet mot en ungdomskärlek att flytta mina tankar, sorger och fröjder till en annan omgifning ... Men hvarför gräma sig däröfver i förtid! — Jag tror nästan att jag uppletat denna lilla sorg åt mig för att lägga sourdine på min glädje då tanken på framtiden vill göra mig alltför lycklig — så lycklig att jag blir rädd därför. Det har alltid varit så med mig, ser du, att jag måste ha en eller annan liten hemlig tagg qvar midt i all glädje — liksom för att våga tro på den riktigt. Du ser således att tanken på en stilla framtid med dig på Blomberg — om vi också aldrig få resa till Italien* — för mig innebär så mycken glädje att jag måste öfvertyga mig själf att jag verkligen också har något att sörja öfver, för att ej finna taflan så ljus att den nästan skrämmer mig som omöjlig att förverkliga... Men äfven om vi stannade här, skulle mycket förändras... Atterbom talar om att söka ett pastorat —!!! Således skulle äfven de lämna Upsala. Och i Tant Mallas hem, där är all ungdom, poesi och glädje borta med Ava — där blir aldrig mer som förr. Ack — Tout change, tout passe — Allt hafver sin tid och allt det gamla goda, som så länge haft

* Adolf hade i ett föregående bref, med anledning af åtskilliga andra unga pars tillämnade bröllopsresa, uttalat sin sorg öfver att ej kunna bereda henne denna glädje.

s i n t i d här, måste väl så småningom ge plats för något annat ... I alla fall tänker jag ofta att jag visst aldrig, under några omständigheter, som gammal skall kunna finna lifvet tomt och ledsamt, med en s å d a n ungdom att tänka på och minnas. Så oändligt mycket vackert, godt, lifvande och inspirerande som jag fått samla för min själ — en sådan umgängeskrets, så många roliga, goda, begåfvade menniskor att minnas med kärlek och tacksamhet — och framför allt ett sådant hem och sådana Föräldrar!! — — Och så att d u, min egen Adolf, också l e f v a t m e d så länge i vårt Upsalalif och sålunda har nyckeln till mitt allra innersta och förstår h u r u och h v a r f ö r jag blifvit just sådan som jag är — det är sannerligen inte den minsta af de många goda gåfvor för hvilka jag dagligen tackar Den som så underligt styrt allt till det bästa för mig — både glädje och bekymmer. Aldrig hade du kunnat lära dig förstå mig som du gör utan att känna roten till mitt 'spräckliga och flammiga' väsen. Jag däremot — jag har måst leta mig tillrätta hos dig utan någon annan vägvisare än kärleken... Men — så finnes visst ej heller hos dig så många dunkla, underliga vrår i själen, så många krångliga små sidovägar — som hos mig —!»

På detta bref, målande både för den skrifvandes personlighet som för de stämningar och tankar som voro oskiljaktiga från denna brytningstid, svarar fästmannen:

»... Hvad du säger om ditt sätt att känna lyckan, alltid med en smula ängslan och allvar i bakgrunden, rörde mig så mycket, — ty jag har just på sista tiden ofta förebrått mig min oförmåga att med fullkomlig hängifvelse åt stundens glädje och glömsk af allt annat njuta af min lycka. Djupt och innerligt känner jag, det vet Gud, den oändligt stora lyckan att ega din kärlek, att nu ändtligen hafva fått frid med mina älskade Föräldrar och att få egna mig åt en verksamhet som länge varit målet för min längtan. Men aldrig kan jag likväl så barnsligt sorglöst och utan alla bitankar öfverlämna mig helt åt en jublande glädje öfver allt detta, som jag ser mången annan göra under liknande förhållanden. Dock är jag viss att jag i grunden är fullt ut lika lycklig som de; men det är alltid

en betydlig portion allvar och något af oro med i min glädje. Kanske en gång då jag fått allt hvad jag längtar efter — dig, du kära, som min hustru och dina kära Föräldrar som våra sommargäster här på Blomberg — då kanske jag verkeligen skall känna mig så riktigt öfverlycklig att jag till och med skall kunna glömma huru oviss lyckan är och huru lätt framtiden kan förstöra allt som utgör stundens fröjd! — Men allt står i Guds mäktiga hand, min Agnes, och visast är väl att med ödmjuk tacksamhet taga dagens glädje som den kommer och ej öfver höfvan sörja för morgondagen. Att göra sin pligt så godt man förmår, det blir dock hufvudsaken först och sist, brukar ju din kära Fader säga... Att dina Föräldrar verkligen tänka på att flytta till Stockholm då du en gång lämnar dem, gläder mig rätt af hjärtat. Jag har ofta tänkt med sorg och oro på huru de skulle stå ut i Upsala utan dig. Men i Stockholm, där ha de ju Farbrors, sönerna, Lindblads och så många andra verkliga vänner! Jag är viss att de skulle känna saknaden vida mindre där... Ja, nog blir det andra tider i Upsala då så mycket förändras... Hos Öfverstinnan — ja, där blir tomt med besked. Ingen Ava — ingen sång, ingen ungdom och inga nya herrar —!»...

Det är den nya generationen som nu fullvuxen träder ut i lifvet — sund, allvarlig och handlingskraftig, men med färre illusioner, mindre naiv både i sorg och glädje och med mindre förmåga att helt öfverlämna sig åt stundens stämning än den föregående.

En återklang från den »gamla goda tiden», kanske icke af odeladt anslående art, förnimmer man emellertid ännu i den skildring af de nyss öfverståndna familjefesterna, hvilka Adolf sänder sin Agnes som motstycke till hennes redogörelse för Avas bröllop, hvars vackra värdighet och högtidlighet han till fullo uppskattat. Kusinens, som han nyss bevistat och där hela det aristokratiska Västergötland stämt möte, har däremot varit »ingenting mindre än högtidligt», men i stället firats

med en gammalsvensk grundlighet och intensitet som ovillkorligen för tanken minst hundra år längre tillbaka i tiden, till de beskrifningar på liknande familjefester som förekomma i memoarer från början af sjuttonhundratalet eller ännu aflägsnare tider, hvilkas seder och åskådningssätt ännu troligen i högre grad än man föreställer sig lefde kvar i aflägsna landsändar, för att vid mera ovanliga tillfällen dyka upp i sällskap med de gamla familjekarosserna och de tunga ärfda silfverpjäserna. Vigseln, berättar han, ägde rum vid ljus klockan åtta på kvällen i närvaro af en synnerligen lysande församling, innefattande allt hvad provinsen ägde mest förnämt och framstående såväl till börd som samhällsställning. Stämningen tyckes, efter en förut intagen glad familjemiddag, redan från början hafva varit hög och nådde under den följande nattens timmar en allt mera svindlande höjd. De uppvaktande marskalkarna, alla militärer i full paraduniform, »bildade häck» på ömse sidor om kullerstolarna med tända kandelabrar i händerna, »som lefvande marschaller», dock tyvärr, till följd af åtskilliga på förhand tömda festbägare, »en smula osäkra, för att inte säga eldfarliga» redan vid detta tidiga stadium. Man finner det naturligt nog att den tjänstförrättande prästmannen under dessa förhållanden blir så »konfys» att han i ordets hela bemärkelse förlorar koncepterna, stammar, säger miste och måste taga om, samt slutligen, tydligen suggererad af brudgummens lysande uniform »inför Gud den allvetande och i denna församlings närvaro» frågar den älskvärda bruden »om hon vill hafva denne generalstabsofficer till sin äkta make» o. s. v. — vid hvilken oväntade afvikelse från det sedvanliga formuläret hela församlingen brister i skratt. Efter denna muntra början sätter man sig »i

gladaste stämning» åter till bords för att supera och äter och dricker grundligen i flera timmar, hvarefter en »synnerligen animerad» bal vidtager, hvilken »enligt gammal Westgötased» framåt morgonsidan kulminerar i ett ännu mera animeradt slagsmål enligt vedertaget ceremoniel, då de gifta damerna och de gifta herrarna hvar på sitt håll under »kraftigt motstånd» söka taga brud och brudgum från ungdomen för att sedan i högtidligt triumftåg ledsaga dem till brudgemaket. »Under denna kalabalik,» skrifver Adolf, »trodde jag verkligen att den arme brudgummen bokstafligen skulle slitas i stycken. Af hans splitter nya uniform behöllo ungherrarna en half sporre, en epaulett och större delen af aiguilletten... Om brudens tillstånd vill jag icke tala...» Dagen därpå ger brudens bror på sin i närmaste grannskap belägna egendom en lysande, »alldeles otroligt animerad bal», där man dansar till klockan fem på morgonen och där till och med Adolf så gripes af »den allmänna yrseln» att han valsar med den sköna grefvinnan Mathilde Gyllenhaal — Söderländskan i Norden — nu visserligen halftannat år äldre och mindre nygift än på den minnesvärda balen i Skara*, men icke dess mindre lika »Snörd, Sylfidisk och Sjuttonårig» samt iförd »någonting randigt i rose och silfver» — med ett ord, fortfarande en enligt sin egen uppfattning rätt bedårande företeelse. Adolf Hamilton har hittills så vidt som möjligt undvikit att komma inom den lilla sirénens trollkrets; men hur kan han väl längre helt förhärda sitt hjärta mot den vinnande charme som gjort henne oemotståndlig för vida erfarnare män än han, då hon nu börjar tala om hans Agnes, om hennes sång, hennes grace, hennes intagande väsen och försäkrar honom att hon är

* Se »Solnedgången», första samlingen, s. 207.

Mathilda Montgomery-Cederhjelm, född d'Orozco.

Efter ett porträtt af Fredrika Bremer.

»la jeune fille la plus charmante» som hon lärt känna i Sverige? — Han sträcker vapen och bjuder upp henne till ytterligare tvenne danser samt slår därigenom församlingen med sådan häpnad att »en något upprymd löjtnant» ej kan lägga band på sina känslor utan med full hals skriker —: »Men kors i Herrans namn, se på Adolf Hamilton —!» då paret valsar förbi... Nästa dag bryter sällskapet upp från bröllopsgården, men blott för att under de följande veckorna dag efter dag åter sammanträffa på ortens olika herregårdar. Den Hamilton-Hofstenska släktkaravanen drager provinsen rundt i samlad trupp — »alla kusinerna» — hvilket ej vill säga litet — och dessutom åtskilliga för tillfället värfvade förstärkningar, »en hel hop ungherrar, hvilka som danshjälp följde med på alla färder», skrifver Adolf: herrarna Scheffer och Fahnehjelm, Virgin och Adlercreutz, »evighetsmarskalkarna» kallade, de båda originella och oskiljaktiga gamla ungkarlarna, kaptenerna Nauckhoff och Silfversvärd, utan hvilka ingen festlighet är tänkbar, och åtskilliga andra. Då man tänker sig detta tåg af tunga gamla kalescher och täckvagnar, fyllda af glada fruar och söta flickor, med sin lättare för- och eftertrupp af muntra balkavaljerer i schäser, giggar och karrioler, arbetande sig fram dag ut, dag in på höstdjupa vägar för att natt efter natt i oförminskad feststämning fylla de gamla herrgårdarna med stoj och skratt till ackompanjemang af en dansmusik, utförd på fiol och klarinett af landtliga spelmän, tycker man sig nästan se en illustration till något kapitel ur en ny Gösta Berlings saga. Många äro i själfva verket de romaner som påbörjas eller afslutas, många de romantiska förvecklingar som både tilltrasslas och lösas under

dessa festdagar; de kunde fylla många böcker — men Västergötland bidar ännu förgäfves sin sagoförtäljerska.

På den stora balen på Hönsäter — »den största som gifvits i mannaminne» — kulminerar stämningen och blir, enligt Adolf, »nästan alltför vild —»... Man dansar bokstafligen så godt som ett helt dygn igenom, blott med tillfälliga afbrott för ätande och drickande. Gamle-grefven är hela tiden »vid det gudomligaste lynne» — man kan ej minnas när man såg honom så glad — och vid den sena middag »dagen därpå» hvarmed festen officiellt afslutas låter han taga upp en ytterligare omgång champagne och föreslår »i hela släktens närvaro en skål för — gissa hvem? — Jo för dig och ingen annan!!»... hvilket naturligtvis bereder fästmannen en innerlig glädje. Men eljest är han — hvem undrar därpå — »totalt uppledsen på detta eviga rummel och kringflackande — du kan ej tro hur jag längtat hem till mitt arbete och min ensamhet på sistone...» Och han tilllägger med en suck ur hjärtats djup: — »Roligt nog har det ju varit emellanåt på sätt och vis — men Gud bevare oss, min Agnes, för ett sådant bröllop! — Jag har alltjämt gått och tänkt på hur helt annorlunda jag skulle vilja fira vår högtidsdag, när den en gång kommer. All denna stojande munterhet passar ändå bra litet tillsammans med verklig lycka och glädje...»

I sinom tid kan han berätta att det älskvärda nygifta paret från Uppsala på sin rundresa verkligen hunnit Kinnekulle, där de tillbringa några dagar på Hönsäter och under tiden äfven besöka Blomberg... »Hvad jag längtar höra hvad Ava skrifver till dig om allt detta!...» Till Hönsäter hämtas nu äfven Gunnar Wennerberg från Lidköping och Adolf gläder sig åt att mor och syster sålunda få »en liten fläkt af Upsala-

stämning» och äfven få höra så mycket godt och vänligt om Agnes af vänner som så väl känna henne och hennes närmaste. Alla äro förtjusta i Ava och hon och hennes kapten se fortfarande så »genomlyckliga» ut att det gör godt att vara med dem. Medan de äro där kommer »högst à propos» ett bref till Adolf från den gamle vännen Axel Adlercreutz, för att »gratulera till Blomberg och Ringen på Fingret» samt berätta att han nyss haft bref från Josephson i Venedig »med många helsningar till det gamla kotteriet»... En rundskrifvelse bifogas, afsedd att träffa den resande i Rom, på hvilken äfven Adolf och Wennerberg anmodas att skrifva några ord... »Om vi bara kunde hitta på något nog qvickt för att vara värdigt en Romresa... förr,» tillägger han, »var det ingen konst att sätta ihop sådant, då vi alla samlades på gamla Tryckeriet för att vid en kopp thé gemensamt tillaga en portion skrattpulver åt vår gode Jason. Här är inte fullt så lätt att komma i den rätta stämningen...»

I Lidköpings prästgård, hos familjen Wennerberg, tar han några dagar senare afsked af de nygifta... »Det kostade verkligen på mig att skiljas vid de goda människorna, som påminde mig om så mycket kärt och roligt. Gud vet när jag ser dem åter — kanske först vid vårt bröllopp —!»... Och därmed svingar han sig åter upp på hästen, vinkar ett sista farväl åt de bortrullande Uppsalavännerna och rider tillbaka till sitt kära »Ruckel», därifrån han sedan under många långa, ensliga höstaftnar skall skrifva många långa bref till sin Agnes, fulla af både glädje och bekymmer, af framtidsplaner och förhoppningar, af framgångar och missräkningar, men alltid lika efterlängtade och välkomna. Vi lämna honom där tills vidare.

XIV.

»... Nu är det således afgjordt att Högheterna åter komma hit under höstterminen. Pappa har fått nådig befallning att läsa publikt... Gud gifve blott det ej måtte kosta lika mycket på honom som förra hösten! — Men han är bra mycket starkare nu, så vi hoppas det bästa... Emellertid blir här väl nu samma förfärliga lif och väsen som i fjol; det är nästan hemskt att tänka på. Jag skall väl försöka hålla mig så mycket som möjligt utanför hvirfveln och lefva mitt lif för mig — men få se om det lyckas!...»

Så skref Agnes redan i slutet af augusti till fästmannen och därmed hade hon äfven angifvit programmet för de följande månaderna. Föresatsen att själf »hålla sig utanför hvirfveln» lyckades hon naturligtvis ej genomföra; den var alltför stridande mot Geijerska husets traditioner och ställning och »mamsell Geijer» själf alltför omistlig, både som sångerska och dansös, för att hon skulle tillåtas på allvar draga sig tillbaka från sällskapslifvet. »Prinssäsongen» blef denna höst icke mindre lysande än föregående år, och det dröjer icke länge förrän »hvirfveln» åter är i full gång.

Mellan Avas bröllop och »Högheternas» ankomst förflöto emellertid några jämförelsevis stillsamma veckor, hvarunder man »fick hemta andan en smula» och samla krafter till kommande ansträngningar. Hösten är ovanligt vacker, sommarljum och solig, och i de stilla klara

septemberdagarna göra Agnes och »lilla pappa» åter långa promenader utåt Eklundshofsbackarna eller roa sig med att skörda äpplen i trädgården. En afton vandrar hela familjen med en stor korg »de herrligaste astrakaner» ner till gudmor Malla och tillbringar aftonen där. »Men,» skrifver Agnes vemodigt, »det var verkligen otroligt gult hos de stackars små gummorna, som sitta där och smågnabbas i all vänlighet... Alltid och öfverallt saknar man Ava, hennes sång, hennes hjärtliga skratt och den obeskrifliga trefnad hon spridde omkring sig...» Och Ava är icke den enda som saknas i den gamla kretsen. »Hvarför,» frågar Agnes bekymrad sin fästman, »hvarför i all världen kommer inte Gunnar Wennerberg upp i höst —?? — Ett rykte att han på allvar ämnar helt och hållet uteblifva har spridt förfäran och bestörtning i vida kretsar. Knösarne och gudmor Malla ämna visst anlägga sorgdräkt»... Adolf upplyser att Gunnar verkligen tänker stanna hemma för att i lugn skrifva på sin disputation, så mycket mer som gamle prosten är så glad att få behålla sin son som sällskap under de långa mörka höstmånaderna. Häri, anser han, gör Gunnar utan tvifvel mycket klokt — ty då prinsarna äro i Uppsala vore det nog otänkbart för honom att få någon verklig arbetsfrid... »Damerna få väl lugna sig»...

Hvem kan undra om det under sådana förhållanden är en smula höstgult både i Tant Mallas salonger och i det lilla fågelboet vid Östra Ågatan? —

Hos Geijers är sig allt på det hela vida mera likt. Man tar emellertid denna höst endast emot på onsdagarna, men då är det alltid fullt hus. Agnes skrifver härom bland annat:

»... Det roar mig obeskrifligt att se huru dessa mottagningsaftnar gestalta sig — det är ett fullkomligt lotteri och den ena är icke den andra lik. Förra Onsdagen t. ex. var i alla högsta grad charmant, elegant och förnämt, med själfva 'grädden' af stadens societet, Kræmers, Platens o. s. v., alla våra gentilaste kavaljerer och dansörer m. m. — det dansades och konverserades, fint och comme il faut som på den finaste souper, men muntert och roligt i alla fall. Den sista däremot var societeten sådär en smula tojteritojt som pappa brukar säga, mest sådana där ungherrar med informatorer, som på sätt och vis äro de allra värsta att underhålla, lyceister och deras vederlikar — jag var rädd det skulle bli odrägligt, isynnerhet som tack vare regn och marknad just inga damer infunnit sig för att hjälpa oss entretenera dem. — Men det blef annat af; pappa kom upp in high spirits samt föreslog att man skulle leka lekar och spela tok — det blef en munterhet öfver alla gränser, hvarvid, som du nog kan tänka dig, han själf inte var den som hade minst roligt. Mamma och jag nästan fruktade att de skulle ta ner huset med sitt vilda lefverne, men vi måste ändå nästan skratta oss sjuka åt alla galenskaper... För resten ha vi varit i all stillhet. En afton, då vi tändt våra små arbetslampor och sutto tillsammans i ro och trefnad, skickade Richard Ehrenborg upp och frågade om han ej kunde få komma in, hvilket nådigt beviljades. Han hade med sig de föreläsningar Orwar Odd hållit i Köpenhamn öfver Svensk Litteratur och läste den högt för oss — i hög grad roligt och spirituellt, men nog önskade mamma och jag att danskarne fått besked af oss af någon som inte var fullt så öfverdrifvet förtjust i Crusenstolpe, — som väl ändå är en Skojare!!...»

För öfrigt, berättar hon, äro Gotthard Hamilton och Treffenberg så godt som dagliga kvällsgäster, samt ha, tillika med Ribbing, Fant, lille Schröder och den unge Olof Nordenfeldt, »stående privilegium att gå genom lykta dörrar» när de så för godt finna. »Lille Schröder freqventerar oss allt som oftast och trakterar som vanligt med urgamla karameller och petrificerade fikon, räk-

nande sina anor från sista kungliga taffeln eller något annat historiskt tillfälle... I går såg jag honom åter med förfäran famla åt bakfickan med den välkända gesten och beredde mig på det värsta. Men, kan du tänka dig — i stället drog han upp en magnifik sockertång af förgylldt silfver som han i sirligaste ordalag presenterade mig som 'en ringa tacksamhetsgärd för alla goda thé-koppar jag serverat honom!' — Var det inte rörande —? — Nej — nu måste jag ut i marknaden och försöka få tag i någonting himmelsblått, distingeradt, i klädningsväg — — för prinsarnes skull!!» — —

Och så går det löst. Den trettonde oktober anlända de unga »Högheterna» jämte grefve Henning Hamilton och hans grefvinna och snart heter det i Agnes' bref: — »Ja, nu ha höst-stormarne börjat! det heter visserligen officiellt att vi bara ta emot på onsdagarna, men ändå ha vi främmande nästan hvar afton.» En ovanlig mängd resande utländingar besöka dessutom denna höst Uppsala och alla göra sin uppvaktning hos professor Geijer samt måste underhållas af hans älskvärda damer. Än är det »en M. Troyon från Lausanne», än en prins Carolath, än ett par glada tyska studenter, än »Bibliotekarien Thomsen från Köpenhamn» och än »en halfgammal tysk fröken från Berlin som gick starkt på Hexameter och höll på att alldeles ta musten ur stackars pappa, så grundligt utrannsakade hon honom angående Lifvets Högsta Frågor och mycket annat dessutom». Med ett ord, det är, som Agnes litet trött utbrister, »en ström som aldrig vill utsina». Men många bekantskaper af verkligt intresse göras härunder och förbindelser knytas som senare skulle blifva till både nytta och nöje såväl för Geijer själf som för hans närmaste.

Om de unga furstligheternas första besök skrifver hon:

»... I går hade vi främmande till middagen, lagman Oxehufvud med fru från Wermland och några herrar, och på qvällen kommo prinsarne med hela sin svit på visit. Henning H. var uppe på förmiddagen för att fråga om vi voro hemma, men tillade att de endast ville stanna ett par timmar emedan de visste att pappa nog ville tänka på sin föreläsning dagen därpå. Däremot bådo de att få komma Thorsdagen eller Fredagen och stanna hela aftonen, om pappa då hade bättre tid med dem... Kl. 7 kommo de och stannade till 9 — drucko thé och pratade, alldeles som förr i världen. De äro sig alldeles lika, d. v. s. lika snälla, glada och naturliga, ehuru de båda se manligare ut och fått mera säkerhet och hållning... I dag kommer Kungen sjelf till staden för att öfverlägga med Landshöfdingen om den förfärliga nöden här i Upland, som blir allt värre och värre. De arma olyckliga menniskorna, om de redan nu äta bröd af laf och mossa och sälja sina kreatur — hur skall det då bli när köld och vinter komma —?»

Och i nästa bref heter det:

»... I morgon resa prinsarne till Stockholm på några dagar; då får man åtminstone så länge vara i fred för fester och tillställningar! — Egentligen borde väl alls inga sådana komma i fråga i dessa svåra tider, då så många lida den bittraste nöd — åtminstone borde de inskränka sig till 'diner de mon âme et souper de mon coeur' —! Men ack — kanske då ännu fler finge lida hungersnöd; förrådet af coeur och âme är hos flertalet visst icke outtömligt... Kungen kom, som jag sist berättade dig, hit i Måndags för att rådgöra med Landshöfdingen angående den svåra nöden. Han har nu utlofvat ett räntefritt lån af staten på hundratusen banko och själf skänkt tiotusen till länet samt föranstaltat om en brobyggnad i Svartbäcken för att bereda arbetsförtjänst här i Upsala. Också för detta ändamål har han skänkt tusen banko och prinsarne femhundra hvar. Det är ju bra vackert af dem! — 'Låtom oss tacka Gud som skänkt oss ädla Herrskare!' som Pappa sade i sin föreläsning...»

Den »allmänna nöden» lyckades emellertid lika litet nu som vanligen under dylika förhållanden lägga någon

märkbar hämsko på ungdomens och societetens nöjeslystnad — och den 30 oktober skrifver Agnes åter: —

»— Nu har det brutit löst på fullt allvar... I förrgår var den första stora Assembléen på Slottet, där hela Societeten råkades. Mig föreföll det rent af löjligt att nu återse alla dessa ansigten med precis samma souperminer, höra precis samma konversation och se ungefär samma toaletter som i fjol vid detta laget. Det dansades förtvifladt hela aftonen, sedan jag fullgjort min vanliga skyldighet att sjunga... Om Fredag blir stor prins-souper hos Hamiltons, Lördagen ha vi främmande och Söndagen är Gillebal — du ser det räcker till! —»

Det räcker verkligen till — blotta redogörelsen för alla dessa oaflåtliga fester verkar mattande, och då det, som Agnes mycket riktigt anmärker, i det stora hela är »alldeles samma ansigten med samma souper-miner» och äfven samma förströelser som föregående år, torde en mera ingående skildring här vara öfverflödig. Alldeles som då gör man musik och dansar »förtvifladt» kväll efter kväll på Slottet, på Gillet, hos Hamiltons, hos Ehrenheims, hos Platens, hos Geijers, med ett ord, öfverallt där man är van att stämma möte. Enda skillnaden är att de båda unga prinsarne — den medelpunkt kring hvilken det hela rör sig — nu blifvit ett år äldre och därigenom — visserligen ej precis mera stadgade, men dock manligare och mera utvecklade samt därför äfven som personligheter mera intressanta. Umgänget hos Geijers blir i själfva verket denna höst ännu lifligare och förtroligare än den föregående; man känner hvarandra bättre och generar sig mindre för hvarandra å ömse sidor. Det hela gestaltar sig ännu mer än förut till ett af de enkelt mänskliga och hjärtliga vänskapsförhållanden hvilka för furstar mer än för andra äro en sällsynt och dyrbar lyx. De båda unga furstliga brö-

derna komma och gå efter behag hos Geijers och man gör på det hela, åtminstone i hvardagslag, mycket litet affär af dem. Agnes har i sina bref bevarat många älskvärda och målande smådrag från detta umgänge. Så skrifver hon bland annat: —

»... I Onsdags middag, då jag satt vid pianot och sjöng, hörde jag tamburdörren sakta öppnas och någon komma in. Jag trodde det vara någon af husets folk och sjöng lugnt min visa till slut; men då jag vände mig om, var det prins Gustaf som stod där! — Han kom för att visa och med pappa genomgå en ny komposition, till hvilken pappa gifvit honom orden. Därmed höllo de på en god stund vid pianot; sedan kom han in till mamma och mig och satt länge och pratade med oss om allt möjligt — lät mig genomgå boken med hans handskrifna kompositioner och lofvade mig så många afskrifter jag vill ha... Han är bra intagande — så harmonisk, glad och god och därtill så barnsligt enkel och naturlig att det väl ej vore möjligt för någon att ej hålla af honom. 'Behaget i Ynglingagestalt' kallar Atterbom honom. Vacker är han ju onekligen så att man, som Thekla brukar säga, kan bli 'knäsvag' af att se på honom. Ordet 'englaskön' är verkligen inte öfverdrifvet om det tillämpas på honom. Skulle man nödvändigt anmärka något, så vore det väl att de sköna blå ögonen egentligen ej ha mer än tvänne uttryck: Glädje och Vänlighet — och att han kanske är en liten, bara en liten, liten smula — enfaldig. Men väl är det! — Annars vore han verkligen Alltför förtjusande. En 'Hjertetyv' är och blir han i alla fall.»

Den vida mer begåfvade prins Carl intresserar henne i själfva verket betydligt mer; men det är, säger hon, i hans väsen en ständig oro, en »agitation», en brist på harmoni och jämvikt som ofta blir rent af plågsam och tröttande. Man känner sig alltid »som andfådd» i hans sällskap och då man en stund talat med honom är man till mods som efter en svindlande par-

force-ridt öfver stock och sten. Vacker, ståtlig och ridderlig är han ju »som någonsin en ung prins kan vara», och då han talar allvarsamt, hvilket dock icke ofta händer, »allra minst med fruntimmer», får han ett uttryck af »heder och godhet» som är oändligt vinnande. Blir han då rätt varm och intresserad så kan det till och med »blixtra till» i hans ögon på ett sätt som påminner Geijer om »Gamle Kungen» och i sådana stunder kan han verkligen vara »superb» och nästan imponerande... Hur gärna skulle man icke alltid vilja se honom sådan som han är i dessa sina bästa ögonblick! — Men, tyvärr, den »pojkaktiga hafsigheten» tar alltför lätt öfverhand öfver manligheten och det är »nästan för mycket af det goda med de många flammorna» som ständigt aflösa hvarandra och alla brinna med samma sprakande glöd medan de vara... det är synd om flickorna, ty de bli kära på allvar och sörja sig bleka och magra då de se sig öfvergifna, »för att inte tala om hur det svider i den sårade fåfängan»... Emellertid — prinsen är ju så ung ännu och otvifvelaktigt finns hos honom stoff till »en präktig karl för att inte säga kung» då han en gång hunnit växa ur pojkfasonerna... »För min del,» tycker Agnes, »har jag svårt att fatta hur en kronprins egentligen någonsin kan taga lifvet lätt — och då prins Carl hvarken saknar hufvud eller hjärta, förefaller det mig ofta underligt att tanken på allt hvad hans ställning innebär ej lägger en smula sourdine på pojkaktigheten...»

Den sjätte november, Gustaf Adolphs-dagen, hade prinsarna själfva anhållit att få fira hos Geijer tillsammans med »de vanliga» — och Agnes sänder naturligtvis med nästa post sin hjärtevän en beskrifning öfver den minnesvärda aftonen:

»... Nu måste du höra om vår Gustaf-Adolfsfest. Den blef verkligen en stor succès — mamma hade den glädjen att ej blott de öfriga gästerna utan äfven Högheterna själfva förklarade att det var bland de roligaste aftnar de haft i Upsala ... Kræmers, Platens, Knösarne, Gudmor Malla och lilla Tant Wrangel samt Marie Hamilton voro damerna — dessutom en hel hop herrar och en utvald sångqvartett... Prinsarne kommo half sju — drucko thé, gingo sedan ner i Odinslund för att höra på sången samt voro därefter här till omkring half tolf. Jag begriper knappast hur vi kunde hinna med så mycket på de timmarna, men tiden räckte godt till både för musik af flere slag, dans och lekar, mat och konversation... Så sprittande glada har jag aldrig sett prinsarne — ja, möjligen kronprinsen någon gång, men aldrig prins Gustaf. Han var riktigt Ausgelassen — narrade mig att skratta åt lille Schröder så att jag rent af skämdes för det, dansade polka solo för att visa en del nya turer, sjöng och pratade som en riktig tjufpojke och täflade med kronprinsen i de galnaste upptåg. Vid supén togo de faten från borden och buro omkring dem för att bjuda damerna. Du skulle sett den scen som uppstod då prins Carl ville bära bort lilla Tant Wrangels tomma tallrik. Det var en syn för gudar. Lilla gumman var totalt öfverväldigad — höll krampaktigt tag i tallriken under idkeligt upprepande af 'Ers Kungl. Höghet! — Jag ber allra underdånigast —! — Jag ber allra underdånigast, Ers Kungl. Höghet!!! —' neg och neg och neg och blef allt mindre och mindre af vördnad och förtjusning. Kronprinsen, den spjufvern, ytterst road, envisades å sin sida — 'Min nådiga grefvinna! — Jag ber! — Jag insisterar!! — Tillåt mig! — — o. s. v.' — Som han var den starkaste, afgick han naturligtvis med segern. Men stackars lilla gumman var så altererad att hon måste söka ensamheten i mitt rum en stund, dricka vatten och hälla på sig massor af eau de Luce... Hur charmant hon emellertid sedan fann denna 'lilla episod' och hur många minnen från flydda sällare dagar den återkallade, kan du väl tänka dig... Lördag afton voro vi på mottagning hos Ehrenheims och gingo därifrån på konserten. I går voro vi på Slottet i sällskap med två hundra andra utvalda och i Onsdags hade vi själfva mottagning — nära 40 personer. Ingen

var bjuden på förhand och mamma var i ångest för att maten ej skulle räcka till, men det gjorde den gudskelof, och fast det var litet trångt, så fans ändå utrymme nog både för konversation, musik och kurtis — för dem som så hafva ville. Söndag var åter bal på Gillet, högst briljant, lagom med folk, vackra toaletter och prinsarna förstås... I kväll är vi hemma, ensamma, gudskelof! — men sedan börjar det igen, värre än någonsin. Drottningen, prinsessan och prins Oscar väntas i nästa vecka — vare detta nog sagdt... Ack, Adolf! om det vore jul snart —! — Jag börjar verkligen tröttna på detta vilda lefverne —!»...

Men ehuru Agnes stundom klagar öfver trötthet, kan man ej undgå att märka att hon denna höst med betydligt friskare mod och lättare hjärta deltager i sällskapslifvet än året förut. Förklaringen är ej svår att finna. Den lilla dolda taggen i hjärtat hade upphört att värka och allt som förut i hennes förhållande varit halft och skeft var nu helt och harmoniskt... »Allt detta myckna sällskapande,» skrifver hon själf, »kan visst vara tröttsamt ibland — men ändå kan jag ej säga att jag någonsin egentligen har ledsamt, som jag förra hösten i hemlighet nästan alltid tyckte mig ha, fastän jag ej ville låtsa om det... Den klarhet af glädje och tacksamhet som jag äger inom mig lyser upp hela världen och visar mig allt i en bättre och ljusare dager...» Och ansättes hon någon gång af »de små demoner — Fåfänga, Egenkärlek, Egoism, Flärd, Afund och Småsinthet — som alltid drifva sitt spel i sällskapslifvet och sträfva att rifva ner allt godt man i ensligheten lyckas bygga upp inom sig» — så finner hon snart att »intet drifver dem på flykten som att tänka på Dig — det är som en magisk sköld mot hvilken allt ondt studsar tillbaka!» — På kvällarna då hon kommer upp på sitt rum, ja, till och med sent på natten då hon återkommer

från en eller annan bal, »förfriskar» hon sig med att studera Adolfs planritningar öfver rum och trädgård på Blomberg. Och hon skrifver:

»...Medan jag dansar och pratar går jag alltjämt ut och in där i all hemlighet, stökar och ordnar öfverallt — vet precis utsigten från hvart fönster. — ...Ibland undrar jag verkligen om jag inte spökar för dig där? — Ty öfverallt, ja, till och med i ladugården, i mejeriet, i bränneriet, för att ej tala om dina egna rum, hittar jag med tankarna — och om de ej kunna ge sig tillkänna för dig i synlig måtto, så kan du vara viss att de alltid osynliga och varma smyga på tå omkring dig... Hvad i all världen tänkte jag väl på i så många år, innan jag tänkte på Dig?... Om tusen saker drömde jag, tusen saker grubblade jag på, men hvarken klokare eller bättre blef jag egentligen däraf — medan tanken på dig gör mig både delarna, utan att jag därför behöfver bråka min hjärna med oändliga Huru, Hvad och Hvarför? — som förr. Du anar ej, min Adolf, i hur mycket du varit min läromästare. Hur ljufligt att midt i detta hvimmel alltid ha en fast punkt att återkomma till: att du tänker på mig och håller af mig —!...»

Tanken på julen, som Adolf ville fira i Uppsala, hade allt sedan sommarens skilsmässa efter en alltför kort samvaro för bådas hjärtan utgjort en fristad där de gärna stämde möte. Man ser i bådas bref hvilken plats denna förhoppning allt mer intog i deras inre lif och hvilken betydelse de tillmätte den. Adolf skrifver:

»...Jag kan icke säga dig hur jag längtar och trängtar att i ro och glädje verkligen få lefva en tid med dig och de dina — och hur väl jag behöfver det!... Det är icke godt för människan att vara allena, det känner jag allt tydligare för hvar dag som går. Du anar ej hur djupt jag under allt mitt arbete och min sträfvan känner behofvet af din värmande, mildrande och upptinande närvaro! Om jag på kvällen, efter slutadt dagsverke och tusen omsorger, då huf-

vudet rent af värker af ansträngningen att sammanhålla och ordna alla de oräkneliga småsaker som utgöra summan af dagens arbete och morgondagens pligter, finge komma till dig, läsa med dig, tala med dig och höra dig sjunga — hur mycket både bättre och lyckligare skulle jag icke vara! — Nu räknar jag veckorna till julen, alldeles som då jag var skolgosse i världen. Jag kan knappast tro att jag verkligen skall få vara hos dig på Julafton — den dagen som alltid förr stod för mig som en barnafröjd, så outtömligt rik att jag knappast ens nu kan glädja mig mera barnsligt innerligt åt tanken på att få träffa den jag har kärast på jorden än jag då gladde mig åt tanken på hemmet, julgranen, julljus och allt annat som hör Julen till —!...»

Saken hade således dem emellan betraktats som fullt afgjord och äfven Agnes tröttnar ej att tala om den »oändliga glädje och oändliga längtan» med hvilken hon motser denna samvaro. Så mycket mer rörande verkar det då hon en dag plötsligt skrifver att hon af Mina Platen fått höra hvilken »stor och smärtsam förvåning» det säkerligen skulle väcka på Hönsäter om Adolf verkligen på allvar skulle ifrågasätta att ej fira julen med de sina — »något sådant har man aldrig kunnat tänka sig» — samt tillägger:

»...Käraste, gör det ej då!! — Jag kan ej uthärda tanken på att nu ytterligare bedröfva dem, just då de börjat tänka litet vänligt på mig. Gläd dem, gör dem till viljes i allt, allt hvad du kan — det ber jag dig! — De få ej känna som om jag tagit dig ifrån dem! — Jag kan nog vänta — och jag känner som skulle vi ej kunna råkas med rätt glädje om vi visste att vi köpt den på bekostnad af deras julglädje. Hur väl förstår jag inte den tomhet som din frånvaro måste lemna! — Nej, du måste stanna hos dem om de verkligen önska det... Jag skall nog vara förståndig, åtminstone — — åtminstone till Nyåret — — ty då måtte du väl komma —!»

Den osjälfviska offervilligheten förtjänade en belöning och denna uteblef icke heller; ty nästan samtidigt skref Adolf å sin sida till henne:

»... Hugo och Eva blefvo ytterst upprörda häromdagen då jag sade dem att jag tänkt fira julen i Upsala och försäkrade mig att detta skulle på det högsta smärta, såra och förvåna föräldrarna. Jag däremot påstod bestämdt att de skulle finna det helt naturligt och af hjärtat unna mig denna stora glädje. Just då striden var som hetast, kom lilla mamma in. De andra tystnade genast, som om frågan gällt något som måste såra och bedröfva henne, men jag fortsatte helt enkelt i det jag vände mig till henne och sade: 'Inte sant, mamma, syskonen ha orätt då de påstå att pappa och mamma skulle finna underligt om jag föredrog att vara hos Agnes under Julen i stället för att fira den här i det kära barndomshemmet?' — ... Till deras obeskrifliga förvåning visade hon hvarken öfverraskning eller ledsnad, utan kysste mig helt enkelt på pannan och sade: 'Ja, det finner jag alldeles naturligt, mitt barn! ...' Så är den sorgen slut. Jag var bra glad att få rätt och att hafva gjort rättvisa åt min kära lilla mammas godhet ...»

De båda unga kunde således utan alla störande bitankar glädja sig åt det efterlängtade återseendet; men dessförinnan återstod ännu åtskilligt att genomlefva.

Marie Charlotte Hamilton.

Efter oljefärgsporträtt af Uno Troili.

XV.

»... Nu måste jag begagna denna stilla Söndags förmiddag för att skrifva några ord till min käraste vän —» skref Agnes Geijer den tjugutredje November — »ty de närmaste dagarna blir ej mycken tid därtill... I afton är stor soupée på Slottet och i morgon komma alla de kungliga till staden för att stanna flera dagar, bevista den stora studentkonserten m. m., m. m., och då — ja, då kan du tänka dig —!...»

Hon skildrar därpå utförligt den gångna veckans skiftande upplefvelser — skiftande, men dock i det stora hela alltjämt variationer af samma program, hvars detaljer det torde vara onödigt att än en gång upprepa, samt afbryter med ett löfte att följande dag afsluta brefvet med en redogörelse för den stora Slottssoupén. Men denna redogörelse uteblir — brefvet slutar i stället med några brådskande och upprörda rader, skrifna med nervös och darrande hand:

»... Jag måste i största hast afsluta detta. Här är allt opp och nedvändt. Pappa har i natt blifvit häftigt illamående — har måst inställa sin föreläsning i dag och är nu sängliggande, men måste läsa för Kungen och Drottningen i morgon! Du kan föreställa dig huru vi äro till mods! — Han är dock, Gud vare lof, betydligt bättre i afton... Mamma är befalld till Drottningen kl. 8 i qväll och jag har tusen saker att tänka på och ombestyra — jag känner mig som kringkastad på ett stormigt haf —!...»

Såväl konungen som drottningen hade under höstens lopp mer än en gång förut gästat sina söner på en dag eller par; men dessa besök hade aflupit i all stillhet och under, som det vill synas, synnerligen intima former. Professorsfruarna berättade hvarandra med rörelse de uppbyggligaste anekdoter om den utomordentliga enkelhet och huslighet som den »förträffliga drottningen» vid dessa tillfällen lade i dagen — huru hon, »helt och hållet mor och matmoder», själf låg på knä vid sönernas byrålådor för att granska deras strumpor och skjortknappar, samt på det noggrannaste genomgick alla hushållsräkenskaper med mera i samma stil... Denna gång hade besöket en högtidligare och mera officiell prägel och programmet, omfattande åtskilliga dagar, var så innehållsrikt att det med skäl kunde betraktas som höstens stora evenement såväl inom societeten som akademistaten. Festligheternas förnämsta clou var den stora studentkonserten till förmån för de nödlidande — men dessutom skulle landshöfdingen gifva stor middag och bal, Domkyrkan och öfriga märkvärdigheter skulle beses, en föreläsning af Geijer afhöras och majestäterna självfva gifva »cour» med efterföljande souper för akademistat och öfriga honoratiores; med ett ord, lille Schröder, som naturligtvis varit ett ständigt anlitadt orakel vid ceremonielets uppgörande, fällde »tårar af uppriktig rörelse» då han för fru Anna-Lisa på förhand redogjorde för detaljerna af en så i alla afseenden för den lojala känslan tilltalande festlighet. Geijers plötsliga illamående, som fyllde hans närmaste med oro och bestörtning, kunde aldrig hafva kommit olägligare — men till all lycka visade det sig ej vara af så allvarlig art som man från början befarat och hvarken han själf

eller hans damer blefvo helt och hållet förhindrade från att deltaga i dessa enastående högtidligheter.

Det var vid middagstiden den tjugufjärde november som — för att citera lokalpressen — »en af de varmaste känslor för ett vördadt och älskadt konungahus lifvad allmänhet» med djupt intresse såg den långa raden af kungliga vagnar draga öfver Islandsbron, svänga af inåt gränden och försvinna inom »Prinshusets» portar. Ögonblicket var onekligen historiskt och man förstår att lille Schröder måste skatta sig lycklig att få upplefva det: ty i själfva verket hade den oansenliga gården vid detta minnesrika tillfälle den sällsynta äran att under sitt tak hysa hela dynastien Bernadotte, gamla änkedrottning Désirée allena undantagen. Utom de båda yngsta prinsarna, Oscar och August, hade nämligen äfven den unga prinsessan Eugénie för första gången fått göra föräldrarna sällskap — konungafamiljen var alltså fulltalig samt företedde, för att åter citera en samtida »ett skådespel, lika rörande för känsliga Hjärtan som för Fosterlandskärleken upplyftande och tillfredsställande». Konung Oscar och drottning Josephine voro, som man vet, ett vackert par, och det låg nästan något af personlig ömhet i den glädje hvarmed svenska folket, efter att så länge hafva måst undvara det för enkla sinnen alltid så välkomna skådespelet af familjelycka på tronen, nu såg dem omgifna af den blomstrande barnskara i hvilken man gärna ville se en för fosterlandet lycklig framtid förkroppsligad. Det hvilade i själfva verket ännu ett skimmer af romantisk känslosamhet öfver nationens förhållande till sitt nya, själfvalda konungahus. Att omplantera detta sydländska prakträd i nordisk jordmån hade varit det äfventyrligaste af alla experiment; man hade följt det med oro och spänning — och med hvilken

glädje och rörelse såg man det icke nu slå rot, frodas, växa och skjuta nya telningar, friska och kraftiga som trots någon af de urgamla lindar hvilka sedan århundraden skuggat svenska herrgårdsalléer och blommat i omkvädet af svenska folkvisor! — Konung Oscar själf stod just vid denna tid, ett år efter sin tronbestigning, på höjden af sin popularitet. Hans båda äldsta söner hade i Uppsala gjort sig personligt älskade som inga svenska prinsar före dem, och kring kronprinsens käcka, ungdomligt ridderliga gestalt hade legendbildningen redan börjat spinna det skimrande strålnät i hvars glans den blifvande Carl XV en gång skulle framstå som en af folkfantasiens älsklingsheroer. Man berättade till och med om en hemlighetsfull spådom, enligt hvilken han som konung en gång skulle »stupa på Petersburgs ruiner» — men först efter att hafva »återvunnit Finland och återupprättat det svenska Östersjöväldet». Med ett ord, det stod redan en viss äfventyrlig glans om hans namn som innebar alla förutsättningar för framtidens popularitet. Prins Gustafs poetiska uppenbarelse gjorde honom icke mindre afhållen; alla hjärtan flögo honom till mötes hvar helst han visade sig och hans älskvärdhet var af så äkta och innerlig art att han aldrig förlorade den tillgifvenhet han en gång vunnit. Om de båda yngre bröderna hade deras lärare och uppvaktning endast godt att berätta och den unga prinsessans vackra sydländska ögon och barnsligt behagfulla värdighet gjorde henne inom kort till föremål för hela studentkårens hänförda och ridderliga hyllning. Huru länge sedan var det i självfva verket icke som man haft en ung svensk prinsessa att svärma för! — Man har lätt att fatta att den lojala stämningen under dessa förhållanden nådde en förut icke anad höjd och vid olika tillfällen under detta

Uppsalabesök tog sig uttryck som af ögonvittnen beskrifves såsom »öfverväldigande». Bland de icke minst oförgätliga var den sångarhyllning som redan ankomstdagens afton ägnades den kungliga familjen af studentkåren och som fru Anna-Lisa var nog lycklig att få bevittna, då hon just samma afton tillsammans med andra akademistatens och societetens representativa damer blifvit »befalld till Drottningen» och deltagit i den kungliga couren. Så, som folksången sjöngs den kvällen, då Konung Oscar med sina fyra söner trädde ut på trappan, under det att drottningen och den smärta svartlockiga prinsessan visade sig i det öppna fönstret därofvanför — så, påstods det, hade man aldrig förr hört den sjungas. Folk och studenter, som trängt sig in på gården, stämde in i sången; den tätt packade mängden därutanför följde så småningom exemplet och inom kort sjöngs det unisont Kungsängsgatan uppåt ända till Torget och utefter hela Ågatan från Islandet till Nybron, så att ljudet i den stilla höstkvällen som ett dån af många vatten hördes ända upp till Geijerska gården, där Agnes och lilla pappa tillsammans gladdes och förvånades öfver Oscar Meijerbergs »förmåga att sätta en förut okänd fart och kläm i kören»... Hyllningen afslutades med ett lefve och ett niofaldigt hurra för konung och konungahus, äfven detta i det oändliga upprepadt och mångfaldigadt af de hänförda folkmassorna. Men till fullkomlig yrsel växte jublet först då uppvaktningens officiella del var undangjord och den populäre sånganföraren, efter några halfhögt utdelade lystringsord, gaf signal till uppbrott och — själf gående baklänges i spetsen för sångarna — »med ett menande leende» höjde taktpinnen och tog upp »Kung Carl, den unge hjälte» — då ännu en nyhet i allmänna sångens repertoar. Trovärdiga åhörare och ögonvittnen

hafva intygat att »fönsterrutorna skallrade» ej blott i Prinshuset, utan i hela Bäfverns gränd — som man vet en skäligen trång passage — under trycket af den rent af explosiva entusiasm hvarmed ungdomen på detta sätt bragte den afhållne unge tronföljaren en särskild och betydelsefull hyllning.

Några dagar senare skref Agnes Geijer till sin trolofvade:

»...Ja, nu är det verkligen öfverståndet — nu ha vi firat de kungliga, sjungit för dem, hurrat för dem, dansat med dem, nigit och hållit föreläsningar så mycket vi orkat... Mamma var alldeles betagen i prinsessan då hon kom från Drottningen på Måndag kväll. Och bra förtjusande är hon verkligen. Ej egentligen vacker — men med ett fint, intressant ansigte och de allra herrligaste ögon, stora, mörka, strålande af godhet och liflighet — och framför allt en hållning och en *helsning* som man ej kan tänka sig vackrare och behagfullare. Verkligt kunglig och ändå med ett sådant uttryck af rörande blyghet och anspråkslöshet — som ville hon nästan be om förlåtelse för att hon var prinsessa! — ...Ack, om jag haft dig, din mamma och Eva här på den stora konserten! — Hvad ni skulle njutit! — Något vackrare har jag aldrig hört eller sett. Hela Carolinasalen så full den kunde bli med åhörare — du vet den rymmer ej litet — och därtill de två hundra studentsångarne uppe på estraden. När de Kungliga trädde in och hela folkmassan reste sig som en man då Folksången stämdes upp af alla dessa unga kraftiga röster, då tror jag nog ej det fans många ögon torra. Solen lyste in i detsamma, endast just på den fläck där studenterna och de kungliga stodo — ja, det var *så* vackert, så gripande, så högtidligt alltsammans att jag grät, riktigt storgrät af rörelse och patriotism och hänförelse så att jag blef både ful och röd och svullen och fick hufvudvärk... Först sjöngo de åtskilliga af de vanliga sångerna, *Vikingasäten*, *Kung Carl*, *Under Svea Banér* m. fl.... Allt med en fart, ett lif, en friskhet som var hänförande. Sedan kommo Mendelsohns körer till Sophokles Antigone. Dessa recitativ, sjungna unisont

och så beundransvärdt jämnt att det verkade som blott en röst det hela, var något alldeles förunderligt, alldeles underskönt — ingen annan än Mendelsohn skulle kunnat hitta på något sådant. En gudomlig musik kan det med skäl kallas. Sedan följde några folkvisor, bland hvilka en till hvilken Malmström skrifvit nya ord med syfte på konsertens ändamål — jag mins blott några rader:

'... O svensk! — om än ett hjerta du har i bröstet qvar,
— Om gammal eller ung —
Så gack den stam att hjelpa, som förr dig hulpit har
Och nu vet, att sorgen är tung —!'...

Sist sjöngs en hymn, särskildt komponerad till konung Oscar, — hvarvid kungen själf grät så dugtigt att han narrade mig att börja på nytt... På qvällen var stor fest på Slottet; marchaller, blommor, vaxljus, blågula draperier i öfverflöd och vackert och välklädt folk — blott alltför mycket —; en hetta så att man knappt kunde draga andan och en trängsel så att man stod, satt och dansade ofvanpå hvarandra... För mig var aftonens glanspunkt att Drottningen själf obeskrifligt vänligt gratulerade till min förlofning. Om bara du varit med —! — men det säger jag ju alltid... Inga andra voro så enkelt klädda som de kungliga själfva. Denna enkelhet är visst vacker och framför allt passande vid ett tillfälle som detta, i en provins där nöden just nu är så stor och tryckande; men nog skulle jag ändå velat ha åtminstone en kraschan eller par eller ett blått band eller så någonstans på Hans Majestät, så att man ej lupit fara att jämt och ständigt knuffa till eller trampa på Landsens Fader där han stod midt i hopen iförd snusbrun frack och ljusgrå byxor precis som en annan medelmåttig particulier. Men detta är förstås bara flärd och fåfänglighet å min sida...»

Agnes hade denna gång ej varit närvarande vid Geijers föreläsning, som bevistades af de kungliga omedelbart före konserten på Carolina. Andra åhörare hafva emellertid lämnat så lifliga skildringar af förloppet vid densamma att man knappast behöfver taga fantasien till

hjälp för att se det hela för sig — och bland illustrationerna till Geijers sista lefnadsår bör visserligen ej heller denna bild alldeles saknas. Det var i självfva verket, ehuru ingen då anade det, sista gången som den gamle universitetsläraren skulle tala till ett så stort och lysande auditorium från den kateder kring hvilken hans vältalighet i mer än ett fjärdedels århundrade samlat så många uppmärksamt lyssnande skaror. Att hans namn alltjämt ägde samma oförminskade dragningskraft kunde ingen betvifla; hela höstterminen hade hans föreläsningar öfver »Den Ny-Europeiska Odlingens Hufvudskiften» varit till trängsel besökta och särskildt vid detta tillfälle kunde föreläsningssalen ej rymma hälften af de tillämnade åhörarna. »Man stod nästan på hvarandra, man trängdes och man våndades,» berättar en af de närvarande, »men allt uthärdades med tålamod blott för att få höra honom...» Den då mycket unge, helt nybakade västgötastudenten Johannes Sundblad, hvilken som gammal upptecknat sina hågkomster från detta för honom minnesvärda tillfälle, då han för första gången fick se och höra »den berömde professor Geijer», tillägger att han tyvärr ej kan påminna sig »det särskilda ämnet för denna föreläsning», ehuru det i sin helhet icke dess mindre på honom gjorde ett »outplånligt intryck». Möjligen skulle man häraf kunna draga den slutsatsen att självfva föreläsningen ej hörde till de märkligare och mera uppseendeväckande, ehuru Geijer utan tvifvel, med fästadt afseende vid de kungliga åhörarna, med särskild omsorg utarbetat och till ett helt afrundat densamma. Det stympade och fragmentariska skick hvari dessa föredrag sedermera offentliggjorts utesluter emellertid hvarje möjlighet att i detta afseende bilda sig ett bestämdt omdöme. Så mycket tydligare är den bild af självfva före-

läsaren och af det intryck hans personlighet gjorde på åhörarna, som just från detta tillfälle blifvit bevaradt. Den nyss citerade unge västgötastudenten försäkrar till och med att detta personliga intryck var så starkt att det förklarar hans bristande hågkomst i afseende på självfa föreläsningen... »Han hade nog af att söka få ett totalintryck af den store mannen, som han nu för första gången såg och för sista gången skulle få höra. Det lyckades ock; — ty efter fyrtio år står bilden af honom lika klar som i den stund jag såg honom»...*

»Det Höga Herrskapet» hade, berättar han vidare, i god tid intagit sina platser och Geijer stod i närheten af katedern, inbegripen i lifligt samtal med sina kungliga åhörare och deras uppvaktning... »I sättet,» antecknar den ungdomlige och säkert föga världserfarne iakttagaren med naiv förvåning och beundran, »låg intet af det stela och för tillfället antagna som nästan alltid karaktäriserar sådana samtal, utan allt var ledigt och naturligt...» Då den akademiska kvarten förlupit såg Geijer på sitt ur och gick därpå hastigt och med raska steg uppför trappan till katedern — gjorde en lätt hälsningsgest med hatten, ställde den ifrån sig på högra sidan, »kastande den högra våden af den rundskurna kappan öfver motsatta axeln — och satte sig»... De många obetydliga, med nästan barnslig pietet antecknade smådragen bidraga onekligen i sin mån till taflans egendomligt intima och personliga tycke. Trots den något dramatiska anordningen med slängkappan — man igenkänner den för öfrigt från de flesta af tidens porträtt — fann unge Johannes emellertid den store professorns ställning, en smula vårdslöst tillbaka-

* Johannes Sundblad, »Upsalalif», s. 368.

lutad i stolen, alltför ogenerad och själfsvåldig för ett så högtidligt tillfälle; ej heller rösten, med dess fullkomliga frånvaro af den deklamatoriska patos som förmodligen i prästsonens tycke var oskiljaktig från den sanna vältaligheten, föll honom rätt i smaken... »Men,» tillägger han, »röst, ställning, rörelser — alla dessa yttre hjälpmedel som medelmåttan ej får underskatta — voro honom likgiltiga. Han gick helt upp i sitt ämne och snillets makt att kunna rycka alla med sig var hans i fullt mått. Man glömde allt omkring sig utom honom. Det föreföll som om rummet blef ljusare; detta är det minne som författaren fört med sig från denna stund»... Han afstår emellertid från försöket att »uppdraga en karaktäristik öfver Geijers föreläsarskap» i dess helhet; men »blott så mycket vill han ha sagdt: det var icke blott det storslagna, det snillrika, den honom mer än någon annan gifna förmågan att påvisa »hvad det är som sker i hvad som synes ske» som gjorde hans föredrag så oöfverträffadt, det var äfven det pikanta och öfverraskande som gjorde det till hvad det var...» Till bestyrkande af detta påstående meddelas ur ett bref från en af Geijers forna lärjungar en skildring från hans föreläsningar öfver »Människans Historia» — huru »han själf, djupt rörd, med qväfda tårar erinrade oss att »Gud är en connaissance à faire», på ett sätt som visade huru hans eget bröst liksom häfde sig efter försoningens saliga hemlighet... Hvilken utom han skulle ha kunnat begagna ett sådant uttryck utan att det väckt anstöt eller åtlöje? —»...

Då åhörarna efter slutad föreläsning strömmade ut, »hördes,» berättar minnesskildraren vidare, »öfverallt sådana uttryck som: Lika ungdomsfrisk!» ... »Hvem

skall väl en gång kunna fylla den platsen?» med flera dylika.

Att Geijer således ännu på helt och hållet utomstående i katedern kunde verka kraftfull och »ungdomsfrisk», till och med i trots af det häftiga illamående hvilket, som vi sett, blott några timmar före detta offentliga uppträdande fyllt hans närmaste med oro, vittnar bäst om hans kärnsunda naturs ännu i det hela obrutna spänstighet och motståndskraft. Den skulle dock inom kort sättas på ett ännu hårdare prof. Det är icke långt därefter, en dag i början af december, som Agnes skrifver:

»... På Fredag skulle pappa hållit sin sista föreläsning, som mamma och jag ämnat bevista och mycket gladt oss åt.. Men — du förstår våra känslor då han just den morgonen, då han skulle stiga upp, åter fick ett långt svimningsanfall, alldeles likt det förra hösten. — Glas kom och ordinerade genast en stark åderlåtning. Häraf blef han bättre och är nu i det närmaste lik sig igen — Gud vare lof! — Men dessa plötsliga anfall, dessa våldsamma blodkongestioner åt hufvudet äro så skrämmande. Äfven om all oro för stunden är förbi, så verkar dock hvarje ny påminnelse om möjligheten att förlora detta så outsägligt dyrbara och älskade lif, som ett dolkstygn i hjärtat och lämnar ett sår som ej lätt vill läkas... Föreläsningen måste naturligtvis inställas. Men allmänna sången, som ämnat följa honom hem därifrån, kom ändå upp på middagen och stannade utanför, medan Meijerberg kom upp för att å allas vägnar efterhöra pappas befinnande samt fråga om det skulle störa honom i fall de sjöngo några sånger. Pappa var visserligen mycket matt och ej utan yrsel, men kunde dock verkligen väl ombonad och ombäddad med kuddar, från sin länstol vid salsfönstret åhöra sången och vinka sitt tack åt dem. En oerhörd människomassa hade samlats utanför — och nog hördes det att det 'Lefve Geijer!!' som utbragtes och de hurrarop hvari alla instämde kommo från hjärtat! — — Alltsammans rörde och gladde pappa obe-

skrifligt och var också oändligt vackert och gripande att se och höra...»

Geijer hämtade sig, på det hela taget, öfverraskande fort äfven från detta anfall; men det är dock först fjorton dagar senare som hans dotter med glädje kan meddela att han nu är »fullkomligt frisk och all fara öfverstånden». Hon tillfogar emellertid några ord hvilka i detta sammanhang äro betydelsefulla nog:

»... Han tänker nu blott på att besvara Fryxells skrift, som du naturligtvis sett och som mycket upprört och smärtat honom — hvilket sannerligen ej är underligt, då Fryxell ju helt och hållet underkänner hela hans Verksamhet som Historieskrifvare, söker att på alla sätt nedsätta honom, anklagar honom för orättvisa och osannfärdighet m. m. — med ett ord rent af tar heder och ära af honom både som Människa och Häfdatecknare... Man vore väl mer än människa om sådana angrepp lämnade en helt och hållet oberörd!...»

Det var, som man torde erinra sig, just vid denna tid som Fryxells nyss utkomna, mot Geijer riktade skrift »Om Aristokratfördömandet i Svenska Historien» m. m. af en lofprisande och hänförd anmälare i Svenska Minerva* hälsades som »länge på förhand omtalad och med otålighet väntad», hvilket omdöme »med en harmonisk treklang af bifall» ytterligare upprepades och

* 2 december 1845. Till den ingående redogörelse för den Geijer-Fryxellska polemikens olika faser som redan lämnats i detta arbetes föregående afdelning — Se 'Solnedgången 1840—1845» ss. 336—346 — har jag intet vidare att tillägga, men tillåter mig blott att ännu en gång åt den för saken intresserade läsaren anbefalla ett uppmärksamt studium af själfva aktstyckena, icke minst af Geijers svar, framförallt, såsom ur psykologisk synpunkt beaktansvärda, de rent personliga uttalanden i hvilka hans egna känslor tydligast framlysa. Se t. ex. s. 311—366, 377 m. fl. st.

bekräftades af de båda andra konservativa bladen, Morgonen och Post- och Inrikes tidningen. Såväl recensionerna som själfva skriften innehöllo onekligen tillräckligt många, mer eller mindre oförtäckta, »på heder och ära» gående insinuationer och anklagelser för att sätta en stolt och redlig mans alltid lättrörda blod i starkare svallning än som kunde anses fullt hälsosamt — isynnerhet mot slutet af en ansträngd föreläsningstermin. Redan föregående höst, efter det då inträffade sjukdomsfallet, hade Geijers läkare hos hans närmaste allvarligt inskärpt nödvändigheten af att så vidt möjligt bespara honom alla häftiga sinnesrörelser; men sådana föreskrifter äro under alla förhållanden lättare att gifva än att efterlefva. Lifvets flod går sin gång, utan att låta sig hejda af de bräckliga dammar som kärleken uppför till skydd för de områden den gärna ville kalla fridlysta. Terminens slut medförde denna gång för Geijer ingalunda den andliga hvila hvaraf han otvifvelaktigt var i största behof, utan i stället ett stegradt och intensivt arbete, hvars hela vidd man först uppskattar då man gör sig mödan att i detalj följa den grundliga och uttömmande bevisföring hvarmed han i sitt svar till Fryxell bemöter och gendrifver dennes påståenden. Detta svar skulle blifva hans feriearbete — huru mycket det kostat honom skulle i sinom tid blott alltför tydligt skönjas.

Geijer hörde emellertid ej till de familjefäder hvilka finna en gåtlik lättnad i egna bekymmer genom att fördystra tillvaron för sin omgifning och ingen förstämning å hans sida förmörkade någonsin familjelifvets soliga atmosfär. Det dröjer således icke länge innan Agnes åter kan berätta att »glädjen stått högt i tak» i

Geijerska huset efter den nyss öfverståndna förskräckelsen. Hon skrifver: —

»... Onsdagen hade Deras K. H. bedt att få komma till oss i all enkelhet... Vi voro litet rädda att pappa ej skulle orka med det, men därom ville han alls inte höra talas. Vi hade bjudit Kræmers, Platens, Knösarna, Silfverstolpes, Atterboms, Löwenhjelms och några Sång- och Dansherrar som vanligt... Först gjordes musik; frih. Kræmer och jag, prins Gustaf och grefve Henning sjöngo en qvartett, en af prinsens kompositioner; sedan spelade prinsen och jag ett stycke fyrhändigt, högst jämmerligt — vi kommo oupphörligt af oss, skrattade, räknade, började om och kommo af oss igen — men naturligtvis fann man det i alla fall rätt charmant. Därpå Mansröster — och sedan vidtog en dans som småningom urartade till fullständig galenskap... Lille Schröder öfverträffade sig själf både i bondkadrilj och väfva vadmal; prinsarna, som voro alldeles utom sig af pojkaktig munterhet och odygd, hade föresatt sig att också få honom att dansa Hambo — men jag var redan mer än halfdöd af skratt och bad om förskoning... Medan det dukades lektes lekar och vi skildes ej åt förr än ½ 1, fast vagnarne stått sedan 12. Prinsarne ville aldrig sluta... Det bästa för mig af hela aftonen var att jag midt i all denna dårskap helt oväntadt fick se kronprinsen allvarsam och tala en stund allvarligt med honom. Det klär honom alldeles obeskrifligt. Hans glädje däremot har ofta något vildt som i mitt tycke rent af verkar frånstötande. Det känns därför dubbelt godt då man någon gång får se en skymt af det manliga allvar som verkligen finnes på djupet hos honom och hör hur godt, vackert och allvarligt han kan både tänka och tala om allvarliga ting. Prins Gustaf däremot klär glädjen allra bäst; han är som endast skapad för den. Älskvärda hvar på sitt sätt äro de båda — visst är att vi uppriktigt komma att sakna dem här...»

Afskedsstunden närmade sig emellertid allt mer och redan i nästa bref heter det: —

»... I Måndags togo vi på allvar afsked af våra prinsar på en middag hos Hamiltons — bara vi, Kræmers och några

herrar. På Thorsdagen reste de och kvällen förut skickade prins Gustaf mig som afskedshälsning en ny Trio af egen composition med några vackra hjärtliga ord. Nu är det alltså slut med den vänskapen! — I vårt hus komma de väl troligen aldrig mer och hvar och hur vi än sedan må träffas, så som här blir det säkerligen ej. Ett godt och vackert minne ha de lämnat här i Upsala — och afskedet blef också särskildt vackert och hjärtligt. Studentcorpsen hade i all stillhet samlats ute i Parken, vid Knäppingen, kl. 8 på morgonen då de reste, samt hälsade dem helt oförmodadt med sång och lefverop då vagnarna kommo. Det lär ha tagit sig präktigt ut i den rimfrostklädda skogen och den stilla klara morgonluften... Prinsarna blefvo så rörda och ifriga att de ej gåfvo sig tid att öppna vagnsdörrarna, utan hoppade ut genom fönstren. Sedan hurrades, viftades och ropades farväl så länge man såg en skymt af hvarandra...»

Att äfven de unga prinsarna med uppriktig saknad skildes från Uppsala, där de troligen tillbragt sin ungdoms lyckligaste och mest sorgfria dagar, kan man taga för gifvet. I en af de många naivt gossaktiga och älskvärdt känslofulla dagboksanteckningar från denna tid som ännu finnas i behåll har prins Carl skildrat huru smärtsamt han kände afskedet från denna krets, där han »kände sig så hemma», och tillägger: ... »Men hvarthän ödet än må ställa mig, skall jag aldrig glömma svensk trohet och svensk enkelhet» — ord, som just i detta samband äro betecknande för det totalintryck som den unge tronföljaren medförde från sin Uppsalavistelse och från de hem i hvilka han där förtroligast umgåtts. Helt visst voro dessa intryck bland dem som gåfvo näring åt det bästa och ädlaste i hans af många våldsamma kontraster sammansatta natur.

XVI.

Den åttonde december skref Adolf Hamilton till sin Agnes:

»... Nu börjar jag mitt bref på en helt liten lapp, emedan jag i qväll egentligen ej har lust att säga dig annat än det du redan vet — nemligen att jag blir alldeles yr i hufvudet af glädje då jag tänker på att jag verkligen i dag fjorton dagar till på fullt allvar skall vara på väg till dig, min lilla kära älskade vän. Kanske kommer du inte en gång att besvara detta bref! — Men vet du hvad, det får du allt lof att göra ändå, annars blir det för länge innan jag får höra af er. Skrif på Måndag och adressen på Hönsäter, så hinner jag få det — om det också bara är några rader, så mycket att jag får veta att allt står väl till! — Jag är nemligen mer orolig än jag kan säga för din gode, käre faders illamående. Hur vackert och rörande att studenterna fingo sjunga för honom och tillropa honom ett 'lefve! just då han var sjuk! Ja, att det ropet kom ur hjertans grund, därom kan man vara viss och säkerligen måste det äfven hafva gått honom till hjertat... Man skulle sannerligen kunna önska sig att åter vara student i dessa tider, eller afundas dem som äro det, så många väckande, lifvande och enthusiasmerande moment få de genomlefva. Något godt, stort och skönt ej blott för vetenskapen utan för fäderneslandet och menskligheten måste väl blifva frukten af detta rika utsäde — all denna svärmande Skandinavism, dessa glada Majfester, dessa allvarliga väckelser till fosterlandskärlek och lojalitet, dessa herrliga ögonblick då de, med de ädle unga konungasönerna

i sin midt, mer än någonsin måste känna sig manade till manligt arbete och kamp för allt som är godt och ädelt i lifvet. Jag är glad att du fått vara med, känna och upplefva allt detta, min Agnes; det blir en rikedom för lifvet, hoppas jag. Också mig skulle det göra oändligt godt att någon gång åter få genomlefva sådana ögonblick. Intet är så skönt och välgörande som att understundom känna sig rätt djupt gripen, rätt innerligt rörd, rätt uppfylld af glädje och hänförelse; då känner man sig höjd öfver stoftet, om ock blott för några korta stunder. Platos myth om Själens Vingar, som tillväxa i hvarje stund af ren glädje och sublim förtjusning som man upplefver, till dess de slutligen blifva starka nog att återföra den till dess ursprungliga hem i en högre värld, är det skönaste jag vet; säkerligen innehåller den en djup sanning... Tack för ditt sista bref med beskrifning på kungabesöket, den stora konserten och allt annat vackert och roligt du upplefvat; det beredde också mig en stund af verklig glädje... Jag delade den med Gunnar Wennerberg, som jag helsade på häromdagen och fann på äkta studentmanér halfliggande i en soffa med boken framför sig på de uppdragna knäna; han sände dig de hjertligaste helsningar. Det är bra roligt att då och då få träffa en af de gamla vännerna... Nej, nu har jag verkligen ej lust att skrifva mer. Gud ske lof — vi träffas snart och som jag innerligt hoppas — med glädje!!...»

Agnes hade redan förut meddelat att man nu »med kraft och allvar» börjat tillredelserna till den stundande högtiden, åt hvilken hon gladde sig så att hon ej kunde sofva om nätterna, utan vaknade med hjärtklappning och frågade sig om det verkligen kunde vara sant att hon skulle få upplefva så mycken lycka: en ljus och fridfull jul i hemmet med Adolf som gäst och utan en enda störande baktanke, en enda svidande tagg i hjärtat: — »En sådan jul som den Gud nu skänker har jag ändå aldrig upplefvat!»...

Den blef också i många afseenden olik den före-

gående — icke mindre glad, men betydligt mera stillsam, mera helt familjefest i ordets innerligaste betydelse. Då Adolf Hamilton ett par dagar före julafton, efter en af de »kurirfärder» genom halfva Sverige för hvilka han var beryktad, i skymningen körde in på gården till Geijerska huset, där man redan ett par timmar spejat och lyssnat efter klangen af hans slädbjällror, strålade ljus ur alla fönster bakom nystrukna gardiner och blanka rutor, brasor sprakade i alla kakelugnar, kaffebordet stod dukadt, skinande af silfver och damast och doftande af saffransbröd — med ett ord, allt lyste af hemtrefnad och högtidsstämning för att mottaga den efterlängtade gästen. Geijer själf var icke litet stolt öfver att hafva varit den förste som »hörde bjällrorna» där han satt i sitt arbetsrum; men han hade knappast hunnit öppna förstuguporten då Agnes kom flygande utför trappan, rakt i famnen på den öfversnöade och pälsklädda gestalt som blott tagit ett enda språng ur släden och in i förstugan för att sluta henne i sina armar. Kanske var detta på det hela taget den lyckligaste stund de hittills upplefvat och en af dem som längst med oförminskad glans skulle stråla i deras minne. Med så oblandad glädje hade de ännu aldrig träffats — så molnfri hade solen ännu aldrig strålat öfver en lycka som visat sig nog lifskraftig att äfven kunna blomma under kulna och stormiga dagar.

Julgästerna utgjordes detta år, utom fästmannen, endast af de tre sönerna och »morbror Knut»; men familjekretsen var dock tillräckligt fulltalig för att skänka den rätta julstämningen, den rätta känslan af festlig samling och helgdagshvila efter årets långa hvardagsvecka. Någon detaljerad skildring från någon af de personligen deltagande föreligger ej denna gång; men genom en helt

och hållet utomståendes ögon kan man, egendomligt nog, ännu i dag kasta en blick in i det Geijerska hemmet och se det för sig, sådant det just denna julafton tedde sig för en ensam vandrare, hvilken för en stund i smyg värmde sig vid återskenet af julljusen därinne och den familjelycka de belyste. Det är åter den unge Västgötastudenten Johannes Sundblad som är vår sagesman. Han hade, som han själf berättar i sina minnen, tillbragt »en sorglig Julafton», dels i enslighet på sin otroligt ödsliga och tarfliga studentkammare, dels under ett dystert försök att tillsammans med några andra olyckskamrater åvägabringa någon slags »Julstämning» på spiskvarteret, där den »beskedliga gumman Söderqvist» högtiden till ära bjöd sina i staden kvarvarande matgäster på sönderkokt lutfisk och vidbränd gröt. Efter att hafva insett det fruktlösa i dessa bemödanden beslöt han »att göra en tur kring staden för att se huru andra människor firade sin Julafton» och sålunda åtminstone någon stund uppskjuta återkomsten till den kalla och ensliga bostad där ingen trefnad väntade. Han beskrifver noga sin vandring — för den med Uppsalaförhållanden förtrogne torde det ej vara utan intresse att göra honom sällskap och anställa vissa jämförelser.

...»Öfre Slottsgatan,» skrifver han, »hade då för tiden ej att bjuda på hvad den nu har i byggnadsväg.* På venstra sidan, då man gick gatan uppåt (mot Slottet) fans ej ett enda hus mellan Hyckerströms (hörnet af Johannis- och Slottsgatan) och Brundusium. På höger hand hade man postiljonen Sunds hus och fattighuset,

* Detta skrefs 1884. Sedan dess torde gatan hafva undergått ytterligare förvandlingar. Universitetshuset stod först 1887 fullt färdigbyggdt.

som ej hade ett enda fönster åt gatan. Så kom Stallgårdsplanen och Kamphafvet... derefter gumman Åbergs, ett litet envånings, skarprappadt hus af anspråkslösastes lag, och på motsatta sidan ett högt plank. Kom så Åsgränd; husen på andra sidan gatan voro långt anspråkslösare än nu för tiden...» o. s. v....

— Blir man icke nästan till mods som justitierådet i »Lyckans galoscher», plötsligt, tack vare en lättsinnig önskan, försatt midt i den »gamla goda tidens» måleriska och stämningsrika, men som vistelseort mindre eftersträfvansvärda Köpenhamn, då man läser denna skildring? — Det är platsen kring Universitetshuset och dess närmaste omgifningar hvarom här är fråga... Men vi gå vidare med unge Sundblad.

...»Jag gick emellertid gatan framåt,» fortsätter han, »kikande uppåt de små fönsterrutorna för att se om jag ej skulle få se något af den julfröjd vid hvilken jag själf var van; men antingen voro gardinerna nedsläppta eller det var alldeles mörkt; de stackare som bodde där hade väl gått till sängs för att somna ifrån en lika bedröflig Julafton som min egen... Denna föga lofvande början hade gjort mig missmodig och jag hade ett par gånger hållit på att vända om, då scenen på en gång förändrade sig. Just då jag passerade hörnet af Öhrströmerska huset strömmade ett starkt ljussken emot mig. Den kom från Geijerska våningen, som, rikt upplyst, bildade ett skarpt afbrott mot det förra mörkret... Här funnos inga afundsjuka rullgardiner, och från min plats kunde jag se långt in i rummen. Just som jag kom, stod Geijer med händerna på ryggen tillbakalutad mot dörrposten till förmaket, men vänd utåt salen... Ljusskenet från kronan föll honom starkt i ansigtet och jag kunde tydligen se det växlande minspelet under samtalet

med de båda äldre sönerna, som stodo framför honom. Något allvarligt ämne måtte varit å bane, ty han såg allvarsam ut; ett par gånger föreföll det till och med som om han blifvit smått uppretad... Ej långt från dörren vid nedre ändan af rummet stod en grupp af tre unga personer. Det var husets dotter, som stod lutad mot sin fästmans arm, samt en yngling i kadettuniform... Äfven deras ansigten voro upplysta så att jag såg hvarje min; de sågo så glada och lyckliga ut att det just var en lust att se dem. Allt emellanåt såg jag en gestalt dyka fram och försvinna... det var husmodern, som sysslande gick fram och tillbaka... Min Julafton, som börjat så dystert, hade på en gång blifvit full af intresse. För att få en klarare öfverblick hade jag gått in på Öhrströmerska gården och praktiserat mig upp på någon slags upphöjning, från hvilken jag såg de åt den sidan vettande rummen nästan lika tydligt som om jag varit deruppe... Under det jag så stod, såg jag Geijer lemna sin plats. Han gick till andra sidan af yttre rummet, der pianot hade sin plats. Säkert måste han ha musicerat, ty under det han var borta såg jag endast ryggar och nackar i salsfönstren. Jag stod nära en timme på detta sätt — häri ligger förklaringen hvarför denna bild efter så många år står ofördunklad. Jag tyckte mig nästan ha varit med om julaftonen i det celebra hemmet... Slutligen måste jag dock slita mig lös från den älskliga familjescenen och fortsätta min väg nedåt staden...»

Om Adolf Hamilton råkat kasta en blick genom fönstret samt upptäckt och igenkänt den osedde åskådaren — prästsonen från hans egen församling på Kinnekulle — är det icke otänkbart att den ensamme och hemsjuke unge västgötens julafton blifvit af ännu minnes-

värdare art samt att han fått tillfälle att under angenämare förhållanden fortsätta sina iakttagelser af »det celebra hemmet». Hans hågkomster skulle därigenom ytterligare hafva vunnit i värde; men den flyktiga bild han återgifvit har tillräckligt af ögonblicksfotografiens omedelbara vederhäftighet för att verka mera öfvertygande än mången mera konstnärligt utarbetad skildring och man är glad att den blifvit bevarad. Hur lefvande och karaktäristiskt är icke det hela, hur suggestiva detaljerna i all sin knapphet! — Den strålande belysningen, kronorna med alla sina tända ljus, så som fru Anna-Lisa älskade att se dem vid hvarje festligt tillfälle — frånvaron af de »afundsjuka rullgardinerna» som Geijer aldrig ville veta af, vare sig det gällde att utestänga det solsken hvaraf han aldrig kunde få för mycket eller att hindra hemmets varma strålglans från att tränga ut i natten och möjligen fröjda en ensam förbigåendes hjärta —; Geijer i den karaktäristiska ställningen med händerna på ryggen, lutad mot dörrposten, allvarligt diskuterande den Fryxellska broschyren med de båda äldre sönerna och »stundom litet uppretad»... till dess han plötsligt går bort till pianot och låter tonerna skölja bort allt som icke passar tillsammans med julens ljusa fridsstämning; — borta vid motsatta dörren den lilla förtjusande gruppen af tre unga, lyckliga, glädjestrålande människor, Agnes vid fästmannens arm och den smärte, ljushårige kadetten, för hvilken lifvet i detta ögonblick icke har ett enda bekymmer; — och fru Anna-Lisa som stilla går och kommer under det att hon rörd och glad låter blicken dröja än vid den ena, än vid den andra af de kära gestalter som utgöra hennes värld! — — Man ville ogärna vara denna tafla förutan då man erinrar sig att detta verkligen är den sista julafton som

Geijer och hans närmaste skola fira i det minnesrika gamla hemmet. Så ser man dem gärna för sig ännu i dag, hvarje gång man vandrar Slottsgatan framåt och höjer blicken till den välkända fönsterraden i det gamla hus som midt i alla förvandlingar ännu är sig så förvånande likt — huru länge, måntro, skall det få förblifva så —? Man vågar knappast fråga...

Det »allvarliga samtal», hvari Geijer på julaftonen länge var inbegripen med sina söner, rörde sig, som Adolf Hamilton senare ville erinra sig, verkligen kring den Fryxellska skriften och det svar på densamma hvarmed Geijer just då var sysselsatt. Såväl den ena som det andra utgjorde under hela julhelgen föremål för många diskussioner samt lästes gemensamt högt i familjekretsen under lifliga kommentarier, hvilka dock på det hela taget ingalunda fördystrade stämningen; ty man var i tysthet öfverens om att så vidt som möjligt taga saken från den glada sidan och framför allt hindra husfadern själf från att taga den alltför allvarsamt. I det helgdagshumör hvari man befann sig föll det sig lättare att skratta än att förarga sig; Geijer själf var icke den som minst njöt af ett godt skratt, äfven om det delvis var på hans egen bekostnad, och de som höllo honom kärast kände på sig att man i detta fall gjorde honom den bästa tjänsten genom att i någon mån kasta löjets försonande skimmer öfver hvad som dock hvarken kunde glömmas eller ignoreras. Många af de Fryxellska kraftuttrycken blefvo sålunda till muntert bevingade ord inom familjekretsen och framför allt förvandlades det underbara »postamentet», med dess olika »öfverbyggnader», på hvars spets den Fryxellska fantasien djärft placerat den äfventyrligt balanserande Geijer, »vördnadsvärd genom sina personliga egenskaper, fruktansvärd

genom sitt snille och omhuldad af Svenska Nationens kärlek», på detta sätt till ett slags familjemonument, hvilket man aldrig tröttnade att sira med det älskvärda gycklets brokigaste vimplar eller förhärliga i tillfällighetsdikter och bouts-rimées hvilkas uppsluppna galenskap var deras förnämsta förtjänst. Geijer skrattade med, hjärtligare än någon annan, åt skämtet och kvickheterna och ingen njöt mera helt och oförbehållsamt än han af hemtrefnad och helgdagsro under de stilla veckor mellan Jul och Nyår, Nyår och Trettonhelg, Trettonhelg och Tjugondag, hvilka detta år mer än vanligt fingo familjefestens förtroliga karaktär och ej stördes af bullrande »Julkalas» vare sig i hemmet eller på annat håll. Man skyllde på fästmannens närvaro och på fru Anna-Lisas »rheumatiska värk», som under helgen gjort sig tillräckligt påmind för att ge henne en välkommen anledning att hålla sig inne och säga nej till alla bjudningar. I stillhet, utan andra gäster än Knösens och Löwenhjelms, hvilka så godt som räknades till familjen, firade man också med glädje och tacksamhet familjens tredubbla högtid: Geijers sextiotredje födelsedag, Adolf Hamiltons tjugusjätte och »morbror Knuts» namnsdag.* Men i bakgrunden af all denna glädje fanns dock en hemlig skugga. Den väntade Geijer då han efter en glad, af musik och ungdomlig munterhet uppfylld afton åter satte sig vid skrifbordet i sitt arbetsrum och den skymtade tydligt nog i de förtroliga samtal i hvilka han för sin dotters trolofvade — troligen mera oförbehållsamt än för någon af de honom mera närstående — under långa gemensamma promenader öppnade sitt

* Geijers födelsedag inföll som bekant d. 12 januari — Adolf Hamiltons på självfva Knutsdagen, den 13:e, hvarför »firningen» sammanslogs till ett och förlades till Knutsdagen.

hjärta och sökte förklara hvarför det Fryxellska angreppet träffat honom så mycket djupare, upprört honom så mycket häftigare än något af de många föregående som han burit med sällsynt och orubbadt jämnmod och lugnt lämnat obesvarade. På åhöraren gjorde dessa samtal ett outplånligt intryck och ännu som gammal erinrade han sig dem med stark rörelse hvarje gång någon klandrade Geijer — som ej sällan händt — för den »öfverdrifna ömtålighet» han just gent öfver detta angrepp lagt i dagen. Den som hört Geijer själf tala därom, förstod hvad denna ömtålighet innebar och kunde ej finna den öfverdrifven. — ... Han var van vid att blifva anfallen, och hårda omdömen till och med från gamla vänner och meningsfränder voro för honom ingen nyhet. Men hans ärlighet som forskare, hans heder och vederhäftighet som häfdatecknare hade dock ingen förut ifrågasatt, huru mycket man än kritiserat hans politiska åsikter och bestridt eller hånat de slutsatser till hvilka han kommit. En enbart saklig och vetenskaplig kritik skulle han kunnat lämna obesvarad, åtminstone tills vidare. Men i detta angrepp fanns ett rent personligt element som berörde hans personliga hederskänsla och som — så kände han det åtminstone — kräfde ett omedelbart bemötande, såvida icke en skef och falsk uppfattning af hela hans lifsarbete, ett kränkande tvifvel på hans redbarhet och obestickligt både som människa och historieskrifvare så småningom som ett smygande gift skulle stjäla sig in i allmänna medvetandet och där fortfarande verka i det fördolda — ja, kanske till sist »kristalliseras till trosartikel», liksom så många andra obevisade påståenden. På denna möjlighet förmådde han alltjämt icke utan starkaste sinnesrörelse tänka — och därför undvek han också helst att vidröra detta ämne i

deras närvaro för hvilkas glädje och trefnad hans sinnesro var ett oundgängligt villkor. Men eftervärlden fick icke tro att Erik Gustaf Geijer stått svarslös inför anklagelsen att för egna syften hafva förvanskat historiens heliga sanning; och därför tillbragtes alltjämt så många af nattens tysta timmar vid skrifbordet, under ett arbete som i högre grad än vare sig han själf eller hans omgifning anade tog både själens och kroppens krafter i anspråk. Svarsskriften, en diger broschyr, som i Geijers Samlade Skrifter upptager omkring sextio tätt tryckta sidor, afslutades under julhelgens lopp och var redan i slutet af januari färdig att utlämnas i bokhandeln. Adolf Hamilton och Knut Geijer hade båda varit behjälpliga vid korrekturläsningen och man firade gemensamt det fullbordade verket som en familjefest, där Geijer själf var den gladaste bland de glada. Men spänningen hade varit alltför stark för att ej medföra en motsvarande reaktion, säkerligen mer märkbar för utomstående än för de närmaste; — och då Malla Silfverstolpe i sin dagbok antecknar att hon den tjugufemte januari haft »Geijers till middag och afton» samt att Thekla då för honom fått uppläsa »sina poesier, som äro märkvärdiga — fragmentet till ett större poem, Ragnar Lodbrok, skönt! —» ... tillägger hon ångestfullt att Geijer vid detta tillfälle syntes henne så oförklarligt slapp och åldrad att det skrämde henne...: »... Jag fruktar...!!»...

Den ängsliga aningen bedrog henne ej; redan ett par dagar senare inträffade den katastrof som en uppmärksam iakttagare möjligen kunnat förutse, men som dock för den närmaste omgifningen kom fullkomligt oväntad. Geijer hade haft för afsikt att resa till Stockholm på ett par dagar samt åtagit sig att till Ava öfverföra ett paket, hvilket Malla redan föregående dag tillsändt Geijer. Men

resan måste inställas — och skälet angifver Agnes i en med upprörd och brådskande stil skrifven biljett till sin »goda älskade gudmor»:

»...Tyvärr måste vi återsända paketet. Pappa kommer ej att resa till Stockholm i morgon — troligen icke alls. Han fick i morse åter ett svårt anfall — likt det i höstas — måste lägga sig och Glas genast efterskickas. Han ordinerade Åderlåtning. Efter den är pappa nu mycket matt och svag men väl fullt medvetande. Han sofver nu. Mamma sitter inne hos honom och bad mig underrätta gudmor. Gifve Gud det måtte bli lika hastigt öfvergående som i höstas — men ångestfullt är det med dessa upprepade påminnelser om tilltagande svaghet hos den som är så outsägligt dyrbar... Mamma helsar innerligen genom gudmors

Agnes.»*

Under de följande dagarna flyga de små biljetterna tätt mellan Geijerska och Silfverstolpeska husen — Malla är nämligen själf af opasslighet hindrad från att besöka de pröfvade vännerna. Då de bättre än något annat teckna situationen och stämningen, må en och annan af dem här finna en plats. Anna-Lisa skrifver med ännu ångestfullt hjärta: —

»...Min goda älskade vän! — Erik Gustaf sofver nu — efter en sömnlös natt — och jag passar på att sända dig ett par rader. Du frågar om bättringen fortfar! — Har verkligen någon bättring inträdt? — — Jag törs ej därom fråga, knappast tänka. Så länge svimningsanfallen upprepas och svindelkänningarna ej gifvit med sig, ser jag på Glas att han visst ej tror faran vara förbi. — Plågor har han ej. I går var han en stund rätt språksam och liflig — — men — —! — Tack, tack för deltagande och

* Brefvet, liksom de följande är odateradt; men ordningsföljden låter sig dock med någorlunda säkerhet fastställa genom andra, sammanfallande omständigheter.

ömhet. Jag vill ej röra vid ögat, ej säga hur det ser ut inom mig just nu. Agnes och Adolfs lycka är dock alltjämt en ljuflig balsam för mitt sjuka sinne. Måtte han ej alltför snart få resa från oss! — Han är oss alla, icke minst E. Gustaf, till obeskriflig hjälp och tröst i denna hemsökelse. Gud välsigne eder kära trofasta vänner —

Eder

A.-Lisa »

Några dagar senare, den åttonde februari, Mallas födelsedag, heter det:

»Min dyra käraste vän! — Jag sänder här Fredrika Bremers bref som skall intressera dig. Gud välsigne den goda trofasta människan! — E. Gustaf sof godt i tre timmar på förmiddagen och är nu rätt snäll och kry — Både han och jag kommo nyss ihåg att det är din Födelsedag! — Han bad mig genast gå och skrifva för att säga dig att han ej heller denna gången glömt dig, utan tänker med öm vänskap på sin gamla kära vän och sänder dig de innerligaste hälsningar och välönskningar. Så gör ock din alltid trofasta

A.-Lisa.»

Efter ytterligare några dagars förlopp:

»Tack mina kära innerligt älskade vänner för alla kärleksfulla bref och biljetter, för allt deltagande! — Ja, Gud vare lof — jag vågar nu för denna gång verkeligen tro E. Gustaf vara utom all fara. Det smakar ljufligt efter så många dagars outsäglig oro och ångest. I dag är han afgjordt bättre än i går, men måste alltjämt hålla sig vid sängen tills vidare. Glad och nöjd, snäll och söt är han, fastän trött på att ligga och ej få taga sig något för. En alldeles märkvärdig styrka tycker Glas honom ega efter alla dessa starka blodaftappningar. Själen är egentligen lifligare och vaknare än någonsin — han har intresse och tankar för allt, med verklig ungdomlighet. Han tycker själf att han känner sig liksom frigjord ur ett fängsel efter alla dessa kroppsliga späkningar och purificationer. Han beder tusenfallt hälsa och är så ledsen att vår Malla ej är frisk.

Måtte vi i sinom tid åter få råkas med glädje!... I öfvermorgon reser tyvärr vår älskade Adolf Hamilton ifrån oss — det blir tomt ej blott för Agnes utan för oss alla, för hvilka han varit och är så mycket både i glädjens och sorgens dagar. Gud välsigne honom! — Han är en klenod och värd att hållas mycket, mycket af, liksom han ock själf inom sig bär en djup och outtömlig fond af kärlek.

Adieu, adieu! — få se när jag kan komma till eder — det blir tyvärr kanske ej så snart! —

Eder tillgifnaste

A.-Lisa.»

Några dagar senare:

»Gud vare lof, E. Gustaf har sofvit godt och krafterna tilltaga. Men nu är det så obeskrifligt tomt efter vår älskade Adolf, som tog så mycket med sig och varit oss ett sådant stöd i dessa sorgens dagar! —

E. Gustaf sänder dig härmed sin nyss utkomna bok. Jag misstänker emellertid att du tyckte om Fryxells skrift — och då kommer du säkerligen ej att tycka om denna —! Ännu kan jag dock ej lämna Erik Gustaf, så länge han är sängliggande.

Tusende hälsningar från din

A.-Lisa.»

— Man ser huru vänskapen så småningom vant sig att varsamt kryssa mellan skären, med undvikande af alla farliga grund på hvilken den möjligen kunnat lida skeppsbrott. Anna Lisa »misstänker» visserligen att Malla i tysthet tagit Fryxells parti; men hon vet det ej med säkerhet — och märkvärdigt nog finner hon ej längre något oerhördt eller upprörande i tanken på att de som kalla sig Geijers vänner kunna gifva hans ovänner rätt, till och med i en så väsentlig fråga som denna. Det »grufsamma», passionerade hjärtat har ändtligen, tack vare många svikna illusioner, lärt sig den svåra

läxan att intet fordra, men tacksamt hålla till godo med hvad människor självmant kunna och vilja gifva. Hon tror icke längre på en fullkomlig och exklusiv vänskap, men inser dock att gammal trofast och bepröfvad tillgifvenhet alltid har ett värde som ej beröres af tillfälliga meningsskiljaktigheter.

Då hon härnäst skrifver har konvalescensen redan gjort betydande framsteg:

»Tack du goda älskade vän för din ihågkommelse, som alltid gör godt! — Ja, Gud vare lof, här står någorlunda väl till. Erik Gustafs förbättring har sedan Söndagen gått rätt mycket framåt; han är sig nu alldeles lik, kan röra sig litet i rummen, spelar och ritar, låter Agnes läsa högt för sig, lägger då och då en patience o. s. v. och är alltid glad och nöjd. Just nu sitter han inne i Agnes rum och ritar af utsigten från hennes fönster, medan hon läser de utländska tidningarna för honom. Mina dagar förflyta lugnt och stilla, under lifligaste tacksamhet för den än en gång aflägsnade faran. Jag är jämt sysselsatt med E. Gustafs vård och omsorgen om hans välbefinnande och tycker mig på sätt och vis vara en rätt vigtig person om jag rätt kan sköta d e t kallet! . . .»

I det bref som Agnes ett par dagar tidigare sändt sin vän, lämnas ytterligare detaljer:

». . . Så sitter jag då åter vid mitt skrifbord för att börja en ny korrespondans med dig på obestämd tid, min Adolf —! — Hur d e t känns och hur tomt det är efter dig vill jag ej tala om . . . Sedan jag sett dig försvinna på Slottsgatan och vände mig från fönstret där jag stod, föreföll mig både hemmet och hela Upsala som utdödt . . . I dag sitter pappa, Gud vare lof, uppe, och får lägga litet patience emellanåt för att fördrifva tiden. Han är förunderligt rask och liflig — visserligen kroppsligen matt och kraftlös, så att han ej kan gå utan stöd, men dock starkare för hvarje dag och för öfrigt så glad och lik sig — ja l i k a r e ä n n å g o n s i n! Glas talar nu

om en Carlsbaderresa till sommaren och påstår att det är nödvändigt — ja, det är lätt att tala därom, men — då man alls ej har medel därtill —! Troligen stannar det helt enkelt vid en Marstrandsséjour... Den dagen du rest voro vi ensamma hela dagen — hade på qvällen ej ens lust att tända stora lampan i förmaket utan sutto inkrupna hos pappa med den lilla gröna, i melankolisk skymning... Mamma stickade, jag låtsades sy och Alfred läste högt ur Törneros bref. Det roade pappa — men jag erkänner att mina tankar voro långt från Törneros, — på väg till Västerås... Fredag var mamma hela aftonen på fattig-komité och jag läste de utländska tidningarna för pappa — allt möjligt politiskt, om The corn Laws o. s. v. Pappa blef därvid så vildt förtjust öfver Peels tal att han hurrade och kastade lampskärmen upp i taket. Jag var knappt mindre förtjust, fast jag tog det litet lugnare... Jag blir på detta sätt alldeles otroligt hemmastadd i den utländska politiken; Peel anar ej hvilken värdefull anhängare han fått i mig... För öfrigt läser jag Thiers Revolutionshistoria för pappa — otroligt intressant, inte minst att få tala därom med honom och få höra hans tankar och kommentarier. Så gå dagarna. Jag syr och spelar och sjunger, har alltid fullt upp att göra — men tycker skymningarna äro långa och vemodiga — utan dig. Jag har blifvit bra bortskämd af att få rå om dig så länge! — Men hur godt har jag icke haft af denna samvaro — hur mycket, mycket bättre känner jag dig icke och hur oändligt mycket mer — fast jag ej trodde det kunde vara möjligt — håller jag inte af dig!...»

Man måste hålla med Agnes: den Geijer, som, knappast uppstigen från sjukbädden och ännu för svag att utan hjälp förflytta sig i rummen, dock har tillräcklig andlig vigör för att så hänföras af ett politiskt vältalighetsprof att han utbrister i hurrarop och »kastar lampskärmen upp i taket» — han är sannerligen »mer lik sig än någonsin» och — visserligen icke mindre älskvärd.

Omedelbart efter hemkomsten skref Adolf till sin Agnes:

»... Ändtligen hemma, efter att åter ha tillbringat en natt på mitt lugna Blomberg, sätter jag mig ned för att än en gång börja den gamla visan. Hur ondt det gjorde mig, min Agnes, att lämna dig under dessa svåra förhållanden och utan visshet när vi åter kunna få träffa hvarandra —! — Jag ville ej att du skulle känt detta så smärtsamt som jag, men du gjorde det, det såg och kände jag alltför väl. Men tack, tusen, tusen tack, du goda, kära älskade till dig och till de dina, för den ljufliga tid vi nu fått vara tillsammans! — Måtte du, som jag, för hvar dag blott känt dig vissare om vår framtidslycka — måtte du ej, vid närmare bekantskap med alla vinklar och vrår — skräpvrår! — inom mig, blifvit bedröfvad eller förskräckt öfver något som du där funnit eller rädd för de skarpa kanter som man nog kan stöta sig på om man ej känner sig för. Med Guds hjälp skola de väl kunna jämnas ut och skaffas bort med tiden... Ännu har jag ej nämnt något till föräldrarna om min plan att vi skulle gifta oss i höst. Det blir nog en storm i början, det anas mig, men den blåser väl öfver. I alla fall vill jag åtminstone afvakta ett någorlunda gynnsamt tillfälle och så småningom hoppas jag kunna öfvertyga dem att mina skäl verkligen äro goda...»

I familjerådet i Uppsala hade man ej haft något att invända mot fästmannens önskan att så snart som möjligt få hemföra sin brud. Beslutet att om möjligt redan under loppet af detta år lämna Uppsala hade allt mer mognat hos Geijer och de skäl som talade för denna förändring voro alltför öfvertygande för att hans hustru ej skulle medgifva deras giltighet. Men i ett afseende voro såväl föräldrarna som de förlofvade själfva fullt öfverens: Agnes måste i alla händelser först få fira sitt bröllop i det gamla hemmet; hon måste vigas i Domkyrkan, omgifven af de gamla vännerna och af alla de barndoms- och ungdomsminnen som hörde samman med dem; från Geijerska gården borde hon få anträda resan direkt till det nya hemmet och därigenom skulle

afskedet blifva så mycket mindre smärtsamt både för henne och för dem som älskade henne. Utstyrseln låg i det närmaste redan färdig och Adolf försäkrade å sin sida att det gamla huset nog också skulle vara färdigt att mottaga sin unga härskarinna. Det återstod blott att försäkra sig om det samtycke utan hvilket inga vare sig förnufts- eller känsloskäl kunde anses fullt betryggande för de ungas blifvande lycka och trefnad. Adolf hade högtidligt lofvat sina föräldrar att ej tänka på giftermål förrän han efter noggrann pröfning fann sin ekonomiska ställning sådan att den fullt berättigade honom till detta steg. Resultaten af hans egna, på de gångna månadernas erfarenhet grundade beräkningar tycktes honom nu fullt motsvara detta kraf — men huruvida man på Hönsäter skulle vara af samma åsikt var fortfarande en öppen fråga. Själf var han emellertid i detta afseende rätt sangvinisk och de luftslott, som de båda unga tillsammans byggt under den gångna julhelgens stilla skymningsstunder i den lilla minnesrika hörnsoffan, hade i deras föreställning allt mer fått verklighetens solida grundval. Med självfva afgörandet kunde det ju ännu anstå någon tid; Agnes var fullt öfverens med sin hjärtevän om lämpligheten af att i detta afseende »afvakta ett gynnsamt tillfälle», men man vågade dock hoppas att utgången skulle bli tillfredsställande. Tills vidare gick Adolf emellertid, uppfylld af ljusa framtidstankar, »hvisslande och smågnolande» omkring i de gamla rummen på Blomberg, mätte upp golf och väggar, planerade garderober i sängkammaren för att Agnes skulle få det rätt bekvämt och beslöt att taga upp ett fönster på gafveln i det vackra soliga hörnrum som han redan kallade »ditt kabinett» — för att hon skulle få utsikt åt trädgården och »kunna glädja sig åt de blommande frukt-

träden nästa vår». Troligen beredde dessa framtidsplaner under konvalescensen Geijer minst lika stort nöje som Peels parlamentariska triumfer; ty då Agnes under de följande veckorna skildrar sitt stilla samlif med fadern, utgöra samtalen »om dig och Blomberg» ett lika ständigt återkommande nummer på dagsprogrammet som läsningen af de utländska tidningarna. Alla de af fästmannen framställda förslagen angående förändringar och förbättringar afhandlas med djupaste intresse af far och dotter; och då Agnes i sinom tid yttrar sina tankar om desamma, sker det oftast äfven med åberopande af hvad »pappa tycker» i ena eller andra fallet. Geijer är förtjust öfver gafvelfönstret med utsikt åt den blommande fruktträdgården — och då Adolf framkastar tanken på att bygga en »veranda» med utgång från matsalen på nedre botten, kan Agnes meddela att detta just är hvad pappa själf alltid »drömt om» att kunna göra och som de tusen gånger talat om men som han aldrig tyckt sig ha råd till. I andanom ser han sig nu i stället redan nästa sommar sittande på Blombergs veranda — och Adolf lofvar villigt att plantera både »Maiden-blush-rosor» och »persiska syrener» därutanför, för att påminna honom om »Upsalas vackraste flickor» — de rikblommande buskarna i den gamla Geijerska trädgården, som i så många år utgjort hans sommarglädje.

... »Dagarna gå så fredligt och stilla,» skrifver Agnes ännu en vecka efter fästmannens afresa. »Fant, lille Schröder, Knösarne och Löwenhjelms äro hos oss ibland i all stillhet på aftonen och på förmiddagarna komma alltid flere eller färre bekanta för att höra hur pappa mår — men af alla bjudningar och festligheter för öfrigt ha vi ej den aflägsnaste känning. Pappa fortfar att förbättras, om det också går långsamt nog. Läsa och skrifva

får han ännu ej — men han ritar, hör på då jag läser, lägger patience och sitter då och då en stund vid pianot, och så går tiden. Söt och rar är han som alltid och för öfrigt full af lif och intresse...»

Utanför det tysta sjukrummet hade Uppsalalifvet återtagit sin vanda gång. Societeten hade, då allt kom omkring, ej heller denna termin behöft sakna den furstliga nådens stimulerande solsken; ty ehuru kronprinsens akademiska studier nu ansågos afslutade, hade hans plats intagits af den yngre brodern, Oscar, i hvars sällskap prins Gustaf »till allmän glädje» i början af februari återkommit till Uppsala. »Prinsarna» voro således nu som förut sällskapslifvets gifna medelpunkt. Under Geijers sjukdom hade de dagligen låtit efterhöra hans befinnande samt anhållit att få veta när de själfva kunde få infinna sig. — »Men mamma,» skrifver Agnes, »har tills vidare underdånigast undanbedt sig denna nåd, d. v. s. till dess pappa blifvit så betydligt bättre att han verkligen orkar mottaga dem...» Den tjugutredje februari berättar hon emellertid: —

»... I går middag kommo prinsarna verkligen hit och stannade ungefär en timme... Vänliga och älskvärda som alltid — prins Oscar oändligt lång och med ett par vackra, k l o k a blå ögon — mer vet jag knappast om honom. Han var ytterst ifrig och nyfiken att se h u r v i b o d d e och ville nödvändigt se a l l a rummen om hvilka han sade att bröderna berättat honom så mycket. Prins Gustaf, som mera hemma stadd, åtog sig att vara ciceron och förde honom omkring öfverallt... På aftonen var stor mottagning på Slottet, dit jag rakt mot min vilja hämtades upp i Kræmers vagn för att sjunga. Där var en orimlig mängd folk, prinsar och andra människor af alla stånd och åldrar... Då man ej på länge varit med i denna röra förefaller den odräglig. I går var det olidligare än vanligt, emedan jag alls ej var i stämning och visste hur oändligt mycket mera glädje jag skulle gjort

hemma, hos mina älskade gamla, än här der ingen saknat mig om jag ej varit med. För att finna verkligt nöje i sällskapslifvet måste man oaflåtligt vara med i hvirfveln — annars verkar det endast hemskt och främmande... Jag är trött vid alltsammans och har tusen gånger roligare hemma med pappa, våra böcker, tidningar och samtal...

Några dagar senare heter det:

»...Allt står väl till och pappa blir dagligen starkare. I dag vänta vi Knösarne till middag för att fira den stora och märkliga tilldragelsen att han för första gången sedan sin sjukdom åter äter med vid bordet. — Gunnar Wennerberg väntas nu dagligen; redan i Fredags hade brodern Brynolfs ankomst spridt ett visst rosigt morgonrodnadsskimmer öfver lilla Theklas ansigte och vi hoppas således att det skall bli full soluppgång så snart den rätte Trollkarlen ändtligen uppträder på skådeplatsen... Pappa roar sig fortfarande med att rita af alla möjliga utsigter ur alla möjliga fönster, spelar, componerar och fantiserar vackrare än någonsin. Just i förrgår componerade han en 'Skridskovisa' som är alldeles präktig — jag har skrifvit af den och skickar den här till Eva... Angående våra sommarplaner är ännu intet bestämdt, eller rättare, det är mera obestämdt än någonsin. Efter moget betänkande har Glas nu afstyrkt Carlsbad — han säger att hjärtverksamheten är så stark att han ej vågar ordinera detta vatten men yrkar fortfarande på någon annan brunn. Intet är emellertid visst, mer än att vi väl resa i Maj — någonstädes, hvart det nu blir. — Men ack, hvad denna ovisshet är underlig och plågsam!...»

De ofta upprepade försäkringarna att Geijer efter den genomgångna krisen åtminstone andligen var »friskare och mera lifskraftig än någonsin» bekräftas på ett lika slående som rörande sätt af upplysningen att det just var under dessa tillfrisknandets dagar som hans stämning fann ett uttryck i den både i ord och toner jublande, af friskaste lefnadsmod uppfyllda sång hvari det heter:

»... Framåt! till ett prof
med det klingande stål
på solbeglänst ban,
mot det skogsprydda mål! —
Fast vinterns snö
har silfrat mitt hår
och åren har tryckt
i pannan sitt spår —
Framåt! — ännu ej
är lifvet mig tungt,
och mod finns i bröstet
och hjärtat är ungt! —»

Det är ingen af åren tyngd, af krämpor nedbruten, andligen förslappad och af missräkningar förbittrad gubbe som sjunger så — det är en man i hvars själ den eviga ungdomskällan alltjämt flödar med oförminskad styrka och klarhet.

XVII.

Den plågsamma ovisshet hvaröfver Agnes klagade skulle ej räcka länge. Afgörandet kom fortare än någon kunnat tänka sig och under de följande veckorna aflöste händelserna i Geijerska huset hvarandra med verkligt dramatisk hastighet. Ingen redogörelse skulle så lefvande kunna måla situationen som de samtida bref och anteckningar hvilka ännu finnas bevarade; — vi låta dem alltså tala för sig själfva.

Det är på »Thorsdag afton den 4:e Mars» som fru Anna-Lisa med af sinnesrörelse darrande hand skrifver till vännerna i Silfverstolpeska huset:

»... Käraste mina Vänner!! — Omöjligt kan jag låta denna solen gå neder utan att meddela eder de vigtiga tilldragelser som inom mindre än tvenne dygn inom vårt hus passerat! — Men jag har redan i dag skrifvit så mycket att jag är matt och yr, liksom äfven af oändeligt tänkande och funderande, alltså fån I ursäkta om koncepterna blifva derefter. — Först var Hans Majestät Konungen i går förmiddag hos Geijer och satt ett par timmar — innerligen vänlig och hjertlig så att det både syntes och kändes huru det fägnade honom att se Erik Gustaf så pass återställd. Straxt sedan han rest kom posten — och den medförde från den goda, välsignade Fredrika Bremer ett anbud till E. Gustaf af 1,000 Rdr. B:co till en utländsk resa. Hvad säges väl om ett sådant vänskapsprof? —!!! — Vi ha visserligen i åratal varit föremål för så oändligt mycken godhet och hjälpsamhet att sådant

ju ej är nytt för oss — men djupt rörde och förvånade det dock, helt oväntadt och oförberedt som det var — och gaf anledning till tusende tankar som nu alltjemt oss emellan hvälfvas och afhandlas. Obeskrifligt har det lifvat och gladt Erik Gustaf — men allt vidare härom få vi sedan muntligen förhandla. Detta var ju nog för en dag och lade mycken jäst i degen, som I väl kunnen föreställa Eder! — Men dertill kom nu i dag på förmiddagen Rector Annerstedt och ville definitivt hafva svar och afgörande angående inköpet af vår gård — och blef äfven detta afgjordt —!! — Nemligen på så sätt att han gaf hvad E. Gustaf begärt, nemligen 11,000 Rdr B:co. — Om af- och tillträde m. m. är ännu intet bestämdt. Nu återstår blott att få afgjordt när Adolf och Agnes skola gifta sig! — Allt detta går rundt i mitt hufvud och jag längtar obeskrifligt att råka eder. Gud välsigne Eder!! —

A. L. Geijer.»

Alldeles samtidigt satt Agnes vid sitt skrifbord och skref till fästmannen:

»— Kära min Adolf, ännu helt yr i hufvudet af dessa dagars tilldragelser sätter jag mig ned för att skrifva till dig om allt som fyller mina tankar och går rundt i mitt hufvud — jag vet knappast hvar jag skall börja — Först var Kungen här ett par timmar, hvarvid jag blef helt invigd i den högre politiken — ty han frågade pappa till råds och talade förtroligt och öppet om allt möjligt... Obeskrifligt hjertlig och vänlig, mer älskvärd än jag någonsin förr funnit honom — men så har jag ej heller någonsin förr hört honom tala så mycket och så fullkomligt otvunget... Då det kungliga besöket väl var öfver kom Stockholmsposten — och med den, kan du tänka dig, ett bref från Fredrika Bremer, som genom faster Sophie hört att Glas yrkat på en utrikes resa för pappa. På det allra vackraste och innerligaste sätt ber hon nu pappa att ej tveka att göra detta af brist på medel — ty i början af Maj, säger hon, skola 1,000 B:co ligga i hans plånbok. Är det inte vänskap, så säg? — Hur lyckliga äro inte de rika som kunna och vilja göra ett sådant bruk

af sitt öfverflöd! — Men det finnes väl ej heller någon varelse i världen af hvilken det är lättare och ljufligare att mottaga välgerningar än just af Fredrika. Jag hade blott velat att hon till belöning kunnat se pappas af glädje och tårar strålande ögon och hans förklarade ansigte! — Tanken på denna utländska resa hade verkligen hos honom nästan blifvit en fix idé, en förtärande längtan; men han hade redan alldeles resignerat och uppgifvit all tanke derpå, då han absolut ej ville hvarken låna eller begära något understöd dertill och sjelf omöjligt hade råd att helt och hållet bekosta den. Kan du nu emellertid verkligen tänka dig att resan är afgjord — men icke nog med det: att pappa ytterligare lägger till den summa han redan beräknat att vi i alla fall i sommar skulle användt till en brunns- eller badséjour här i Sverige — — och — — att Jag — ifall Du icke nekar ditt samtycke — också får följa med!! — Ja, hvad säger du —?— Ensam kan och får han naturligtvis ej resa; en af oss måste följa med. Mamma skulle ej ha ett ögonblicks ro om hon vore skild från honom; ensam med honom skulle hon knappast kunna reda sig, då hon är så ovan vid resor, ej med lätthet talar tyska och dessutom sjelf är så långt från stark. Alltså behöfva de mig verkligen... Alltså skulle vi väl i medio af Maj — omkring den 14:de — med Gauthiod eller Svithiod resa till Ystad, derifrån till Stettin, Berlin, Dresden o. s. v.... Pappa talar också om en Rhenresa — allt beror på tid och pengar... Och — hur går det nu, tror du, med våra planer? — Jag är, som jag redan sagt dig, färdig i höst — så det skall ej hindra. Jag sänder dig för ro skull en lista på hvad vi redan ega till vårt bo; du ser det är ej mycket som fattas. Ack! — om du kunde vara med oss på denna resa ändå! — Men derpå vill jag inte ens tänka. Jag tänker i stället på huru vi sedan i stillhet på Blomberg skola jämföra våra reseminnen och hur mycket vi skola ha att prata om i höstskymningen —! —... Ibland, vet du, blir jag rent af rädd för all denna lycka som Gud ger mig och som jag så litet förtjenar. Tänk blott: — pappa frisk och glad — denna resa, då jag får tillsammans med honom se så mycket herrligt och minnesvärdt, som jag alltid drömt om och längtat efter, men aldrig hoppats att verkligen få

skåda! — Och sedan — sedan — Dull — och en nyttig verksamhet, ett stilla ljufligt lif tillsammans med dig. Är det ej alltför mycket —?— Då jag tänker derpå önskar jag rentaf att jag hade en ring att kasta i hafvet, som — var det Polykrates —?— man tycker man skulle vilja offra något för att våga tro på sin egen lycka!...»

Sällan behöfver någon länge grubbla för att finna ett lämpligt offer till försonande af en alltför öfverväldigande lycka — lifvet är i dylika fall den säkraste af skatteindrifvare och frågan gäller blott huruvida gärden skall betalas med villigt sinne eller med bitterhet. Agnes skulle snart få tillfälle att kasta sin ring i hafvet. Redan innan han hunnit mottaga det nyss citerade brefvet hade Adolf med ingalunda lätt hjärta skrifvit till henne:

»... Du kära älskade —! Om det blott läte sig göra att 'my soul to thy soul paid a visit' så skulle jag just nu vilja krypa in i ett soffhörn med dig för att säga dig en hel hop saker som det faller sig så svårt att skrifva... — Nu har jag i stället länge setat helt ensam i mitt soffhörn och tänkt på dig, på ditt hem, på vårt hem och mycket annat, till dess brasan, i hvilken jag alltjämt stirrat utan att ens märka att det var lågornas dans som höll mina tankar sällskap på färden till Fyris strand, plötsligt föll ihop och upphörde att vara lefvande. Rätt nedslagen och sorgsen satt jag där i min ensamhet — ty jag kom just från Hönsäter, och på hemvägen, medan jag helt tankspridd lät hästen på hvilken jag red gå fot för fot som han ville, hade jag fattat det beslutet att verkligen gifva efter för föräldrarnas alldeles bestämda önskan och tills vidare uppskjuta vårt giftermål. Skall du tycka att det är svagt af mig, sedan jag så bestämdt sagt att jag skulle genomdrifva det? — Åh nej — det gör du ej. Du känner mig alltför väl och du är alltför god för att döma mig hårdt... När de så bestämdt förklara att det vore absolut stridande mot deras vilja och önskan och skulle vålla dem en verklig sorg, kan jag ej förmå mig att än en gång öppet trotsa dem. Jag har haft nog af den sorten; det svider i mitt hjärta vid blotta

tanken på mera... Föräldrarna kunna alls icke förstå hvarför du ej skulle flytta med de dina till Stockholm, eller hvarför vi så särskildt önska att få fira vårt bröllopp i Upsala. Jag förstår det — det vet Gud! — och det kostar nästan lika mycket på mig som på dig att afstå från denna tanke — men jag kan ej göra detta begripligt för dem... Kort sagdt: jag viker hellre än söker tvinga dem till ett medgifvande som de ej skulle göra med godt hjärta och som åter skulle framkalla ett spändt förhållande mellan dem och mig. Däraf skulle vi å ömse sidor allt framgent komma att lida... Det var orätt af mig, det inser jag nu alltför väl, att med sådan säkerhet räkna på deras samtycke och än mer att bedja dig tro därpå!... Kanske har jag delvis min egen totala brist på diplomatisk förmåga att tacka för mitt misslyckande — det är ej godt att säga; men då jag ej lyckas öfvertyga och öfverbevisa förstår jag alls icke att öfvertala och ännu mindre att bedja... Alltså tålamod, alltjämt tålamod!... Det säges att man får tålamod genom öfning — jag undrar blott huru länge man måste öfva sig! — Jag har nu snart i tre runda år öfvat mig i att med tålamod tänka på huru långt du är ifrån mig och huru länge det ännu kan dröja till dess jag får kalla dig min egen — men Gud allena vet hur långt jag ännu är från fullkomligheten ... Måtte jag nu snart få höra af dig, käraste min. Jag längtar med oro att höra — ja — just hvad du skall säga mig!...»

Det var många ljusa och vackra drömmar hvilka sålunda, liksom den ensliga brasa i hvilken den unge fästmannen tankspridd stirrat, slocknat och fallit samman, och man läser mellan raderna en bittrare missräkning än han vill gifva uttryck i ord. Skall hans Agnes också nu förstå honom? — Man ser att han hoppas det, men ej genom ytterligare klagan vill påverka hennes känslor. Lyckligtvis behöfver han ej länge vänta på det svar som skall ge honom en efterlängtad visshet. Agnes skrifver omedelbart sedan hon erhållit hans bref: —

»— Min kära älskade! — Så är det då afgjordt — och afgjordt just som jag i tysthet alltid anat! Visst har du handlat rätt, fullkomligt rätt, då du gifvit efter för dina föräldrars önskan! — Hvad mig beträffar så vet du nog att icke ens lyckan att få kalla mig helt Din för mig skulle uppväga den smärtan att endast tack vare ett motvilligt och aftvunget samtycke bli mottagen som Deras Dotter.. Nej, nej! — Det är bäst som det är; — att jag ännu någon tid får vara mina älskade Gamles hjälp och glädje inom hemmet är ju i sjelfva verket en så ljuf lott att det vore långt från mig att knota öfver hvad jag väl snarare borde räkna som en lycka. Och då vi å ömse sidor veta och känna att vi göra det rätta, bör tiden hvarken bli oss lång eller tung. Ett år eller par äro ju ingen evighet då man trofast håller af och helt litar på hvarandra! — Då jag ju redan varit orsak till att du så länge måst stå i strid med dem du mest i verlden måste älska och vörda, känner du mig nog tillräckligt för att veta att jag aldrig, aldrig skulle vilja uppmana dig att än en gång rifva upp dessa knappast läkta sår. Jag känner och vet att jag endast med misstroende och oro — som af orättfånget gods — skulle våga njuta af en lycka som vi trotsat och tvingat oss till! — Och så känner äfven du, min Adolf, det vet jag. Låt oss derför tåligt vänta till dess vi kunna draga in i vårt bo med vissheten att inga förebråelser, intet missnöje följer oss dit, utan endast de goda andar som kallats dit af Föräldrars Välsignelse! — ... Att pappa nu verkligen sålt gården betyder ingenting, ty vi skulle troligen i alla händelser ha flyttat till Stockholm i höst. Att vi nu göra det är bestämdt. Pappa längtar att der i större ro än här få egna sig åt sina Historiska Arbeten och känner det godt och lugnt att nu ändtligen på gamla dagar vara fullkomligt skuldfri och utan ekonomiska bekymmer. Hur innerligt vi unna honom denna ålderdomsro, förstår du utan att jag behöfver säga det... Visserligen går nu min älsklingsdröm — att få vigas i Upsala Domkyrka — om intet, och jag skulle ej säga sant om jag försökte neka att det kostar mycket på mig. Jag är nog barnslig att nästan tycka att Gud är mig närmare här, att jag här känner Honom bättre och Han mig, än på något annat ställe i hela

verlden. Men det är ju bara en dum Fantasie och jag är i grunden så öfvertygad om Guds godhet att jag är viss att finna Honom hvar hälst jag söker Honom — äfven i den Stora Öknen Stockholm... Förskräckligt kommer det dock att kosta på mig att skiljas från Upsala och vårt kära, älskade hem, der jag varit så lycklig. Men då den skilsmessan ändå är oundviklig, så kan det ju göra detsamma hur och när det blir. Redan nu, sedan Annerstedt varit här och tagit mått på rummen m. m. förefaller det mig som vore vi på sätt och vis främlingar här — en obeskriftligt pinsam känsla!... Pappa och Mamma helsa dig på det ömmaste och bedja dig vara öfvertygad att de gilla ditt beslut då de väl veta att du handlat så som du funnit rättast. Du får ej låta tanken på mig eller dem vålla dig ett ögonblicks bekymmer. 'Att man gör hvad man känner vara sin pligt ångrar man aldrig, om det så svider både i skinn och hjärta!' säger ju pappa alltid — och deri ger du honom rätt, det vet jag!...»

Om det låg något af omedvetet hjältemod i det lugna sätt hvarpå de unga sålunda, utan ett ögonblicks tvekan eller klagan, på pliktens bud offrade en kär förhoppning, så blef det icke utan sin belöning. Ingen än så oblandad kärlekslycka skulle för Agnes i själfva verket kunnat uppväga den som nu, tack vare denna smärtsamma missräkning, i stället blef henne förunnad: — att få följa den älskade fadern steg för steg på den korta lefnadsväg som ännu återstod honom att vandra, samt med sin kärlek och sin ljusa närvaro få förljufva hans sista stunder. Missräkningen — bitter nog, som den utan tvifvel i ögonblicket kändes — skulle i sinom tid endast blifva en källa till oblandad tacksamhet.

XVIII.

Med innerlig tacksamhet och rörelse mottager den unge fästmannen i sinom tid det med oro väntade brefvet, ännu ett dyrbart bevis på huru väl man förstår och känner med honom i det hem hvilket han nu, efter tillsammans genomlefvade dagar af ångest och hjärtekval, mer än någonsin älskar som sitt eget — och med oblandad och osjälfvisk glädje tänker han på den njutning den tillämnade resan skall bereda hans Agnes. — »Men ack!» — utbrister han — »om jag ändå kunde följa med som ciceron, homme d'affaires, resebetjänt eller hvad ni ville använda mig till —! Men jag skall i stället blifva i mitt land och söka nära mig redligen — gräfva i jorden och plöja mina åkrar att de må bära rika skördar, både bildligen och bokstafligen...»... Också på Blomberg är det emellertid nu härligt att vara — man får resa långt för att finna något skönare, försäkrar han... »Säg din älskade pappa att om han nu vore här och om morgnarne kunde höra huru trastar och bofinkar redan sjunga i kapp med lärkorna, är jag nästan öfvertygad att han blefve alldeles frisk... Blåsipporna,» tillägger han, »börja redan sticka upp sina små ludna blågrå hufvuden bland fjolårslöfvet... — Jag har krupit på knä en half timme i dag mellan hasselbuskarna för att få en fullt utslagen åt dig till tack för ditt kära bref, men det lyckades

ej denna gång... Ditt älskade lilla fönster är nu färdigt och utsigten därifrån verkligen bra behaglig — när skall jag få visa dig den, måntro?...»

Till svar på en fråga af Agnes redogör han på grund af egen erfarenhet för de ungefärliga resekostnaderna pr dag i Tyskland, för olika fortskaffningsmedel, hotellpriser m. m., samt tillägger en icke obehöflig varning: — »Oss emellan sagdt: låt för guds skull ej pappa ha kassan om hand, ty det bär rakt åt skogen. Han har inte nog skinn på näsan för att motstå alla tusen oförskämda kraf och fordringar på dricks-pengar och annat som dagligen och stundligen förekommer! — Gud vet hur det är med dig och lilla mamma. Ni måste verkligen från början förhärda era hjärtan, kom ihåg det... Ja, den som kunde vara med och ta hand om er, det säger jag än en gång! — Skrif nu med hvar post — jag tycker att du snart kommer så långt ifrån mig att jag måste ha så mycket som möjligt af dig medan du ännu är någorlunda nära...»

Och Agnes skrifver samvetsgrant »med hvar post», redogörande för de alltjämt något sväfvande och växlande resplaner som utgöra hennes och »lilla pappas» dagliga och förtjusande tidsfördrif. »Bara tanken på denna resa», skrifver hon, »har alldeles föryngrat pappa. Han reser nu oupphörligt på kartan — och nu äro åtminstone konturerna till vår stora plan tills vidare fastställda — fastän äfven de kanske komma att förändras i sinom tid...» De undergingo i själfva verket så många och omfattande förändringar att till sist knappast ett spår af den ursprungliga planen kvarstod; men häri låg just det roliga: — resans fröjder multiplicerades på detta sätt i fantasien rent af i det oändliga och man

hade den tjusande förnimmelsen att åtminstone tills vidare röra sig med obegränsade möjligheter. Själfva den omständliga noggrannhet hvarmed Agnes gång på gång med något af den erfarne turistens nonchalanta säkerhet upprepar namnen på de olika resestationerna, vittnar om den andakt hvarmed resehandböcker och kartor studerats och den åskådlighet hvarmed man redan i inbillningen genomlefvat det hela. Ena gången heter det: ...»Den fjortonde maj resa vi således med Svithiod till Ystad — stanna der ett par dagar, då vår gamle vän baron Carl Nolcken, som bor på Jordberga ej långt derifrån, skulle hemta oss dit åtminstone öfver Söndagen... Sedan med båt till Stralsund, derifrån till Stettin och Berlin — der vi skulle stanna en vecka eller så — pappa har så många vänner han vill träffa der. Vidare till Leipzig och Dresden, der vi skulle stanna ett par veckor för att riktigt se målningsgalleriet och göra utflykter i Sachsiska Schweiz... Från Dresden med Lohn-Kutscher till Frankfurt am Main... vidare till Jena, Weimar, Erfurt, Gotha — der vi skulle stanna några dagar och helsa på pappas förläggare Perthes och Eugènie Svartengrens far, professor Rost. Från Frankfurt till Wiesbaden, och vid Mainz gå ombord på en Rhenbåt, till Coblenz och Bonn, der pappa gläder sig åt att än en gång få helsa på gamle Arndt — vidare till Cöln — åter med Lohn-Kutscher landvägen till Cassel och Göttingen, öfver Hannover, Hamburg, Kiel, till Köpenhamn, der vi skulle stanna ett par veckor och helsa på Oehlenschläger och andra pappas danska vänner...» Detta visserligen omfattande, men jämförelsevis enkla program tillökas emellertid alltjämt med oväntade extranummer, delvis af nästan sensationell beskaffenhet — man reser fort då man en gång börjat ge

fantasien fria tyglar och hvarför neka sig ett på det hela taget så billigt och oskyldigt nöje? — Hvarför inte också besöka Nürnberg och Augsburg, där så många minnen locka historieskrifvaren —? — Snart börjar äfven Prag att hägra vid horisonten... och inom kort får man höra att Salzburg lär vara en af de mest natursköna och sevärda platser man gärna kan se... Med ett ord, man frossar i möjligheter, den ena mera frestande och förledande än den andra. Adolf framkastar visserligen en och annan försiktig vink om att »allt detta nog kommer att kosta rätt mycket pengar — —»; men så långt som till ett noggrannare kostnadsförslag har man ännu icke hunnit. Resplanerna växla allt fortfarande, ehuru alltjämt med vissa oföränderliga hufvudpunkter, hvilkas sammanjämkande väcka mycket grubbel... Under alla förhållanden måste man ju till Berlin, där Geijer ännu har så många vetenskapliga och litterära förbindelser — Amalia finnes där visserligen icke mer; men Agnes och fru Anna-Lisa skulle gärna vilja lägga några blommor på den graf där hennes stoft nu i femton år hvilat, ehuru hennes minne alltjämt är lika lefvande bland dem som känt och älskat henne... Heidelberg måste man naturligtvis se och Geijer hoppas att där få träffa Gervinus... I Bonn måste man ju uppsöka den gamle blinde, sjuttiosexårige, men alltjämt lika lifskraftige Arndt, som aldrig förlorat sitt intresse för Sverige och de svenska vännerna; man måste till Leipzig och Gotha för att gästa Perthes och Rost; Dresdnergalleriet måste man naturligtvis se och först och sist måste man besöka Weimar, dit Geijer aldrig kom på sin första, minnesrika pilgrimsfärd 1825, men där han nu åtminstone vill uppsöka Goethes skugga, se den omgifning i hvilken han lefvat och diktat, samt ännu en gång i lifvet

träffa ungdomsväninnan, Louise von Imhoff, som nu som änka lefver där med sin dotter... Med ett ord, det är mycket man vill se, oändligt mycket som man gläder sig åt att få upplefva och det gäller nu blott att få klart för sig huru mycket af allt detta som också i verkligheten kan genomföras. Men hur det än blir, så gläder Agnes sig »outsägligt» åt resan — och hon gläder sig dubbelt, ty, som hon skrifver — »det bästa, det roligaste af allt är ändå att se hur pappa gläder sig! — Han gör upp oändliga planer om huru jag skall skrifva en Rese-journal, till hvilken han skall rita illustrationerna m. m. Den goda, älskade —! Jag vet att han ej skulle ha hälften så roligt, hvarken i inbillningen eller i verkligheten, om han ej så otroligt gladde sig åt hur han skall få visa mig allting och hur jag skall njuta deraf! Att jag verkligen på detta sätt i hög grad förhöjer hans glädje af resan är och blir också för mig dess allra största och förnämsta glädje...»

Ej utan öfverraskning märker man emellertid att den omfattande resplanen nu, egendomligt nog, knappast förutsätter någon vistelse vid en tysk badort, hvilket dock från början varit hela resans hufvudsyfte. Färden har för Geijer allt mer tagit formen af en ren rekreationsresa — en pilgrimsfärd till af minnet helgade och i tankarna ofta besökta orter, dem han längtar att ännu en gång skåda med lekamliga ögon. Han tar fram sina gamla bref från resan 1825 och läser dem med Agnes samt berättar henne därunder oändligt mycket som ej fått plats på papperet; han gör henne på förhand väl förtrogen både med människor och städer, som han hoppas få visa henne — han ger henne böcker att studera och öppnar under samtal om det lästa för henne många portar, genom hvilka hon med undran och glädje

skådar förut icke anade perspektiv, fulla af skönhet och intresse... I sagorna, säger han henne, berättas ofta om en hemlighetsfull smörjelse, af öfvernaturliga väsen skänkt till gynnade människobarn; strykes den på ögon eller öron, öppnas dessa för helt nya förnimmelser: — man hör gräset gro, man tyder fåglalåt, man ser de ädla metallerna löpa som skimrande ådror djupt i bergen och dolda källsprång under ökensand — och framför allt ser man De Osynliga, en mäktig skara, ljudlöst sysslande bland människorna och påverkande deras öden till godo eller ondo, men lydiga och villiga tjänare åt den som förstår att kalla dem vid namn. Den så begåfvade lefver, om ock ingen det anar, alltjämt i en annan värld än de många som med tillslutna sinnen vandra sida vid sida med honom genom lifvet... Men konsten att tillreda den underbara smörjelsen, säger Geijer, halft skämtande, halft allvarlig, gick icke, som många hafva påstått, förlorad då Atlantis sjönk i hafvet och féerna drogo bort till öarna bortom solnedgången. Den är allt framgent tillgänglig för en hvar som vet hvar den bör sökas — och dess namn är Kunskap... Vetande allena öppnar ögon och öron; ännu alltjämt vandrar den vetande och den okunnige i skilda världar; och Geijer ber sin Agnes besinna samt visar genom exempel huru stor och rik den förres är och huru liten och trång den senares, om de ock dagligen äta vid samma bord och mötas i sin dagliga gärning på samma gata. Häri ligger kulturens, ligger bildningens omätliga lycka, af människor ännu alltför litet förstådd — ty hvem skulle eljest vilja vara den förutan, då den dock är för alla åtkomlig? — Den okunnige ser blott hvad som för ögonen är och förnimmer blott hvad han med yttre sinnen kan uppfatta; den som förvärfvat kun-

skapens gåfva skådar däremot med andens fjärrsyn långt bortom Nuets trånga gränser in i de Stora Verkligheternas omätliga rymder och står med tusen fina trådar, idé-associationer, hågkomster, känslor, tankar och stämningar i ständig förbindelse både med det förflutna och det kommande. Till honom tala de Döde och för honom visa sig De Osynlige, för honom blomstrar öknen och är ödemarken befolkad af vänner, medan den okunnige öfverallt endast förnimmer den tomhet som bor i hans eget inre... Till och med i Rom och Athén — säger han och ler med allvar i blicken — ser den som icke känner deras historia endast förfall, smuts och ohyra, och för den som icke känner Goethe eller aldrig hört talas om gamle Fritz, är Weimar blott en tarflig, illa byggd landsortsstad och Berlin en tråkig och dammig hufvudstad med många soldater och fruntimmer med alltför stora fötter... Må därför den vise, den där älskar lifvet och vill hafva goda dagar, må han i tid se till att rätt rikligen förse sig med kunskapens kosteliga salfva, som öppnar ögon och öron, förnuft och alla sinnen —! ...»Du och jag, mitt Socker — vi komma då gudilof inte att färdas blinda och döfva genom världen!... tänk dig, du Agnes du, när vi...»... Och så börja de åter resa på kartan och följa tankarnas och drömmarnas spår genom minnets förtrollade nejder, med många kära gamla, ofta lästa böcker som vägvisare. Men stundom studera de också pliktskyldigast en diger lunta ...»Rathgeber für Reisende», som blifvit Geijer tillsänd af en berest och vänlig grefvinna och som innehåller många behjärtansvärda ord, dem de efter bästa förmåga söka lägga på minnet och som ger dem åtskilligt att grubbla på... Framför allt, förmanar denna af visdom öfverflödande rådgifvare, bör man under resor

noga »afhålla sig från alla samtal i politiska eller religiösa ämnen...», då motsatsen kan medföra de ledsammaste förvecklingar... »Schweigen und Beobachten» vare den resandes första plikt. »Beobachten,» skrifver Agnes, »ja, det tänker jag göra med både ögon och öron — men Schweigen, das kann ich nicht! —» allra minst om talet kommer på politik — ty just nu är det oroligt ute i Europa och hur upprörande är icke allt detta som föregår i det arma Polen —!! Hennes hjärta blöder, hennes blod råkar i svallning blott hon tänker därpå... »Ack, Adolf!! — nu hade måst utrymma Krakau!! — .. Hur är det möjligt att sådant kan få hända, hur kan Gud tillåta det? — Att vilja utplåna ett folks nationalitet — att taga från dem deras språk, deras religion, allt —!! ... Det är alltför ohyggligt...» ... Under några dagar hyser man till och med allvarliga farhågor för att de politiska förvecklingarna kunna bli så betänkliga att hela resan måste inställas; och lille Schröder, som naturligtvis står på de lagliga myndigheternas sida gent öfver alla revolutionärer, af hvad nationalitet de än vara må, blir så »smärtsamt afficierad» af den oförsiktiga öppenhjärtighet hvarmed man i Geijerska huset lägger sina politiska sym- och antipatier i dagen att han med tårar besvär sin älskade och vördade Geijer att hellre stanna hemma: ... »Går aldrig väl... Kunde bli förvisad Berlin inom tjugufyra timmar! — Komplett skandal. Ingalunda, ingalunda!...» Men revolutionens plötsligt uppflammande låga kväfves snart i blod — Europas lugn är betryggadt och de fredliga Uppsalaresenärerna kunna åter börja syssla med kartor och resehandböcker utan fruktan för att komma i kollision med den höga politiken.

Men trots all glädje och alla ljusa förväntningar har Agnes dock sina ögonblick af icke oförklarlig oro vid tanken på den förestående resan... »Vet du,» skrifver hon den sextonde mars — »jag nästan blygs att säga det — men ju närmare resan kommer, ju ängsligare blir jag emellanåt! Det förefaller mig som ett nästan alltför stort ansvar för oss, stackars oerfarna fruntimmer, att resa ensamma med pappa, som på det hela ändå tål så litet och ständigt måste aktas och skonas för öfveransträngning m. m. — utan någon pålitlig och erfaren mansperson att hålla reda på oss och styra och ställa med allt! — Men det går väl på något vis — och hur det går, så går det väl ej annorlunda än Gud vill, så mycket är säkert...» Trots denna fromma tillförsikt kan hon dock ej återhålla en liten hjärtesuck, uttryck för icke ogrundade farhågor: — »Ja — Gud gifve vi måtte ställa förståndigt och det inte blir något alldeles på tok med våra pengar — det är det allra värsta! — ty några finansgenier äro vi tyvärr sannerligen inte, någon af oss. Jag sträfvar och arbetar nu alldeles fasligt för att lära mig myntsorterna — men det är ju ett hopplöst kaos!!...»

Under dessa förhållanden finner man en tilltagande oro äfven å fästmannens sida ingalunda obefogad. Huru skola väl dessa kära, opraktiska, oerfarna människor väl ensamma kunna utkämpa de oundvikliga dusterna med alla roflystna hotellportierer och oärliga bärare, alla förslagna värdshusvärdar och andra vampyrer som öfverallt på kontinenten ligga i försåt för den omisstänksamme främlingen! — Adolf ser dem redan i andanom utplundrade, hjälplöst strandade på en eller annan tysk polisstation, kanske till och med föremål för en politisk notväxling mellan upprörda myndigheter, med ett ord

utsatta för förvecklingar och trakasserier af alla slag och fullkomligt oförmögna att reda sig ur desamma. Hur gärna ville han icke själf följa dem, spela försyn och beskyddare! — Men det går tyvärr icke för sig, det vet han blott alltför väl — han har för många järn i elden och alltför mycket beror på det sätt hvarpå de skötas, för att han just nu, midt i brådaste vårarbetet, skulle kunna vika från sin post. Han måste vara betänkt på att skaffa en ställföreträdare, och, tack vare än en gång det underbara hopträffande af lyckliga tillfälligheter som redan så ofta konstaterats i familjen Geijers historia, lyckas han inom kort verkligen också finna en sådan, på närmare håll än någon kunnat tänka sig. Då Adolf i ett följande bref liksom halft på skämt i förbigående framkastar frågan: ... »Jag undrar just hvad ni skulle säga om syster Eva kom och bad att få göra er ressällskap —?» är i själfva verket den välbehöfliga skyddsängeln funnen och reseäfventyrets lyckliga utgång betryggad. Eva Hamilton skulle under den kommande sommaren för Geijer och hans närmaste blifva en reskamrat, lika oumbärlig och tillförlitlig som den hvilken en gång ledsagade den unge Tobias på en ännu äfventyrligare färd.

Det var helt och hållet på eget bevåg och alla vederbörande oåtsporda som Adolf framkastat ett förslag hvars utförbarhet måste hafva synts honom minst sagdt tvifvelaktigt. Emellertid hade han med lycklig instinkt träffat just det psykologiska ögonblick då det eljest otänkbara föreföll ej blott möjligt, utan rent af som den välkomna lösningen af ett bekymmersamt problem. Den afgudade enda dotterns hälsotillstånd hade sedan någon tid på Hönsäter börjat väcka farhågor, hvilkas allvar man knappt ville erkänna, men som dock

ej kunde skjutas åsido. En under smärtsamma förhållanden uppslagen förlofning inom den närmaste släktkretsen, medförande beklagliga rubbningar af gamla vänskapsförbindelser och förlusten af kära illusioner, hade så djupt gripit och upprört henne att hennes eljest ljusa och lyckliga lynne helt och hållet bragts ur jämnvikten. Hon upphörde ej att gräma sig öfver det inträffade, förlorade sömn och matlust, fick »nervattacker» och började hosta — hennes bröst hade aldrig varit starkt — med ett ord, tillståndet var oroande och husläkaren ordinerade »luftombyte och förströelse». Gamle grefve Hugo David, i oron för sin ögonsten färdig till hvilka medgifvanden som helst, uppgjorde den ena planen efter den andra. Man talade om en längre Stockholmssejour, om en resa i Norge, om ett besök hos de skånska släktingarna — men öfverallt stötte man på svårigheter. Det var under dessa förhållanden som Adolf, med en hos honom mindre vanlig diplomatisk förmåga, uppsände sin lilla försöksballong i form af den till fästmön framställda frågan, så affattad att den ej ens behöfde besvaras såvida man föredrog att ignorera den.

Agnes tar den emellertid på fullt allvar och svarar genast med de ifrigaste försäkringar att ingen reskamrat kunde vara henne mera välkommen...: »Vi skulle ej vara stygga mot henne, det kan du lita på! — Hon skulle ej slippa ifrån oss utan att hon lärt sig hålla åtminstone litet af oss... Jag längtar ju så obeskrifligt att komma henne närmare — och tänk hvilket föreningsband mellan oss för all framtid, om vi fått se och upplefva så mycket roligt och intressant tillsammans!...» Geijer har emellertid, berättar hon vidare, redan skrifvit till Fredrika Bremer och föreslagit henne

att göra dem sällskap; men detta utgör ju ej något hinder för att Eva äfven kan komma med: »Vi bli bara så mycket trefligare!»... Hon bifogar ett litet hjärtevarmt bref till svägerskan, som Adolf kan lämna fram eller ej, allt som han finner lämpligt, jämte många hälsningar från föräldrarna och ett bref från fru Anna-Lisa till grefvinnan Marie Charlotte. Eva kan vara öfvertygad att hon af dem alla skall mottagas med öppna armar och att de gemensamt skola göra sitt allra bästa för att hennes resa skall bli angenäm och välgörande. Ett af Geijer egenhändigt uppgjordt kostnadsförslag medföljer till grefve Hugo Davids begrundande — han ber att få påpeka hur jämförelsevis billig resan under dessa förhållanden skulle ställa sig för den unga reskamraten, då ju hon och Agnes alltid kunna dela rum m. m. och öfriga utgifter fördelas i proportion. Med ett ord, intet kan ur alla synpunkter vara lämpligare och mera välkommet.

... »Hvad ni äro goda och snälla! — men det visste jag ju förut!...» skrifver Adolf tacksamt till svar, på samma gång som han utförligt skildrar huru han, »väpnad med de intressanta Upsalabrefven» genast efter postens ankomst ridit öfver till Hönsäter för att delgifva familjen resultatet af hans »alldeles på eget bevåg framställda, djärfva förslag —» och ej alldeles viss om huru det skulle blifva upptaget. Han fann, berättar han, syskonen Hugo och Eva, alldeles som Geijer och Agnes, »sysselsatta med att resa på kartan», d. v. s. i norska fjällen »hvilka dock på det hela högst måttligt syntes intressera dem» och isynnerhet hos fröken Eva endast framkallade farhågor för alla de »strapatser och besvärligheter» med hvilka en sådan resa vid denna tid var förknippad. Adolfs förslag kom alltså just i rätta stunden och väckte ögon-

blicklig anklang, på samma gång som de hjärtevarma Geijerska brefven framkallade lifligaste rörelse och tacksamhet... »Mamma och Eva,» skrifver Adolf halft rörd, halft skämtsam, »äro nu sedan en tid tyvärr så vana vid att gråta och få nervattacker att de göra det vid minsta anledning... Nu gräto de emellertid endast af glädje öfver ditt söta bref och dina Föräldrars godhet och vänlighet, och det gjorde dem, hoppas jag, bara godt...» Man började genast afhandla resans praktiska detaljer, hvilka vid denna tidpunkt erbjödo svårigheter hvarom man i våra dagar ej kan göra sig en föreställning. Blotta frågan huru Eva på bästa sätt skulle komma upp till Stockholm för att där sluta sig till de blifvande reskamraterna, kräfde oändliga öfverläggningar. Ensam kunde en ung dam i hennes ställning naturligtvis ej företaga denna långa och äfventyrliga färd. Adolf föreslog visserligen »till och med» det oerhörda att hon från Örebro, dit hon kunde få sällskap med släktingar, skulle »resa ensam på ångbåten till Stockholm —» men äfven detta ansågs vara ett alltför stort vågstycke. Om modern följde henne, skulle å andra sidan dennas hemresa erbjuda samma oöfverstigliga svårigheter; och ingen af bröderna, eljest alltid hennes hängifna riddare, kunde just vid denna tid lämna de viktiga landtbruksgöromål som kräfde de unga husböndernas närvaro och öfverinseende... Länge diskuterar man hit och dit utan att finna någon tillfredsställande lösning på problemet. Gamle-grefven har emellertid under tiden, berättar Adolf, setat »skenbart alldeles försjunken i tidningsläsning» och »ej tyckts taga ringaste notis» af det med hänsyn till honom med dämpade röster förda samtalet. Men han har hört mer än någon anat och därvid i tysthet haft sina egna tankar. Nu reser han sig plötsligt, lägger ifrån sig tidningen och förklarar med

allvar och eftertryck att »detta vill han icke höra talas om» —. Den hållning man hittills iakttagit gent öfver professor Geijers har ingalunda varit sådan att man nu utan vidare kan antaga deras »genereusa anbud» samt helt obesväradt skicka dem Eva på halsen, därför att detta faller hennes föräldrar lägligt. Första steget till ett verkligt närmande, förklarar den gamle gentlemannen med karaktäristisk stolthet, bör ej komma från den »förorättade parten»... Själf vet han med sig att han handlat efter bästa öfvertygelse; — men han erkänner att hans uppträdande gent öfver så aktade och framstående personer som professor Geijer och hans hustru i vissa afseenden kunnat synas för dem sårande. Under sådana förhållanden förbjuder »den enklaste grannlagenhet» att man af dem mottager en stor tjänst, som vore detta något som helt och hållet fölle af sig själf... Med ett ord: — skall Eva verkligen begagna sig af deras vänliga anbud så måste han och hans hustru själfva föra henne till Uppsala för att på ett passande sätt introducera henne samt »under tillbörliga former» betyga familjen Geijer sin tacksamhet och högaktning...

»... Jag berättar dig detta,» tillägger fästmannen enkelt och utan vidare kommentarier, »därför att jag är viss att det skall göra dig glädje.» Och han fortsätter:

»... Jag har mina misstankar att du ändå i tysthet, fast du ej vill låtsa om det, är en smula ängslig vid tanken på att sålunda få en främling in i er familjekrets och till dagligt och stundligt sällskap... Resor pröfva ju, säges det, vänskapen mer än allt annat. Men jag försäkrar dig att du ej behöfver vara rädd och jag går i borgen för att Eva skall bli en förträfflig reskamrat. Hon är ovanligt lätt att lefva med och god som guld... Nu slipper du i alla fall all oro för era penningeangelägenheter och det inkrånglade tyska mynt-

väsendet. Allt det där kan du lugnt öfverlämna åt henne. — sådant har hon på sina fem fingrar, särskildt i de utländska myntsorterna är hon spränglärd och det blir henne bara en stor glädje om hon på det viset kan vara er till nytta, liksom hon i alla afseenden är ovanligt praktisk, klok och förståndig och road af att styra och ordna på alla vis... Hur underligt ordnar icke Försynen våra öden här i världen! — Ingen bättre tidpunkt, inga gynnsammare omständigheter hade kunnat väljas för att du och dina Föräldrar skulle göra de minas bekantskap. Säkerligen är det också därför som sammanträffandet blifvit så länge uppskjutet. Förr skulle det endast varit af pligtkänsla, emedan det skulle så vara, som Föräldrarna mottagit dig med välvilja och ömhet... Nu däremot, då de haft tillfälle anställa jämförelser och sett huru långt ifrån det är att alla unga flickor äro lika trofasta och rättänkande som du, känna de ett verkligt behof af att komma dig närmare och glädja sig åt att få kalla dig sin dotter... Det tyckes mig verkligen som hade de sorgliga tilldragelserna vi nyss inom släkten upplefvat gifvit dem en allvarlig läxa och visat dem huru föga rikedom och alla mänskliga och världsliga beräkningar förmå när det gäller att betrygga verklig lycka... Kärlek, hopp och tro förbli dock den enda fasta grunden att bygga på — det är detta de nu ändtligen börja förstå...»

Med hvilken rörelse detta bref lästes i Uppsala är ej svårt att föreställa sig. ... »Mamma och pappa äro så öfverlyckliga åt denna sista post och åt allt hvad du berättar att det gör mig godt i hjärtat att se dem — pappa riktigt lyser af glädje» — skrifver Agnes. Kapitulationen var i själfva verket fullständig och alla de sista årens skorrande missljud tycktes ändtligen på väg att lösas i fullständig och välgörande samklang, om man ock i Geijerska huset ännu med en viss oro motsåg det första personliga sammanträffandet samt möjligen en smula bäfvade vid tanken på den blifvande reskamratens många fullkomligheter, hvilka af ryktet utmålats med oroande färger. Eva Hamilton hörde till den kate-

gori af unga damer hvilkas förträfflighet nästan blifvit till en trosartikel bland vänner och bekanta och hvilka därför lätt på afstånd utöfva samma kylande verkan som den abstrakt allegoriska »Dygden» på en sarkofag. Trots alla de otvifvelaktigt innerligt kända och ärligt menade uttryck af längtan efter närmare bekantskap hvaraf Agnes Geijers bref vid denna tid öfverflöda, läser man tydligt mellan raderna hur rädd hon i grunden är för den beundransvärda svägerskan — och hvem kan egentligen undra därpå? — ... »Ack den Eva som är så slängd i myntsorterna!» — suckar hon. »Hvad skall hon tänka om mig stackare, som aldrig kan lära mig växla ordentligt? —» ... Flickorna Platen och Betty Ehrenborg, säger hon, kunna aldrig nog tala om hur praktisk och duglig, hur huslig, hur »stadgad och allvarlig» Eva är — aldrig känner Agnes så djupt sin egen »fruktansvärda ofullkomlighet» som då hon lyssnar till denna katalog. Hur skall det väl bli då fröken Eva själf på nära håll får tillfälle att anställa »jämförelser»?... »Ack, Adolf, tänk, tänk om hon alls inte kan hålla af mig — hur skall det då gå?...» Fredrika Bremer har nu skrifvit att hon tyvärr ej kan göra sällskap, då hon för den kommande hösten planerat en liknande resa med mor och syster. Eva blir således, »utan alla förmildrande omständigheter», uteslutande hänvisad till familjen Geijers sällskap... »Måtte hon bara kunna trifvas med oss —! — Nog skola vi göra vårt bästa — men ändå —»...

Farhågorna voro ej onaturliga, men skulle i sinom tid på lyckligaste sätt skingras af verkligheten. Den varmhjärtade, fint bildade, alltigenom sympatiska och på samma gång praktiska unga flickan skulle, som redan antydts, för Geijers blifva den mest idealiska af res-

kamrater; — och hvilka »jämförelser» hon än i stillhet må hafva anställt, visst är att de ej blefvo till de nya vännernas och släktingarnas nackdel, lika litet som dessa vid närmare bekantskap funno hennes »fullkomlighet» vara af det besvärliga slag som ständigt envisas att göra sig påmint på andras bekostnad. Adolfs »djärfva påfund» visade sig, med ett ord, hafva varit ett omedvetet snilledrag, till hvars följder alla hade skäl att lyckönska sig.

Erik Gustaf Geijer.

XIX.

Det var upprörda, af många växlande stämningar uppfyllda veckor som nu genomlefdes i den gamla Geijerska gården.

... »Så gamla band lösas ej så lätt» — hade Geijer under den föregående vårens konflikter i trygg tillförsikt skrifvit om sitt förhållande till den ungdom han älskade. Nu gällde det emellertid ej blott dessa, utan ännu äldre och fastare band — tusen fina rottrådar och hjärtefibrer som måste uppryckas och lösgöras, tusen minnen som med mjuka, starka klängen fasthöllo hjärtan och tankar och som knappast kunde slitas utan att något af lifvets egen saft och must på samma gång rann bort.

Geijers voro så sammanvuxna med Uppsala att man väl förstår huru de, som Agnes en gång yttrar, inför denna stora förändring nästan måste hafva känt något af hvad man känner vid tanken på döden: man vet och tror att den måste komma, man kan till en viss grad bereda sig därpå och med from tillförsikt hoppas på en fortsatt, kanske till och med sällare och fridfullare tillvaro; men i själfva verket kan man dock ej göra sig någon verklig föreställning om hvad denna oerhörda förvandling kommer att innebära eller i hvilken grad man under så för både tankar och fantasi ofattbara förhållanden skall kunna bevara och återfinna sin egen identitet... »Med huru oräkneligt många fina trådar ur sitt innersta lif och väsen,» skrifver hon, »har man ej omspunnit en plats där man lefvat, känt och tänkt så mycket! — Det förefaller mig som måste vi spöka här för dem som komma efter oss. Själfva luften i dessa rum måste ju vara så inpyrd, så genomträngd af oss att det borde kännas och märkas. Stackars rektor Annerstedt! — Hur tror du han blir till mods om hans nattro skulle störas af våra dubbelgångare? — Under sömnen frigöres ju anden, påstås det. Om så är så blir det helt visst hit vi styra kosan i nattliga timmar för att uppsöka den del af oss som vi lämnat här...»

Redan i början af april klagar Agnes öfver att de »slitas i stycken» af alla vänner som vilja se dem hos sig innan de resa, alla kraf som dagligen och stundligen ställas på dem, icke minst af deras egna hjärtan, som gärna vilja räcka till för allt och alla. Halft förtviflad utbrister hon: — — »Detta oupphörliga afskedstagande, dessa ständiga påminnelser om att vi nu verkligen lämna Upsala och den kära kretsen här för alltid, blir en verklig tortyr. Ack, ack, om vi redan sutte långt ute på

hafvet, där alla ängsliga tankar finge blåsa bort! — men ännu ha vi många veckor dit; jag begriper knappt hur vi skola öfverlefva dem!...»

Dagar och veckor gå emellertid i verkligheten blott alltför fort — Agnes tycker snart att de löpa genom hennes händer »som ett radband, där hvarje pärla bär ett kärt namn, åtföljdt af en bön, en tacksamhetssuck eller en allvarlig tanke». För sista gången passera alla de välkända namnen revy i hennes bref, för sista gången ser man den Geijer-Silfverstolpeska kretsen, gruppvis eller i sin helhet, samlad i de välkända rummen kring de personligheter som nu snart i en mannaålder utgjort dess sammanhållande medelpunkt. Att den trofasta Malla under upprepade besök tömmer denna »känslans bitterljufva bägare» till sista droppen, säger sig själf. Gång på gång hör man att hon tillbragt dagen hos Geijers eller de hos henne. Själf antecknar hon som vanligt med impressionistiskt impulsiv penna sina känslor och intryck i dagboken: ...»Hela dagen hos Geijers i den vackra trefliga boningen — som nu icke mera blir deras! — Sol och Månsken! — Agnes Sång! — Geijers visa 'Gubbens skridskofart'! — ... Anna-Lisa god och förtrolig... Sade oss allt som ger dem goda skäl att flytta redan i höst... De ha fått gården väl betald och kunna därmed betala sin gäld... De slå sig ner i Stockholm tillsammans med sonen Knut... Ja! — Ja! — Det blir bäst för dem! Men — hvilken saknad!...» Hon gläder sig med vännerna öfver brefven från Hönsäter, öfver förslaget att Eva Hamilton skall göra dem sällskap. »...Ack ja!... den som kunde resa med!...» Och hon afundas Fredrika Bremer som fått skänka Geijer denna glädje... »Lycklig hon!!»... Hon sitter just vid skrifbordet då Geijer för första gången

efter sin sjukdom kommer upp till henne — »Ack, Gud vare lof! —» åldrad och medtagen finner hon honom visserligen, nyss uppstigen från sjukbädden som han är; — men redan vid nästa besök är intrycket ett helt annat —: »G e i j e r! — bättre och lifligare än jag sett honom på lång tid. Det gjorde godt i själen; jag kände mig frisk och nöjd...» Och till sist får hon äfven glädjen att hos Geijers sammanträffa med kronprinsen — alltid, liksom det kgl. husets öfriga medlemmar ett föremål för hennes särskildt moderliga intresse. Han gästar Uppsala på ett par dagar och aflägger därvid för sista gången ett besök i det minnesrika Geijerska huset, där han tillbragt så många glada stunder — och Malla är lycklig att än en gång just i d e t t a sällskap »få se honom och höra honom tala» — samt tackar Gud för att allt hos Geijers nu är så ljust, godt och gladt. Med ett ord, hon är in i det sista samma trogna, varmhjärtade, naiva själ, samma oförlikneliga vän som hon alltid varit.

Till påsken komma sönerna hem och man firar med vemodsblandad glädje än en gång en gemensam familjefest i det kära gamla hemmet. Knösarne, Fant och lille Schröder äta sina påskägg hos Geijers, och den sistnämnde, »mycket sensible och ömt rörd vid tanken på den förestående skilsmessan», förärar Agnes ett »gigantiskt» påskris med åtföljande — tyvärr ej bevarade — verser jämte ett dussin ostindiska thékoppar hvilka hon å sin sida med verklig rörelse mottager —. För lille Schröder blir det oerhördt tomt då Geijers lämna Uppsala —. Äfven Lindblad kommer, helt oväntad — »en glad öfverraskning» — för att ännu en gång få se Geijer i den gamla kända omgifningen. Han tillbringar en hel dag hos Geijers; — »Knösens, Löwenhjelms och Wennerberg» efterskickas, man gör »oändligt» med musik och

disputerar under pauserna lika oändligt om Almqvist ... »Utomordentligt roligt!» — skrifver Agnes — »allesammans så skarpa och kloka hufvuden, och ingen af dem vill ge en hårsmån med sig.» Lindblad, berättar hon vidare, funderar nu åter på att komponera en opera och söker blott en lämplig librett. Äfven detta diskuterades ifrigt och Geijer blef därvid så upplifvad att han »sprang upp på golfvet, deklamerade, sjöng och gestikulerade» för att rätt klargöra sina åsikter. — Han är nu, försäkrar Agnes, verkligen friskare och lifligare än han på mycket länge varit, »liksom helt föryngrad och pånyttfödd efter alla späkningar och blodaftappningar han undergått. Du kan nog tänka dig huru lyckliga detta gör oss! —»... »Och,» tillägger hon, »hvad som äfven just dessa sista dagar gjort honom så stor glädje att det verkligen verkat på honom som en dryck ur Ungdomskällan, är Börjesons Erik XIV, som vi tillsammans läst med obeskrifligt nöje. Den är herrlig! — Det är poesie som flutit direkt ur själen, det känner man...»

Hur riktigt Agnes i dessa ord sammanfattat det intryck, som Börjesons dram gjort på Geijer, ser man bäst af det tacksägelsebref denne nästan samtidigt sände sin gamle vän, författaren, och ur hvilket vi i ett annat samband redan meddelat några citat.* Hur lik sig — eller, för att begagna hans dotters talande uttryck — hur mer lik sig än någonsin är icke Geijer i självfva verket i detta bref, ett af de få som finnas bevarade från hans sista lefnadsår! — Hur stark, frisk och ren flödar icke äfven hos honom ännu den hjärtats och känslans »ursprungliga källåder» hvilken han fröjdar sig

* I Solnedgången, första Samlingen, s. 67. Brefvet återfinnes i Geijers Samlade Skrifter, II Uppl. VIII. s. 701.

öfver att återfinna hos vännen! — Man skulle ej vilja sakna ett enda ord i detta bref, ty därmed skulle man också sakna ett drag i den bild af honom, sådan han var vid denna tid, som man gärna vill äga så fullständig som möjligt. Solnedgångens blida och klara ljus hvilar öfver hvarje rad.

... Annandag påsk är Betty Löwenhjelm och hennes dotter hela dagen hos Geijers; man läser Dahlgrens »Wermländingarne» tillsammans och »både skrattar och gråter» åt alla minnen från den gemensamma hembygden som vid denna läsning framkallas. Några dagar senare är det Agnes som tillbringar sin dag hos Löwenhjelms, där mor och dotter hjälpa henne med litet af den »myckna sömnad» som måste medhinnas före resan. ... »Tant Betty och jag,» skrifver Agnes — »talade om äktenskap — om kärlek — och om svartsjuka, hvilken senare hon fann alldeles oförenlig med verklig kärlek, hvars lycka bör ligga i att gifva, ej i att fordra ... Hos Löwenhjelms är så ljufligt att vara. De äro så verkligt lyckliga med hvarandra, så goda och kärleksfulla — och den kära Tant Betty roar och intresserar mig alltid mer än de allra flesta. Få äro så lifliga och varma som hon och kanske ännu färre så rikt begåfvade. Men framför allt vördar och älskar jag henne därför att jag vet att hon lefvat och lidit som få med hjärtat — den prägel det sätter på en människa kan af intet annat uppvägas —!»...

... Så växla bilderna dag från dag, men samma vemodiga afskedsackord ljuda alltjämt som ackompanjemang till dem alla. Stundom får tonen en ännu djupare, mera gripande klang och de strängar som anslås ljuda starkare till svar... Så den aftonen då Geijer nedlagt

sitt inspektorat och på Nationssalen sagt sina värmländingar farväl, samt af dem därefter följts hem med sång, som så ofta förr, men nu — »för sista gången!!» skrifver Agnes... »Hur det kändes — det är inte värdt försöka beskrifva!»... Af en annan hand äga vi dock en skildring af detta afsked, kort, men målande. Den lille nioårige skolgossen Carl Rupert Nyblom glömde aldrig den »vackra vårkväll» då han, under lek med kamraterna i Odinslund, plötsligt såg en gammal kraftigt byggd man, i hvilken man igenkände den »store» professor Geijer, långsamt komma gående — med nedböjdt hufvud, händerna på ryggen, blicken fästad på marken utan att tyckas lägga märke till något som föregick omkring honom — »ögonbrynen rynkade och underläppen starkt framskjuten» — tydligen kämpande med en sinnesrörelse hvars styrka de ungdomliga iakttagarna ej kunde fatta. — Efter honom, på något afstånd, kommo värmländingarna tågande under sång, företrädda af sin fana. Det egendomliga tåget drog fram genom Odinslund, svängde uppför backen och stannade vid Geijerska gården... Gossarna följde efter, brinnande af intresse och nyfikenhet. Geijer stannade på trappan till sin bostad; studenterna slogo krets omkring honom och kurator yttrade »med djup rörelse» några ord... »Geijer stod med armen lutad mot dörrkarmen... Och så talade han... det lät som en åska, nästan obegripligt för den som ej förut kände stämman; så slungades orden fram, drifna af den inre rörelsen hos talaren, och denna gripande rörelse meddelade sig blixtlikt åt alla. Där fanns ej ett torrt öga... Äfven vi skolpojkar» — tillägger den sjuttioårige författaren då han långt efteråt upptecknar detta barndomsminne — »som händelsevis blifvit vittnen till detta afsked, voro

Fredrika Bremer.

Efter A. Södermarks porträtt.

rörda; — ty vi visste hvem mannen var och vi förstodo hvad saken gällde...»

För Geijer själf och hans närmaste var kanske just detta afsked, med allt hvad det för känsla, minnen och fantasi innebar, det smärtsammaste och mest gripande af alla. Man förstår att Agnes ej förmår, eller ens försöker, att i ord uttala hvad det kostat dem.

... Dagarna gå och snart kan man räkna de återstående på fingrarna. Hyttplatserna äro beställda; den fjortonde maj afgår Svithiod — och Geijers vilja före afresan få tillbringa några dagar i Stockholm för att äfven där »ordentligt» få taga afsked af vänner och anförvanter. En »Utrikes Resa» — man skref det gärna med stor bokstaf — var den tiden ett allvarligt företag, till hvilket man beredde sig med en djup känsla af att gå okända och oberäkneliga öden till mötes. Geijer skulle dessutom, enligt Fredrika Bremers bestämdt uttalade önskan, i Stockholm konsultera den berömde d:r Huss, och af dennes utslag skulle resans slutliga mål och öfriga anordningar ytterst blifva beroende.

För Geijers återstod dock före afresan från Uppsala ännu en viktig erfarenhet att genomlefva — denna gång icke ett afsked utan ett möte, motsedt med en bäfvan och oro som måste förefalla öfverdrifven såvida man ej gör klart för sig hvad familjeband och släkttraditioner betydde för människor i hvilkas ögon dessa begrepp hade något af religionens helgd. Förbindelsen mellan tvenne unga hjärtan innebar enligt deras uppfattning en icke mindre viktig förbindelse mellan tvenne släkter, å ömse sidor medförande både plikter och ansvar; och förrän man fått full visshet om möjligheten af en verkligt harmonisk sammansmältning af de sålunda sammanförda elementen vågade man knappast anse de ungas lycka

fullt betryggad. Det var under sådana förhållanden naturligt att Agnes Geijers föräldrar med en viss känsla af högtidligt allvar beredde sig till att första gången i sitt hem mottaga hennes blifvande svärföräldrar. Det var ju så mycket som berodde af detta sammanträffande, af dessa oberäkneliga, men oändligt betydelsefulla första intryck och stämningar! — En olycklig tillfällighet, ett litet missgrepp, en oafsiktlig försummelse kunde ju lätt just i det afgörande ögonblicket förstöra allt — och hvem kunde utan bäfvan tänka på denna möjlighet? — Lyckligtvis hade grefve Hugo David redan på förhand genom Adolf tillkännagifvit sin bestämda önskan att ingen skulle vara de resande till mötes vid ångbåten; han »ville inte veta af några scener», samt fruktade att »fruntimren skulle exponera sig med gråtande och sådant»... I detta fall visste man således hvad man hade att rätta sig efter — men icke dess mindre var situationen full af ännu okända faror.

Det var långa timmar som Agnes genomlefde denna minnesvärda tredje maj, från den stund då kanonskotten vid Islandet tillkännagåfvo ångbåtens ankomst — dagens viktigaste tilldragelse — och till dess hon, just då klockan slog sex i Domkyrkotornet, ändtligen såg den lilla gruppen af tvenne damer och en hvithårig herre, eskorterade af den unge Gotthard Hamilton, vandra uppför backen och emellanåt stanna för att betrakta utsikten. Den sinnesrörelse hon i detta ögonblick erfor var, har hon själf berättat, så öfverväldigande att det »svartnade för ögonen» och hon kände sig nära att falla i vanmakt; men fru Anna-Lisa hade lyckligtvis icke förgäfves tidigt lärt sin dotter självbehärskningens svåra konst — äfven hon, liksom Gamle-grefven, »ville inte veta af några scener» och de intressanta »dåningar» hvilka eljest plä-

gade illustrera alla tidens små familjedramer, hade aldrig fått förekomma i Geijerska huset... Agnes tar sig tillsammans, dricker ett stort glas vatten, uppsänder en sista brinnande bön att Gud »för Adolfs skull måtte hjälpa henne öfver denna svåra stunden» — och går in till föräldrarna, lugn till det yttre men med iskalla händer och ett hjärta som slår »ända upp i halsgropen», för att meddela dem att de väntade gästerna nu äro i antågande... Man hör dem redan i trappan. Geijer tar sin flickas hand i sin och kvarhåller den i ett fast grepp medan fru Anna-Lisa, värdig och rak som alltid, går de inträdande till mötes — kanske till och med en smula rakare i ryggen än eljest, trots all förbindlig artighet i ord och skick; ty Erik Gustaf Geijers hustru är i denna stund dock innerst djupt medveten om att det länge uppskjutna besöket endast är en hedersbevisning som han har rätt att fordra. Adolf Hamiltons anförvanter äro välkomna — men det är dock ej de som nu bevisa Geijerska huset ära, huru de än själfva må uppfatta saken... Den kyligt reserverade minen smälter dock genast som snö för solen inför den värme, som strålar henne till mötes ur grefvinnan Marie Charlottes vackra, tårfyllda ögon och vinnande leende — de båda mödrarna falla i hvarandras armar och omfamna hvarandra som de goda, impulsiva, ömhjärtade kvinnor de innerst äro — allt som möjligen behöfver glömmas, ursäktas eller förklaras är i ett ögonblick förgätet, för att aldrig mer ihågkommas... Men Gamle-grefven ser hvarken till höger eller vänster, lägger hvarken märke till värd eller värdinna, utan styr, glömsk af alla formaliteter, utan vidare kosan rakt på den bleka flickan i bakgrunden. Han lägger händerna på hennes axlar och ser henne skarpt in i ögonen — de själfulla himmelsblå,

som nu förskrämda och bönfallande blicka upp på honom... »Seså, kära barn!...» och innan hon hinner besinna sig känner hon sig sluten i ett kraftigt famntag, den ståtlige gamle mannen kysser henne faderligt på panna och kinder och en brådskande, stammande, upprörd röst, hvars lustiga, litet sluddrande tonfall hon skall lära sig älska, säger i hennes öra: »...Jojo, jojo — gubben — gubben har varit elak... En gammal envis rackare — Men nu du — nu ska han bli så mycket snällare du — — nu ska han bli så mycket snällare, lita på det! — — —» Och under skratt och gråt kyssa de hvarandra åter och åter, beseglande ett kärleksförbund som skall vara lifvet ut, alla öfvergående stormar och åskväder till trots. Det otroliga har inträffat: Gamle-grefven och mamsell Geijer ha vid första åsynen eröfrat hvarandras hjärtan. Hädanefter är hon hans förklarade gunstling — och allt det öfriga följer af sig själf. Det fruktade mötet, hvilket i inbillningen så länge hvilat som ett ovädersmoln öfver dem alla, löser sig i ett regnbågsskimmer af glädje och försoning. Man märker att man alls ej behöfver uppbjuda all den goda vilja man så gärna kallat till sin hjälp, för att förstå och trifvas med hvarandra; det går af sig själf. Aftonen blir god och glad, mer lik ett återseende mellan gamla vänner än ett högtidligt möte mellan hittills för hvarandra främmande familjemedlemmar... Kusin Erik Gustaf och kusin Marie Charlotte följa med intresse det Geijerska stamträdets många förgreningar samt konstatera med glad rörelse tillvaron af ett gemensamt släktarf af familjetraditioner och anekdoter, med anor ända från Uddeholm och Ransätersdalen, från forna Fastingsbaler och Julkalas, från brukspatronshem och bergslagsherrgårdar... Gamle-grefven beskrifver Blomberg och

Adolfs nybyggnader och reparationer för de andlöst intresserade Geijerska damerna; — och under tiden sitter Eva Hamilton med Agnes' hand i sin, tyst och uppmärksamt iakttagande dem alla med sina kloka mörkblå ögon, under stigande glad öfvertygelse att hon i de blifvande reskamraterna funnit just hvad hon helst söker och bäst behöfver: — människor att hålla af, att vårda, beskydda och hjälpa till rätta — vänner, för hvilka hon, trots den »öfverlägsna begåfning» som hon ödmjukt erkänner, ej behöfver känna sig skygg, utan i stället, det hoppas hon, skall kunna vara nyttig just med de gåfvor som af naturen blifvit henne tilldelade. Också »farbror Geijer» och hon ha i första ögonblicket en smula förälskat sig i hvarandra; och under alla sommarens växlande öden och äfventyr blir det hon som med nästan moderlig omsorg ser till att han icke glömmer öfverrock, paraply och resväska, som växlar hans penningar och sköter hans kassa, som beställer platser i Lohn-Kutsche och Diligens och ombestyr alla anordningar på hotell och restauranter — med ett ord, hon tar med ett fast grepp alla den lilla familjegruppens ekonomiska angelägenheter i sina vackra praktiska händer och blir i alla afseenden deras förkroppsligade försyn, medan de själfva, obundna och obekymrade af lägre omsorger, af hjärtans lust svärma och fröjda sig åt allt skönt och härligt som kommer dem till del och af hvilket äfven hon, på sitt stilla sätt, i deras sällskap skall njuta så som hon kanske aldrig tillsammans med mera praktiskt anlagda, men mindre själfulla och hjärtevarma reskamrater kunnat göra.

Man har så mycket att säga hvarandra att tiden obemärkt flyger bort; det är sent då man skiljes åt, efter att hafva gjort vederbörlig rättvisa åt fru Anna-

Lisas goda och fina supé och gemensamt öfverenskommit om morgondagens program. Geijer och Agnes skola på förmiddagen förevisa stadens märkvärdigheter för de resande; middagen intages hos Geijers, dit äfven de gamla vännerna Platens och Ehrenborgs äro bjudna — och på kvällen ger landshöfdingen stor supé med musiksoirée för Geijers och deras gäster. Det blir en ansträngande dag — men för den ansträngningen grufvar man sig ej då man med rörda och tacksamma sinnen ändtligen säger hvarandra godnatt i Geijerska huset med känsla af att man lyckligt genomlefvat en af lifvets verkligen epokgörande tilldragelser och att man andas lättare efter en aflyftad, tryckande börda. Då Agnes den kvällen kommer in i sitt lilla rum är hennes hjärta så fullt af tacksamhet att det »ej rymmer en droppe mer». Ty till råga på allt annat ha Adolfs föräldrar till henne medfört ett bref från honom, hvari han meddelar att han, trots alla »omöjligheter», verkligen lyckats ordna sina angelägenheter så att han skall kunna komma upp på några dagar och träffa henne i Stockholm före afresan.... »Jag är visst bra tokig som inte kan låta bli att resa fast jag har så många järn i elden; men det är oemotståndligt!» — ... och härmed är hennes hjärtas »innersta, tysta, stora önskan» uppfylld och glädjemåttet rågadt.

Redan tidigt nästa morgon sitta både fru Anna-Lisa och hennes dotter vid skrifbordet. Anna-Lisa rafsar med flygande penna och i så stor brådska att den knappast medgifver ett enda skiljetecken ihop några rader till den trofasta vän, som, det vet hon, med nästan feberaktig otålighet afvaktar meddelande om föregående dagens märkliga händelser — en hastigt hopviken liten biljett, instucken i den lilla korg med hvilken Geijers prydliga

husjungfru redan vid åttatiden står leende och nigande i öfverstinnan Silfverstolpes kök. Anna-Lisa skrifver till sin Malla:

»— — Godaste käraste min vän tag ej illa upp att jag skickar lite frukost — ett par bitar Tjäder just af bröstet, lite pepparkakor som se onosliga ut men ej smaka illa och lite äppelcompote som ser sölig ut nu dagen efter men visst är mycket helsosam! — Ja käraste dyrbara vän nu är det ängsligt väntade mötet Gud vare evigt tack och lof lyckligt öfverståndet — jag hoppas innerligen till sann belåtenhet å ömse sidor! — Åtminstone funno vi dem oändeligen hjärtliga och älskvärda samt sant och djupt rörda — Agnes är så lycklig — stackars min flicka, det var en svår dag för henne hela dagen förut, hon sade knappt ett ord men det sväfvade alltjämt som röda norrskensflammor af sinnesrörelse öfver ansikte och hals. — Hur mår du goda vän — Geijer tyckte ej det var så bra i går — nu träffas vi ju snart! — Ja, Gud vare lof för allt, jag vet du deltager med trofast hjärta deri. — Din tillgifnaste

A.-Lisa.»

Och samtidigt skrifver Agnes till sin vän:

»— Kära min älskade! — Ja, jag lefver verkligen och är vid godt mod ehuru jag öfverstått den förskräckliga dag för hvilken jag så länge bäfvat... Ack Adolf!! — De voro så goda, så goda mot mig att all rädsla och ångest försvann i samma ögonblick jag fick omfamna dem. — Din pappa, ack, han har rent af tagit hjertat ur mig — jag älskar honom och skall alltid göra det för hans obeskrifliga godhet och vänlighet mot mig — jag kan ej tänka därpå utan tårar af djupaste rörelse! — Och hvad han är vacker sedan —! — Jag, som i min fruktan och bäfvan under alla dessa år alltjämt byggt på honom, till dess jag såg honom för min fantasi som ett slags jätte, det största, längsta, högsta, bredaste, mest skräckinjagande man kunde tänka sig. — Och så är han hvarken större eller längre än min egen Adolf och knappast mer skräckinjagande heller! — Aldrig tror jag

att jag sett en vackrare och ståtligare gammal herre, han är som ur en roman af Walter Scott med sina klara blå ögon, sin raka hållning och sitt snöhvita hår — man kan inte se sig mätt på honom. Och din mor, hon är äfven så obeskrifligt söt och varm och hjärtlig — och Eva och jag, vi voro genast som gamla vänner. Jag känner att jag kommer att hålla alldeles g r u f l i g t af henne! — Hon ser så god, så rar, så klok och förståndig ut — och så kan hon till på köpet skratta så hjärtligt! — Det är nästan det bästa af allt... Ja, Gud vare lof, Gud vare lof för allt! — En sådan dag som Lördagen tror jag dock knappt jag kunde öfverlefva en gång till. Tänkte du på din Agnes då —? — Det vet jag att du gjorde. — Ack älskade, att vi verkligen få råkas! — jag kan knappt tro det och inga ord finnas för min glädje — men du vet nog ändå hur jag känner. Att nu få se dig tillsammans med dina Föräldrar, att ändtligen få känna att jag har fullt lof att vara D i n, att helt och oblandadt kunna njuta af min lycka utan en enda hemlig svidande punkt i hjertat! — Ack, det är så mycken sällhet på en gång att den nästan gör mig ängslig. — Det är så o f ö r t j e n t allt detta, jag är icke värd så mycken lycka! — —...

Hon afbryter här för att fortsätta ett par dagar senare:

»... Hur oändligt mycket mer skulle jag icke vilja säga dig —! men först i Stockholm får jag utförligt tala om allt — nu o r k a r jag ej. Först L ö r d a g e n med all sin ångest och oro, så gårdagen, först med de dina här till middag, så aftonen på Slottet — der vi voro för S i s t a G å n g e n! — der jag måste sjunga och dansa med gråten i halsen alltjemt och der alla menniskor höllo på att ta lifvet af mig med idel vänlighet... Alla voro så outsägligt goda och kärleksfulla, så a f s k e d s t a g a n d e och rörda och gråtmilda att allt detta, tillsammans med det myckna som mötet med dina Föräldrar rört upp inom mig, gjorde mig till en fullkomlig trasa, både andligen och lekamligen. I dag har jag legat till sängs hela dagen. Jag förmår ej skrifva — men då vi r å k a s — då

skall jag riktigt berätta hela min roman för dig; — allt hvad vi sagt och gjort och känt och tänkt och upplefvat under dessa märkvärdiga dagar. Farväl till dess, min egen älskade. Ack Adolf! — Hur lyckliga vi råkas nu!!! —

Din

Agnes.»

Anna-Lisa Geijer.

XX.

Lyckliga råkades de helt visst; men återseendets glädje hade dock något af den vemodiga glans hvarmed den frambrytande solen belyser ett nyss regnomtöcknadt landskap, där allt ännu skimrar och glittrar som af tårar och hoppets regnbågsfärger stråla mot en bakgrund af dunkla bortdragande skyar. Afskedet från Uppsala var djupt upprörande — ty huru ofta såväl de afresande som de kvarblifvande än upprepade att man ju i alla fall åter skulle råkas till hösten och att Geijers först då på allvar skulle säga sitt sista farväl till det gamla hemmet och de gamla vännerna, så kände man dock alltför tydligt att denna skilsmässa i själfva verket var den verkliga och afgörande. Då de återkommo skulle Uppsala

ej längre vara deras hem och endast som gäster skulle de då för några dagar tillhöra den gamla kretsen innan de drogo bort för alltid — och ett tidsskede med dem.

Det var således en visserligen lycklig, men ännu blek och förgråten, af många stridiga sinnesrörelser utmattad Agnes som Adolf ändtligen fick sluta i sina armar då han nästan samtidigt med Geijers inträffade i Stockholm. Men han förstod och älskade henne äfven i denna stämning; och om detta möte kanske ej blef fullt så jublande som de en gång drömt sig det lyckliga slutkapitlet af deras på förvecklingar och konflikter rika lilla roman, så skänkte det dem i stället en vida djupare och varaktigare glädje. Ännu en gång fick Adolf med sin trolofvade och hennes närmaste genomlefva en af de upprörda, själsrannsakande perioder då äfven de som känna hvarandra bäst stundom i hvarandras hjärtan få läsa hvad de icke förut anat — den hemliga, sympatiska skrift som endast i de stora sinnesrörelsernas ljus blir synlig, men, en gång läst, aldrig förgätes. Detta sammanträffande blef för de unga älskande en oförgätlig och dyrbar erfarenhet; ty den skänkte dem den orygglig vissheten att de verkligen voro ett i hjärta och tankar och att ingen skilsmässa kunde vara så smärtsam, ingen saknad så stor att icke kärleken och dess framtidshopp förmådde uppväga hvad som förlorats. Det var säkerligen icke mindre ljuft för Agnes att känna huru helt den älskades närvaro förmådde läka de sår som afskedet från Uppsala lämnat i hennes hjärta, än för Adolf att upptäcka huru mycket större förmåga att trösta henne han verkligen ägde än han kanske i sin anspråkslöshet vågat hoppas. Äfven för Geijer och hans hustru blef åsynen af de båda ungas lycka en läkande hjärtebalsam sådan de i denna afskedets stund väl behöfde;

och den unge fästmannen, på en gång strålande af glädje och full af finkänslig sympati för det vemod hvarifrån de ej helt kunde frigöra sig, blef dem under dessa dagar ännu kärare och närmare än förut.

... Ändtligen äro alla afskedsord sagda, alla uppköp gjorda, alla kappsäckar och resväskor låsta — och i sista stunden sänder fru Anna-Lisa, från Sophie Geijers skrifbord på Järnkontoret, ännu en afskedshälsning till de kära hon lämnat i Uppsala och af hvilkas tankar hon i dag känner sig vara omgifven. Hon skrifver:

»... Goda, älskade, oförgätliga Vänner — Malla — Gustafva — Charlotte! — Ja, den märkliga, länge väntade och omtalade fjortonde Maj är nu verkeligen inne. Klockan 2 i dag stiga vi ombord! — Gifve Gud, i en lycklig och välsignad stund. Vi må väl och ha allt i ordning för afresan. Med ömmaste tacksamhet och saknad tänka vi beständigt på våra kära Upsalavänner. Ja Gud i Himmeln välsigne Eder alla och löne Eder för all trofast vänskap som oss blifvit bevisad! — Jag förmår ej derför tacka som jag ville...»

Hon berättar vidare omständligt att Geijer enligt Fredrika Bremers önskan verkligen konsulterat Huss — hvilken konsultation »aflopp så att hela resan nu i sista stunden blifvit totalt omändrad»... Glas, hvilken till en början ifrigt förordat Carlsbad, hade, som vi sett, sedermera ändrat åsikt och helt och hållet afstått från tanken på någon utländsk brunnskur, men i stället påyrkat en Marstrandssejour efter väl afslutad resa. Man hade i själfva verket redan hyrt rum i Marstrand tillsammans med kamrer Geijers familj samt till hälften öfverenskommit att Adolf där skulle sluta sig till sällskapet, för att sedan ledsaga dem till Hönsäter — ett onekligen inbjudande program, från hvilket man endast med saknad afstod. Men från den berömde professorns

domslut fanns ingen appell. Fru Anna-Lisa redogör vidare för situationen:

»... Han yrkar alldeles bestämdt på att E. Gustaf skall besöka Schlangenbad — göra detta till hela resans hufvudmål och först senare resa vidare omkring... Ej heller ansåg han alls lämpligt att på en och samma sommar besöka tvenne bad, hvilkas verkningar stå i absolut motsats till hvarandra... Alltså ha vi nu beslutat att alldeles afstå från Marstrand och i stället stanna ute några veckor längre samt äfven längre än vi först haft för afsigt på Kinnekulle, så att vi i alla fall ej återkomma till Upsala förr än i September, som från början varit bestämdt... Allt detta har, som I väl kunnen förstå, gjort mig helt konfys och yr i hufvudet... I stället för till Stettin komma vi nu till Lybeck, derifrån öfver Hamburg till Amsterdam och uppför Rhen direkt till Schlangenbad! — Sedan först på hemvägen Berlin, Dresden, Weimar, Köpenhamn o. s. v....

Godt och ljufligt, välgörande och läkande var det efter den smärtsamma skilsmessan från Upsala för min Agnes att här möta sin Bäste Vän — vår kära Adolf Hamilton, som anlände hit nästan samtidigt med oss och om Lördag återvänder hem med sina Föräldrar... I förrgår voro vi hos gref Hennings tillsammans med Adolfs föräldrar, Geijerstams, fröknarna Strokirch m. fl. släktingar, hvilka alla mötte Agnes med stor hjärtlighet och välvilja... I natt, hvad sägen I derom! — hade vi Serenad, som smakade Upsala och djupt rörde oss alla; det var Lindblad som arrangerat detta... Ack, detta afsked från Upsala —!! — Alla dessa kära vänliga ansikten på stranden — denna sång — dessa fladdrande, brokiga fanor, som jag jämt ser för mig och som påminna mig om alla lifvets brokiga färgskiftningar —!! — Inga ord kunna uttrycka hvad jag i den stunden kände...

Jag hinner ej mer. Agnes helsar med tårfyllda ögon. Gud vare lof att hon har ett par andra att spegla sig i som lofva kärlek och trohet för lifvet och ge trygghet för en eljest oviss framtid! — Barndomsglädje och ungdomsfröjd återfinner man ingenstädes, det veta vi alla, — men Gud vare tack för allt det myckna goda vi likvisst både ega och lemna bakom oss!

Erik Gustaf sänder Eder de ömmaste helsningar. Han är förunderligen kry, frisk och vid godt mod. Helsa alla, alla från Eder

A.-Lisa G:r.»

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— Några timmar senare dras landgången in och Svithiods hjulskoflar piska vattnet till skum då båten backar ut från Skeppsbron, där en stor skara vänner ännu länge vifta farväl åt de afresande. Geijer har tagit plats på akterdäck, iklädd sin svarta fårskinnstulubb, bredaxlad och trygg, rörd af afskedet men innerst glad som ett barn som sluppit ur skolan och redan drömmer om alla ferietidens sagolika möjligheter. Bredvid honom står fru Anna-Lisa, förgråten och upprörd, »grufsam» som alltid inför det myckna okända hon gått till mötes — och litet längre bort luta sig de båda flickorna mot relingen, nickande och vinkande, rörda och tårögda äfven de, men i grunden alltför uppfyllda af ljusa förväntningar för att länge kunna sörja öfver en skilsmässa som ju blott är förberedelsen till ett så mycket gladare återseende. De ta sig väl ut tillsammans — den smärta hvita Agnes med sitt svall af ljusa lockar under det fladdrande blå floret, och den ståtliga mörkhåriga Eva med sin klara hy och sina friska färger — ros och lilja, en intagande kontrast, som till Geijers och fru Anna-Lisas hemliga stolthet skall väcka uppseende vid många kontinentala table-d'hôter och framkalla nästan besvärande artighetsbetygelser från lätt antändliga manliga reskamrater. Båda äro väpnade med hvar sin i läder inbundna kvartvolym af vördnadsbjudande tjocklek: — Resejournalen, en afskedsgåfva till syster och svägerska från unge löjtnant Malcolm, som ännu i sista ögonblicket affordrat dem ett »heligt

löfte» att återföra de digra banden fullskrifna. Att de unga damerna samvetsgrant bemödat sig att hålla ord, därom vittna vältaligt de ännu bibehållna urkunder med hvilkas tillhjälp en intresserad eftervärld ännu dag för dag kan följa deras spår genom Europa och konstatera deras reseintryck under denna evigt minnesvärda pilgrimsfärd. Men det blir — »en annan historia»...

...Det är en strålande vårdag öfver Stockholms ström; vattnet glittrar i solen och måsarna sväfva och dyka. Geijer och hans hustru stå tysta sida vid sida; deras sista, tankfulla blick gäller troligen ej de vinkande vännerna på stranden, utan det gamla Operahuset, hvars karaktäristiska profil höjer sig mot vårhimlen bortom Kungsträdgårdens knoppande lindar ... Däruppe, i direktörsvåningen, som baron Hamilton ej själf bebor men ställt till Geijers disposition, blir det alltså som de i höst, vid hemkomsten, skola reda sitt nya hem. Den viktiga uppgörelsen har träffats under dessa dagar; de ha varit däruppe tillsammans, tagit allt i noga beskådande och öfvervägande samt fröjdat sig åt det fria läget och den härliga utsikten. Hvilken idealisk fristad för en lycklig ålderdom — hvilken oförliknelig bostad för den som i stilla ro och stämningsfull afskildhet vill afsluta ett stort lifsarbete!... Hvar skulle väl Sveriges Historia under Carlarne bättre kunna skrifvas än just här — på denna historiska mark, i hjärtat af Sveriges hufvudstad, vid bruset af Norrströms historiska vågor, med Riksarkivet, där så många minnen hvila, till närmaste granne, och Riddarholmskyrkan med dess grafhvalf och sönderskjutna fanor inom synhåll! — Geijer tänker med tacksam rörelse på den hamn han sålunda funnit och de fridfulla arbetsår som vänta honom där. Afskedet från Uppsala har varit smärtsamt — så

smärtsamt att han aldrig skall kunna tala därom utan en sinnesrörelse som hans närmaste helst vilja bespara honom — men det är nu förbi, och viss om den ledning som fört honom till den punkt där han nu befinner sig, ser han hellre framåt än tillbaka.

»Framåt, så är hans ödes bud —
och i djupet bor, som uti himlen, Gud! —»

I den stämning som en gång funnit uttryck i dessa ord är det helt visst som Geijer nu anträder den resa som skulle blifva lifvets sista, stora, med djup tacksamhet emottagna och i fulla drag njutna kärleksgåfva till honom. Vikingen drager ut på sin sista färd — ej längre den trotsige, ännu på sin kallelse osäkre yngling som trettio år förut, med hjärtat fullt af tvifvel och frågor, för första gången styrde kosan mot en främmande kust, men en gammal man, fårad och böjd af åren men ej bruten, som med ungdomens öppna sinne och den mognade erfarenhetens lugna visdom ännu en gång vill göra en pilgrimsfärd — ej blott i minnenas, men i det kommandes, i framtidens värld. Länge har Geijer, som han själf uttryckt det, setat tyst på lur i en vrå af världen och lyssnat till »Knäppningarna af Tidens Ur» därute i Europa. Nu ändtligen skall han få förvissa sig om i hvad mån han rätt bedömt dess gång.

Bilagor.

I.

Fridslängtan.

Du milda kärlek, du all världens hjerta
som renar, luttrar, som försmälter allt —
o, se med nåd den ångerfulles smärta
som vill försonas, såsom du befallt!
Förlåt den arme som med stoft orenat
din afbild, som du till ett bättre menat!

En gång för mig ej lifvet mera slamrar
och stormens gny ej till mitt öra når;
mig väntar ock en dag de stilla kamrar
der idel frid ibland de döda rår.
Ej dig jag fruktar, dig, min sista boning —
jag finner der min längtans mål: — Försoning! —

Hur härligt måste detta mål ej vara
när blotta längtan är så ljuf dertill —!
Det är väl värdt att jordens irrfärd fara
för att förstå det mål, som Himlen vill.
O Fader! — Blef det villosamma lifvet
ej för försoningens behof oss gifvet? —

E. G. Geijer.

Detta förut icke offentliggjorda poem, godhetsfullt meddeladt af fröken Esther Janson, tillvaratogs, enl. uppgift af fröken Jansons nu aflidna moster, fröken Henriette

Hård af Segerstad, »i professor Geijers papperskorg» på Bofors, där han som bekant vistades sommaren 1837 hos brukspatron P. Lagerhjelms och där äfven fröken Hård af S., en anförvant till familjen, då uppehöll sig. Det var, som man torde erinra sig, på Bofors som Geijer denna sommar redigerade de anteckningar som sedermera utgåfvos under titeln Den Blå Boken.

II.

Bref från E. G. Geijer till fru Frances von Koch, f. Lewin.

1.

My dear Mrs Koch! —

Thanks for your lines! — I do not remember anything having been said by you to me that might require an explanation — and I conceive it to be almost impossible that anything you might, or could, say, should be misconstrued by one who values you so highly as I most sincerely do.

I wish you health and happiness and hope soon to see you in full possession of both.

My sincerest thanks to your husband for his kindness! — I shall be glad to have the books which he had the goodness to propose sending me, as soon as I am back in my old quiet corner in Upsala.

My compliments to your brothers!

Yours

E. G. Geijer.

Jernkontoret 5. Sept. 39.

2.

My dear Mrs Koch —

I am sincerely glad of your husband's and your own applause. Please to accept of my best thanks and my best wishes!

My compliments to your brothers. Might not Edward, if he has time for some literary occupation, like to translate into english some selected articles from the Litteraturblad and eventually publish them? — I would willingly overlook the translation, if desired.

My wife is well and sends her love. In January I hope to have the pleasure of seeing you and mr. Koch. The Riksdag I feel will be no pleasing occupation.

Remember me kindly to the Countess Rosen and the Brehmers when you see them.

Sincerely yours
E. G. Geijer.

Upsala 20. Nov. 1839.

3.

Jernkontoret 12 Feb. 1841.

My dear Niece —

I am sincerely thankful for your kind lines. Would I could be more like what you imagine! — But as there is a reality which does you honour in what you feel, I will humbly accept my part of it and confess that I am very glad to do so.

I hope to see you before long, but am rather not presentable just now as this cursed Diet and the general state of public affairs annoys me a good deal and preys upon my mind.

I should like to see grefvinnan Rosen, still more to go to Årsta, but — — —

Your loving »uncle»
E. G. Geijer.

4.

Min goda vän! — Jag innesluter min vän Betty Löwenhjelms öfversättning af ett par af Miss Martineaus fattig-noveller, tillika med det ena af originalen. De öfriga måste finnas någonstädes bland mina böcker och jag skall väl leta reda på dem. Bed Nils ej bli otålig, hvartill han likväl hade allt skäl.

Företalet till dessa noveller går ut på att visa huru poesien får berga sig i dessa tider.

Jag innesluter tillika mina Julvisor. Vid tillfälle skall jag komma och höra efter hur du tycker om alltihop. Hälsa din man.

Vänskapligen
E. G. Geijer.
Jernkontoret 26 Feb. 1841.

5.

On board the Steamer Polhem 9 Sept. 1841.*

On this very rainy day, which precludes all external observation, — being much against my will confined to my cabin — I will try to find words in which to express my thanks for your dear letter — and thoughts with which to answer its contents.

It is a very high matter, the very riddle of human existence, which, if I cannot unriddle in these few lines, I may stand the more excused as volumes would scarcely suffice to do it in.

The doctrine of Atonement seems to me, when taken by itself and founded only on solitary fact, absolutely incomprehensible. In scrutinizing this mystery one must take a far wider range, comprehensive of the human species as a whole. For nothing is more certain than that all souls, individual though they are and through their own exertions ever more individualizing themselves, are nevertheless, au fond, one soul. It is therefore that they are all permeable to one another, transparent to one another, particularly in the higher regions of sensation, thought and action, where all is, strictly speaking, common property, so that every light here illumines the whole intellectual world, the more so the higher and purer its spiritual atmosphere is. — This great commonwealth of souls, this intellectual community, is the only point of view from which the doctrine of Atonement becomes,

* Detta bref finnes till större delen infördt i Geijers Saml. Skr. VIII, s. 698, dock utan angifven adressat.

if not clear, at least discernible as a beaming light through masses of cloud. In fact, we all pay for one another — and every bill drawn on the human species, if paid by any one, is paid for all. It is an appropriation which becomes possession because it cannot be truly appropriated without entering the soul of the acceptor and clearing off his debt and doubt. It is the divine beam of truth and love with which the redeemed soul finds itself congenial and expands itself into happiness and peace. — We see that much is performed in this way — in fact, everything, I will not say great, but pure, lovely, disinterested, angelic if you like — for the angels of humanity are great in small things also. But we feel that much more is performed in this way — much more than our poor understanding can comprehend. For undoubtedly we not only act for one another, we also — and perhaps still more — suffer for one another. (C'est pourquoi les anciens ont dit que le malheur est sacré.) We cannot see all the links that connect the whole and make all action and suffering a common stock; but we feel that every suffering, meekly born, is the indication of the inherent angel in humanity and turns into balm for many an aching wound.

— Make of this what you can! — I am at the end of my paper. — Take the Saviour as the Pharos of this ocean of mercy, as the example, the personification of all this, and not only as a token and symbol, but take him as a person, as the true revealed man — and you will feel that for mankind to accept him as a Saviour it is above all necessary that man should be merciful, kind and loving and that we should all be saviours to one another. And with this, God bless you! —

E. G. Geijer.

6.

My dear Niece —

I came here to look at you before I lock myself in for next week to despatch some business in the way of writing — and now I hear you are gone to Barnängen, where

I would willingly accompany you whenever I can find time. Take now my best wishes! — Before I go to Jul at Upsala I hope to see you. For the moment I can wish you no greater pleasure than that of seeing the Sun at this time of year.

My best greetings to your husband and the boys — little Geijer included! —

Your loving uncle
E. G. Geijer.

Saturday.

7.

Suffering childhood was always to me the saddest of sights. Dying childhood not so. At least I think so. For I never saw a child give up its pure soul and I never lost one myself — so perhaps I have no right to speak on the subject.

Still, I must tell you that the heavenly sight of which you speak — the dying child raising his hands and eyes to the sky with an expression of life and hope from above, is so impressive, that to me its pure light falls softening even upon the stern gloom of a mothers grief.

I always thought that true consolation cannot come to the grief — it must come out of the grief itself, as an angel emerging from the deep. So it will with you. For you have seen a pure soul breathe its last, and a more celestial sight is not to be seen on earth.

God be with you! —
*E. G. G—r.**

Upsala 6 Okt. 1841.

8.

Dear Frances! —

I wish you joy for the New Year — and a happier one than the last! —

I write you this on the day of my own New Year which makes me sixty but one — so, if getting old is getting

* Geijers gudson, Geijer Edward v. Koch, dog 3:e okt. 1841.

wise, I have some pretentions to wisdom. However, I have brought it no further than the enclosed song, which I hope may please you. I prefer however the Philosophy of the Sparrow, which, as it is very deep, I presume to send also*.

Remember me to Nils and the children.

E. G. G—r.

Upsala 12. Jan. 1842.

9.

Upsala 19. Feb. 1843.

Bästa Frances!

Vårt sista samtal på stående fot i solen, kort och afbrutet som det var, ger mig anledning säga dig några ord angående mitt eget förhållande till den positiva Christendomen. Och det är då så godt att jag genast utsäger resultatet. Jag är hvarken en Kyrkokristen eller ens en Bibelkristen, ehuru så mycket af en kristen att jag kan finna uppbyggelse både i Kyrka och Bibel. Korteligen, jag är en kristen på egen hand. Tusende befinna sig med mig i lika läge, i sjelfva verket alla som ej kunna nöja sig med en blott auktoritetstro och som äro nödgade att ur egen erfarenhet och eftertanke bygga sig sin egen religion. Detta individuella, nu det enda lefvande i religionen, så splittradt det må synas, pekar dock öfver allt till ett gemensamt mål, till en i grunden liggande enhet för menskliga öfvertygelsen, som just under civilisationens intrasslande af alla menskliga angelägenheter och genom sjelfva mångfalden af intressen och bemödanden allt mer kommer i dagen. Menniska, mensklighet är allt samma väsende; vi lefva, vi må vilja eller ej, endast i och genom hvarandra; den enskilde i det hela, det hela åter i den enskilde. Det är endast genom detta allas sammanhang med alla som vi existera för hvarandra. Ty endast lika känna lika. Detta är så sant, att vi ej heller skulle känna Gud, om Han ej i något afseende vore vår like. Den stråle af Hans

* Sångerna »Kommer solen, unga år» och »Sparfvens visa».

väsende vi alla bära inom oss, är en afglans af den urbildliga, eviga, ideala menniskan — menniskan sådan hon är i Gud. Vi förnimma rösten af detta medväsende eller urväsende, som vi alla bära inom oss, i samvetets lag. Men ju oegennyttigare, uppriktigare, hängifnare vi följa denna lag, dess mer hänvisar den, ej blott på en lagstiftare, utan på en vän, hjelpare, frälsare, som går våra bemödanden tillmötes, styrker, renar och upprättar oss i striden. Han är ej i kyrkan, han är ej i boken, ej i bibeln, om han ej är i det egna bröstet. Och han är der, såsom hvar och en rättskaffens och samvetsgrann menniska med sig sjelf erfar.

Se der min religion och äfven min kristendom, ty den är läran om en försoning och en verksam försonare; hvilket han ej kunde vara om han ej nedlåtit sig att vara vår like och lefva med sin ande i menskliga bröst. Man kan säga att han måste det. Ty han har i menniskan frambragt det fria väsendet. Och då ett sådant väsende endast genom kärlek kan vinnas, så har han liksom nedsänkt henne i den oändliga oceanen af sin barmhertighet, på det han dermed må uppmjuka hennes hjerta, om möjligt. I allmänhet är det sjelfständiga, det fria, det villiga hans lust och hans ära; och de prisa honom slätt som i honom endast frukta den dunkla allmakt af hvilken allt är beroende. — Är detta kristendom, så är jag kristen.

Gud vare med dig! — Helsa din man mycket. Jag hade godt af edert lugna, stilla och eniga väsende.

Jag innesluter 2 ex. af en uppsats som jag nyligen skrifvit. Behåll ett och lemna det andra, med många helsningar till Fredrika Brehmer. De mina helsa genom

Din vän

*E. G. Geijer.**

* Detta bref finnes till större delen infördt i Geijers Saml. Skr. VIII, s. 698, dock utan angifven adressat.

Personregister.*

* Som de flesta här förekommande namn redan finnas upptagna i personregistret till detta arbetes föregående del, tillåter jag mig hänvisa till detsamma för närmare biografiska data och upplysningar, samt inskränker mig till att här angifva de sidor där de ifrågavarande personerna omnämnas. Undantag göras för nytillkomna namn, hvilka utmärkas med *.

A. H. G.

* Då *Erik Gustaf Geijer* utgör hufvudpersonen i alla i detta arbete sammanförda skildringar och hågkomster, torde hvarje särskild hänvisning till de sidor där hans namn förekommer, vara öfverflödig.

RÄTTELSE:

S. 46, rad 4 nedifrån, står *Malmström*, läs *Malmsten*.

INNEHÅLL.

